

සද්ධම්මපඤ්ඤානිකා නම් වූ  
**චූලනිද්දෙසට්ඨ කථා**  
(සිංහල පරිවර්තනය)

නමෝ තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

ඒ භාග්‍යවත් වූ අරහත් වූ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේට  
නමස්කාරය වේවා !

පාරායන වග්ගයෙහි මුලින්ම සඳහන් වන අජිත සූත්‍රයෙහි  
'කෙනසසු නිවුනො ලොකො  
(ඉව්වායසමා අජිතො) කෙනසසු නප්පකාසති  
කිසසාහිලෙපනං බ්‍රෑසි  
කිංසු තසස මහඛ්භයනති

'ලෝකයා කිනම් දෙයකින් වැසී තිබේද? කුමක් නිසා  
නො පෙනෙන්නේ ද? ඔහු ඇලුණේ කුමකින්ද? ඔහුට ඇති මහත් බිය  
කුමක්දැ'යි ගරු අජිත විමසීය.

අජිත තරුණයා විවාළ මුල් පැනයෙහි පටන් ඉතිරි පැන පිළිබඳව  
නිද්දේසයෙහි සඳහන් වූ පැහැදිළි කිරීම් හැර, එහි වැදගත් යැයි (හැඟෙන  
තැන්) දක්වමු.

එහි නිවුනො යනු වසන ලද (හෙවත්) අවුරන ලද්දේ,  
කිසසාහිලෙපනං බ්‍රෑසි ඒ ලෝකයට ඇලෙන්නේ කුමකින්දැයි කියනු මැනව.  
ආවටො අවුරන ලද්දේ, නිවුනො වසන ලද්දේ, ඔවුනො යටින් වසන



ලද්දේ, පිහිතො මතුපිටින් ආවරණය කරන ලද්දේ, පටිවෂනෙනා සඟවන ලද්දේ, පටිකුජ්ජනො යටිකුරු කොට වසන ලද්දේ, නප්පකාසති නොපෙනෙන්නේ (හෙළිදරව් නොවන්නේ) වේ. නප්පහාසති නුවණ නැමති ආලෝකය නැත. න තපති නුවණ නැමති බලය නොපෙන්වයි. න විරොචති නුවණින් බැබළීමක් නොකරයි. න ඤායති නොදනී, න පඤ්ඤායති (එයින්) පසිඳුවන්නේ නැත. කෙනලිකෙනා කුමකින් තවරන ලදද සංලිකෙනා උපලිකෙනා (සං, උප වැනි) උපසග්ග පදවලින් වචන අරුත වඩාත් තහවුරු කරන ලදී. ආවිකඛසි යනු (කරුණු) පහදා දෙන අයුරින් දෙසෙසි දේසනා කරන අයුරින්, පඤ්ඤාපෙසි ඒ ඒ ආකාරයෙන්, තේරුම අවබෝධ වන අයුරින් පට්ඨපෙසි, ඒ ඒ කරුණු දක්වමින් විවරසි පද අකුරු විභාගයෙන් (ගැලපෙන අරුතින්) විභජ්ජි, යටිකුරු කරන ලද බව, ගැඹුරු බව ඉවතලා අසන්නන්ගේ නුවණ පිහිටන අයුරු දනවමින්, උත්තානීකරොසි මේ සියළු ආකාරයෙන් අසන්නන්ගේ අනුවණ අඳුර දුරුකරමින් පකාසෙසි යැයි මෙසේ අරුත් දනවුණය. වෙවිච්ඡා පමාදා නප්පකාසති මසුරුබව හේතුකොටද (යහපත් දෙයකට) පමාවීම හේතුකොටද නොපෙනේ. මසුරු තැනැත්තා දානය ආදී (යහපත්) ගුණ නොදකී. සිල් රැකීම ආදියෙහි පමාවෙයි. ජපපාභිලෙපනං වඳුරා (ආසාවෙන්) ආලේපයට ඇලෙන්නා සේ, ලෝකයා තණ්හාවෙහි ඇලෙයි. දුක්ඛං ඉපදීම ආදී කොට ඇති දුක්, යෙසං ධම්මානං ඒ රූප ආදියෙහි සොබාවය. ආදිතො සමුදාගමනං පඤ්ඤායති මුලින්ම හටගැනීම (පැහැදිලිව) පෙනේ. අසංගමනො නිරොධො (රූපාදී අරමුණක් නොගන්නා විට) නැතිවීම පෙනේ.

කම්මසන්තිසසිතො විපාකො යහපත් අයහපත් කටයුතුවල පලදීම නොසිඳී පැවතීමෙන්, එම කටයුතු අනුව ලබන විපාක යැයි කියනු ලැබේ. විපාක සන්තිසසිතං කම්මං යහපත් අයහපත් කටයුතුවල විපාකයට ඉඩ ලබාදී ඇති බැවින් පලය ඇසුරුකොට ඇති කටයුතු හෙවත් කම්ම යැයි කියනු ලබයි. නාමසන්තිසසිතං රූපං කොටස් පහකින් සැදී රූපය නොසිඳී පැවැත්මෙන් නාමය ඇසුරුකොට පවත්නා රූපය යැයි කියනු ලබයි. රූප සන්තිසසිතං නාමං කොටස් පහකින් වූ නාමරූපය නොමිඳී පැවැත්මෙන් රූපය ඇසුරුකොට ඇති නාමයැයි කියනු ලැබේ.

සවනති සබ්බධි සොතා රූප ආදී සියළු තන්හි තණ්හාව මුල් වූ දියදහරා ගලයි. කිං නිවාරණං ඒවා වැළැක්වීම කවරේද? රැකවරණය කුමක්ද?



සංවරං බ්‍රෑහි ඒවා වැළැක්වීමට අදාළවන හික්මීම ගැන පැවසුව මැනවි. එයින් ඉතිරි සියළු දෙයෙහිම නැතිකිරීම විමසයි. කෙන සොනා පිටියරෙ කිනම් ආකාරයකින් ඒ දියදහරා (නොගලන ලෙස) අවුරා වසනු ලබයිද, සිඳ දමනු ලබයි. එයින් මුළුමනින්ම (ඉතිරි නොකොට) නැතිකරන අයුරු විමසයි. සවනහි උපදිති. ආසවනහි යටිගම් බලා ගලති. සඤ්‍යහි ගලාබසිමින් පවතී. නැවත නැවතත් පවතී. සති තෙසං නිවාරණං මනා අවබෝධයෙන් යුතුව, (විදසුන් ලෙසින්) යහපත් අයහපත් දෙයෙහි සොබාවය විමසා බලන සිහිය ඒ දියපහරවල වැළැක්වීම වේ. සොනානං සංවරං බ්‍රෑමී. එහෙයින් මම සිහිය, ඒ දියපහරවල වැළැක්වීම යයි කියමි යන අදහසයි. පඤ්ඤායෙන පිටියරෙ රූප ආදියෙහි සදා පැවැත්මක් නැතැයි වැටහීමෙන් පැතිර යන මගපල නුවණින් ඒ දියපහරවල් හැම අයුරින්ම (ගලායාම) වළකනු ලබති. පච්ඡේදනහි මැනවින් සිඳ දමනු ලබති. සමද්‍රයංව හටගැනීමට හේතුවද, අත්ථංගමංව හටගත් දෙයෙහි විනාසයට පත්වීම හෙවත් නැතිවීමද (නැතහොත්) හටනොගත් දෙයෙහි හටනොගැනීම හෝ (නූපත් දෙයෙහි නූපත් බව) අසසාදංව ඇතිවන පලවිපාක ද, ආදීනවංව (එහි ඇති) දෝස හෙවත් වැරදි ද නිසසරණං ව (එයින්) නිදහස් වීමද, පඤ්ඤාවෙවා පැන ඇසු ගාථාවෙන් ඔබ විසින් (බුදුරදුන් විසින්) කී පරිදි යම් නුවණක් ද සිහියද ඉතිරිව ඇති නාමරූපද යන මේ සියල්ල කෙසේ නැතිවේදැයි (අජිත නම් වූ) මා විසින් විමසන ලද පැනයට (පිළිතුරු) දෙනු මැනවැයි කෙටියෙන් මෙසේ අරුත් දතයුතුය. කතෙතං නිරුජ්ඣාති ඒ නාමරූපය නැත්තේ කොතැන්හි ද? වූපසමමති නිවේ, අත්ථංගච්ඡති අභාවයට යයි. පටිප්පසසමහති සංසිද්දේ.

පිළිතුරු ගාථාවෙහි යම් ආකාරයකින් පඤ්ඤාසති හෙවත් සිහිනුවණ නමින්ම සඳහන් වන හෙයින් ඒ ගැන වෙනම නොකියන ලදී. මේ එහි කෙටි අරුතයි. 'අජිත, ඔබ නාමයද රූපයද මුළුමනින්ම නැතිවන්නේ කොතැනදී දැයි, යම් පැනයක් මගෙන් ඇසුවෙහිද? ඒ ගැන ඔබට කියමි. ඒ ඒ තැන්හි විඤ්ඤාණය නැති කිරීම සමගම (ඉන් එහාට) නොපවතී. එතෙතං උපරුජ්ඣාති එහි සිත නැතිකිරීමෙන් ඒ පැවතියා වූ සොබාවයද නැතිවේ. එය අභිසංඛාර විඤ්ඤාණසස නිරොධෙන සෝවාන් මගපල නුවණ හා එක්ව යෙදුණු කුසල අකුසල සිතිවිලිවලින් යුතු සිතෙහි (නැවත) හටගැනීමක් නොවන පරිදි නැති කිරීමෙන්, එහි තමාගේ යයි සිතා නොගත් (අනුපාදිනනක) හා තමාගේ යැයි සිතාගත් (උපාදිනනක) යනුවෙන් ඒ නැතිකිරීම දෙආකාරය. සෝවාන් මගින් සිවුවැදෑරුම් දැකීම් යුතු සැකය



සහිත වූ සිත් පහ නැතිවේ. ඒවා රූප උපදවති. එය තමාගේ යැයි සිතා නොගත් රූප සමූහයයි. ඉදින් (තණ්හාදී) දිය පහරට පත් (තැනැත්තා) සෝවාන් මග නොවඩනා ලද්දේ නම්, ඒ සිත් පහ අරමුණු හයෙහි මතුව නැගී සිටින්නේ ය. සෝවාන් මග වූ කලී එබඳු සිත් මතුව නැගී සිටීම වළකාලමින්, සහමුලින් ඉවත් කරමින්, හට නොගන්නා බවට පත් කරන්නේ අනුපාදින්නක නිරෝධ නම් වේ. සකදාගාමී මගින් දැකීම් හතරකින් යුතු, සොම්නස් සහගත ලෙස දෙයාකාර වූ දළ ගතියෙන් යුතු කාමයෙහි ඇලීම හෙවත් කාමරාගය, නපුරු තරහ සිත් හෙවත් ව්‍යාපාද ලෙසින් වූ සිත් හය නැති වේ. අනාගාමී මගෙන් ඉතා මදව හෝ ඉතිරිව ඇති කාමරාග ව්‍යාපාද ලෙස වූ ඒ සිත් හය නැති වේ. අරහත් මගෙන් දැකීම් හැර දැමූ, උඩඟු බව සහිත අකුසල් සිත් පහ නැතිවේ.

එහි ඒ උතුමන් එම (සෝවාන් ආදී) මග නොවඩනා ලද නම්, ඒ සිත් අරමුණු හයෙහි මතුව නැගී සිටීමට පත්වන්නේය. ඒවා ඒ මග මතුව නැගී සිටීම වළකාලමින්, සහමුලින් ඉවත් කරමින්, හටනොගන්නා බවට පත් කරන්නේ අනුපාදින්නක නිරෝධ නම් වේ. මෙසේ අනුපාදින්නක නිරෝධය දතයුතුය. සෝතාපත්තව (එහෙත්) සෝවාන් මග නොවඩනා ලද විට, හවයෙහි ඉපදීම් (වාර) සතක් කෙළවර නොදක්නා සසර පැවැත්මෙහි උපදනා හේතු (තවදුරටත්) පවත්නේය. කවර හෙයින්ද? සසර බැඳීම් තුනක්, දැඩිව ගත් හැඟීම්, සැකය වැනි මේ කෙලෙස් පහ ඒ මග පල උපදවා ගැනීමෙන් ඉවතලනු ලැබේ.

දැන් සෝවාන් තැනැත්තාට ඉපදීම් හතක් කෙළවරක් නොදක්නා සසර පැවැත්මෙහි උපදනා හේතු පවත්නේ කොතැනද? මෙසේ සෝවාන් මගපලය, ඒ උපදනා හේතු පැවැත්ම නොපවත්නා බවට පත්කිරීම - එහි නැතිකිරීම හෙවත් උපාදින්නක නිරෝධය නම් වේ. ඉදින් සකදාගාමී මග යන්නාට, සකදාගාමී මග නොවඩනා ලද්දේ නම්, ඉපදීම් (වාර) දෙකක් හැර, පස් වාරයක් උපදනා හේතු පවත්නේය. කවර හෙයින්ද? එහි පැවැත්මට කරුණු ඇති බැවිනි. දළ ගතියෙන් යුතු කාමරාගය, දළ වූ දැඩි ගැටුම් සහිත කෝපය යන සසර බැඳීම් හා දැඩි වූ කාමරාග - කෝප සහගත දැඩි ඇලීම් යන මේ සිවු කෙලෙස් ඒ මගපල උපදවා ගැනීමේදීම ඉවතලනු ලැබේ.



දැන් කොතැනින්, සකදාගාමී තැනැත්තාට ඉපදීම් වාර දෙක හැර පස්වාරයක් උපදනා හේතු පවත්නේද? මෙසේ සකදාගාමී මගපලය, ඒ උපදනා හේතු - පැවැත්ම නොපවත්නා බවට පත්කිරීම - එහි නැතිකිරීම හෙවත් උපාදිත්තක නිරෝධ නම් වේ. ඉදින්, අනාගාමී තැනැත්තාට, අනාගාමී මග නොවඩනා ලද්දේ නම්, එක්වරක් හැර, දෙවන වර උපදනා හේතු පවත්නේය. කවර හෙයින්ද? එහි පැවැත්මට කරුණු ඇති බැවිනි. ඉතා මඳ වූද, කාමරාගය හා ඉත මඳ වූද ගැටුම් සහගත කෝපය යන සසර බැඳීම් හා ඉතා මඳ වුවත් ඇතිවන කාමරාග කෝප සහගත ඇලීම යන මේ සිවුකෙලෙස් ඒ මගපලය උපදවා ගැනීමේදීම ඉවතලනු ලැබේ.

දැන් අනාගාමී තැනැත්තාට එක් ඉපදීම් වාරයක් හැර, දෙවන වර උපතක් ඇතිවීමට හේතු පවත්නේ කොතැනින්ද? මෙසේ අනාගාමී මගපලය, ඒ උපදනා හේතු පැවැත්ම නොපවත්නා බවට පත්කිරීම උපාදිත්තක නිරෝධ නම් වේ. ඉදින් අර්හත් මග යමින්, අර්හත් මග නොවඩනා ලද්දේ නම්, රූප අරූප ලෝකවල උපදනා හේතු පවත්නේය. කවර හෙයින්ද? එහි පැවැත්මට කරුණු ඇති බැවිනි. රූප අරූප ලෝකවල ඇල්ම, මානස, උඩගු නොසන්සුන් බව නොදැනීම හා මානසෙහි ඇලීම, භව ගමනෙහි ඇලීම, නොදැනීමෙහි ඇලීම යන කෙලෙස් අට ඒ මගපලය උපදවා ගැනීමේදීම ඉවතලනු ලැබේ.

දැන් කෙලෙසුන් නැතිකළ (උතුමාට) නැවත ඉපදීමක් ලැබීමට හේතු පවත්නේ කොතැනද? මෙසේ අර්හත් මගපලය (මතු) ඉපදීමට හේතු නොපවත්නා බවට පත්කිරීම - එහි නැති කිරීම උපාදිත්තක නිරෝධ නම් වේ. මෙහිදී සෝවාන් මගපලය අපායවල උපත ලැබීම වළකයි. සකදාගාමී මගපලය සුගතිකාම භවයක එක් කොටසක උපත ලැබීම වළකයි. අනාගාමී මගපලය කාමභවවල උපත ලැබීම වළකයි. අර්හත් මගපලය රූප ලෝක, අරූප ලෝක හා සියළුම තත්ති වළකිනු ලබනිසි කියති. මෙසේ උපාදිත්තක නිරෝධය දතයුතුය. එහිදී 'අභිසංඛාර වික්ඛාදාණසස නිරොධෙන' (කායික, වාචසික, මානසික ලෙසින්) 'කමම රැස්කිරීමේ සිතක් ඇති නොවීමෙන්' යනුවෙන් ඉපදීමට හේතුවන කරුණු නැතිකිරීම හෙවත් අනුපාදිත්තක නිරෝධය දක්වනු ලැබේ. 'යෙ උප්පජ්ජය්‍යං නාමං ච රූපං ච එතෙථනෙ නිරුජ්ඣති' යම් නාමයක්ද රූපයක්ද හටගන්නේ නම්, එය එතැනදීම නැතිවේ' යන්නෙන් උපාදිත්තක නිරෝධය දැක්වේ. එහි සත්‍යභව



යිපෙක්ඛා කාමභවයෙන් කාමභවයට සැරිසරන උපදනා වාර සත හැර,  
අනම්මතගෙහ සංසාරෙ

බන්ධනං පටිපාටි ධාතු ආයතනානිව

අබ්බොවජ්ජනං වතතමානං සංසාරොති පච්චවති

(රූප ආදී) සමුහයකගේද (පයවි ආදී) ධාතු කොටස්වලින්ද, (ඇස් ආදී) ආයතන (ඉදුරන්) හා පිළිවෙලින් බැඳුණු, නොනැසී පවත්නා සොබාවය සසර යැයි කියනු ලැබේ.

මෙසේ හඳුන්වනු ලැබූ සසර නම් වූ වටරවුම තුළ යම් කෙනෙකු ඉපදෙන්නේ නම්, නාමංව රූපං ව බන්ධ හෙවත් සමුහ හතරකින්ද නමකින් හැඳින්වීමද - පයවි ආදී කොටස්වලින් යුතු වෙනස්වන ගතිසොබා ඇතැයි කියන ලද රූපයද උපදිනු ලබන්නේය. එසේම නිරුජ්ඣානනි ඒ සෝවාන් මගපලෙහි ඒ නාමරූප සකස්වීම ඉපදීමට නොහැකි ලෙසින් නැතිව යන ආකාරයට පත්වෙති. සකදාගාමි මග්ග ඤාණෙන එහි උපත ලබන අයුරින් එක්වරක් මේ ලොවට එතියි යන අදහසින් සකදාගාමි වේ. එම මග සකදාගාමි මග්ග නම් වේ. ඒ මග පිළිබඳ වූ නුවණින් යුතු, දො භවෙ යිපෙක්ඛා කාමලෝකවල උපදනා වාර දෙකක් හැරදමා, පඤ්චස්ථ භවෙස්ස ඉතිරිව ඇති උපදනා වාර පසෙහි එසේම නිරුජ්ඣානනි මෙහිදී සකදාගාමි පලයට පත්ව, ඒ උපදනා අයුරු (පෙර) කියා ඇති පරිදි නැති කරනු ලබති. එකං භවෙ යිපෙක්ඛා ඉතා උසස් රූපී ලෝකවල හෝ අරූපී ලෝකවල එක් වරක් උපත ලැබීම හැර, රූප ධාතුයා වා නාමං ව රූපංව රූප ලෝකයෙහි නාමරූප ඇති බවද අරූප ලෝකයෙහි නාම (පමණක්ම) බවද, එසේම නිරුජ්ඣානනි මෙහි අනාගාමි බවට පත්වීමෙන් එම නාමරූප කියා ඇති පරිදි නැතිකරනු ලබති.

අරහතො කෙලෙස්වලින් දුරු වූ බැවින් 'අරහා' යනුවෙන් නම් ලද කෙලෙස් දුරුකරන ලද (උතුමාට) අනුපාදිසෙසාය එහි මම, මගේ යැයි (හැඟීම) දැඩි ලෙස අල්ලා ගනු ලබන බැවින් උපාදි සිරුර ඉතිරිව ඇති බැවින් උපාදිසෙසො, සිරුර සමග - සිරුර සහිතව පවත්නා බැවින් සඋපාදිසෙසො, ඒ සිරුර නොමැති බැවින් අනුපාදිසෙස නම් වේ. මේ වනාහී අනුපාදිසෙස පිරිනිවනයි. නිබ්බායනනසසා ගින්න ඇවිලීමට දර ආදි ඉන්ධන නොමැතිව නිවී යන්නා සේ (තවදුරටත්) නොපවතින සේ, වරිමවිඤ්ඤාණසස නිරොධෙන මෙහි හුස්ම ගැනීම, හුස්ම හෙළීම



නැවතීමේදී සසර හැසිරීම, දැහැන්හි හැසිරීම හා මරණය (වුති) යන කරුණු තුනම අවසන් වේ. කාමලෝකවල (උපත ලද විට) හුස්ම ගැනීම හා පහත හෙළීම පැවතියද, රූප අරූප භවයන්හි නොපවතී. එහෙයින් ඒ භවවර්ම නම් වේ. දැහැන්වලදී පළමුවන දැහැනෙහිම පවතී. සිවුවන දැහැනෙහි නො පවතී. එහෙයින් එය ක්‍රියාවර්ම නම් වේ. යම් කෙනෙක් වනාහි වුති සිතට පෙරටුව දහසය වන සිත ඉපදීමත් සමගම වූවෝද, ඔවුහු වුතිසිත සමගම නිරුද්ධ වෙති. මේ වුතිවර්ම නම් වේ. මේ මෙහිදී අවසන් (ඉපදීම) බව අදහස් වේ. කිසියම් බුදුවරු හෝ පසේ බුදුවරු හෝ මගපල ලත් උතුම් සාවකයෝ හෝ යටත් පිරිසෙයින් කුරාකුහුඹුවකු පිළිබඳව භවංග සිතින්ම දුකෙහි ඇත්ත හෙළිදරව් නොකොට කථරිය කරති. එහෙයින් ඒ අවසන් හුස්ම (විඤ්ඤාණය) නැති කිරීමෙනි. වුති සිතෙහි අවසානය යන අරුතයි.

පඤ්ඤාව සතීව නාමංව මෙයින් අරූප සමූහ සතර පිළිබඳ වටහාගත යුතුය. රූපංව මෙයින් සතර මහා භූත කොටස් ද උපාදා රූප විසිහතරද වටහාගත යුතුය. මීළඟට එහි නැතිවන ආකාරය දක්වමින් 'විඤ්ඤාණසස නිරොධෙන එතෙථං උපරුජ්ඣති' යනුවෙන් විඤ්ඤාණය නැතිවීමෙන් එය එහිම ව්‍යාප්ත ලැබේ යැයි වදාළහ. එහි විඤ්ඤාණං වර්ම, අභිසංඛාර යැයි දැක්වේ. කමම රැස්කිරීමේ හෙවත් අභිසංඛාර විඤ්ඤාණය නැතිකිරීමෙන් එය එහිම වැළකේ. (නිවේන) පහන් දැල්ලක් සේ (කොතැනට ගියේදැයි) කතා කළ නොහැකිය. අවසන් හුස්මෙහි නැවත හටගැනීමට හේතු නොමැති බැවින් - නැවත නූපදනා ලෙසට වැළකීමෙන්, නැවත නූපදනා ලෙසම සංසිදේ. මෙපමණකින්ම 'දුක මහත් බයක් වේ' යැයි 'දුකබ්බසස මහබ්බයං' දුකෙහි නිබොරු බව පහදන ලදී. 'යම් (තණ්හාදී) දියපහරවල් - 'යානි සොතානි' යන්නෙන් දුක ඇතිවන හේතුවෙහි නිබොරු බවත්, 'පඤ්ඤායෙනෙ පිටියරෙ' - 'තිපුණු නුවණින් වසනු ලැබේ' මෙයින් දුක නැතිකිරීමේ මගෙහි නිබොරු බවත්, 'අසෙසං උපරුජ්ඣති' මුළුමනින්ම වළකනු ලැබේ' මෙයින් දුක නැතිකිරීමේ නිබොරු බවත් යන සිවුසස් පිළිබඳව ඇසුවත්, උතුම් රහත්බව අවබෝධ නොකොට, යළිත් රහත්මගට පත්වූ හා ඒ පිළිවෙත පිළිපදින්නන් ගැන විමසමින් 'යෙව සංඛාත ධම්මාසෙ' යන ගාථාව කිය.

එහි සංඛතධම්මා කිසිවක් තිර නැතැයි සළකා (අනිවව) මැනවින් විමසිය යුතු කරුණකි. රහත් උතුමන්ට එය සමාන වදනකි. සෙකඛා සිල් ආදිය රැකීමෙන් සංවරයට පත්වන ඉතිරි අරිය පුද්ගලයන්ය. පුටු (ඒ ඒ



දේවලට) ඇලී ඇති බොහෝ ජනයා, තෙසං මේ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො පමුණි. එම රහත් මගට පත් හා ඒ මග පිළිපදින්නන්ගේ පිළිවෙත, වියත් වූ මැනවින් කරුණු දන්නා හෙවත් පණ්ඩිත වූ ඔබගෙන් විචාරන ලදීත් පැවසුව මැනවි. තෙසං ඛන්ධා සංඛාතා ඒ උතුමන්ගේ රූපාදී සමූහ (නැවත) පිළිසිඳ ගැනීමකින් තොර බවත්, හෝ කෙටිකොට ඇති බවත් දෙසන ලදී. ධාතු කොටස් පිළිබඳවද එසේය. ඉරියං යෙදෙන අයුරු, චරියං කටයුතු කිරීමයි. චූතතිං පවත්නා අයුරුයි. ආචාරං මනා හැසිරීමයි. ගොචරං සිවුපසය, විහාරං ඉරියවු පැවැත්ම, පටිපදං විදසුන් ලෙසින් නුවණින් විමසා බැලීමයි.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, මගපලයෙහි හික්මෙනු කැමැත්තෙකු විසින් කාමයෙහි දැඩි ඇල්ම වැනි කෙලෙස් දුරුකළ යුතු බව අජිතට පහදමින්, 'කාමෙසු' ගාථා අඩකින් එම හික්මිය යුතු පිළිවෙත වදාළහ.

එහි අරුත නම්, ඒ ඒ දේවලට ඇළුම් කිරීමේදී කෙලෙස් ලෙසින් එහි දැඩිව ගෙන නො ඇලෙන්නේ ය. කයෙන් වන දුසිරිත් ආදියෙන්ද, මනස කළඹන අපිරිසිදු දේවල් ඉවත හැරීම මනසා නා විලෝපියා යනුයි. රහත්බවට පත් උතුමා සියල්ල තිරව නොපවත්නා ලෙස (අනිවව) හේතු නිසා එක්වී සකස්වන - ඇතිවන සියළු දෙයෙහිම (සංඛාර) පලවිපාක සසඳ බලන ලදීත් ඒ සියළු කරුණු පිළිබඳව ඇති සැටියෙන් වටහාගැනීමේ හැකියාවෙන් (කුසලො) කයෙහි පැවතුම්, ගතිසොඛා හා සිහි පැවතුම් ආදියෙහිද මැනවින් යුතුව, 'මමය-මගේය' යන හැඟීම් ආදිය බිඳින ලද බැවින් 'හිකඬු' බවට පත්ව, සියළු ඉරියවු කෙරෙහිම මනාව පවතියි. එහෙයින් 'කුසලො' යන අඩ ගාථාවෙන් රහත්මග පිළිවෙත දැක්වෙයි.

න ගිජේක්ඛය්‍ය ගිජු බවට පත් නො වන්නේ ය. න පළිගිජේක්ඛය්‍ය ආසා කරන්නෙකු බවට පත් නො වන්නේ ය. න පළිබුජේක්ඛය්‍ය ආසාවෙන් නො ඇලෙන්නේ ය. ආවිලකරෙ කිලෙසෙ පජ්භෙය්‍ය සිත කළඹවමින්, මුසපත් කරවන, සිත තැවුලට පත්කරන කෙලෙස් දුරුකරන්නේ ය. සබ්බ ධම්මා අනත්තා නිවන ඇතුළත් කොට කියන ලදී. යං කිංචි සමුදය ධම්මං යම් දෙයක හටගැනීමට පාදකවන කිසියම් හේතු සහිත බව. සහගාථා පරියොසානා ගාථාව අවසන් වීමත් සමග, යෙතෙ බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං එකච්ඡන්දා ඒ අජිත බමුණු සමග එකම ආකාර වූ යහපත් සමාන අදහස් ඇති යම් තැනැත්තන් (පිරිස).



එකපපයොගා කය සිත වචන හැසිරවීමෙහි එකම ආකාරව,  
එකාධිප්පායා සමාන අදහස් දරණ, එකම ආකාරයට කැමති යන තේරුමයි.  
එකවාසනවාසිතා පෙර බුදු සසුන්හි ඔහු සමග බවුන් වඩනා ලද, අනෙකෙසං  
පාණසහසසානං නොයෙක් දහස් ගණන් දෙව් මිනිස් සත්වගට, විරජං  
වීතමලං රාගාදී (කෙලෙස්) දූවිලි රහිත, රාගාදී (කෙලෙස්) කිලිටි රහිත,  
ධම්මවකඛුං මෙහි සෝවාන් මගපල අදහස් වේ. අන් තැනකදී (ඊට) පසුව  
ලබන මගපල තුනට (පත්වේ) එයට සුදුසු කරුණු දක්වනු පිණිස 'යම්කිසි  
දෙයක් හේතු සහිතව හටගනීද, ඒ සියළුම දේ නැතිවී යන සොබාවය  
ඇතැයි 'යං කිංචි සමුදයධම්මං සබ්බන්තං නිරොධ ධම්මං' කිය. එය නිවන  
අරමුණුකොට (ඊට අදාල) කටයුතු ලෙස, හේතු නිසා හටගත් මේ සියළුම  
දේ පිළිබඳ අවබෝධය ලබයි. කසසව පන බ්‍රාහ්මණසස අනුපාදාය චිත්තං  
විමුවවති ඒ අජිත බමුණාටද දහස් වූ අතවැසි පිරිසට ද තණ්හා කාමාදී  
කෙලෙස් අරමුණු නොගෙන (සෝවාන්) මගෙන් සිත (ඒවායින්) මිදෙන  
අතර, සුදුසු කල්හි (සෝවාන්) පල ලැබ (ඒවායින්) මිදුණේය.

සහ අරහත්තපපත්තා අරහත් පලයට පැමිණීමත් සමගම, ගරු අජිත  
උතුමන් සහ අතවැසි දහසකගේ අඳුන් දිවිසම්, ජටා (හැඳ සිටි) කෙඳි -  
පට්ටාවලින් වියන ලද ඇඳුම්, දියබඳුන තබන පාද තුනකින් තට්ටු ආදිය  
අතුරුදහන් වූහ. සියල්ලෝම ඉදුබලයෙන් පාසිවුරු දරා, දැඟල් පමණ  
කෙස් ඇතිව, 'එව මහණ' යැයි (වදාළ බුදුවදනින්) පැවිදි බවට පත්ව,  
භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඇඳිලි බැඳ තමදිමින් සිටියහ. පෙළෙහි අජිත  
තෙරුන් යැයි සඳහන් වේ. එහි අත්‍යව්‍යංග්‍ය පටිපත්තියා යනු තමන්  
බලාපොරොත්තුව ලද පිළිවෙතින් නිවන ලද බව තේරුමයි. ඉතිරි සියළු  
කරුණු පැහැදිලිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අර්හත් බව කුළුගන්වමින්  
දේශනය නිම කළහ.

පාරායණ වර්ගයෙහි පළමුවන අජිතසූත්ත නිද්දේස වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.



## 2.

කොට සනතුසිතො යනු දෙවන තිසස මෙතෙතයා සුත්‍ර විස්තරයයි. අජිත සුත්‍ර (දේසනාය) නිමවූ කල්හි, 'මරණය නැමති රජු නොදක්නා ලොවක් බලාපොරොත්තු වන්නේ කෙසේදැයි' මෝසරාජ විමසීම ඇරඹියේය. ඔහුගේ ඉඳුරන් (දහම් අවබෝධයට) සුදුසු පරිදි සකස්ව නොතිබූ බැවින්, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, 'මෝසරාජ, ඔබ පසුව විමසන්න, වෙනත් කෙනෙකුට විමසීමට ඉඩ දෙන්නැ'යි වැළකූහ. එවිට තිසස මෙතෙතයා තම සැකය විමසමින් 'කොට.....ආදී ගාථාව කීය.

එහි කොට සනතුසිතො කවරෙක් මේ ලොවෙහි සතුටු වෙත්ද? ඉඤ්ජනා දැඩි ආසා හා දැඩිව වැළඳගත් හැඟීම්වලින් කම්පාවන, උභතතමහිඤ්ඤාය දෙකෙළවර (මූල-අග) දැන, මනනා න ලිපපති තුවණින් නොඇලෙයි. පරිපුණ්ණ සංකප්පො කෙලෙසුන් දුරුකිරීම ආදී සිතිවිලිවලින් පිරිපුන් බලාපොරොත්තු ඇති, තණහා ඉඤ්ජනං දැඩි ආසාවෙන් සැලෙන, දැඩිව ගත් හැඟීම්වලින් සැලෙන බවද මේ අයුරිනි. කාමිඤ්ජනං කෙලෙස් කාමයන්ගෙන් සැලෙන, දඟලන, කම්මිජනං යනුවෙන්ද වචනයකි. එය තුසුදුසුය. උසස් තැනැත්තා මහා පුරිසො, උතුම් තැනැත්තා අග්ග පුරිසො, මූලික තැනැත්තා සෙට්ඨ පුරිසො, ලාමක ඔතැති නොවූ තැනැත්තා විසිට්ඨපුරිසො, දෙටු තැනැත්තා පාමොකබ පුරිසො, පහත් ගති නැති තැනැත්තා උතතම පුරිසො, පුද්ගලයන් අතර, (උසස් ගුණයෙන්) කෙළවරට ගිය තැනැත්තා පධාන පුරිසො, සියල්ලන් කැමතිවන තැනැත්තා පවර පුරිසො, සිබ්බනි මව්වගා දැඩි ආසාව - තණහාව ඉක්මවා සිටියේ, උපව්වගා ඉක්මවා ගියේය. ඔහුට ඒ කරුණ පහදා දෙමින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ 'කාමෙසු' ආදී ගාථා දෙක වදාළහ.

එහි කාමෙසු බ්‍රහ්මවරියවා කාමය නිමිතිකොට බඹසර හැසිරීම හෝ කාමයන්හි පලවිපාක දැක, මග බඹසර හැසිරීමෙන් යුතු වූයේ යැයි කියන ලදී. මෙපමණකින් සතුට දැක්වීය. තණහා නැතිවීම ආදීකොට අනෙජනං (එජා යනු තණහාවට නමකි.) සංඛාය නිබ්බූතො තිර නැති බව විමසමින් රාගාදී (කෙලෙස් ගිනි) නිවීමෙන්, නිවුණු බවට පත්ව, අයහපත් දේ හැර, යහපතටම ගිය ආරති ඇලීම දුරින්ම දුරුකොට විරති ඒ ඇලීම හැර පටිවිරති නැවත නැවත (විමසමින්) ඒ ඇලීම හැර, වෙරමණී නොකර සිටීම (තණහා



පලිගැනීම් නැතිකිරීම), අකිරියා කටයුතු හැරදැමීම, අකරණං නොකිරීම, අනප්‍රසාදාපනති (වරදකට) පත් නොවෙමින්, වෙලා අනතිකකමො සීමා නොඉක්මවමින්, ඉතිරි කරුණු ඒ ඒ තන්හි කියා ඇති බැවින් පහසුය.

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අර්හත් බව කුළුගන්වමින් දෙසූහ. දේසනාව අවසන මේ බමුණාද අතවැසි දහසක් පිරිස සමග අර්හත් පලෙහි පිහිටියේය. තවත් දහස් ගණනකට දහම් ඇස පහළ විය. ඉතිරි කරුණු පෙර පරිදිමය.

දෙවන තිසස මෙතෙතයා සුත්ත වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.

### 3.

තුන්වන පුණ්ණක සූත්‍ර විස්තරයයි. 'අනෙජං' යනුවෙන් (ඇරඹෙන) මෙම සූත්‍රයද පෙර පරිදිම මෝසරාජගේ (ඉල්ලීම) පිළිකෙව් කොට වදාරන ලදී. එහි මූල දසසාව් අකුසල් මුල් ආදිය දකින, ඉසයො ඉසිවරු නම් වූ ජට්ඨියෝ, යඤ්ඤං දිය යුතු දෙයක්, අකපපයිංසු සෙවූහ. හෙතු දසසාව් සියළු කරුණු දකින, සමාන වදනකි. කරුණු නම්, යම් අයුරකින් ඵලය පිණිස පවතීද එහෙයින් හේතු යැයි කියනු ලැබේ. එහෙයින් ඒ ඵලය පෙන්වා දෙයි. 'එසේනම්, ඔහු අල්ලා ගනිමු' යැයි (ඒ කරුණෙහි) පිහිටුවන්නාක් මෙනි. එහෙයින් නිදාන හෙවත් එය හේතුකොටගෙන යන අදහසයි. 'හටගැනීම දකින' හෙවත් සම්භව දස්සාව් ආදී වචන පහ ගැනද කී පරිද්දෙනි. යම්හෙයකින් එය හේතුවෙයිද, පවතීද, එහි ඵලය අනුව එයින් හටගනීද උපදීද එහෙයින් හේතුවද, හටගැන්මද කියනු ලැබේ. යා වා පනඤ්ඤාපි කාවි සුගතියො සතර අපායෙන් මිදුණු උත්තර මාතා ආදී ඉසුරුමත් නොවූ දිළිඳු මිනිසුන් ද - ආහාරපාන දුලබ වූ දුකින් පීඩිත වූවන් දත යුතුය. යා වා පනඤ්ඤාපි කාවි දුගතියො යමරජු, නාග, ගුරුළු, මළවුන් ආදීහු මහ ඉදිමතුන් සැළකේ. අතතභාවාහි නිබ්බතතියා (නිරය,



තිරිසන්, පේත) තුන් තැන්හි පිළිසිඳ ගැනීමි ලෙසින් සිරුරක් (අත්තභාව) ලබනු පිණිස, ජානාති සියල්ල දන්නා නුවණින් දැනගනී. පසසති භාත්පස දකින ඇසින් බලයි. අකුසලා නොහැකියාවෙන්, අයහපතෙහි යෙදෙතැයි අකුසලභාගියා අයහපත් පැත්තට යොමුවේ යැයි අකුසල පකඛිකා ඒ සියල්ලක්ම නොදැනීම හෙවත් අවිජ්ජා මුල් වූ කරුණු වෙතැයි අවිජ්ජා මූලකා, නොදැනීමත්ම සැරිසරමින්, එහිම මැනවින්, (තදින්) බැස ගනිති. එහිම ගමන් කරතියි - අවිජ්ජා සමොසරණ, අවිජ්ජා සමුගසාතා යනු අරහත් මගෙන් අවිජ්ජාව නසන ලදුව, සබ්බෙ තෙ සමුගසාතං ගවජනති කියන ලද පරිදි අකුසල කරුණු සියල්ලම නසන ලද බවට පැමිණෙති. අපපමාද මූලකා සිහියෙන් යුතුව (යහපත් දෙයෙහි) නොපමා වීම මූලික කරුණ සේ සැළකේ. අපපමාද සමොසරණ නොපමා වීමෙහි මැනවින් බැස (යෙදී) එහිම ගමන් කරති. අපපමාදො තෙසං ධම්මානං අගගමකඛායති තමා කාමාවචර ලෝකයෙහි මෙන් සිවු බඹතලයෙහි පිහිටීමෙන් උසස් සේ උපත ලදුව, අලමතෙතා සමත් වූ, මයා පුච්ඡතං මා විසින් විමසන ලද, මහසෙස තං භාරං ඒ පැමිණි බර, (අසන ලද පැනය විසඳීම) උසුලනු මැනවි. ඉසයො ඉසිවර පැවිද්දෙන් පැවිදි වූ කිසියම් කෙනෙක්, ඉසිපබ්බජ්ජා පබ්බජ්ජා යැයි ද පාඨයකි. ආජීවක සාවකානං ආජීවිකා දෙවතා යමෙක් ආජීවිකයන්ගේ වචන අසන්ද, කීකරුව ඇහුම්කන් දෙත්ද ඔව්හු ආජීවික සච්චෝ වෙති. එම ආජීවික සච්චන් දෙනු ලබන දේවල් ආජීවිකයන් පිළිගනු ලබන්ද, ඔවුන් ආජීවිකා දේවතාවෝය. අදාල වන හැමතන්හිම මේ අයුරුය.

යෙ යෙසං දකඛිණෙය්‍යා දිසා කෙළවර සිටින යම් ආජීවිකාදීන්ට ඒ ඒ කැත් කුලවතුන් දෙනු ලබන දේවල් (පිළිගැනීමට) සුදුසු බව ලබන්ද, තෙ තෙසං දෙවතා ඒ ඒ ආජීවිකාදීහු ඒ ඒ කැත් කුලවතුන් ආදීන්ගේ දේවතාවෝ වෙති. යඤ්ඤං එසනති දිය යුතු දෙයක් කැමති වෙති. ගවෙසනති බලා සිටිති. පරියෙසනති උපදවති. යඤ්ඤා වා එතෙ පුට්ඨ ඔවුන්ට දීමට සුදුසු දේ බොහෝය. යඤ්ඤයාජකා වා දිය යුතු දේ සකස් කරනු ලබන්නන් හෝ දීමට සුදුසු බොහෝ දේ හෝ, එතෙ පුට්ඨ සුදුසු දෙයම දිය යුතු බව හෝ, දීමට සුදුසු බොහෝ දේ හෝ සවිස්තරව දැක්වීමට 'කථං යඤ්ඤවා එතෙ පුට්ඨ ආදී ලෙසින් දැක්වීය.

ආසිංසමානා රූප ආදිය පතමින්, ඉඤ්ඤානං මේ දේම පතමින්, මිනිස් භවය ආදිය කැමති බව කියන ලදී. ජරංසිකා ජරාව ඇසුරුකොට, ජරාව මුල්කොට සියළු සසර දුකම කියැවේ. ඒ සසර දුක ඇසුරින්ම එයින් මිදීමක්



නොමැතිවම කල්පනා කරතියි දක්වයි. රූප පටිලාභං ආසිංසමානො පැහැපත් රූසිරි සැප ලැබීමට පතමින්, හඬ ඇසීම ආදියෙහිද මේ අයුරින් (දතයුතුය)

බතතිය මහාසාලකුලෙ අත්තභාව පටිලාභං සැප සම්පත් ඇති කැත්කුල ආදී මහසල් කුලවල උපත ලැබීමේ බලාපොරොත්තුව පිළිසිඳ ගැනීමට පතමින්, බමුණු මහසල් කුලවලටද මේ අයුරිනි. බ්‍රහ්මකායිකෙසු දෙවෙසු මෙහි මුල් කොටස උදෙසා (උසස් බවින්) කියන ලදී. එසේ කැත්කුල ආදියෙහි, ජරංසිතා ජරාව ඇසුරුකොට බ්‍යාධිනිසසිතා (රෝග ඇසුරුකොට) මේ ගැනද ඒ අයුරින් සැලකිය යුතුය. මේ අයුරින් සියළු සසර දුක මුළුමනින්ම දක්වන ලදී. 'භගවත් නිදුකාණන් වහන්ස, කෙසේ ඔව්හු යාගයෙහි නොපමා වූවෝ, ඉපදීම හා ජරාව ඉක්මවුවාහුදැ'යි 'කවචි සු තෙ භගවා යඤ්ඤපථෙ අප්පමත්තා අතාරුං ජාතිංච ජරංච මාරිස' මෙහිදී යාගය හා යාග පැවැත්වීම (ගැන අසයි) කෙසේ ඔව්හු යාගයෙහි යෙදී කල්පනා කරමින් සසර දුකින් එතර වුවාහුද? යෙපි යඤ්ඤං යජනති දීමට සුදුසු දේ දෙමින් යම් කෙනෙක් යාග කරති. පරිච්චජනති (ආසා හැර) තැගි කරති. බෙදා දෙති. ආසිංසනති රූසිරි ලැබීම ආදිය පතති. ථොමයනති මනාව - පිරිසිදුව දෙන ලදැයි ආදී ලෙසින් යාග කටයුතුවලට පැසසුම් කරති. අභිජප්පනති රූසිරි ආදිය ලැබීම පිණිස සිතා කතා කරති. ජුහනති දෙති. කාමාභිජප්පනති පටිච්ච ලාභං රූසිරි ලැබීම පිණිස නැවත නැවත ඒ කැමැත්ත ඉටුකර ගැනීමට පතති. අහා! මෙය අපටම ඒකාන්තවම විය යුතුයැයි පවසති. එහි තණ්හාව වැඩිවන සැටි කී අයුරැයි. යාජයොගා යාගයෙහි (දීමෙහි) ඇළුණු, භවරාග රතනා මෙසේ මේ දේවල් සසර (මතු) බලාපොරොත්තුවෙන්, සසරෙහි ඇලී (කැමති තැනකම) ඉපදීමටම ඇලෙමින්, නාතරිංසු ඉපදීම ආදී සසර දුකින් එතර නොවූහ. යඤ්ඤං වා ථොමෙනති දීමෙහි හෝ පැසසුම් කරති. එලං වා රූප ආදිය ලැබීමට දකින්නෙය්‍ය වා ඉපදෙන කුලයෙහි උසස් බව ආදිය සුවිං දින්නං මනාකොට පිරිසිදුව දෙන ලද, මනාපං සිත කැමති කරන, පණිතං රස ගුණවත්, කාලෙන සුදුසු කල් පැමිණි. කප්පියං අකැප දේ හැර දෙන ලද, අනවජ්ජං දොස් රහිත, අභිණ්ණං නැවත නැවත, දදං විතතං පසාදිතං දීමෙහි දී ආසාව හැර දැමීමේ සිතින්, පැහැදුණු සිතින්, පසංසනති පැසසුම් කරති, කිතෙනනති ගුණ පළ කරති. වණ්ණෙනනති ගුණ කියති. පසංසනති සතුවට පත් කරති. ඉතො නිදානං මේ මිනිස් ලොවෙහිදී දෙන ලද දේ හේතුකොට, අජ්ඣායකො (වේද) මතුරු (තම බසට) නඟමින්, මනනධරා මතුරු කටපාඩමෙන් දරමින්, තිණ්ණං වෙදානං ඍග්, යජු, සාම



වේද තුනෙහි තොල මැතිරූ පමණින්, පරතෙරට ගියේ, පාරගු නිසන්ඩු, කෙටුහ ද සනිසන්ඩු කෙටුහානං, නිගන්ඩු යනු ගස් ආදියට සමාන වචන දක්වන ශාස්ත්‍රයකි. කෙටුහ කවියන්ට උපකාරී වන, ඒ කටයුතුවලට උදව් වන දැනුමකි. අකුරු හා එහි බෙදීම් (වාග් විද්‍යා) සාකඛරප්පහෙදානං, අකුරු බෙදීම් යනු එහි නීති සහ නිරුක්ති හෙවත් පද මූලසිට සෑදෙන ආකාරය, ඉතිහාසපඤ්චමානං අථබ්බණ වේදය සිවුවැනි කොට, මෙසේ සිදුවිය. මෙසේ සිදුවිය යැයි කියා, මෙබඳු වචනවලින් යුතු පැරණි කතා ඇතුළත් ඉතිහාසය පස්වැනි කොට දත්, එම ඉතිහාසය පස්වැනි කොට, පද මෙන්ම, එහි ඉතිරි වියරණ හදාරමින් දැනගනිති යනු පදකා වෙය්‍යාකරණං, ලොකායතං විතණ්ඩවාද දැනුම, මහාපුරිස ලක්ඛණං බුදුවරුන් ආදී උතුම් තැනැත්තන්ගේ (සිරුරු) ලකුණු විස්තර වන පොත් දොළොස් දහසක පමණ දැනුමෙහි යම් තැනක දහසය දහසක ගාථා පදවලින් යුතු (කොටස) බුද්ධ මන්ත්‍ර නම් වූහ. එසේ මේ ලකුණින් යුතු වූවෝ බුදුවරු නම් වෙති. මෙයින් පසේ බුදුවරුන්, අගසවුවන්, අසුමහ සච්චන්, බුදුරදුන්ගේ මව, බුදුරදුන්ගේ පියා, උවථුන් කරන්නන්ගෙන් අගපත් තැනැත්තා, උවථුන් කරන්නියන්ගෙන් අගපත් තැනැත්තිය, සක්විති රජු වේ යැයි වෙසෙසින් (වෙන් වෙන්ව) හඳුනාගනු ලැබේ. අනවයා (බමුණු සමය) දක්වන මෙම මහපුරිස ලකුණුවල නොඅඩු වූ පිරිපුන් දැනුමෙන් අඩුවක් නොවෙතිසි කියන ලදී. ඒවා අරුත් ලෙසින්ද, පොත් ලෙසින්ද නොවෙනස්ව පවත්වා ගැනීමට නොහැකිවීම 'අවය' නම් වේ. විතරාගා රාගය නැතිකළ, එයින් අරහත් පල ලද බව කියන ලදී. රාග විනයාය පටිපන්නා මේ අරහත් මග පිහිටීමෙන්, විතරොසා අනාගාමී පල පිහිටීමෙන්, දොස විනයාය පටිපන්නා එම අනාගාමී මග පිහිටීමෙන්, විතමොහා අරහත්පල පිහිටීමෙන්, මොහ විනයාය පටිපන්නා අරහත් මග පිහිටීමෙන්, සීල සමාධි පඤ්ඤා විමුක්ති සම්පන්නා මේ සිවු ආකාර වූ, මෙලොවෙහි හා ලොවුතුරු බව මුසු සිලාදියෙන් යුතු, විමුක්ති ඤාණදසසන සම්පන්නා මෙයින් සියළු දෙය විමසුම් නුවණින් දතයුතු යැයි (අදහසයි.) එයද මේ ලොවෙහිමය. අභිජප්පනති පතති, ජප්පනති නැවත බලාපොරොත්තු වෙති. පජ්ජප්පනති බොහෝ කලක් බලාපොරොත්තු වෙති. යාගෙ යුක්තා සුදුසු ලෙස දිය යුතු දේ දෙනු ලබන විට පිළිපදින අයුරු කියන ලදී.

අථ ඛො වරහි දැන් වෙන කවරෙක් (සසර) තරණය කළේ ද? සංඛයා නුවණින් විමසා, පරොපරාති අනුන්ගේ ද, තමන්ගේ ද, අනුන්ගේ



ජීවිතයද (අත්තභාව), තමාගේ ජීවිතයද (සසර පැවැත්ම) කියන ලදී. විටුමො කය දුසිරිත් ආදී දුම නැතිව අතීසො රාගාදී දුක් නැතිව, අතාරි සො මෙබඳු තැනැත්තා අරහත් වේ. ඉපදීම, ජරාව තරණය කළේය. සකරුපා තමාගේ රූපයෙන්, පරරුපා අනුන්ගේ රූපයෙන්, කාය දුච්චරිතං විධමිතං නසන ලදී.

මානො හි තෙ බ්‍රාහ්මණා ඛාරිභාරො යමිසේ බරින් යුතු කදක් කරෙත් ගෙන යනු ලබන විට, (පොළවෙන්) උඩට ඇතත්, (සම නොවූ තැන්හි) පා තබන, පා තබන විටදී පොළවෙහි ගැටෙන්නා සේ, ඉපදුණු විට, මෙසේ කුල ගොත් ආදී මානය ඇතිවන කරුණු නිසා, ඔසවන ලද මානයෙන් ඒ ඒ තත්හි ඉසි බව උපදවා ගනිමින්, සතර අපාවල ගැලීමට ඉඩ සැලසෙයි. 'බමුණ, මානය ඔබට බරින් පිරුණු කද යැයි' එහෙයින් වදාළහ. කොඩො ධුමො ඔබේ නුවණ නම් ගින්නට කෙලෙස් යන අරුතින් තරහ දුම මෙන් වෙයි. ඔහු එයින් කිලිටි වූයෙන්, නුවණ නැමති ගින්න බබලන්නේ නැත. භසමනි මොසවජ්ජං ගලායන බවක් නොමැති අරුතින් මුසාබස 'අළු' නම් වේ. යමිසේ අළුවලින් වැසුනු ගින්න බැබළීමක් නැත්තා සේ, බොරුවෙන් වැසී ඇති නුවණ දක්වයි. ජිව්‍යා සුජා යමිසේ රනින්, රිදියෙන්, ලෝභයෙන්, දැවයෙන්, මැටියෙන් වැනි එක් දෙයකින් සාදන ලද, යාගය පැවැත්වීමේදී යොදාගන්නා හැන්ද ඇත. මෙසේ මාගේ දහම් යාගය පැවැත්වීමේ දී පිරුණු දිව හැන්ද යයි කියයි. යමිසේ ඔබගේ යාග පවත්වන තැන ගංතෙර වන්නාක් මෙන්, දහම් යාගය පවත්වන තැන යන අරුතින් හදවත බබළන තැනයි. අත්තා සිත.

ජාති ඉපදීම ලෙසින් ජාති නම් වේ. මෙහිදී ඒ ඉපදීමේ පවත්නා සොබාවය, වෙන් වෙන් ලෙස හටගැනීම සං ජාති සං යන උපසංග පදයෙන් අරුත වැඩි කරන ලදී. (කුසට) බැසගැනීම ඔක්කනති, නොවූ ලෙස හටගැනීම අරුතින් සංජාති, පිරිපුන් ලෙසින් (කුසකට) බැසගැනීමේ අරුතින් ඔක්කනති එය බිජුවටින්, මවුකුසින් යුතු වෙයි. එය බිජුවටින්ද (නැතිනම්) වැදෑමහින්ද කුසට බැසගනී. බැසගනිමින්, පිවිසෙමින් මෙන් පිළිසිඳ ගනී. උපත ලැබීම යන අරුතින් අභිනිබ්බතති එය තෙත සහිත තැන්වලින් හා ඉබේ පහළවන ලෙසින් සිදුවේ. ඒවා අතරින් පෙනෙන ලෙසට (දැකිය හැකි ලෙසින්ම) ඉපදෙති. මේ පොදුවේ පිළිගෙන ඇති කතාවයි.



දැන් දහමෙහි මූලික අදහස (පරමත්) අනුව දැක්වෙයි. රූපාදී සමූහයෝ පරමත් ලෙසින් පහළ වෙති. (සම්මුතියට අනුව) පුද්ගලයෙකු ලෙස නොවේ. (න සත්තා) එහිදී ඛණ්ඩානං එකවොකාර භව නම් වූ (අසඤ්ඤ තලයෙහි) එකක් ලෙසද, චතුරවොකාර භව නම් වූ (අරූප තල සතරෙහි) සතරක් ලෙසද පංචවොකාර භවයෙහි (මිනිස් ආදී) පහක් ලෙස ඇතිවන අයුරු දකුණුය. පාතූභාවො උපතයි. ආයතනානං එහි ඒ ඒ තැන උපදනා ලබන (ඉඳුරන්) ඇතුලත් බව දකුණුය. පටිලාභො ඒ නොසිදී පැවැත්ම එම උපත ලැබීමත් සමගම වේ. ඒ වූකලී, ඒ ඒ භවයෙහි මුලින් ඇතිවන්නේ ජාති හෙවත් ඉපදීමයි. ඛාරදෙන, පචරාදෙන ගතියයි. (එනම්) අතීත භවයෙහි මෙහි මතුපිටට එන, පැමිණ සිටින ආකාරයයි. ඵලය ලෙසින් දුකින් පිරුණු බව හෝ වෙයි. ජරා පවත්නා වූ සොබාවයි. ජීරණතා එහි ආකාරය, (ඊට පත්වන සැටි) දක්වයි. ඛණ්ඩිවචං මූල පටන් තුන් කල්හි (බාල, තරුණ, මහළු) ඉකුත් වෙද්දී සිදුවන්නා වූ (සිරුරෙහි) ගතියොබා දැක්වූ සැටියි. පසුව ගතියොබා දෙකම දැක්වූ සැටියි. මෙහි ජරා යන මෙම පදයෙන් ඒ සොබාගතිය පෙන්නා දෙන ලදී. එහෙයින් මෙහි ඇති සොබාවය පැහැදිලිවම තහවුරු කරන ලදී. ජීරණතා හෙවත් දිරායන - ගෙවියන ගතිය මේ අයුරින් දැක්වීමයි. ඛණ්ඩිවචං මෙසේ කාලය ඉකුත්ව යද්දී, දත්වල, නියවල කැඩුණු ගතිය, හැලීම නිසා වන දෙයින්, පාලිවචං මේ කෙස්, ලොම් පැසුණු බව, (සුදු පැහැවීම) නිසා ඇතිවන (සොබාව) වලික්කවතා මේ මස් මැලවී (ජීව ගුණය පිරිහී) සමෙහි රැලි වැටුණු බව නිසා වන දේ පෙන්නා දෙන ලදී. එහෙයින් මෙහි ඛණ්ඩිවචං ආදී ලෙස තුන්කල් ඉකුත්වීමේදී (සිරුරේ) කටයුතු දැක්වේ. ඒවායින් මෙම විකාර වන අයුරු දක්වන අටියෙන් ජරාව ගැන පැහැදිලිව කියන ලදී. යම්සේ ජලයට හෝ වාතයට හෝ ගින්නට හෝ තණකොළ - ගස් ආදිය බිඳුණු - කැඩුණු ආකාරය - දැවීමෙන් හෝ ගියමග (සිදුවූ දෙය) පැහැදිලි වුවත්, ඒ ගියමග ජලය ආදියෙන් එසේ නොපෙනේ. මැනවින් ඇස් හැර බැලූවත් කැඩෙන බවත්, ජරාවත් (එකවරම) පැහැදිලි නොවේ. ජරාව ඇසින් හඳුනාගත නොහේ.

ආයුනො සංභානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො මේ පදවලින් තුන්කල්හිම පැතිරී යන ජීවත්වන කාලය අවසන් වීමත්, ඇස් ආදී ඉඳුරන් මේරීමත් කියන ලද සොබාගතිය පැහැදිලිය. එහෙයින් පසුව ඇතිවන සොබාගති දෙක පැහැදිලි කරන ලදැයි දකුණුය. එහි යම් ආකාරයකින් ජරාවට පත්වූ විට ආයු පිරිහේද, එහෙයින් ජරාව ජීවත්වන කාලය ව්‍යාප්ත ලබනිසි එකිනෙක සබඳතාව පරිදි කියන ලදී. තුරුණු වියෙහි මනා පසන් ලෙසද



සියුම්වද තම කටයුතු මැනවින් ඉටුකරනු සමත් ඇස් ආදී ඉඳුරන්, ජරාවට පත්වූ විට වයසින් වැඩි, කැළඹී, අවසඟව, රළුව තම කටයුතු ඉටුකර ගැනීමට නොහැකි බවට පත්වෙයි. එහෙයින් ඉඳුරන්ම වැඩි මේරීමට යතැයි, එකිනෙක සබඳතාවයෙන් කියන ලදී. එය මෙසේ සඳහන් කළද, සියළු දෙයෙහිම ජරා බව පැහැදිලි ලෙසත්, සැඟවී ඇති බවත් අනුව දෙආකාර වේ.

එහි දත් ආදියෙහි ගැලවී යන, හැලෙන බව දක්නට ලැබීමෙන් රූප ධර්මතාවලද ජරාව හඳුනාගත හැකි බැවින් (පාකට ජරා) නම් වේ. අරූප දේවල ජරාවට පත්වීමෙහි එබඳු වෙනසක් නොදැකීම 'සැඟවුණු ජරා - (පටිච්ඡන්ත ජරා) නම් වේ. යම් තැනැත්තෙක් මෙම කැඩුණු බිඳුණු බව දකිද, ඔහු දත් ආදියෙහි එබඳු ලකුණු නුවණැසින් හඳුනා සිත් දොරින් සිතා මේ (රූපාදී) සමූහ ජරාවෙන් පහරදෙනු ලැබියැයි, ජරාව ගැන දැනගනී. ජලය ඇති තැන බැඳ තිබෙන හරක් අං ආදී (සලකුණු) බලා යට ජලය ඇතැයි දැනගන්නා මෙනි. නැවත 'අවිච්චි, සවිච්චි යැයි මෙම ජරාව දෙආකාර වේ. එහිදී මැණික්, රත්රන්, රිදී, පබළු, සඳ හිරු ආදියෙහිද ජීවත් වන්නන්ගේ මඤ්ඤාදී කාලයෙහි ද, ජීවය රහිත යයි සලකනු ලබන (අපාණිනං) මල්-ගෙඩි-කොළ ආදියෙහි ද අතුරතුර පැහැය ආදී වෙසෙස් බවක් පහසුවෙන් හඳුනාගත නොහැකි බැවින් අවිච්චි හෙවත් නිරතුරුවම ජරාව ඇතැයි තේරුමයි. එයින් වෙනස් වූ කියන ලද දේවල (දත් ආදී) අතුරතුර සිදුවන වෙසෙස් ලකුණු අනුව පහසුවෙන් හඳුනාගත හැකි බැවින් 'සවිච්චි ජරා' නම් වේ.

මෙම සවිච්චි ජරා - උපාදින්නක, අනුපාදින්නක යනුවෙන්ද පෙන්වා දිය යුතුය. පළමුව ළඳරුවන්ගේ කිරිදත් මතුවෙයි. ඒවා තිර නැත. ඒ දත් වැටුණු කල නැවත දත් මතුවෙයි. ඒවා පළමු සුදු පැහැ ගනී. ජරා නැමති වායුවෙන් පහර වැදුන විට කළුපැහැ වෙයි. හිසකෙස් මුලින් තඹ පැහැ වෙයි. (පසුව) කළු පැහැයද, සුදුපැහැය වේ. හම ද ලේ සහිතව ඇත. වැඩෙන වැඩෙන කල්හී සුදු පැහැයෙන් කළු පැහැයටද හැරේ. ජරා වායුවෙන් පහර වැදී රැලි වැටේ. සියළුම ධාන්‍ය වැපිරූ කල සුදු පැහැ වේ. පසුව කොළ පැහැයෙන් ද, ජරා වායුවෙන් පහර වැදී පාණ්ඩු පැහැ ගනී. අඹ පැලයක් ගැනද (මෙහිදී) සඳහන් කිරීම වටී.

මේ ජරාව වූ කලී රූපාදී සමූහ පසෙහි මේරීමට පත්වන ගතියෙන් යුතුව - මරණය කරා ගෙන යන, යොවුන් බව ව්‍යාප්ත ගතියද ඇත. ඉතිරි



කරුණු සියල්ල පැහැදිලිය. දේසනාව අවසානයෙහි මෙම බමුණාද අතවැසි පිරිවර දහස සමග අරහත් පලෙහි පිහිටියේය. තවත් නොයෙක් දහසක් දෙනාට දහම් ඇස පහළ විය. ඉතිරි කරුණු කලින් කියා ඇති පරිදිය.

තුන්වන පුණ්ණක සුත්ත වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.

#### 4.

මඤ්ඤාමි තං වෙදගුං භාවිතතං 'මේ තැනැත්තා වේදයෙහි ද වඩනා ලද සිත ඇත්තෙකැයි'යි ද (භාවනාව පුරුදු කළ කෙනෙකැයිද) සිතමි. අපරිනෙතා නො අඩුව, මහනෙතා කුඩා නොවූ, ගමහිරො ගැඹුරු වූ, අප්පමෙය්‍යො මැනීමට නොහැකි වන්නේ ය. දුප්පරියොගාලොකා බැසීමට අපහසු (ඇතුළට යාමට ඉතා අපහසු) පහුත රතනො සාගරූපමො බොහෝ දහම් රුවනට ආකරයක් බැවින් නොයෙක් රුවනින් යුතු මහසයුර මෙන්, න මංකු හොතු නොහැකිළුණු මුහුණින් යුතු වෙයි. අප්පටිහත විනෙතා තරහෙන් විනාස නොවූ සිතින්, අලීනමනසො නොපසුබට සිතින්, අබ්‍යාපනන චෙතසො (කෙලෙසින්) කුණු නොවූ සිත, දිට්ඨො දිට්ඨමනෙතා ඇසට හමුවන රූප අරමුණෙහි දැකීමක් පමණකි. එහි අරමුණ අනුව ඉදිරියට (ඒ ගැන සිතා) කටයුතු කරන්නේ හෝ කරවන්නේ හෝ නැත. ඇසින් දුටු දෙයෙහි ඒ පෙනීම පමණි. ඇසීම ආදියෙහිද මේ ආකාර වේ.

තව ද, දැකීමෙන් ඇසින් හැඳිනීම ද, කත යොමුවීමෙන් හඬද, පහසින් නහය, දිව, සිරුර යන ආයතන සඳහන් කරයි. නහයට ගඳ-සුවඳත්, දිවට රසයත්, කයට තදගතිය (පට්ඨි) උණුසුම හා වාතයත්, පහස ලබන දෙයට හඳුනාගැනීමි-දැනීමි (විඤ්ඤාණ) මගින් එහි සොබාවයත් සඳහන් කරයි. දිට්ඨො අනුපයො ඇසින් දැක හඳුනාගත් දෙයෙහි රාගයෙන් ළං නොවී, තරහ නැතිව අප්පටිසො, අනිසසිතො තණ්හාවෙන් නොඇලී,



අප්පට්ඨදේධා මානසෙන් තද නොවී, විමුක්තො සියළු අරමුණුවලින් මිදුණේ, විසඤ්ඤානො කෙලෙස්වලින් වෙන්ව සිටියේ, සංවිජ්ජති භගවතො චක්ඛුං භගවත් බුදුරදුන්ගේ නියම මසෑස පෙනේ. පසසති දකියි. බලයි. චක්ඛුනා රූපං ඇසින් හඳුනාගන්නා රූප අරමුණ, ඡන්ද්‍රාගො තණ්හා ආසාව, දනතං න යනති සමිති උයන්, කෙළිමඬුළු ආදියෙහිදී මහජනයා මැදට යන්නෝ හීලෑ ගොණකු හෝ හීලෑ අජාතීය අසකු හෝ රියෙහි යොදා ගෙන යති. රාජා එබඳුම තැන්වලට යන්නා වූ රජද හීලෑ සතකු පිටෙහිම නගියි. මනුසෙසසු මිනිසුන් අතරෙහිද සිවු අරිය මගින් දමනය වූවෝ, තමන්ම දමනය වීමෙන් උසස් වෙති. යොති වාක්‍යං මෙබඳු නින්දා සහගත හා රළු වචන නැවත නැවත කියද්දීත් ඉවසයි. එබඳු වචන නොකියයි. (ඒ ගැන නොවෙහෙසෙයි.) මෙබඳු දමනය වූ කෙනෙකු උසස් යැයි යනු තේරුමයි. අසසතරා කොටළුවකට දාව වෙළඹකගෙන් උපන් අජාතීය අසකු, අසුන් හික්මවන්නෙක් වහා ඒ කටයුතු මැනවින් කරයි. සිඤ්චා සිඤ්චු රටෙහි උපන් අසුන්, මහානාගා කුඤ්ජර නම් වූ මහ ඇතුන්, අතතදනෙනා මොවුන්ගෙන් අසසතරයෙකු හෝ සිඤ්චයකු හෝ කුඤ්ජර නම් ඇතකු හෝ හීලෑ වූ දමනය වූවන් උතුමිය. හීලෑ නොවූවන් උතුම් නොවේ. සිවුමගින් තමන් දමනය වූවකු වේ නම් වඩා උතුමිය. සියල්ලන්ගෙන්ම ඉතා උතුම් යැයි තේරුමයි. න හි එතෙහි යානෙහි ඒ ඇතුන් ආදිය යොදන ලද යානා අගනා වූවන්, උසස් වූවන් එබඳු යානාවලින් කිසිදු තැනැත්තෙකු සිහිනෙන් හෝ පෙර නොගිය තැනක් යැයි සලකනු ලබන නිවන දෙසට නොයන්නේ ය. මුලදී ඉඳුරන් දමනය කොට, පසුව අරිය මග වැඩීමෙන් මනාව දැමුණු බවට පත්වූ නුවණැති තැනැත්තා ඒ පෙර නොගිය දෙසට යයි. දමනය වූ බිමට හෙවත් අරහත් පලයට පැමිණෙයි. එහෙයින් තමන් දමනය වීම ඉතා උතුම් යන තේරුමයි. විධාසු න විකම්පනති නව ආකාර වූ මාන කොටස්වලින් නොසැලෙති. කම්පා නොවෙති. විපප්ප්‍යතනා පුනඛ්භවා කම්ම කෙලෙස්වලින් මුළුමනින්ම මිදීමෙන් මැනවින් මිදුණහ. දනතභූමිං අනුප්පතනා අරහත් පලයට පත්ව සිටියහ. තෙ ලොකෙ විජ්ජාවිනො ඔව්හු කියන ලද පරිදි කෙලෙසුන් නසා ජීවලෝකය දිනන ලදුව, 'විජ්ජ විජය' නම් වෙති. යසසිඤ්ජයාති භාවිතාති කෙලෙසුන් නැසූ උතුමකුගේ සද්ධා ආදී ඉඤ්ජයයන් පස රහත් පලයට පත්ව වඩනා ලදුව, අජ්ඣාතතං ච බහිද්ධාව ඇස ආදී තමා කෙරෙහි වූ ආයතන ද, රූප ආදී බාහිර ආයතනද හික්මවන ලදී. සබ්බලොකෙ මුළු තුන් ලෝක දාතුවෙහිම, නිබ්බිජ්ඣං ඉමංව ලොකං මේ භවයෙන් (පසු ඉපදීම) ඉක්මවා සිටි කෙලෙස් නැසූ උතුමා, කාලං කංඛති භාවිතො ස දනෙනා ඒ උතුමා ඇස් ආදිය



දමනය කොට, වඩනා ලද සිතින් මරණය බලාපොරොත්තු වෙයි. යෙසං ධම්මානං ආදිතො සමුදාගමනං පඤ්ඤායති (රූපාදී) සමුහයෙහි උපත මූල පටන් දැනගනී. අත්ථගමතො නිරොධො විනාසය ලෙසින් එහි අවසානය දැනගනී. කම්ම සන්නිසසිතො විපාකො කුසල - අකුසල කටයුතු ඇසුරුකොට ඇති පල විපාක, කළ කම් අත් නොහැර පවත්නා විපාකය, කම්මනිසසිත නම් වේ. නාම සන්නිසසිතං රූපං සියළු රූප නම් ගනිමින්, (හැඳින්වීමෙන්) පවතිමින්, නම් ඇසුරු කරමින්, ජාතියා අනුගතං සියළු කම්ම ඉපදීම අනුව යන ලදී. ජරාය අනුසටං ජරාවෙන් පැතිරෙන ලද, බ්‍යාධිතා අභිභූතං රෝ දුකින් මඩනා ලද, මරණෙන අබ්‍යාහතං මරණයෙන් තට්ටු කරන ලදී, පහර දෙන ලදී. අනානං (එයට) දුපුතුන්ගෙන් වත්, පිහිටක්, රැකවරණයක් නො ලබන්නේ ය. අලෙනං බිය නැති තැනක් හෝ, රැඳී සිටින්නන්ට, ඇසුරු කිරීමට සුදුසු පරිදි ඇලී ගැලී සිටින සේ රැකවරණ සැලසෙන්නේ නැති, අසරණං ඇසුරු කිරීමේදී බිය උපදවමින්, බිය ඇති කරමින්, අසරණිභූතං පෙර උපතින් තමාගේ අභාවයෙන්ම පිහිටක් නැතිව, (ඊළඟ) උපතට සමාන කාලයෙහි අසරණ වෙතියි තේරුමයි. අප්පච්ඡසි මෙහි 'අ' අකුර වචනයෙහි පිරිපුන් බවක් දැක්වීමට යෙදූ නිපාතයකි. කැමති දෙයක් විවාළෙහි යනු තේරුමයි. පවකඛාමි යථා පජානං (විමසූ දේ ගැන) දැනගත් පරිදි මෙසේ කියමි. උපධිනිදානා පහවනති දුකඛා තණ්හා ආදී කෙලෙස් හේතුවෙන් ඉපදීම ආදී දුක් ඇතිවෙයි. තණ්හූපධි තණ්හාවම නැවත ඉපදීමට හේතු වෙයි. හැමදෙයම සදාකල් පවතිය යන දැඩිව ගත් හැඟීම් ලෙස සසසත දිට්ඨියත්, මේ ආත්මයෙන් පසු ඉපදීමක් නැතැයි යන දැඩිව ගත් හැඟීම් ලෙස උච්ඡේද දිට්ඨියත් දිට්ඨූපධි නම් වේ. රාගාදි කෙලෙස්ම කිලෙසූපධි, පින්කම් ආදිය කම්මූපධි තුන්ආකාර දුසිරිත් දුච්චරිතූපධි, කැබලිකොට ගන්නා ආහාර ආදිය ආහාරූපධි, තරඟ, ගැටුම් ඇතිවන තද කෝපය පටිසූපධි, කරන, කියන, සිතන දෙයින් (කම්ම) මතුව, එයින්ම ගන්නා ලද පඨවි ආදී ධාතු (සොබාවන්) අතුරෙන් හටගත් ධාතූපධි, ඇස ආදී තමාට අයත් ආයතන හය ආයතනූපධි, ඇසින් හඳුනාගැනීම ආදී විඤ්ඤාණ කාය හය ඡවිඤ්ඤාණකායූපධි, සබ්බමපි දුකඛමනතෙථන කාමාවචර, රූපාවචර, අරූපාවචර (ත්‍රේහුමක) සියළුම ලෝකවල දුක් සහගත බව, කෝපකරන, අසහන අරුතින් උපධි නම් වේ. එය හේතූකොට මතුවන්නා වූ දුක්වලින්,

(මීළඟට) යො වෙ අවිද්ධා යන ගාථාවයි. එහි පජානං සංඛාර හෙවත් හේතු නිසා ඇතිවන හැමදෙයක්ම අනිස යැයි ආදී ලෙස දැනීමෙන්, දුකඛසස



ජාතිප්පහවානුපසසී සසර දුකට ඉපදීමට කරුණු වන්නේ උපධි යැයි විමසා බලමින්, මෙම ගාථාවෙහි විස්තර ලෙසින් කිවයුතු දෙයක් නැත. සොක පරිද්දවා සෝකය හා විලාප කීම, තථා හි සො විදිතො එස ධම්මො එම දහම සත්ත්වයන් විසින් අවබෝධ කරන ආකාරයට පෙන්වා දෙන ලද පරිදි, තරනති මුල් මගපලයෙන් දැඩිව ගත් (මිසදිටු) නැගීම් නැමති සැඬපහර තරණය කරති. උතතරති දෙවන මග පලයෙන් කාම නම් වූ සැඬපහරෙහි බලවේගය හීනකොට මතුකොට තරණය කරති. පතරනති එයම ඉතිරි නොකොට නැතිකිරීම පිණිස තෙවන මගපලයෙන් වෙසෙසින්ම තරණය කරති. සමතික්කමනති භව, අවිජ්ජා සැඬපහර නැතිකිරීම පිණිස, සිවුවන මගෙන් මැනවින් ඉක්මවා යති. විතිවත්තනති පලයට පැමිණ සිටිති. කිත්තයිසසාමි තෙ ධම්මං නිවන් දහමද, නිවන් පිළිවෙත් මගද ඔබට දේශනා කරන්නෙමි. දිට්ඨංච ධම්ම මේ ජීවිතයෙහිදීම දුකෙහි සොබාවය දැකීමෙන්ම, අනිතිහං තමාම අවබෝධ කොට, යං විදිතො සියළුම හේතු ඇතිව සකස්වන දේ අනිස යැයි යන දහම නුවණින් දැන, ආදි කලාණං උතුම් විවේක සුව දහම ඔබට පවසන්නෙමි. එය ඔබට මදව හෝ (කෙටියෙන්) බොහෝ කොට පවසමින් මුලසිටම ඉතා මැනවින් යහපත් ලෙස පවසන්නෙමි. මුලසිටම යහපත් ලෙස, සොඳුරු ලෙස, නිවැරදි ලෙසම පවසන්නෙමි. මැදදී ද, අවසානයෙහිද සොඳුරු ලෙස, නිවැරදි ලෙස පවසන්නෙමි කියන ලදී. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක ගාථාවකුදු දේසනා කළ සේක්ද, එය මුළුමනින්ම යහපත් බැවින් දහමෙහි මුල් පදයෙන්ම මුලපටන්ම යහපත්ය. දෙවන තුන්වන පදවලින් මැද යහපත් බවද අවසාන පදයෙන් අවසානය යහපත් බවද වේ. එක් ගැළපීමකින් යුතු සූත්‍රයෙක, එහි හේතුව දැක්වීමෙන් මුල යහපත් වේ. නිගමනයෙන් අවසානය යහපත් බවද, ඉතිරි කොටසින් මැද යහපත් බවද වේ. තවද හේතු සහිතව එහි උපත (පටන් ගැන්ම) දැක්වීමෙන් මුල යහපත්ය. හික්මීමට කැමති ජනතාවට ගැළපෙන පරිදි, අරුත නිරවුල්වද හේතු, උදාහරණ දැක්වීමෙන් මැද යහපත්ය. අසන්නන්ගේ සැදැහැ වඩන ලෙසින් නිගමනය දැක්වීම අවසානය යහපත්ය. මුළු සසුන් දහමෙහිම තමන්වහන්සේගේ ජීවිතයෙන් පෙනෙන සීලයෙන් මුල යහපත්ය. සමථ විදසුන් මගපලවලින් මැද යහපත්ය. නිවනින් අවසානය යහපත්ය. සීල සමාධියෙන් මුල යහපත්ය. විදසුන් මංවලින් මැද යහපත්ය. නිවන හා මගපලවලින් අවසානය යහපත්ය. බුදුන්වහන්සේ පිළිබඳ මනා අවබෝධයෙන් මුල යහපත්ය. දහමෙහි මනා යහගුණයෙන් (සුධම්මතා) මැද යහපත්ය. සවිවන්ගේ මනා පිළිවෙතින් අවසානය යහපත්ය. එය අසා, ඇති තතු, ඒ ආකාරයෙන්ම අවබෝධය ලැබීමට හෝ සියල්ල



දැනගැනීමට (සම්බුදු බවට) මූල යහපත්ය. පසේබුදු බවට මැද යහපත්ය. මගපල ලැබීමෙන් අවසානයද යහපත්ය. අසන්නට ලැබීමෙන්ම කාමාදී නිවරණ යටපත් කරමින් කනටද යහපතම කැඳවන බැවින් මූල යහපත්ය. පිළිපැදීමෙන්, සමථ විදසුන් සුව දනවන පිළිවෙතින්ද යහපතම උදාකරන බැවින් මැද යහපත්ය. එසේ පිළිපදින තැනැත්තන්ට පිළිවෙත් පල නිමවූ කල කෙලෙස් දුරුවීමට මග සලසමින් ඒ පිළිවෙත් පලයන්ද යහපතම උදාකරතියි, අවසානය යහපත්ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දහම් දේසනා කරමින්, සසුන් බඹසරද - මග බඹසරද පවසති. නොයෙක් ආකාරයෙන් පැහැදිළි කරති. ඒ නියමානුකූල අරුත් සම්පතීන් යුතු වූයේ සාඤ්ඤා, සර අකුරු ලකුණින් හෙබි සවාසඤ්ඤා, පැහැදිළි කිරීම, පැවසීම, විවරණය කිරීම, බෙදා විස්තර කිරීම, අරුත් මතුකොට දැක්වීම, පැනවීම, ඇරන් පද මැනවින් යෙදීම සාඤ්ඤා අකුරු, වචන, සර, වචන මූලසිට සැකසීම, මැනවින් පෙන්වා දීම සවාසඤ්ඤා අරුත් ගැඹුරුබව, ඇති තතු අවබෝධයෙහි ගැඹුරු බව සාඤ්ඤා දහමෙහි ගැඹුරු බව, දේසනාවෙහි ගැඹුරු බව සවාසඤ්ඤා අරුත් වැටහීම් වෙසෙස් නුවණින් යුතු සාඤ්ඤා දහම් නිරුත්තියෙහි වෙසෙස් නුවණ සවාසඤ්ඤා වියත්ව දැනගැනීමෙන් විමසනු කැමති ජන පැහැදීමට සුදුසු සාඤ්ඤා සැදැහැ බවින් පොදුජන පැහැදීම වඩන සවාසඤ්ඤා ගැඹුරු අදහසින් යුතු සාඤ්ඤා පැහැදිළි වචනයෙන් යුතු සවාසඤ්ඤා (අරුත් බාහිරව) පමුණුවා ගැනීමක් රහිතව සියළු ආකාරයෙන් පිරිපුන් බවින් කෙවල පරිපුණ්ණං, බැහැර කළයුතු දේ නොමැතිව නිදොස් බැවින් පරිසුද්ධං, තවද, පිළිවෙතින් ලබන අවබෝධයෙන් සාඤ්ඤා, උගනීමෙන් දහමෙහි වියත් බවින් සවාසඤ්ඤා සිලය ආදී දහම් කොටස් පහකින් යුතු බැවින් කෙවල පරිපුණ්ණං කෙලෙස් බවෙන් තොරව, එතෙරවීම පිණිස පැවතීමෙන් මෙලොවෙහි ලාභ-වාසි බලාපොරොත්තු නොමැතිවීමෙන් පරිසුද්ධං හික්මීම ඇතිවන බැවින්, ඉතා උසස් ලෙස හැසිරිය යුතු වීමෙන්, එහි හැසිරෙන අයුරින් බ්‍රහ්මචරියං, මෙසේ දැන උගතයුතු දහම් දෙසා, දැන් ලොවුතුරු දහම පෙන්වාදීමට සිවු ආකාර වූ සිහිය පිහිටුවා ගන්නා අයුරු වදාළහ.

නිවන් අවබෝධයෙහි ලා ගැනෙන, දහම් කරුණු තිස්හතක් පෙන්වා, එයින් ලැබෙන ලොවුතුරු තතු පහදා දීමට නිබ්බාණං යැයි වදාළහ. නිවනද, නිවන් මග පිළිවෙතද ඊට පෙර උදව් වන සිල, සමාධි, විදසුන් දහම් ගැනද කියන්නෙමි. දුකෙකි දිට්ඨි දුක නම් වූ ඇත්ත පිළිබඳව සොබාව තතු දැකීමෙන්ම දුකෙහි ඇත්ත පවසන්නෙමි. දුකට හේතුව ගැනද මෙසේමය. තඤ්ඤාභං අභිනන්දාමි ඒ කියන ලද පරිදි දහම බබුළුවන ඔබවහන්සේගේ



වචන මම පතමි. ධම්ම මුත්තමං ඔබ්වහන්සේගේ උතුම් දහමට බෙහෙවින් සතුටු වෙමි. මහතො කමොකායසස් පදාලනං මහත් වූ නොදැනීම් සියල්ලම (අවිජ්ජාරාසි) සිද්ධිමයි. අනිස සොබා ලෙසින් එසි නම් වේ. දුකෙහි ලකුණු සළකා බැලීම ලෙසින් ගවෙසී, භාත්පස අනත් ලකුණු ලෙසින් පරියෙසී, මහතො විපලලාසසස් පහෙදනං බොහෝ සෙයින් අසුබ දෙයෙහි සුබ ලෙසින් දොළොස් ආකාර වූ වෙනස්වීම්, බෙදීම්, මහතො තණ්හාසලලසස් අබ්බුහ බොහෝ විනිවිද ගිය තණ්හා නැමති ඊතලයෙන් පීඩිතව එය උදුරා දැමීම, දිට්ඨි සංඝාටසස් විනිවෙයනං දැඩිව ගත් වැරදි හැඟීම් නැමති, නොසිඳී පවත්නා, එකට බැඳී වෙලී ඇති අවුල් හැරීම, මානද්ධස්ස පාතනං උඩගු ලකුණින් යුතු, ඔසවා ගනු ලැබූ මානය නැමති කොඩිය පහත හෙළීම, අභිසංඛාරසස් වූපසමං පින් ආදී (කමම) රැස්කිරීම සංසිද්ධීම, ඔසසසනිඤ්ඤං සසර (සයුරෙහි) ගිලාබසින කාමාදී සැඩපහරවලින් එතරවීම, ඉවත්වීම, සංඛාරවට්ඨසස් උපවෙෂදං (රූපාදී) සමූහ පිළිවෙලින් (කමම) රැස්කිරීමේ පැවැත්ම සිද්ධින ලදී. සන්තාපසස් නිබ්බාපනං කෙලෙස් නිසා ඇතිවන තැවුල නිවන ලදී. පරිළාහසස් පටිප්පසඤ්ඤා කෙලෙස් දාහය සන්සිද්ධවන ලදී. ධම්මධස්ස උසසාපනං නව ලොවුතුරා දහම ඔසවා පිහිටුවන ලදී. පරමඤ්ඤා අමතං නිබ්බාණං උතුම් අරුතින් පරම අදහස වේ. 'මේ තැනැත්තාට මරණය යයි කියන දෙය නැති බැවින් 'අමතං' වේ. සසර දුකට අකමැති බැවින් 'නිබ්බාණං' තණ්හා යැයි කියන ලද (සසර) වියමන නිවනෙහි නොමැති බැවින් 'නිබ්බාණං' මහෙසකෙබ්බි සතෙහි මහා බලය ඇති සක්දෙව් ආදී සත්ත්වයන්, පරියෙසිතො සොයන ලද, කහං දෙවදෙවො දෙවියන්ටත් වඩා දෙව් වූයේ කොහිද? කඤ්ඤා නරාසභො උතුම් තැනැත්තා කොතැනද? උඩ, යට, හරහ හෝ මැදද? එහි උද්ධං අනාගත කොටස ගැන කියනු ලැබේ. අධො අතීත කොටස. තිරියං වාපි මජ්ඣෙකං වත්මන් කොටස, එතෙසු නන්දිංව නිවෙසනංව පනුජජ විඤ්ඤාණං ඒ රූපාදී සමූහයෙහි (සිරුරු දරා) තණ්හා ආසා හා දැඩිව ගත් නොයෙක් හැඟීම් මුල්බැස ගැනීමද, කර්ම රැස් කිරීම, අදාල හැඳිනීම් ද හැරදමා, භවෙ න තිට්ඨෙ මෙසේ වූ විට දෙආකාර භවයෙහි නොසිටින්නේය. මෙසේ පනුජජ යන පදයට පනුදෙහි යනුවෙන් මෙහි තේරුම් විකල්ප සබඳතාවයි. පනුදිත්වා මේ අරුත පරිදි භවයෙහි නො සිටින්නේ යැයි සම්බන්ධ වේ. මේ තණ්හා සතුව මුල්බැස ගැනීමේ හැඳිනීම හැරදමා, දෙආකාර වූ භවයෙහි නො සිටින්නේ ය. කුසලා ධම්මා අපායෙන් මුදවා මත්තෙහි (සුගතියෙහි) උපත ලැබීමට හේතුවන යහපත් කරුණු, උද්ධං අපායවල උපත ලබනට හේතුවන අකුසල දේ, අධො මේ දෙතැනින්ම මිදුණු බැවින්, හෙළි නොකළ,



නොකී කරුණු තිරියං වා මජ්ඣෙය්‍ය යැයි කියනු ලැබේ. දෙවිලෝ උද්ධං, අපාය ලෝකය අධො, මිනිස් ලොව - මජ්ඣෙය්‍ය, කයෙහි, සිතෙහි (කෙලෙස් දැවිලි) බාධා නැතිකරන අදහසින් සුව චින්තනයක් වේනම්, උද්ධං, දුක් සහිතව, දුක් වේදනා අධො, සැප දුක නොමැති ලෙසින් මජ්ඣෙය්‍ය, සැමදෙයටම මත්තෙහි වන පරිදි වූ අරූප ලෝක උද්ධං, හැමටම පහත් ලෙසින් වූ කාමලෝක අධො, ඒ දෙකොටස අතර වූ ලෙසින් රූප ලෝක මජ්ඣෙය්‍ය, සිරුර අනුව කොටස් කර දක්වමින් උද්ධං පාදතලා යැයි කිය. පාද තලයෙන් උඩ කොටස එසේ දැක්වේ. අධො කෙසමඝට්ඨා කෙස් සිට පහළට, මජ්ඣෙය්‍ය ඒ දෙකොටස අතර, පුඤ්ඤාභිසංඛාර සහගතං විඤ්ඤාණං දහතුන් ආකාර වූ පින් රැස්කිරීම් යැයි කියන ලද කටයුතුවල යෙදීමේ දැනීම, අපුඤ්ඤාභිසංඛාර සහගතං විඤ්ඤාණං දොළොස් ආකාර වූ අයහපත් කටයුතු හැඳිනීම, ආනෙඤ්ජාභි සංඛාර සහගතං විඤ්ඤාණං සිවු ආකාර වූ (කම්පා නොවන) කුසල්හි හැඳිනීම, නුජ්ජ ඉවත දමව, පනුජ්ජ වෙසෙසින්, මුළුමනින්ම ඉවත දමව, නුද සිද දමව, පනුද වෙසෙසින්ම ඉවත දමව, පජ්ඣාති හැර දමව, විනොදෙහි පටිසන්ධිකංව පුනඛහවං රූපාදී ලෝකවල උපත ලැබීම, පුනඛහවංව පජ්ඣනෙතා මුල් මගපලයෙන්, විනොදෙනෙතා දෙවන මගෙන්, ඛ්‍යාති කරොනෙතා තෙවන මගෙන්, අනභාවං ගමෙනෙතා සිවුවන මගෙන්, කම්මහවෙ න තිට්ඨෙය්‍ය පින් ආදිය රැස්කිරීමෙහි නො සිටින්නේ ය. මේවා හැරදමා සසරෙහි නොසිටින තැනැත්තා ගැන 'එවං විහාරී' යන ගාථාවෙන් (දැක්වේ.)

එම ගාථාවෙහි ඉධ මෙම සසුනෙහිම හෝ මේ ජීවිත කාලයෙහි හෝ, මේ ගාථාවෙහි විස්තර-අදහස පැහැදිලිය. සුක්කිතිතං ගොතමනුපධිකං මෙහි අනුපධිකං නිවනයි. ඒ උදෙසා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අමතමින් 'ඔබ වහන්සේ (කෙලෙස් රහිත වූ) නිවන ගැන මැනවින් පවසන ලදැයි, 'සුක්කිතිතං ගොතම නුපධිකං' යැයි කිය. නිද්දේසයෙහි, කිලෙසා ච යනු කරදර - තැවීම් අරුතින් රාගාදිය කෙලෙස් ලෙසද, සමුහ ලෙසින් විපාක දෙන රූපාදී සමුහ පහටද කුසල ආදී රැස්කිරීම් සිතිවිලිද උපධි යැයි ද කියනු ලැබේ. මේවා නැතිකිරීම (තාවකාලිකව) තදංග ලෙසද, සමනය කිරීමට යටපත් කිරීම විකම්භන ලෙසද මුළුමනින් හැර දැමීම සමුච්ඡේද ලෙසින්ද, එයින් ලබන සැනසුම් සහගත විවේකී බව මගපලයෙන් ද වේ. හුදෙක් අත්හරින්නේ දුකම පමණක් නොවේ. (මිළඟට) 'තෙ වා පි' ගාථාවයි.



එහි අට්ඨකං මනාකොට හෝ නිරතුරුවම හෝ, තං තං නමසසාමී එහෙයින් ඔබවහන්සේ නමදිමි. සමෙව්ව එළඹ, නාගා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අමතමින් කීය. නිද්දේසයෙහි සමෙව්ව යනු දැන, එක්ව (යන අදහස දෙයි.) අභිසමෙව්ව අවබෝධ කොට, සමාගන්ත්වා හමුවී, අභිසමාගන්ත්වා සමීපයට ගොස්, සම්මුඛා ඉදිරියේ, ආගං න කරොති පච්ඡි නොකරයි. 'ඒකාන්තයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුක නැතිකරන ලදැයි එසේ නොපැමිණි ඒ බමුණා දැනගත්තද, දුක ඇත්තටම නැතිකරන ලද තමන් වැනි කෙනෙක් ලෙසින් අවවාද දෙමින් 'යං බ්‍රාහ්මණං' යන ගාථාව කීය.

එහි තේරුම නම්, මේ තැනැත්තා පච්ඡි බැහැර කරන ලදැයි දන්නා බැවින් බ්‍රාහ්මණ වේදයෙහි පරතෙරට ගිය බැවින් වෙදගු, (රාගාදී කෙලෙස්) කිසිවක් නොමැති අකිඤ්චනො, කාමයෙහිද, භවච්ඡද නොඇලෙන හෙයින් කාමභවෙ අසන්නො, ඒකාන්තයෙන් මේ තැනැත්තා කෙලෙස් සැඟවහරින් එතරවී යැයි දනිමි. නිසැකවම මුළුමනින්ම එතරට ගියේය. නිද්දේසයෙහි, රාග කිඤ්චනං යනු රාග පළිබෝධ - බාධා ලෙස දැක්වේ. දොසකිංචනං ආදිය ගැනද එපරිදිය. කාමොසං තිණ්ණං අනාගාමී මගෙනි. භවොසං තිණ්ණං අරහත් මගෙනි. දිට්ඨොසං තිණ්ණං සෝවාත් මගෙනි. අවිජ්ජාසං තිණ්ණං අරහත් මගෙනි. සබ්බං සංසාරපථං තිණ්ණං කුසල් අකුසල් අනුවය. උතතිණ්ණං පළමු මගෙනි. නිතතිණ්ණං දෙවන මගෙනි. අභිකකන්නො තෙවන මගෙනි. සමතිකකන්නො සිවුවන මගෙනි. විතින්නො පලයෙන්, වැඩිදුර කිවයුතුද? (මිළඟට) 'විද්වාච සො' ගාථාවයි. එහි ඉධ මේ සසුනෙහි හෝ මේ ජීවිත කාලයෙහි හෝ, විසජ්ජ හැරදමා, නිද්දේසයෙහි, විසජ්ජ මුදාහැරීමයි. වචසසජ්ජනි අත්හරිති. ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ. දේසනාව අවසානයෙහි පෙර කියන ලද පරිදිම දහම් අවබෝධ විය.

සිවුවන මෙත්තගු සූත්‍ර වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.



## 5.

පස්වන ධෝතක සූත්‍රයයි. වාචානිකංඛාමි වචනය කැමැත්තෙහි. සිකෙඛ නිබ්බාණමත්තනො තමන්ගේ රාගාදිය නිවනු පිණිස උසස් සීලයෙහි හික්මෙන්නේය. නිද්දේසයෙහි (මිළඟ වචන ගැන) මුලින් දක්වා නැත. ඉතො මගේ මුවින්, නිද්දේසයෙහි ආතප්පං යනු කෙලෙස් තැවීමයි. උසසාහං නොහැකුළුණු (වීරිය), උසෙසාළහිං බලවත් වීරිය, ටාමං ලිහිල් නොවූ, ධිතිං දීරිය, වීරියං කරොහි බලවත් සේ උත්සාහ කරති. ඡන්දං ඡනෙහි කැමැත්ත ඇති කරගනුව. මෙසේ පැවසූ විට සතුටු වූ ධෝතක භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තුති පැසසුම් කරමින් කතාවට මුල පුරන ලෙස ආයාචනා කරමින් 'පසසාමහං'....ගාථාව කීය. පසසාමහං දෙවමනුසසලොකෙ දෙවි මිනිස් ලෝකයෙහි මම දකිමි. තං තං නමසසාමි මෙබඳු වූ ඔබවහන්සේ නමදිමි. පමුඤ්ච මුදාගන්න. නිද්දේසයෙහි පරිදි පවෙචක සමබුද්ධා ඒ ඒ අරමුණු සේ වෙන් වෙන්ව සිවුසස් තමන්ම නුවණින් අවබෝධ කළෝ පසේ බුදුවරු වෙති. සීහසීහො බිය නොවන අරුතින් සිංහයන්ගේත් උසස් සිංහයෙකි. නාගනාගො කෙලෙසුන් නැති අරුතින් හෝ මහත් බැවින් හෝ රහත් උතුමන් අතර උසස්ම රහත් උතුමෙකි. ගණි ගණි පිරිස් ඇත්තන්ගෙන් මුල් තැනට පත්වන පිරිස් ඇත්තෙකි. මුනි මුනි නුවණැත්තන්ගෙන් ද නුවණැති බැවින් මුල්තැන ගන්නා මුනිවරයා, රාජ රාජා උතුම්ම රජ, මුඤ්ච මං මා මුදවන්න. පමුඤ්ච මං නොයෙක් ලෙසින් මා මුදාගන්න. මොවෙහි මං මා (සිත දරා ඇති බර) ලිහිල් කරන්න. පමොවෙහි මං මා තවත් ලිහිල් කරන්න. උද්ධර මං සංසාරය නැමති මඩගොහොරුවෙන් මා ගොඩගෙන බිම තබන්න. සමුද්ධර මං මැනවින් ගොඩබිමට ගන්න. වුට්ඨාපෙහි සැකය නැමති උලෙන් ඉවත්කොට වෙන්ව සිටින පරිදි නැගිටුවා තබන්න. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන්ම කතාබහට මුල්වෙමින් (කාමාදී) සැඬපහර තරණය කරන අයුරු 'නාහං.....' යන ගාථාවෙන් වදාළහ. නාහං ගම්සසාමි මම නොයන්නෙමි. නොහැක්කෙමි. උත්සාහ නොකරන්නෙමි යැයි කියන ලදී. පමොචනාය මුදවාලීමට, කථංකථීං සැකය සහිත, තරෙසි එතර කරනු මැනවි, නිද්දේසයෙහි (දැක්වෙන පරිදි) න ඊහාමි (ඒ සඳහා) නොයෙදෙමි. න සමීහාමි වෙනත් අයුරකින්ද නොයෙදෙමි. අසසදෙධ පුගගලෙ තෙරුවන කෙරෙහි සැදැහැ නැත්තවුන්, අවඡන්දකෙ මගපල පිණිස කැමති නැති. කුසිනෙ සිත එකඟ කර ගැනීමක් නැති, හීන වීරියෙ උත්සාහය මද, අපපටිපඡ්ජමානෙ පිළිවෙත් පිළිනොපැද, මෙසේ වදාළ කල්හි බොහෝ



සතුවට පත් ධර්මක භාග්‍යවතුන් වහන්සේට තුනි පැසසුම් කරමින්, අවවාද ඉල්ලමින්, 'අනුසාස බ්‍රහ්ම' යන ගාථාව කීය. බ්‍රහ්ම උසස් බව හඟවන ඇමතිමකි. විවේක ධම්මං හේතු නිසා ඇතිවන හැමදෙයකම පැවැත්මක් නැතැයි ලබන සංසිද්ධිම - විවේකය වූ නිවන, අඛණ්ඩත්වය නොයෙක් නොයෙක් ලෙසට නොපැමිණ, ඉධෙව සනෙතා මෙහිම සිටිමින්, අසිතො (තණහා දිට්ඨි) ඇසුරු නොකොට, මෙයින් පසු දැක්වෙන ගාථා දෙක මෙත්තගු සූත්‍රයෙහි කියා ඇති විස්තර පරිදිය. වෙනස් වන්නේ එහි 'ධම්මං' වෙනුවට මෙහි 'සනති' යැයි යෙදීම පමණි. මේ වෙසෙසකි. තුන්වන ගාථාවෙහි මුල් පේළි අඩ එම සූත්‍රයෙහි දැක්වූ පරිදිය. පසු කොටසෙහි සඳහන් සංගො යන්නෙන් ඇලෙන ලගින තැන් කියන ලදී. ඉතිරි කරුණු සියල්ල පැහැදිලිය. මෙම සූත්‍රයද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ.

කලින් සඳහන් වූ පරිදි දේසනය අවසානයෙහි දහම් අවබෝධයද විය.

පස්වන ධර්මක සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිශේ ය.

## 6.

හයවන උපසිව සූත්‍රයයි. මහත්ත මොසං මහත් වූ (කාමාදී) සැඩපහර, අනිසසිතො පුද්ගලයකු හෝ දහමක් හෝ ඇසුරු නොකොට, නො විසඟාමී නොහැකි වෙමි. ආරම්භණං හේතු වූ කරුණ යං නිසසිතො යම් පුද්ගලයෙකු හෝ දහමක් හෝ ඇසුරු කොට, නිද්දෙසයෙහි (දැක්වෙන පරිදි) කාමොසං අනාගාමී මගෙන්, භවොසං අරහත් මගෙන්, දිට්ඨොසං සෝවාත් මගෙන්, අරහත් මගෙන් අවිජ්ජොසං තරණය කරන්නේය. සක්‍යකුලා පබ්බජිතො භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ උසස් කුලය දක්වන අදහසින් කියන ලදී.



ආලම්බනං වසා මැඩගෙන සිටිනා තැන, නිසසයං නොඇලුණු බව, උපනිසසයං හේතුව, ඒ බමුණා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ලබා, එයින් එහා (ඉදිරියට) යාමක් නොදනී. එහෙයින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ ඇසුරු කොට පවත්නා දෙයින් එහා මතු ලද හැකි පියවර 'ආකිඤ්චඤ්ඤං' යන ගාථාවෙන් වදාළහ.

එහි පෙකබ්බානො ඒ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමචතට සිහියෙන් යුතුව සමචැදී, නැගිට - එය අනිසය ලෙස දකිමින්, නතරීති නිසසාය 'කිසිවක් නැතැ'යි පවත්නා සමචත අරමුණු කොට, තරසස් ඔසං එතැන් පටන් පවත්නා විදසුන් මගට සුදුසු වන පරිදි සිවුආකාර වූ සැඩපහර තරණය කරව. කථාහි සැක සහගත දේවලින්, තණහකබයංනනන මහාහිපසස දිවා රෑ නිවන අරමුණුකොට බලව. මෙයින් ඔහුට මේ ජීවිතයෙහිදීම සැප විහරණය පවසති. නිද්දේසයෙහි (දැක්වෙන පරිදි) තඤ්ඤාව විඤ්ඤාණං අභාවෙහි එය අනන්ත වූ ආකාසය අරමුණුකොට පවත්නා උසස් බවට පත් විඤ්ඤාණය නැතිවන බවට පමුණුවයි. ව්‍යාභාවෙහි නොයෙක් ලෙසට නැතිවී යන බවට පමුණුවයි. අනතරධාපෙහි නොදක්නා බවට පමුණුවයි. නතරී කිඤ්චිති පසසති යටත් පිරිසෙයින් බිඳීම් පමණකුදු නැතැයි දකී. දැන් 'කාමය හැර දමා' යන (වචන) අසා, මැඩ පැවැත්වීමෙන් දුරුකරන ලද තම කාමයන් දකිමින් සබ්බෙසු යන ගාථාව කීය. හිත්වා මඤ්ඤං සයාකාර වූ අනෙක් සමචත් හැර, සඤ්ඤා විමොක්ඛ පරමෙ සඤ්ඤා මිදීම් සතෙන් උසස් වූ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයෙහි, තිට්ඨෙ නු සො තස් අනාත්මායී 'එම තැනැත්තා ආකිඤ්චඤ්ඤායතන බලලොවෙහි ඉවත් නොවී සිටින්නේදැ'යි විමසයි. නිද්දේසයෙහි - අවිච්චමානො නොයෙදුණේ, අවිගච්ඡමානො වෙන්වීමට නොයනුයේ, අනනතරධායමානො අතරුදහන් නොවනුයේ, අපරිහීයමානො අතරතුර පිරිහීමකට පත් නොවනුයේ, එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, කප් සැටදහසක් පමණ එහි සිටින බව අනුදැන වදාරමින් තුන්වන ගාථාව කීහ.

මෙසේ උපසිව ඔහුගේ ඒ (උපදනා) තැන අසා, මිළඟට 'තිට්ඨෙ වෙ..... යන ගාථාවෙන් සදාකාලික පැවැත්ම (සසසත) හා වැනසීම (උච්ඡේද) ගැන කීය. එහි පුගමපි වසසානං බොහෝ අවුරුදු ගණනක් එකතුව, පුගමපි වසසානි යනුවෙන්ද දැක්වේ. එහි විඛත් දැක්වීමේදී ආධාර විඛත් අරුතෙහි පළමු විඛතින් යෙදිය යුතුය. 'පුගං' සමූහය හෝ 'බහුනි'



බොහෝ යනුවෙන් අරුත් කිවයුතුය. පුගානි යනුවෙන්ද කියති. මුල් වචනය හැම අයුරින්ම සුදුසුය. තතෙථව සොසිති සියා විමුතොතා ඒ තැනැත්තා එම ආකිඤ්චඤාඤායතනයෙහිම නොයෙක් දුක්වලින් මිදී (කෙලෙස් දැවීම් තැවීම් රහිතව) සිසිල් බවට පත්වන්නේය. නිවනට යොමුව සිටින්නේ යැයි අදහස් වේ. වවෙථ විඤ්ඤාණං තථාච්ඨසස නැතහොත් එබඳු විඤ්ඤාණයම (සිත) නැවත නූපදනා ලෙස (මරණයට) පත්වන්නේ දැ'යි වැනසීම යන අදහසින් විමසයි. තසස විඤ්ඤාණං වවෙය්‍ය ඒ ආකිඤ්චඤාඤායතනයෙහි උපන් තැනැත්තාගේ විඤ්ඤාණයේ ගිලිහී යාමට (වුති) පැමිණෙන්නේය. උච්ඡේෂය්‍ය වැනසී යන්නේය. විනසෙසය්‍ය විනාසයට පැමිණෙන්නේය. න භවෙය්‍ය අභාවයට යන්නේය. උපපන්නසස පිළිසිඳ ගැනීමක් ලෙස උපන් සත්ත්වයාට, වැනසෙන - සදා පවතින අදහස නොව, එහි උපන් ආර්ය පුද්ගලයාගේ සසර නැවත ඉපදීමක් නැති බව දක්වමින් 'අවචි යථා' යන ගාථාව වදාළහ. අත්ථං පලෙති නිවී යයි, න උපෙති සංඛං 'අසවල් දෙසට ගියේ යැයි' කිව නොහැකිය. එවං මුනි නාමකායා විමුතොතා මෙසේ එහි උපන් රහත් බවට යොමුවන උතුමා ලද රූපකායෙන් මිදී, එහි සිවුවන මග උපදවා නාමකාය ගැන ද මැනවින් දැන, නැවත නාමකායෙන්ද මිදී, දෙ ආකාරව මිදුණේ, සියළු කෙලෙසුන් නැතිකොට නැවත සසර නූපදීමෙන් 'නිවන' යැයි හඳුන්වනු ලබන නිවීමට පත්වේ. (එවිට) කැත් කුලවතෙකි. බමුණෙකි ආදී ලෙස නම් කළ නොහැකිය. (හඳුනා ගැනීමක් නැත.) නිදෙදසයෙහි දැක්වෙන පරිදි, බිත්තා සෙලවුණු උකබිත්තා වේගයෙන් සෙලවුණු, නුන්නා බැහැර කරන ලද, පහුන්නා ඇත් කරන ලද, බමිහිතා ඉවත් කරන ලද, විකබමිහිතා සමීපකර නොගන්නා ලද, දැන් 'නිවීමට යයි' යන වචන අසා, එය නුවණින් වටහා නොගනිමින්, 'අත්ථං ගතො සො' යන ගාථාව කිය. එහි අරුත නම්, සො අත්ථං ගතො උදාහු නත්ථී නැතහොත් සදා පවතින අයුරින් නිරෝගීව වෙනස් නොවන බව වේද? මෙසේ එය මට, මුනිවරයාණනි, හෙළිදරව් කරනු මැනවි. තථාහි තෙ විදිතො එස ධම්මො නිදෙදසයෙහි නිරුද්ධො නැවතීමට පත්ව, උච්ඡේතො සිඳ දමන ලද සිත් පරපුර, විනට්ඨො විනාසයට පත්ව, ඉක්බිති ඔහුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, එසේ නොකිව යුතු බව පවසමින් 'අත්ථං ගතස්ස' යන ගාථාව වදාළහ. අත්ථං ගතස්ස සසර ඉපදීමේ හේතු නැතිකළ හෙයින් පිරිනිවනට පත්, පමාණමත්ථී රූප ආදී දෙයක් මෙපමණයැයි පෙන්විය නොහැකිය. යෙන නං වජ්ජු යම් කෙනෙකු විසින් රාගාදිය ඇතැයි කියත් නම්, සබ්බසු ධම්මසු බන්ධ රූපාදී සියළු සමූහ දේවල්, නිද්දේසයෙහි අධිවචන පථා 'පිරිවඩ්ඪක, ධනවඩ්ඪක ආදී වචන පමණකින්ම 'පාලන බවක්' පවතින



බැවින් වෙසෙස් නම් ලෙස පෙනේ. මෙබඳු වචනවල 'හැදිනීමේ' මග ද අධිවචන පථ වේ. 'මහණෙනි, එක්රැස් කරති යන අරුතින් සංඛාරා යැයි කියනු ලැබේ' යැයි මෙසේ වෙන්කොට දක්වා, හේතු ඇතිව කියනු ලබන දේ 'අභිලාප නිරුතති' නම් වෙයි. එසේ වචන සකස්වන ආකාරය පහදා දෙන මග නිරුතතිපථා වේ. තර්ක, විතර්ක, සංකප්ප යැයි ඒ ආකාරයෙන් පැනවීම පඤ්ඤාතති නම් වේ. ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ. දේසනය අවසානයෙහි කලින් කියා ඇති පරිදිම පිරිස දහම් අවබෝධය ලැබීය.

හයවැනි උපසිව සූත්‍ර වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.

## 7.

සත්වන නඤ්ඤා සූත්‍රයෙහි පළමු ගාථාවේ අරුතයි. කැත්කුල ආදී ලෝවාසී ජනයා ආජීවක නිගණ්ඨ ආදීන් උදෙසා සනති ලොකෙ මූනයො යැයි කියති. තයිදං කථංසු කෙසේද? ඔවුන් සමාපත්ති නුවණින් උපන් බැවින් ඤාණප්පනනං මුනිං නො වදනති මෙසේ (මුනිවරයන්) වූහයි මේ ආකාරයැයි කියන්නේද? උදාහු වෙ රථ, සුව වැනි නොයෙක් ආකාර වූ ජීවිතයක උපන්නාහුද? නිද්දේසයෙහි අධ්‍යයන සමාපත්ති ඤාණෙන වා පළමු දැනැන ආදී සමාපත්ති අටෙන් යුතු නුවණින් හෝ පංචාභිඤ්ඤා ඤාණෙන වා පෙර විසූ තැන් ආදිය දන්නා නුවණින් හෝ, එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ කරුණු දෙකම බැහැරකොට, 'න දිට්ඨියා' යන ගාථාවෙන් මුනිවරයා ගැන පැහැදිලි කළහ. මිළඟට 'දැකීමෙන් පිරිසිදු වේ' යැයි කියන තැනැත්තන්ගේ සැක දුරලනු පිණිස 'යෙ කෙවි මෙ' යන ගාථාවෙන් අසයි. අනෙක රූපෙන දැකීමෙන් යහපත වේ යැයි ඇති කුතුහලය, තසු යථා චරනතා තමාගේය යන දැඩිව ගත් හැඟීමෙන් වසන තැනැත්තන්ට එසේ පිරිසිදු විය නොහැකි බව පෙන්වා දීමට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිවුවන ගාථාව කීහ. මෙසේ ඔවුන් (සසරින්) එතරට නොගිය බව අසා, මිළඟට



එතරවන තැනැත්තා ගැන දැනගනු කැමතිව 'යෙ කෙවි මෙ' යන ගාථාවෙන් විමසයි. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, (සසර) සැඩපහර තරණය කිරීම මුල්කොට ඉපදීම හා ජරාවෙන් එතරවන අයුරු හයවන ගාථාවෙන් කීහ. එම ගාථාවෙහි නිවුතා ගැලුනු, බැසගත්, යෙසුධා යෙසු - ඉධ, මේ ලෝකයෙහි, යමෙක් 'සු' නිපාතයක් පමණි. තණහං පරිඤ්ඤාය තණ්හාව තුන් ආකාරව දැක, පෙර කී අයුරු ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, මෙසේ අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනය නිම කළහ. දේසනය අවසානයෙහි නන්ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ කරුණුවලට 'එතාහිනඤ්ඤාමි' යන ගාථාවෙන් සතුව පළ කළේය. කලින් දක්වා ඇති පරිදි මෙහිදීද පිරිස දහම් අවබෝධය ලැබීය.

සත්වන නඤ්ඤා සූත්‍ර වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.

## 8.

අටවන හේමක සූත්‍රයයි. යෙ මෙ පුබ්බෙ වියා කංසු බාවරි ආදීහු කලින් මගේ අදහසද ඉදිරිපත් කළහ. හුරං ගොතම සාසනං ගොතම සාසනයට ඉහතදීත්, සබ්බං තං තකකවඩ්ඪනං ඒ සියළු අදහස් කාම සිතිවිලි ආදිය වැඩිදියුණු කරන ඒවාය. යෙ චඤ්ඤා තසස ආචරියා ඒ බාවරිගේ (සිසුන් ලෙස අවවාද ලබන) හික්මවන ලද ඇදුරෝ, තෙ සකං දිට්ඨිං ඒ ඒ ඇදුරන් තමන්ගේ මතවාද, සකං ඛනතිං තමන්ගේ වැටහීම සකං රුචිං තම කැමැත්ත, විතකක වඩ්ඪනං කාම සිතිවිලි ආදිය නැවත නැවතත් උපදවා ගනිමින් (මතුවටත්) පවත්වා ගැනීම, සංකප්ප වඩ්ඪනං කාම සංකල්පනා අදහස් ඇතිකර ගැනීම, මේ පද දෙකම සියල්ල ඇතුළත් වන සේ කියන ලදී. දැන් කාම සිතිවිලි ආදියෙහි ඇති තතු දැක්වීමට කාම සිතිවිලි වැඩෙන්නේ යයි ආදී ලෙසින් අළුත් සිතිවිලි (ඇතිවන බව) පෙන්වීය.



තණ්හා නිසාතනං තණ්හාව වැනසීම, ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඊට අදාළ කරුණු 'ඉධ..... ආදී ගාථා දෙකකින් වදාළහ. එහි එතදඤ්ඤාය යෙ සතා ඒ නිවන අමා පදයකි. හේතු නිසා ඇතිවන සියළුම සකස්වීම් වෙනස්වන - තිර නැති බව විදසුන් වඩමින් අනුපිළිවෙලින් දැන, කය අනුව විමසා බලන මනා සිහි ඇත්තෝ, දිට්‍ඨ ධම්මාහි නිබ්බූතා නිවැරදි දහම අවබෝධ කරන ලදින්, දිට්‍ඨ ධම්මාව රාගාදී (කෙලෙස් ගිනි) නිවීමෙන්ද අභිනිබ්බූතා ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේශනා කළහ. පෙර කී පරිදිම දේශනය අවසන පිරිස දහම් අවබෝධය ලැබීය.

අටවන හෙමක සූත්‍ර වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.

## 9.

නවවන තොදෙය්‍ය සූත්‍රයයි. විමොක්ඛා තසස කීදිසො 'මෙබඳු කෙනෙකුගේ මැනවින් මිදීම කෙබඳු අයුරින් බලාපොරොත්තු විය යුතුදැයි' අසයි. මිළඟට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට (ඔහු අදහස් කළ මිදීම නොව) වෙනත් මිදීමක්, නිදහසක් ගැන දෙවන ගාථාවෙන් කීහ. විමොක්ඛා තසස නාපරො ඔහුට වෙනත් මිදීමක් නැත. මෙසේ 'තණ්හාව නැතිකිරීම මිදීම' යැයි කීවත්, ඒ කරුණු නොසළකා 'ඒ තැනැත්තාට ආසා නැත්ද, නැතිනම් යම්දෙයකට බලාපොරොත්තු නැත්දැයි නැවත විචාරයි. උද්පඤ්ඤකප්පී නැතහොත්, සමවත් නුවණ ආදියෙන් තණ්හා හැඟීම් හෝ දැකීම් හෙවත් මතවාද මගින් ගොඩනගා ගන්නා සංකල්පවලින් (වෙලි) සිත සිතා සිටීද? එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එය පැහැදිලි කරමින් සිවුවන ගාථාව වදාළහ. කාමහවෙ කාමයෙහිද භවයෙහිද රූපෙ නාසිංසති සිවු ආකාර හටගැනෙන රූප අරමුණු ඡන්ද්‍රාග ලෙසින් නොපතයි. හඬ ආදිය පිළිබඳවද මේ අයුරින් (දතයුතුය.) කරදර උවදුරු අරුතින් රාගයම දැඩි කෙලෙස් බැඳීමකි.



(රාගකිකද්වනං) මත්කරන අරුතින් දෝසයද මේ ආකාරය. ඉතිරි කරුණු සියල්ල පැහැදිලිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළු ගන්වමින් දේසනා කළහ. පෙර කී පරිදිම පිරිස දහම් අවබෝධය ලැබීය.

නවවන තොරෙයා සූත්‍ර වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.

10.

දසවන කප්ප සූත්‍ර විස්තරයෙහි මජ්ඣිම නිකායෙහි සඳහන් වනු ලබන අවසන් කෙළවර නොපෙනෙන, මැද කොටසක් ලෙස ගැනෙන සංසාරය ගැන කියන ලදී. තිට්ඨතං සිටිනු ලබන, යථාසිද්ධං නාපරං සියා යම්සේ මේ දුක නැවත ඇති නොවන්නේය. ආගමනං පෙර කෙළවරක සිට මෙහි පැමිණීම (උපත ලැබීම), ගමනං මේ ජීවිතයෙන් පරලොව ගමන, ගමනාගමනං මේ කරුණු දෙක (උපත-විපත සලකා) කියා ඇත. කාලං මරණය, ගති උපදනා භව, භවාභවො භවයෙන් භවය, චුතිව ඒ භවයෙන් චුතවීම, උප්පත්තිව චුතියෙන් පසු උපතද, නිබ්බතති ව පහළවීම ද හෙදොව (රූපාදී) සමූහයේ බිඳීමද ජාතිව ඉපදීමද, ජරාව භාති ද, මරණං ජීවිතය (ජීවිතින්ද්‍රිය) හැර දැමීමද පුරිමාපි කොටි න පඤ්ඤායති මුල් කෙළවරක් නැත. නොපෙනේ. එසේම අවසන් කෙළවරක්ද නොපෙනේ. එතතතා ජාතියො ඒ ඉපදීම උතුම් සේ සලකා, වට්ටං වට්ටති සසර පැවැත්ම පවත්වයි. තතො පරං න වතතති එයින් එහාට නොපවතී. එවං නත්ථි මෙසේ නොමැත. නොපෙනේ 'හි' යනු නිපාතයකි. අනමතගෙහායං මේ සසර කෙළවර නොදැන, අවිජ්ජා නිවරණනං අවිජ්ජාවෙන් ආවරණය කරන ලද, තණ්හා සඤ්ඤාපනානං කාමරාග යැයි කියන ලද තණ්හා බැඳුමෙන් බැඳ ඇති, සන්ධාවතං නැවත නැවත කාමලෝකයෙහි දුවන්නන්ට, සංසරං රූප අරූප ලෝකවල සැරිසරන්නන්ට, දුකබං පව්වනුභූතං කායික මානසික දුක අත්විඳිනා ලද, තිබ්බං බලවත්, බ්‍රහ්මනං අවුච්ඡාදී වැනසීම, කට්ඨි වඩ්ඪිතා සොහොන වඩනා ලද (මරණින් පසු සුසානයට) අලමෙව සුදුසුය. සබ්බ සංඛාරෙසු



කාමාවචරාදී ත්‍රේහුමක සංඛාර කෙරෙහි, නිබ්බිඤ්ඤා කලකිරීමට, විරජ්ජිතං ආසාව හැර දැමීමට, විමුච්චිතං මිදීමට, වට්ටං පවතතිංසති කාමාවචරාදී තුන් හුමියෙහි අනාගතයෙහි සසර පැවැත්ම පවත්නේය. තතො පරං න වතතිංසති එයින් එහා අනාගතයෙහි සසර පැවැත්මක් නො පවත්නේ ය. ජාති භයෙ ඉපදීම නිසා ඇතිවන බිය, ජරාවට පත්වීමේ බියද මේ අයුරිනි. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ කරුණ පැහැදිලි කරමින් තවත් ගාථා වදාළහ. දෙවන ගාථාවෙහි අරුත කියා ඇති පරිදිය. තුන්වන ගාථාවෙහි අකිඤ්චනං සතුරුවන කිසිවක් නැති, අනාදානං අල්ලාගැනීම හෙවත් තණ්හාවෙන් ඉවත්වුනු, තණ්හාවෙන් කිසිවක් නොගැනීමෙන් සැනසුණු බව කියන ලදී. අනාපරං මීට සමාන රැකවරණ සහිත වෙනත් තැනක් (දිවයිනක්) නැත. (එය) උසස් යැයි ද කියන ලදී. සිවුවන ගාථාවෙහි න තෙ මාරස්ස පංගු ඔව්හු මාරයාගේ පා සෙවනෙහි හැසිරෙන, මාරයා පිරිවරා සිටින සිසුවෝ නොවෙති. (මාර වසඟයට පත් වූවෝ නොවෙති.) මහජනතාව පාපයෙහි යොදවා මරයි යන අදහසින් මාරෝ අකුසල කටයුතුවල නියුතු බැවින් කණ්ණා දෙව්ලෝ සයට නායක බැවින් අධිපති අකුසල කටයුතුවල කෙළවරටම ගිය බැවින් අනතගු පාපී ජනතාව මුදා නොහරී යැයි නමුච්චි සිහිය මැනවින් පවත්වා නොගනිමින් යහපත් කටයුතුවල පමාවන තැනැත්තන්ට නැදැයෙකු බැවින් පමතත බන්ධු, ඉතිරි කරුණු සියල්ල පැහැදිලිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ. දේසනාව අවසන පෙර පරිදි පිරිස දහම් අවබෝධය ලැබීය.

දසවන කප්ප සූත්‍ර වර්ණනාව නිමියේ ය.

## 11.

එකොළොස්වන ජතුකණ්ණි සූත්‍රයයි. සුඛානතං වීර අකාමකාමී ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වීරවත් වූ, කාමයන් නොකැමති, කාමයන් අත්හළ මේ මේ ගුණයෙන් යුතු (උතුම්කු) බව අසා මම, අකාමමාගමං කාම රහිත වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් ඇසීමට පැමිණියෙමි. සහජානෙතතා



නුවණැස පහළවීමත් සමගම සියල්ල දන්නා, යථාවබෝධය ලද, යථා තව්ෂං ඇති සැටියෙන්, බ්‍රහ්මිමෙ නැවත කියා දෙන ලෙස ඉල්ලමින්, ඉල්ලා සිටින්නේ නම්, (තථාගතයන් වහන්සේ) දහස් වරක් වුවත් කියන්නාහ. දෙවරක් ඉල්ලීම ගැන කියනුම කවරේද? මේ මේ කරුණින් ඒ භාග්‍යවත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ (සමන්විත යැයි) මේ පදවල අරුත මතු විස්තර කරනු ඇත. විජ්ජා හා වරණ ගුණවලින් යුතු හෙයින් විජ්ජාවරණ සම්පන්නා, එහි විජ්ජා යනු තුන් ආකාරයෙන් සහ අට ආකාරයෙනි. විජ්ජා නුවණ පිළිබඳව භයහෙරව සූත්‍රයෙහි සඳහන් අයුරු දතයුතුය. අමබධ සූත්‍රයෙහි විජ්ජා නුවණ අට දැක්වේ. එහි විදසුන් නුවණ සමග, මනෝමය ඉඳු බලයද අභිඤ්ඤා සයද ඇතුළත්කොට විජ්ජා අට ගැන කියන ලදී. වරණං සිල සංවරය, ඉඳුරන් දොරටු වසා ධ්‍රැකගැනීම හෙවත් සංවර වූ ඉඳුරන් ඇති බව පමණ දැන ආහාර ගැනීම, සිහි නුවණ පෙරදැරිව නොතිදා සිටීම, යථාවබෝධයෙහි කරුණු හතකින් (බොජ්ඣංග) රූපාවචර දැහැන් හතරින් යන මෙම යහපත් කරුණු පහළොව දතයුතුය. මෙම පසළොස් වරණ දහමිහි අරිය සාවකයා සමන්විත වන්නේ නම්, (දරා සිටින්නේ නම්) අමත නම් වූ දෙසට (හෙවත් නිවනට) යයි. එහෙයින් වරණ යැයි කියන ලදී. 'මහානාම, අරිය සාවකයා යම් ලෙසකින් මෙම සසුනෙහි සිල්වත් වේදැ'යි (වදාරා ඇති පරිදි) ඒ සියළු කරුණු මජ්ඣිම පණ්ණාසකයෙහි කියා ඇති පරිදි දතයුතුය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ විදු (නැණින් ද) මේ වරණ ගුණවලින් ද යුතු සේක. එහෙයින් විජ්ජාවරණ සම්පන්නා නම් වේ. එහි විදුනැණ සමූහය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සියල්ල දන්නා බව පැතිර සිටියේය. වරණ ගුණ සමූහය මහා කාරුණික බව පැතිර සිටියේය. උත්තරන්සේ සියල්ල දන්නා නුවණින් සියළු ජීවිත්තේ නිවැරදි දේ වැරදි දේ දැන, විජ්ජාවරණ ගුණ පරිදි වැරද්ද හැර දමා නිවැරදි දෙයෙහි යොදවති. එහෙයින් උත්තරන්සේගේ සාවකයෝ මනා පිළිවෙත් මගට පිළිපන්නෝ වෙති. වැරදි පිළිවෙතෙහි නොයෙදෙති. විජ්ජාවරණයෙන් ඇත් වූවන්ගේ සාවකයෝ තමන්ටත් හිරිහැර පමුණුවාගෙන තැවෙති. අනුන්ටත් හිරිහැර පමුණුවති. දෙකොටසටම හිරිහැර පමුණුවා තැවෙති. සුන්දරව ගමන් කරන බැවින්ද, සොඳුරු තැනකට ගිය බැවින්ද, යහපත් වචන කතා කරන බැවින්ද සුගතො ගමනටද ගතං යැයි කියනු ලැබේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඒ ගමනද සෝභනය, පිරිසිදුය, නිවරදය. ඒ ගිය ගමන කුමක්ද? අරිය මගයි. ඒ සෝභන ගමනින් බිය නැති දෙසකට නොසැලී ගියේ යැයි සුගතො වේ. ඒ ගිය සොඳුරු තැන අමා නිවනයි. සොඳුරු තැනකට ගිය බැවින් සුගතො, ඒ ඒ මගින් මැනවින් ගොස් කෙලෙස් නැතිකොට නැවත, ආපසු හැරුණේ



නැත. සෝවාන මගින් නැසූ කෙළෙස් නැවත හට නොගනී. ඒ කෙළෙස් ආපසු නොඑයි. ආපසු එතැයි බලාපොරොත්තු නොවෙතැයි සුගතො මැනවින් ගියේ දීපංකර බුදුරදුන් පාමුල පටන් (විවරණ ලැබ) බෝමැඩ දක්වාම, සමතිසක් පාරමි පිරු මනා පිළිවෙතින්, සියළු ලෝකයාගේ හිතසුවම කැමතිව, සදාකල් පැවැත්ම-විනාසය-කම්සුව-දැඩිව දුක්දීම යන මේවායෙහි කෙළවරට නොගොස්, මැනවින් ගිය බැවින් සුගතො යහපත්ව කතා කරයි. සුදුසු තැන සුදුසු වචනම කියතැයිද, මැනවින් කතා කරන බැවින් සුගතො වේ. මේ එහිලා සාධක වන සූත්‍ර පාඨයකි. 'තථාගතයන් යම් වචනයක් සිදු නොවූ දෙයක් යයිද මුසාවක් යැයි ද අවැඩ පිණිස වේ යැයිද අනුන්ට එය අකමැති අමනාප වේයැයි දනිත්ද ඒ ඇත්තක් වුවද - වැඩදායක නොවී නම්, අනුන්ට අකමැති අමනාප වේ යැයි දනිත් නම් එයද නොකියයි. යම් වචනයක් සිදුවූ දෙයට අදාල වූත්, ඇත්තක් වූත්, වැඩදායක වේද, අනුන්ට එය අකමැති අමනාප වුවද සුදුසු කල්හි එය පැවසීමට තථාගතයන් දැනගනී. යම් වචනයක් සිදු නොවූ දෙයකට මුසාවක් ලෙස, වැඩදායක නොවූ, අනුන් කැමති මනාප වුවත් තථාගතයන් නොකියයි. යම් වචනයක් සිදුවූ දෙයකට අදාල ඇත්තක් වුවත්, වැඩදායක නොවන්නේ නම්, අනුන් කැමති මනාප වුවත් එයද තථාගතයන් නොකියයි. යම් වචනයක් සිදුවූ දෙයකට අදාල ඇත්තක් වූත්, වැඩදායක වූත්, අනුන්ට කැමති මනාප වේ නම්, සුදුසු කල් දැන එය තථාගතයන් පවසයි. 'මෙසේ නොකොට වචන කතා කරන බැවින් සුගතො යැයි දතයුතුය. හැම අයුරින්ම ලෝකය පිළිබඳව දන්නා බැවින් ලොකවිදු ය. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇති සැටියෙන් ද - හේතු ලෙසින් ද - ඒ හේතු නැතිකිරීම සහ එයට පාදක මග අනුවද මුළු ලෝකයම අවබෝධයෙන්ම දැනගත්හ. මැනවින් දක්හ. විනිවිද දක්හ. 'ඇවැත්නි, යම් තැනක ඉපදීම නැත්ද - දිරායාමක් නැත්ද - මියයාම, වුතවීම (නැවත) ඉපදීමක් නැත්ද - ගමන් කිරීමෙන් ඒ ලෝකයෙහි කෙළවරක් දැන ගන්නේ යැයි, දකින්නේ යැයි, පැමිණිය හැකියැයි මම නොකියමි. ඇවැත්නි, නොපැමිණීමෙන්ම ලෝකයෙහි කෙළවරක් හෝ දුක් කෙළවර කිරීමද මම නොකියමි. එතකුණු වුවත්, ඇවැත්නි, බලයක් පමණ වූ දැනීම හා ජීවමය වූ මේ සිරුරෙහි ලෝකයද පනවමි. ලෝකයට හේතුවද, ලෝකයෙහි නැතිකිරීමද, ලෝකය නැතිකිරීමේ පිළිවෙත් මගද පනවමි.'

'කිසිකලකත් ලෝකයෙහි කෙළවරට ගමන් කිරීමෙන් නොපැමිණිය යුතුය. එසේ ලෝකයෙහි කෙළවරට නොපැමිණියද දුක් මුදාහැරීමට (ඉවත් කිරීමට මගක්) ඇත.'



'එහෙයින් ඒකාන්තයෙන්ම ලෝකය දත්, ලෝකයෙහි කෙළවරට පැමිණි, මග බඟසර විසූ නුවණැති (රහත් උතුමා) ලෝකයෙහි කෙළවර දැන, මෙලොවද-පරලොවද බලාපොරොත්තු නොවේ.'

ගමනෙන න පත්තබ්බො ලොකසසනෙනා කුදාවනං  
න ච අප්පත්තො ලොකනතං දුක්ඛා අත්ථි පමොවනං

තස්මා භවෙ ලොකවිදු සුමෙධො  
ලොකනතගු වුසිත බ්‍රහ්මවරියො  
ලොකසස අනතං සමිතාවි ඤාත්වා  
නාසිංසති ලොකමිමං පරඤ්චා'ති

තවද සංඛාර ලෝක, සත්තලෝක, ඔකාස ලෝක යැයි ලෝක තුනකි. 'සියළුම ජීවීහු ආහාර කැමතිකොට පවත්නාහ'යි සඳහන් පරිදි එහි එක් ලෝකයක් ලෙස සංඛාර ලෝකය දැන යුතුය. 'සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා' - 'ලෝකය සදාකාලික හෝ සදාකාලික නොවේ' යැයි සඳහන් පරිදි 'සසසතො ලොකොති චා අසසසතො ලොකොතිවා' සත්ත ලෝකය දැනගත යුතුය.

'සඳහිරු යම්තාක් තැනක් වටා සැරිසරමින් දිසාවත් (ආලෝකයෙන්) බබළුවත්ද, එය එක් ලෝකයකි. එබඳු ලෝක දහසකි. ඒ ලෝක දහසෙහිම ඔබවහන්සේගේ බලය පවත්නේය.

යාවතා චන්දිම සුරියා පරිහරන්ති දිසාහන්ති විරොචනා  
තාව සහසසධා ලොකො එත්ථ තෙ වත්තති වසො

මේ ඔකාස ලෝකයයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ පිළිබඳවද හැම ලෙසින්ම දන්නා සේක. සියළු ජීවීහු ආහාර හේතුකොට කැමතිකොට පවත්නාහයි දැක්වූ පරිදි එසේ එක් ලෝකයකි. නාමය ද රූපය ද ලෝක දෙකකි. වේදනා තුන ලෝක තුනකි. සතරාකාර වූ ආහාර ද ලෝක සතරකි. උපාදාන සමූහ පහද ලෝක පහකි. තම (සිරුරේ ඇස් ආදී) ආයතන හයද ලෝක හයකි. විඤ්ඤාණ හත පවත්නා ලෝකයද සතකි. අටලෝ දහමද ලෝක අටකි. නව සත්තාවාසද ලෝක නවයකි. ආයතන දහයද ලෝක දහයකි. ලෝක දොළහක් ලෙස ආයතන දොළහ ගැනේ. ධාතු දහඅට ලෝක දහඅටකි. මේ සංඛාර ලෝක සියළු ආකාරයෙන්ම දන්නා සේක.



එමෙන්ම සියළුම ජීවීන්ගේ සිත් හසර, සැඟවී පවත්නා රාගාදී කෙලෙස් පිළිබඳව දනිති. කෙලෙස් දූවිලි අඩු, කෙලෙස් දූවිලි වැඩි, තියුණු ඉඳුරන් ඇති, මුදු ඉඳුරන් ඇති, යහපත් පිළිවෙත් ඇති, අයහපත් පිළිවෙත් ඇති, පහසුවෙන් කරුණු වටහාදිය හැකි, පහසුවෙන් කරුණු වටහාදිය නොහැකි, කම්පල අදහන හා මිසදිටු ගති නැති, එවැනි ගති ඇති සියළු සතුන්ගේ ගතිසොබා දත්තා සේක. එහෙයින් මුළු සත්ත්ව ලෝකයම සියළු ආකාරයෙන්ම දත්හ. එපරිදිම ඔකාස ලෝකය පිළිබඳවද දත්හ. එසේ එක් සක්වලක් දිගින් ද පළලින් ද යොදුන් දොළොස් ලක්ෂ තිස්හතර දහස් හාරසිය පනහකි.

වට පමණින් යොදුන් තිස්හය ලක්ෂ දසදහස් තුන්සිය පනහකි.

සබ්බං සත සහසසානි ඡතතිංස පරිමණධලං

දස වෙව සහසසානි අඛණ්ඩානි සතානිව

එහි මහපොළව යොදුන් දෙලක්ෂ හතළිස් දහසක් සනය.

දූවෙ සත සහසසානි චතතාරි නහුතානි ව

එතතකා බහලතෙනන සංඛාතායං වසුඤ්ජරා

එහි දැරීමී ගැන (කියන විට) යොදුන් හාරලක්ෂ අසුදහසක ජලය පිරී පවතී. එහි එපමණ සනකමකින් දිය පොළව දැරූ වාතලය (වා පොළව) පිහිටියේය.

චතතාරි සතසහසසානි අට්ඨව නහුතානිව

එතතකං බහලතෙනන ජලං වාතෙ පතිට්ඨිතං

එහිම දරාගැනීමී ගැන (කියනවිට) යොදුන් නව ලක්ෂයක් අහසට නැගෙන වාතය පවත්නා මේ ලෝකය (කප්) සැටදහසක් පවතී.

නවසත සහසසානි මාළුතො නහමුගගතො

සට්ඨිකෙඤ්ච සහසසානි එසා ලොකසස සණ්ඨිති



මෙසේ පිහිටි සක්වළක තොරතුරු මෙසේය.

යොදුන් අසුහාර දහසක් මහ සයුරෙහි ගිලී සිටි මහා මේරු පව්ව එකෙණෙහිම උඩට නැගුණි.

එහි අඩක් පමණ වූ හෙවත් යොදුන් හතළිස් දෙදහසක් මුහුදෙහි ගිලුණු, එපමණකින් ඉහළට නැගුණු දිව රුවනින් විසිතුරු වූ යුගන්ධර, ඊසධර, කරවික, සුදස්සන, නෙමිඤ්ඤ, විනතක, අසසකණ්ණ නම් වූ මහමෙර භාත්පස පිහිටි මෙම සත්කුළු පව් දෙවියන් යකුන් සෙව්නා වූ මහරජුන්ටද නිවහනකි.

හිමාලයෙහි යොදුන් පන්සියයක් උස, දිගින් පළලින් යොදුන් තුන්දහසක් වූ ගිරිකුළු (කඳු) අසුහාර දහසකි.

යොදුන් පහළොවක් වට කදින් යුතු, යොදුන් පනහක් උසට අහසට නැගී, මහ කඳකින්ද, භාත්පස වටා විහිද ගිය අතු පතරින් හෙබි, යොදුන් හතක් පළල් වූ, එකෙණෙහිම ඉහළට මතු වූ දඹගසක බලයෙන් 'දඹදිව' යැයි කියනු ලැබේ.

චතුරාසිති සහසසානි අජේක්ඛාගාළොහා මහණ්ණවෙ  
අවුචුගගතො තාවදෙව සිනෙරු පබ්බතානමො

තතො උපඩ්ඪුපඩ්ඪන පමාණෙන යථාකකමං  
අජේක්ඛාගාළුගුගතා දිබ්බා නා නාරතන විතතිතා

යුගන්ධරො ඊසධරො කරවිකො සුදස්සනො  
නෙමිඤ්ඤො විනතකො අසසකණ්ණො ගිරිබ්‍රහා

එතෙ සත්ත මහාසෙලා සිනෙරුසස සමන්තතො  
මහාරාජනමාවාසා දෙවයකබ් නිසෙවිතා

යොජනානං සතානුච්චො හිමවා පඤ්ච පබ්බතො  
යොජනානං සහසසානි තිණි ආයත විතථතො  
චතුරාසිති සහසෙසහි කුට්ඨි පතිමණ්ඩිතො



තිපඤ්ච යොජනකඛ්ඤා පරිකෙඛ්ඤා නභවහයා  
පඤ්ඤාස යොජනකඛ්ඤා සාධායාමා සමනනතො

සතයොජන විත්ථිණණ තාවදෙව ච උගගතා  
ජමුඛු යසසානුභාවෙන ජමුඛුදීපො පකාසිතො

ඒ දඹගසෙහි පමණටම අසුරයන්ගේ සිත් පළොල් රුකද, ගුරුළන්ගේ ඉඹුල් රුකද, අපරගොයානයෙහි කොළොම් රුකද, උතුරුකුරු දිවයින්වල කප් රුකද, පුබ්බ විදේහයෙහි මහරි රුකද, තච්චිසාවෙහි පරසතු රුකද වේ.

එහෙයින් පැරණි ඇදුරෝ මෙසේ කීහ.

පාටලී සිමබලී ජමුඛු දෙවානං පාරිච්ඡතතකො  
කදමෙඛා කප්පරුකෙඛා ච සිරිසෙන භවති සතතමං

දො අසිති සහසසානි චකකවාළ සිලුවවයො  
පරිකඛ්චිතවා තං සබ්බං ලොකධාතුමයං ධීතො

මුළු ලෝ ධාතුව වටා පිහිටි සක්වළ පච්ච යොදුන් අසූ දෙදහසක් මහ සයුරෙහි ගිලී, එකෙණෙහිම ඉහළට නැඟුණි.

ඒ සක්වළ සදමඬල හතළිස් නව යොදුනකි. හිරුමඬල යොදුන් පනහකි. තච්චිසාව යොදුන් දසදහසකි. අසුර භවන, අවිච්චි මහා නිරය, දඹදිව ද එපමණම වේ. අපරගොයානය, පුබ්බ විදේහය යොදුන් හත්දහසකි. උතුරුකුරු දිවයින යොදුන් අටදහසකි. ඒ එක් එක් මහා දිවයිනකටද පන්සියයක්, පන්සියයක් බැගින් වූ කුඩා පිරිවර දිවයින් ඇත. ඒ සියල්ලමද එක් සක්වළක වෙයි. එකම ලෝධාතුවකි. සක්වළ අතරෙහි ලෝකාන්තරික නිරය පිහිටියේය. මෙසේ කෙළවරක් නොවන සක්වළ හා කෙළවරක් නොවන ලෝධාතුව පමණ කළ නොහැකි බුදුනැණින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැම අයුරින්ම හඳුනා දැනගත්හ. පිරිසිදු දත්හ. මෙසේ ඔකාස ලෝකයද මුළුමනින්ම දන්නා ලද බැවින් මුළු ලොවද දන්නා බැවින් ලොකවිදු වෙති.

තම ගුණවලට වඩා උසස් ගුණවලින් යුතු වෙනත් කිසිවකු නොමැති බැවින් අනුත්තරො නම් වෙති. එසේම සීල ගුණයෙන්ද සියළු ලෝකයා ඉක්මවා යති. සමාධි-පඤ්ඤා-විමුක්ති-විමුක්ති ඤාණදසසන ගුණයෙන්ද,



සීල ගුණයෙන්ද (අන් කෙනෙකු) අසමානයහ. සමාන වුවකු නැත. එහෙයින් මෙසේ කීහ. 'මහණෙනි, දෙවියන් සහිත වූ, මරුන් සහිත වූ මේ ලෝකයෙහි දෙවිමිනිසුන් අතර සීල සම්පත්තියෙන් ඉතා උසස් වූ (තමාට වඩා) කෙනෙක් මම නො දකිමි' - 'න ඛො පනාහං හික්ඛවෙ සමනුපසසාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ -පෙ- සදෙව මනුසසාය අත්තනා සීල සම්පන්නතරං' යැයි දැක්වේ. මෙසේ අග්ගප්පසාද සූත්‍ර ආදියෙන්ද 'මට ගුරුවරයෙක් නැත' 'න මෙ ආචරියො අත්ථි' ආදී ගාථාද විස්තර කළ යුතුය.

දමනය කොට හික්මවීමට සුදුසු පුද්ගලයන් හසුරුවන අරුතින් පුරිසදම්ම සාරථී වේ. දමනය කරයි, හික්මවයි යනුවෙන් කියන ලදී. එහි පුරිසධම්ම යනු නොදැහැමි වූවන් දැහැමි මඟට යොමු කිරීමයි. මෙහිලා තිරිසන් (සොබාව ඇති) මිනිසුන්ද, නොමිනිස් ගති ඇති මිනිසුන්ද ගැනේ. එසේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තිරිසන් මිනිසුන්ද, අපලාල නා රජ, වූළෝදර, මහෝදර, අග්ගිසිඛ, ධුමසිඛ, ආරවාළ නාරජ ධනපාල ඇතු මේ ආදීහු දමනය කරන ලදී. නපුරු ගති දුරුකරන ලදී. සරණ සිල්හිද පිහිටුවන ලදී. මිනිසුන් අතර, සවචක, නිගණ්ඨපුත්, තරුණ අමබ්ඨ, පොකඛරසාති, සොණදණ්ඩ, කුට්ඨන ආදීන්ද - නොමිනිසුන් අතර ආළවක, සුචිලෝම, ඛරලෝම, යක්කු, සක්දෙව් ආදීහු හික්මවීමෙහිලා විසිතුරු උපාමං මගින් දමනය කරන ලදහ. 'කේසි, මම නොදැහැමි මිනිසුන් දමනය කොට හික්මවීමේදී මුදු මොළොක් ලෙසද හික්මවමි. රළු ලෙසද හික්මවමි. මොළොක්වද, රළුවෙන්ද හික්මවමි' 'අහං ඛො කෙසි, පුරිසධම්මෙ සණ්ඨනපි විනෙමි, ඵරුසෙනපි විනෙමි, සණ්ඨ ඵරුසෙනපි විනෙමි' මෙහිලා මෙම සූත්‍රයද විස්තර විය යුතුය. තවද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිරිසිදු සිල් ආදී ඇත්තවුන්ට පළමු දැහැන ආදියෙන්ද, සෝවාන් පල ලාභිනට ඉන් එහා මග පිළිවෙතද පහදා දෙමින් දැමුණු බවට පත්වූවන්ද (තවදුරටත්) දමනය කරති. නැතහොත්, අනුත්තරො පුරිසදම්ම සාරථී යනු (පද දෙකක් වූවන්) එකම අරුත් ඇත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක පලගකම වැඩහිඳිමින් අටදිසාවෙහිම නොගැටෙමින්, හැමතැන ආචරණය වන පරිද්දෙන් දැහැමි නොවූවන් හික්මවන්ද එහෙයින් 'අනුත්තරො පුරිසදම්ම සාරථී' යැයි කියනු ලැබේ. විරතවා උතුම් මගෙන් සියළු පාපි අයහපතින් වෙන්වූයේ, පහු බොහෝ විසව් අනුන්ගේ සිත්සතන්හි උත්සාහය උපදවමින්, අලමතො හැකියාවට යොමු වූ සිත. විරතො උතුම් මගෙන් (කෙලෙසුන් ඉවත හළ බැවින්) නැවත හවයක පිළිසිඳ ගැනීමෙන් තොරව, සබ්බපාපකෙහි නිරයදුක්ඛමතිව නැවත නූපදනා බැවින් නිරයෙහි දුක්ද ඉක්මවා සිටී,



විරියවාසො උත්සාහයට නිවහනක් බඳු, සො විරියවා ඒ කෙලෙස් නැසූ උතුමා උත්සාහවත්තයා ලෙස කීමට සුදුසුය. පධානවා විරෝ තාදී මේ තුති වචනයි. මගපිළිවෙත්හි ඇරඹී උත්සාහය සළකා පධානවා (යයිද කියයි.) කෙලෙස් නැති කිරීමට හැකිවීමෙන්, කම්පා වීමෙන් නොවෙනස්ව විරෝ, පවුළුවන තථත්තා එබඳු උත්සාහවත්තයෙකැයි කියනු ලැබේ. තෙ කාම කාමිනෝ රූපාදි වස්තුකාමවලට කැමතිව, රාග රාගිනෝ රාගයෙන් ඇලීගැලී, සඤ්ඤා සඤ්ඤිනෝ රාග හැඟීමෙන් බරව, න කාමෙ කාමෙති රූපාදි දේවල කැමති බවක් නොපතයි. අකාමෝ කාමයන් රහිතව, නික්කාමෝ කාමයන්ගෙන් වෙන්ව, සබ්බඤ්ඤාන ඤාණං සියළු දතයුතු දේ තෙආකාරයෙන් දැනගත් අරුතින්, එයට පැමිණීම හෙවත් සියල්ල දන්නා බව. ඒ සියල්ල දන්නා බවේ නුවණයි. එසේ සියල්ල දන්නා බව යැයි කියනු ලබන ඇසින්, පෙර පුරුදු සහ කෙලෙස් පරාජය කොට දිනන ලදින්, එසේ දිනීම, පෙර නොවූ විරූ, පසු නොවූ, එකම මොහොතෙහි, එකම කාලයෙහි පෙර පටන්ගැන්මේ සිට මතුපිටට පැමිණීම් අරුතින් උපන්නේය. තෙජ් තෙජසා බලයෙන් යුතු බැවින් බලයෙන් (අත් හැම) අබ්බවා, යමහං විජඤ්ඤං ජාති ජරාය ඉධ විප්පහානං ඒ මම ජාති ජරා නැති කිරීමේ සොබාව මෙහිම (මේ ජීවිතය) දැනගනිමි. ජගති පොළව, සබ්බං ආකාසගතං මුළු අහසෙහිම පවත්නා, පැතිරුණු, තමගතනති තමමෙව අසුචි තැවරුණ, මුත්‍රා තැවරුණු බව දැක්වෙන සේ තම හෙවත් අඳුරින් වැසුණු, අභිවිභවව නසා, අන්ධකාරං විධමෙත්වා ඇසින් හඳුනා ගැනීමට (හැකි පරිදි) අඳුර වළකා, පලවා හැර, ආලෝකං දසසයිත්වා හිරුඑළිය පෙන්වා, ආකාසෙ අපටාකාසයෙහි, අනතළිකෙබ් අහස හා පොළව අතර හිස් අහසෙහි, ගගනපථේ දේවතාවුන්ගේ ගමන්මගෙහි යයි. සබ්බං අභිසංඛාර සමුදයං සියළුම කමම හේතුකොට ඇතිවූ, හටගත් තණ්හාව යන අරුතයි. කිලෙසතමං අවිජ්ජන්ධකාරං විධමෙත්වා කෙලෙස් යැයි කියන ලද අවිඳු අඳුර පලවා හැර, නසා, නුවණ නැමති ආලෝකය, සියුම් නුවණ නැමති ආලෝකය පෙන්වා, වස්තුකාමෙ පරිජානිත්වා රූපාදි දේවල් කෙරෙහි ඇති ආසාව ගැන නුවණින් හා (එහි අයහපත ගැන) තීරණය කිරීමේ නුවණින් දැන, කිලෙසකාමෙ පහාය තැවෙන-හිරිහැර පමුණුවන බවට - හඳුන්වන ලද කෙලෙස් ආසා නැති කිරීම දැන, දුරුකොට, එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට දහම් කරුණු දක්වමින්, ගාථා තුනකින් පැහැදිලි කළහ. නෙකබමමං දට්ඨං බෙමතො නිවනද නිවනට මගපිළිවෙත ද 'බිය රහිත' යැයි දැක, උගහතිතං දැඩි හැඟීම් ලෙස ගත්, නිරතතංවා ඉවත් කළ යුතු, අත්හළ යුතු යැයි කියන ලදී. මා තෙ විජ්ජාං ඔබට නොවේවා! නිරසයිතබ්බං දුරු කළ



යුතුය, මුඤ්චිතබ්බං ඉවත ලා නැවත නොගත යුතුය. පජ්ඣිතබ්බං හැරදැමිය යුතුය. විනොදෙතබ්බං අත්හළ යුතුය. බ්‍යනතිකාතබ්බං ඉවත් කිරීමට කටයුතු කළයුතුය. අනභාවං ගමෙතබ්බං මදක් ඉතිරි නොකොට මුළුමනින්ම නැසිය යුතුය. පුබ්බෙ අතීතයෙහි කළ කී දෑ අනුව උපන් කෙලෙස්, බ්‍රාහ්මණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ජතුකණ්ණි අමතති. ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ.

දේසනාව අවසන් පෙර කී පරිදිම බොහෝ දෙනාට දහම් අවබෝධ විය.

එකොළොස්වන ජතුකණ්ණි සූත්‍ර වර්ණනාව නිමියේ ය.

## 12.

දොළොස්වන හද්‍යාවුධ සූත්‍රයයි. ඔකං ජනං (ගිහිගෙයි) ආසාව දුරලූ, තණ්හාව්ණ්දං සිරුර හා බැඳී තණ්හාව නසන ලද, අනෙජං ලෝ දහමෙහි කම්පානොවන, නන්දිං ජනං අනාගතයෙහිදී රූපාදී බලාපොරොත්තු හැර දැමූ, තණ්හාව නම් වූ එකම කරුණ ගැන (තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පැවසීම) අගය කිරීමේ අදහසින් මෙහි නොයෙක් ආකාරයෙන් කියන ලදී. කප්පං ජනං දෙ ආකාරයෙන් (තණ්හා-දිට්ඨි) කල්පනා දුරලන ලද, අභියාචෙම් වෙසෙසින් අයදීමි, සුඛාන නාගසස අපනම්සසනති ඉතො අති උතුම් වූ භාග්‍යවතුන් වහන්ස, ඔබවහන්සේගේ වචන අසා මේ පාසාණක චෙතිය (පෙදෙසින්) බොහෝ ජනයා පැමිණෙතියි අදහස් වේ. යෙ උපායුපාදානා තණ්හා දිට්ඨිවලට එළඹ ගන්නා ලද, චෙතසො අධිධ්‍යානා සිතෙහි පිහිටුවාගෙන, අභිනිවෙසානුසයා (එසේ) පිහිටුවාගෙන අවුත් (යටපත් කොට) තබාගන්නා ලද, ජනපදෙහි සංගතා අංග ආදී ජනපදවලින් මෙහි පැමිණි, විශාකරොහි දහම් දෙසනු මැනවි, සංගතා ඒ තීර්ථක ආදීන් ද එක්රැස්ව, සමාගතා (පෙර) කී පරිදි ජනපදවලින් පැමිණි, සමොහිතා රැස්වූ,



සන්නිපතිතා වෙන් නොවූ ගැලපෙන පරිදි (ඉදිරි) ගාථා වදාළහ. අදාන තණ්හා රූප ආදියෙහි අරමුණු කොට දැඩිව ගත් තණ්හා ආසාව තණ්හා උපාදාන ලෙස කියන ලදී. යං යං හි ලොකසමිං උපාදියනති ඒවා පිළිබඳව මූලසිටම - යම් යම් ආකාරයෙන් සිතා දැඩිව ගනිති. තෙනෙව මාරො අනෙති ජනතුං ඒවා දැඩිකොට ගැනීමෙන්ම කරන කියන කටයුතුවල හටගනු ලබන - එක්රැස්වන පලවිපාක අනුව (සසර) පිළිබඳ ගැනෙන (රූප වෙදනාදී) පිළිසිඳ ගත් පස්කඳ නම් වූ මාරයා සත්වග අනුව යයි. තසම පජානං එහෙයින් ආදීනව අනිස ලෙසින් හෝ සසර බැඳීම් ලෙස හෝ දැනගැනීමෙන්, ආදාන සතෙන ඉති පෙකබ්බානො පජං ඉමං මවුච්ඡෙදයා විසත්තං අල්ලාගත යුතුය යන අරුත දනවන රූප ආදී එබඳු දෙයෙහි, මේ ලොව සියළු දෙනාම මාරයාගේ බලපෑම් බලා සිටිමින්, එසේ ඒවා දැඩිව ගන්නා ලද සත්ත්වයන් හෝ, එසේ දැඩිව අල්ලා ගැනීමෙන්, ඊට වසඟව වෙලුනු පුද්ගලයකු හෝ එසේ දැඩිව ගැනීම නිසා මේ මිනිස්කැලම මරණයෙහි වසඟයට පත්ව, එයින් ඉවත්ව යාමට, ගැලවී යාමට නොහැකි යයි සිතා බලමින්, (සිහි නුවණින් යුතු මහණ) කිසිවක් අල්ලා නොගනී. ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය.

මෙම සූත්‍රයද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ. දේසනය අවසානයෙහි පෙර කී පරිදි දහම් අවබෝධය ලැබීය.

දොළොස්වන භද්‍රාචුඨ සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේ ය.

### 13.

දහතුන්වන උදය සූත්‍රයයි. එහි අඤ්ඤා විමොක්ඛං නුවණ බලයෙන් වැටහෙන පරිදි මිදීම - නිදහස ගැන විමසයි. පටිමෙනපි ක්‍රියානෙන ක්‍රියායි විතකක විචාර පීති සුඛ විත්ත ඒකග්ගතා යන කරුණු පහෙන් යුතු පළමු දැහැන වඩයි. දුකියෙන පීති සුඛ විත්ත ඒකග්ගතා කරුණින් යුතු, තතියෙන



සුඛ ඒකග්ගතාවෙන් යුතු, චතුර්ස්ත උපෙක්ඛා චිත්ත ඒකග්ගතාවයෙන් යුතු අවිතකක අවිචාරෙන පි ක්කානෙන ක්කායති සිවුනාය, පස්වන නාය ආදියෙහි පළමු දැහැනින් විතක්ක විචාර සහිතව දැහැන් වඩයි. අවිතකක විචාරමනෙන පස්නාය අනුව දෙවන දැහැනින්, අවිතකක විචාරමනෙන පස්නාය අනුව දෙවන දැහැනින්, අවිතකක විචාරමනෙන පස්නාය අනුව දෙවන දැහැනින්, අවිතකක අවිචාරෙන දෙවන තෙවන ආදී ඉතිරි දැහැනින්, සප්පිතිකෙන පිතිය සහිත දෙවන තෙවන දැහැනින්, නිප්පිතිකෙන පිතිය රහිත එම ඉතිරි දැහැන්, සුඛ සහගතෙන සුව සහගත තෙවැනි සිවුවන දැහැනින්, උපෙක්ඛා සහගතෙන සිවුවන පස්වන දැහැන්, සුඤ්ඤතෙන සුඤ්ඤතා හෙවත් හිස් බව හා මිදුණු බවින් යුතු, අනිමිතෙනපි නිමිත්තක් තහවුරු නිතර මෙනෙහි කොට, තමා විසින් නිමිති කොට ගෙනද (පසුව) අත්හැරීමෙන් ලැබූ නිමිති රහිතව දැහැන් වඩයි. අප්පණ්ණිතෙන පැමිණි මග ලෙසින් (භාවනා) බලාපොරොත්තුව භාත්පසින් පිරිසිදුව දරාගෙන එලසමවත් ලෙසින් ආසා නොවීමද, ලොකිකෙනපි ලෝකීය වූ පළමු, දෙවන, තුන්වන හා හතරවන දැහැන්ද, ලොකුතතරෙනපි එමෙන්ම ලොවුතුරු ලෙසින්ද ක්කානරතො දැහැන්හි ඇලුනේ, එකතත මනුස්සතො එක්කෙනෙකු ලෙස, තනිවම යෙදී, සද්ඝරුකො තම (ලොවුතුරු) දියුණුව ගරු කරමින්, 'ක' අකුරට 'ද' යොදන ලදී. තම දියුණුව ලෙසින් අරහත් බව දතයුතුය. තමාට ළංවූ සබ්බතාවෙන්, තමාගෙන් අත් නොහැර, තම අරමුණු අනුවද, තමාට වැඩදායී ලෙසද යන අරුතින් 'සකස්' යැයි කියනු ලැබේ. පල සමවතට සමවදනා ලෙසින් තම දියුණුවට ගරු කරමින්, නිවනට ද ගරු කරන්නෙකැයි ඇතමෙක් කියති. අරජො කෙලෙස් නැති, විරජො කෙලෙස් ඉහතහළ, නිරජො කෙලෙස් පහකළ විගතරජො යනුවෙන්ද පාඨයකි. එය මෙම අරුතමය. රජාපගතො කෙලෙස් වනසන ලද, රජවිප්පහිනො කෙලෙස් නැසූ, රජවිප්පමුතො කෙලෙස්වලින් මිදුණු, පාසාණකෙ චෙතියෙ පාරායන සූත්‍ර දේසනා කළ තැන - ගල්තලාවෙහි, සබ්බාසසුකක පටිප්පසසඤ්ඤා සියළු කෙලෙස් (හටගන්නා) උත්සාහ සංසිදවූ බැවින්, නැසූ බැවින්, කිවාකිවාං මෙය කළ යුතුය, මෙය නොකළ යුතුයැයි මෙසේ සිතින් සිතිය යුතුය. කරණියා කරණියං කය නැමති දොරටුවෙන් මෙය කිරීමට ඇවැසිය. මෙය නොකිරීම අවැසි යැයි මෙසේ කළයුත්ත හා නොකළ යුතු දේ, පහිනං හැරදැමූ, වසිප්පතො මැනවින් පුරුදු කළ,

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උදය (බමුණු) සිවුවන දැහැන ලැබුවෙකු බැවින්, ඔහු ලද එම දැහැනට අනුව, නොයෙක් අයුරින් මිදීම



දැනගැනීමට අදාලව මතු දැක්වෙන ගාථා (දෙක වදාළහ. පහානං කාමච්ඡන්දානං මෙසේ පළමු දැනැන උපදවා ගනු ලබන තැනැත්තා කාමච්ඡන්දය දුරුකරයි. ඒ අනුව මිදීම දැනගැනීම ගැන කියමි. මෙසේ සියළුම පදවල යෙදිය යුතුය.

විත්තස්ස අකලලතා සිතෙහි ගිලන්බව, ගිලනාට අකලලක යැයි කියනු ලැබේ. හිමියෙනි, මම ගිලන් නොවෙමි 'නාහං භනෙන අකලලකො' යැයි විනයෙනිද කියන ලදී. අනම්මකුකුතා සිතෙහි ගිලන්බව යැයි කියන ලද නිසි කටයුතු කිරීමෙහි නොහැකි බව, ඔලියනා පසුබට වන අයුරින්, ඉරියව් හඳුනන - පවත්නා සිතෙහි ඒ ඉරියව් දරා ගැනීමට නොහැකිව, වවුලකු ගසක එල්ලී සිටින්නාක් මෙන්, කොක්කෙහි එල්ලන ලද පැණි ජෝගුවක් මෙන් ඇලවෙයි. ඔහුගේ ඒ ආකාරය සඳහා 'පසුබටවීම' යැයි කියන ලදී. දෙවන පදය උපසග්ගයෙකින් (අරුත) වැඩියෙන් දක්වා ඇත. ලීනං පැතිරී නැති, හැකිළුණු, අනික් පදයෙන් දෙආකාර බව පෙන්වන ලදී. ලීනං ගිතෙල් පිඩක් මෙන් නොවැගිරෙන ගතියෙන්, උකු බවින් සිටී. ලීයනා ඒ ආකාරය පෙන්වයි. හැකිළෙන බව ලීයිතතනං නොපැතිරුණු අරුතින් තදබවයි.

උපෙකඛාසතිසංසුදධං සිවුවන දැනැනෙහි මැදහත් සිහියෙන් මනා පිරිසිදුව, ධම්මතකක පුරෙජවං මෙයින් ඒ සිවුවන දැනැන මිදීමෙහි සිට දැනැත්වල ඇතුලත් ඒ ඒ අංග පිළිබඳව විදසුන් වඩා ලබන ලද අරහත් බව (හෙවත් සියළු කෙලෙසුන්ගෙන් මිදීම) සඳහා කියයි. අරහත් විමුක්තියට (අයත්) අරිඅටැගි යහපත් නිවැරදි කල්පනා ලෙසින් දහම් විමසා බැලීමට ඉදිරියට මෙහෙයවයි. එහෙයින් 'ධම්මතකක පුරෙජවං - ධම්මතකක නම් නිවැරදි සංකල්පනා පෙරටුකොට යැයි කීහ. අවිජ්ජාය පහෙදනං ඒ අකුකුච්චමොකක හෙවත් අරහත් බව අවිජ්ජාව බිඳ දමන ලදුව නිවන නිසා හටගත් බැවින් ඒ කරුණු අනුව එසේ කියමි යනුයි.

යා චතුස්ථස්සධානෙ උපෙකඛා මෙහි හටගැනීම බලයි යන අරුතින් උපෙකඛා වේ. එක් පසකට නොයා සමච බලයි තේරුමයි. උපෙකඛනා යනු ඒ ආකාරය දැක්වීමයි. අජක්ඛපෙකඛනා යයි උපසග්ග පදයකින් අරුත දියුණු කරන ලදී. විත්තසමථො සිතෙහි එකඟ බවයි. විත්තප්පසටතා සිතෙහි අඩුලුහුඩු බව (වැරදි) හැරදැමූ බව, මජ්ඣස්ථනා සිතෙහි අත්තගාමී නොවන බව - මෙසේ අවිජ්ජා බිඳීම යන වචනයෙන් කියන ලද නිවන (ගැන) අසා,



එය කුමක් නැති කිරීමෙන් කියනු ලැබේදැයි විමසමින් 'කිංසු සංකෘතෝපනො.....' යන ගාථාව කිය.

එහි කිංසු සංකෘතෝපනො සසර බැඳ තබන බැඳීමේ කවරේද? විචාරණං පැහැදිලි කරුණු, කිසසසස විප්පහානෙන කෙබඳු දෙයක් නැති කිරීමෙන්ද? එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එම කරුණ පැහැදිලි කරමින් නන්දිසංකෘතෝපනො..... යන ගාථාව වදාළහ. එහි විතකකසස යනු කාම සිතිවිලි ආදිය ඔහුට ඇතිවෙයි. මිළඟට ඔහු 'කථං සතස්ස.....' ගාථාවෙන් නිවනට මග විමසීය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අප්පකාමිකං යන ගාථාවෙන් ඔහුට මග පැහැදිලි කළහ. එවං සතස්ස මෙසේ සිහි ඇතිව හැසිරෙන තැනැත්තාට - ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ.

දේසනය අවසානයේදී පෙර කී පරිදි දහම් අවබෝධ විය.

දහතුන්වන උදය සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේ ය.

## 14.

දහ හතරවන පොසාල සූත්‍රයයි. යො අනිතං ආදිසති යම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙනෙකු තමන්ගේ ද අනුන්ගේ ද 'ඉපදී එක් වාරයක්' ලෙසින් පෙර තතු දක්වන්නේද? එකමයි ජාතිං එක් පිළිසිඳ ගැනීමකට හෙවත් උපතකට මුල් වූ චුති (සිත) අවසානයෙහි එක් භවයකට අයත් වූ (රූපාදී) සමූහය, ඉපදීමේ දෙකක් ආදී ලෙසද මේ ආකාරයෙන් සැළකිය යුතුය. අනෙකෙහි සංවට්ඨ කප්පෙ මුල පටන් පිරිහී වැනසී යන කල්පය සංවට්ඨ කප්පයයි. එකල්හි සියළු බලලෝක නැවතීමක් නැත. නැවත හටගැනීම විවට්ඨ කප්පයයි. එකල්හි බලලොවින් ජීවිත්ගේ පැවැත්ම වේ. වැනසී යාම මූලික



වන බැවින්, එසේ සළකන ලදී. 'මහණෙනි, මේ අනුව අසංඛය වූ කප් සතරකි. ඒ සතර කවරේද? සංවට්ඨ - සංවට්ඨායී - විවට්ඨ - විවට්ඨායී ලෙසයි. එවිට මුළු කල්පයම ඇතුළත් වේ. (මෙහිදී) සංවට්ඨ කප්ප - විවට්ඨ කප්ප යැයි අඩක් ලෙස ගෙන කියන ලදී. සංවට්ඨ විවට්ඨ යැයි මුළු කල්පය සඳහාම කියන ලදී. ඒ ගැන කෙසේ සිහි කරන්නේද? 'අසවල් තැන විසුයෙමි ආදී ලෙසිනි. අමුත්තාසිං 'අසවල් වැනසෙන කල්පයෙහි මම අසවල් භවයෙහි හෝ අසවල් කෙනෙකු ලෙස හෝ අසවල් (මිනිස් ආදී) ගතියෙක හෝ, විඤ්ඤාණ පැවැත්මෙහි හෝ, සත්තාවාසයෙහි හෝ කිසියම් ජීවී සමූහයක සිටියෙමි. එවං නාමො තිස්ස හෝ චූස්ස හෝ (නමින්) එවං ගොතෙනා කවචායන හෝ කස්සප (ආදී ලෙසට) මෙය ඔහුගේ අතීත භවයෙහි (ජීවිතයෙහි) තමන්ගේ නම්ගොත් සිහිකිරීම් ලෙසින් කියන ලදී. ඒ කාලයෙහි තම පැහැපත් බව හෝ රළු හෝ සැපවත් ජීවිතය හෝ සැපදුක් බහුලතාව හෝ අඩු කලක් හෝ වැඩිකලක් ජීවත්ව සිටියේදැයි සිහිකරනු කැමති නම්, එයද සිහිකරයි. 'මේ පැහැයෙන් යුතුවීමි. මෙසේ ආයුකාලය කෙළවර වී යැයි' එහෙයින් කිය. එහි එවං වණෙණ සුදු පැහැ හෝ තළෙළු හෝ එවමාහාරො ඇල් හාලේ බත් හා රසමසවුළු ආහාර හෝ (තමා අසලට) වැටුණු පලවැල හෝ එවං සුබදුකක පටිසංවෙදී නොයෙක් ආකාර වූ කායික-මානසික, වාසි අවාසිදායක දේවල් හෝ දුක් සැප විදින ලද සැටි, එවමායුපරියනෙනා මෙසේ අවුරුදු සියයක් තරම් හෝ, කල්ප අසූහාර දහසක කාලයක් (අතරතුර) ජීවත් වූ අයුරු, සොතතො වුතො අමුතු උදපාදි ඒ මම ඒ භවයෙන්, එබඳු කෙනෙකු ලෙස හෝ ඒ (මිනිස් ආදී) ගතියෙන් හෝ පැවති විඤ්ඤාණයෙන් හෝ සත්තාවාසයෙන්, සිටියා වූ යම් ජීවී සමූහයකින් බඳු යම් තැනකින් චුතව, නැවත මේ නමින් හැඳින්වෙන භවයෙක - යෝනියක - ගතියක - විඤ්ඤාණ පැවැත්මක - සත්තාවාසයක - යම් ජීව සමූහයක (උපත) ලැබීමි. තත්තාපාසිං ඉක්බිතිව එම භවයෙහි, යෝනියෙහි, ගතියෙහි, විඤ්ඤාණ පැවැත්මෙහි, සත්තාවාසයෙහි, ජීව සමූහයක හෝ නැවත සිටියෙමි. මෙබඳු වූ නමකින් ආදී කී පරිදිය. තවද (ඉහත කී) 'අමුත්තාසිං' යනුවෙන් මෙය තවදුරටත් දැන් සිටින ජීවිතය දක්වා අනුපිළිවෙලින් සිහිකිරීමයි. 'සො තතො වුතො' යනු ආපසු නැවතී සිහිනුවණින් බැලීමයි. එහෙයින් 'ඉධුපපනෙනා' යනු මෙසේ සිහිකරන (ඒ ඒ) උපන් තැන් අතරතුර (ලද) නම්ගොත් සිහිකිරීම ගැන කියන ලදී. යො තතො වුතො ඉධුපපනෙනා ඒ මම එබඳු නොයෙක් ලෙසින් උපත ලද තැන්වලින් චුතව, මෙහි (දැන්) අසවල් නමින් කැත්තුල පවුලක හෝ බමුණු පවුලක උපත ලදිමි. ඉති මෙසේ, සාකාරං සඋද්දෙසං නම්ගොත් ලෙසින්



සවිස්තරව, පැහැය ආදී ආකාරයට අනුවය. නම්ගොත් ලෙස තිස්ස, කස්සප යැයි දක්වනු ලැබේ. පැහැය ආදියෙන් තලෙඵ, සුදු සේ වෙනසක් පෙනී යයි. එහෙයින් නම්ගොත් විස්තර කෙරේ. අනෙක් කරුණ නම් ඒ ඒ ආකාරයයි. පුබ්බන්තිවාසං පෙර භවවල උපත ලද අයුරු, එහි සොබාවය, එහි විසූ ආකාරය, ඊට යොමුව සිටි ආකාරය, විඳින ලද දේ, තම සිත් පරම්පරාව ඉපිද නැති වූ අයුරු, සුදුසු පරිදි වාසය කළ අයුරු තම වැටහීමෙන් දැන, වෙනත් තැනැත්තන්ගේ වැටහීම් පිළිබඳවද වෙන්ව දැන (සසර) මග නසන ලද බව සිහිකරන කල්හි ඔව්හු අවබෝධය ලබති. ඒ පෙර විසූ අයුරු ආදී ලෙසින් පහදයි. පවසයි. පරෙසං අතීතං අනෙක් තැනැත්තන්ගේ, පෙර විසූ තැන් 'එක් උපතක්' ආදී ලෙසින් පහදා දෙයි. මහාපදානිය සුතතං උසස් තැනැත්තන්ගේ හෙවත් බුදුවරුන්ගේ චරිතය දැක්වෙයි. මහා සුදස්සනියං මහා සුදස්සන (රජුගේ) උසස් සම්පත් ගැන දැක්වෙයි. මහා ගොවිඤ්ඤියං මහා ගෝවින්ද බමුණාගේ චරිතය ගැන සඳහන් වෙයි. මසදෙවියං මසදේව රජුගේ චරිතය දැක්වෙන මසදේව සූත්‍රයයි. සතානුසාරී ඤාණං හොති පෙර විසූ තැන්, උපත ලද තැන් සිහිකරන නුවණයි. යාවතකං ආකංඛති යම් පමණකට දැනගැනීමට කැමති වේද, එපමණටම දැනගන්නෙමි'යි නුවණ මෙහෙයවයි. එවිට දුබල (වියලුනු) පත්ගොටුවක තැබූ රත් වූ යකඩ තුලක් මෙන්, බාධාවකින් තොරව - නොගැටී - නොවැළකුනු නුවණ උන්වහන්සේට වෙයි. එවිට කැමති පමණට සිහිකරයි. බොධිජං බෝ මුලදීම හටගත්, ඤාණං උපපජ්ජති සිවුමග නුවණ උපදී. අයමනතිමාජාති ඒ නුවණින් (සසරෙහි) ඉපදෙන මුල් නැතිකරන ලදින් නැවත 'මේ අවසන් උපතයි, දැන් නැවත භවයක (ඉපදීමක්) නැතැයි තවත් නුවණක් පහළවෙයි. ඉන්ද්‍රිය පරොපරියතති ඤාණං මෙහිදී 'සත්තානං' යන පදය මුලින් යොදා සත්තානං ඉන්ද්‍රිය පරොපරියතති ඤාණං යැයි විය යුතුය. පරපරානි යැයි කිවයුතු කල්හි සන්ධි ලෙසින් 'රො' අකුර යොදා 'පරොපරියං = එයට පරොපරියතතං වෙයි. දහම් අවබෝධයට සුදුසු හික්මවිය හැකි තැනැත්තන්ගේ සැදැහැබව ආදී පස් ඉඳුරන්ගේ (එකිනෙකාගේ වෙනස්කම්) දැනගැනීමේ නුවණ ඉන්ද්‍රිය පරොපරියතත ඤාණ වේ. එම ඉඳුරන්ගේ උසස් බව - පිරිපුන් නොවූ බව (සොබාවය) දන්නා නුවණ යන අරුතයි. ඉන්ද්‍රිය පරොපරියතතං ඤාණං යනුද පාඨයකි. පරානිව අපරියානිව - පරොපරියානි, ඒ සොබාවයයි. පරො පරියතතනති කියා හෝ යෙදිය යුතුය. නොපිරිහෙන - උතුම් යන අරුතයි. නැතහොත් පරානිව ඔපරානිව පරොපරානි, එහි සොබාවද අනුව පරොපරියානි හෝ යෙදිය යුතුය. ඔපරානි අපරානි යැයි ලාමක යන අරුතින් කියන ලදී. අන් තැනැත්තන්ගේ ලාමක



බව මැනවින් දැන, 'පරො පරායසස සමෙව සමමා' ආදී තැන්වල මෙනි. පරොපරියතො ඤාණං යැයි ආධාර විබත් පාඨයක්ද වේ.

තථාගතසස විපස්සී ආදී පෙර ඉසිවරුන් හෙවත් (සම්මා සම්බුදුවරුන්ගේ) මගෙහි පැමිණි, එසේ ඒ මග පැමිණියේ, තථාගත බලං වෙනත් කෙනෙකුට නොමැති වූ තථාගතයන් වහන්සේගේ බලය, යම් සේ පින් මහිමයෙන් පෙර බුදුවරුන්ගේද බලය පැමිණි බව අරුතයි. තථාගතයන්ගේ බලය කාය හා නුවණ යැයි දෙකොටසකි. ඒ කාය බලය ඇතුන්ගේ බලය අනුසාරයෙන් දතයුතුය. පැරණි ඇදුරන් විසින්, කාලාවක, ගංගෙය්‍ය, පණ්ඩර, තමබ, පිංගල, ගන්ධ, මංගල, හේම, උපෝසථ හා ඡද්දන්ත යැයි කුල දහයක ඇතුන් ගැන කියන ලදී.

කාලාවකං ච ගංගෙය්‍ය පණ්ඩරං තමබපිංගලං  
ගන්ධමංගල හේමංච උපෝසථ ඡද්දන්තිමෙ දසා

අප දන්නා ඇතුන් හා සළකනවිට එබඳු ඇතුන් කෙළදහසක බලයක් තථාගතයන් වහන්සේට ඇත. මිනිසුන්ගේ ගණනින් බලනවිට දසකෝටි දහසක මිනිස් බල ඇත්තාහ. මේ තථාගත කාය බලයයි. ඤාණ බලය පිළිබඳව මහා සීහනාද සූත්‍රයේ දැක්වෙන පරිදි දසබල නුවණ, සිවු විසාරද නුවණ, අට පිරිස අතරෙහි කම්පා නොවන තැනි නොගන්නා නුවණ, සිවුයෝනි කොටස් පිළිබඳ නුවණ, පස්ගති පිළිබඳව නුවණ ද වේ. සංයුත්තයෙහි සඳහන් ඤාණ හැත්තෑ තුනක්ද ඤාණ සැත්තෑහතක්ද ලෙසින් මෙසේ නොයෙක් ඤාණ දහස් ගණනකි. මෙය තථාගත නුවණෙහි බලයයි. මෙහිද ඤාණ බලයම අදහස් වේ. සත්තානං ආසයානුසය ඤාණං මෙහි රූපාදී සමූහයෙහි දැඩි ආසාවෙන් - ඡඤ රාගයෙන් ඇලුනු බැවින් සත්ත නම් වේ. 'රාධ, රූපය පිළිබඳව යම් කැමැත්තක්, යම් ආසාවක්, යම් සතුටක්, යම් තණ්හාවක් ඇතිව එහි ඇලුනු, තදින් ඇලුනු බැවින් සත්තා යැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලදී. 'රූපෙ ඛො රාධ, යො ඡඤො, යො රාගො, යා නඤ්ඤා, යා තණ්හා, තත්‍ර සත්තො විසත්තො තසමා සත්තොති වුච්ඡති' 'වින්දනයෙහි, හැඟීමෙහි, එක්රැස්වන දේ කෙරෙහි, හැඳිනීමෙහි යම් කැමැත්තක්, යම් ආසාවක්, යම් සතුටක්, යම් තණ්හාවක් ඇතිව එහි ඇලුණු, තදින් ඇලුනු බැවින් සත්තා යැයි කියනු ලබන බවද වදාරා ඇත. 'වෙදනාය - සඤ්ඤාය - සංඛාරෙසු - විඤ්ඤාණෙ යො ඡඤො, යො රාගො, යා නඤ්ඤා, යා තණ්හා, තත්‍ර සත්තො විසත්තො තසමා සත්තොති



වුවහි' අකුරු ගැන සිතන්නෝ (වියරණ ඇදුරෝ) අරුත නොසළකා නම් පමණක් සැළකීමට කැමති වෙති. අරුත සළකන්නෝ 'සත්ත' යන වදනට කැමති වෙති. එබඳු සත්ත්වයන්ගේ අදහස් හා ඊට ඇසුරු වන දේවල් (ආසය නිසසය) ආසය නම් වේ. වැරදි දැක්මෙන් හෝ නිවැරදි දැක්මෙන් හෝ, කාමයන්හි හෝ කාමයෙන් වෙන්වීමෙන් හෝ කටයුතු කරන සිත් ඇත්තෙකුට මෙය සමාන වචනයකි. සිත් පරම්පරාවෙහි අත්නොහැර පවත්නා වූ අදහසින් අනුසය වේ. බලවත් වූ කාමරාගාදියට එය සමාන වචනයකි. එසේ 'ආසය'ද 'අනුසය' ද ආසයානුසය නම් වේ. (එහි) සොබාවය හා (වියරණය පරිදි) දවඤ්ඤා සමාසය ලෙසින් එකවචනයෙන් යෙදී ඇතැයි දකියුතුය. චරිතයට අනුකූල වූ (කරුණු ද) ආසයානුසයට ඇතුළත්ය. එබැවින් ඒ ඒ චරිත ගති අනුව මෙහෙයවන නුවණද ගෙන ආසයානුසය නුවණ යැයි කියන ලදී. යමක පාටිභිරො ඤාණං එහිදී ගිණිකඳ දියදහරා වැනි පෙර නොවූ විරූ පුද්ගල දේ එකවරටම පැවැත්වීම යමක යනුයි. සැදැහැ නැත්තන්ගේ වැරදි හැඟීම් නැතිකරන අදහසින් පාතා පෙළහර එකවර දෙයාකාරව දැක්වීම සේ යමකං ච තං පාටිභිරං - යමක පාටිභිරං වෙයි. මහා කරුණා සමාපත්තියා ඤාණං අනුන්ගේ දුකෙහිදී යහපත් තැනැත්තන්ගේ කම්පාවක් වේද, එය කරුණ නම් වේ. මුදල් වැයකොට හෝ අනුන්ගේ දුකට හිංසා කොට ඒ දුක වැනසීම කරුණාවය. එබඳු දුකෙහිදී පැතිරී යන පරිදි (ඔවුනට දැනෙන පරිදි) කටයුතු කිරීම කරුණ වේ. එසේ පැතිරී යන ලෙසින් ද (එහිදී) කරන යහපත් දෙයෙහි මහත් ලෙසින් කරුණාව (පෙරදැරි වූයේ) මහා කරුණ, එයට සමවැදෙහි සමාපත්ති, ඒ මහා කරුණාවද - සමවතද මහා කරුණා සමාපත්ති, ඒ මහා කරුණා සමවත හෝ ඒ හා යෙදුනු නුවණ, සබ්බඤ්ඤා ඤාණං, අනාවරණ ඤාණං මෙහි පස් ආකාරව දැනගත යුතු දේ, සියල්ලම මැනවින් දැනගත්තේ යැයි සබ්බඤ්ඤා - ඒ දැනගත් බව සබ්බඤ්ඤාතා, ඒ දන්නා නුවණ සබ්බඤ්ඤාතා ඤාණං යැයි කිවයුතු වුවත් සබ්බඤ්ඤාතා, ඒ දන්නා නුවණ සබ්බඤ්ඤාතා ඤාණං යැයි කිවයුතු වුවත් සබ්බඤ්ඤාතා ඤාණය යැයි කියනු ලැබේ. එසේ පස් ආකාරව දැනගත යුතු දේ නම්, හේතු නිසා ඇති වූ බව - එසේ නොමැති බව, සියළු දෙයකම එක්රැස් කිරීම, වෙනස්වීම, ඒ ඒ සොබා ගති, නිවන පැනවීමයි (සංඛතා සංඛතාදි හෙද, සබ්බධමමාහි සංඛාර, විකාර, ලක්ඛණ නිබ්බාණ පඤ්ඤාතා) ඒ ගැන මෙනෙහි කිරීම හා බැඳුණු බැවින්, (ආවජ්ජන පටිබඳ්ධ) ඊට වැළැක්වීමක් නොමැති බැවින් එයට අනාවරණ ඤාණය යැයි කියනු ලැබේ. සබ්බස්ම අසංගමප්පටිභත මනාවරණ ඤාණං මෙහිදී අතීත අනාගත වත්මනෙහි නොඇලීම හා ඇලීම රහිත



බව, නොගැටෙන නොවෙනස්ව පවත්නා වූ නොවැළකුණු නුවණයි. අනාගතමපි ආදිසති යනු 'මේ යහපත් කල්පයෙහි නායකයෝ තිදෙනෙක් වූහ. දැන් (වත්මනෙහි) මම සම්මා සම්බුදු වෙමි. අනාගත්යෙහි මෙතෙතයා (බුදුවරයාද) පහළ වන්නේය.

ඉමමහි භද්දකෙ කප්පෙ තයො ආසිංසු නායකා  
අහමෙතරහි සම්බුද්ධො මෙතෙතයාචාපි හෙසසති

'මහණෙනි, මිනිසුන්ගේ ආයු කාලය වසර අසූදහසක් වන කල්හි මෙතෙතයා නම් විජ්ජාවරණ ගුණින් යුතු, අරහත් වූ සම්මා සම්බුදුවරජාණන් වහන්සේ ලොව උපදින්නේය. ඉක්බිති මහණෙනි, සංඛ නම් රජු මහාපනාද නම් රජු විසින් කරවන ලද යාග කණුව ඔසවවා, බොහෝ සතුටුව වාසයකොට, (සම්පත්) වැයකොට මහණ බමුණු දුගී මගී වෙළඳුන් හා යාවකයන්ට දන් දී භගවත් වූ අරහත් වූ මෙතෙතයා සම්මා සම්බුදුවරයාණන් සම්පයෙහි කෙස් රවුල් බහා කහවත් හැඳ ගිහිගෙයින් නික්ම අනගාරිකව පැවිදි වන්නේ ය' - 'අනාගතයෙහි අට්ඨිසාර නම් පසේ බුදුවරයා වන්නේය. සුමනිසාර නම් පසේ බුදුවරයා වන්නේ යැයි ද (පවසන්නා සේ) දෙවිදන් ආදීන්ගේ අනාගතය ගැනද හෙළි කරති. 'අථ ඛො භික්ඛවෙ සංඛො රාජා යො සො යුපො රඤ්ඤා මහාපනාදෙන කාරපිතො තං යුප උසසාපෙතවා අජ්ඣාවසිතවා රමිතවා - විසසජ්ජිතවා සමණ බ්‍රාහ්මණ කපණදධික වණ්ඨබ්බක යාවකානංදානං දතවා මෙතෙතයාසස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස සනතිකෙ කෙසමසසුං ඔහාරෙතවා කාසායාති වතාති අවජාදෙතවා අගාරසමා අනගාරියං පබ්බජ්සසති ච - අනාගතෙ අට්ඨිසාරො නාම පච්චෙක සම්බුද්ධො භවිසසති ච - සුමනිසාරො නාම පච්චෙක සම්බුද්ධො භවිසසති ති'ව..... පච්චුප්පනමපි ආදිසති මෙය පැහැදිලිය.

විභූතරූප සඤ්ඤිසස රූපය පිළිබඳ හැඟීම් ඉක්මවා ඇති තැනැත්තාට, සබ්බකායසහායිනො තාවකාලිකව හා මැඩපැවැත්වීම් (තදංග-විකම්මන) ලෙසින් සියළු රූපකාය නැති කිරීමෙන්, රූප භවයෙහි උපත ලැබීම නැතිකරන ලදැයි අදහස් වේ. නථි කිඤ්චිති පසසතො විඤ්ඤාණය නැතිවීම නුවණින් අවබෝධ කිරීමෙන් 'කිසිත් නැතැ'යි දකිමින්, ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ලාභියකු ගැන කියන ලදී. ඤාණං සකකානුප්පවජාමී 'සක්ක' යැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට අමතමින්, ඒ තැනැත්තාගේ නුවණ



විමසමි. කෙසේ කැමති විය යුතුදැ'යි කීය. කථං නෙයොතා කෙසේ ඒ තැනැත්තා (ඒ නුවණ කරා) ගෙන යා යුතුද? කෙසේ ඒ තැනැත්තාට ඊට වඩා උසස්-දියුණු නුවණ උපදවා ගත යුතුද?

කතමා රූපසඤ්ඤා මෙහි රූප සඤ්ඤා යැයි හඳුනාගැනීම මුල්කොට කියන ලදී. රූපාවචර දැහැනම එහි අරමුණයි. රූපාවචර දැහැනෙහි රූපය යයි කියනු ලැබේ. රූප ඇත්තා රූප දකී. 'රූපී රූපානි පසසති' ආදී තැන් මෙහි. එහි අරමුණද 'මනා පැහැ යුතු, පැහැපත් නොවූ බාහිර රූප දකී' ආදී තැන්හි මෙහි. එහෙයින් මෙහි රූපයෙහි මුල්කොට රූපාවචර දැහැනටම සමාන වචනයකි. රූපයේ නමයැයි කියන ලදී. මෙසේ පඨවි, කසිණ ආදියෙහිදී එහි අරමුණටද එය සමාන වචනයකැයි දතයුතුය. මෙහි කුසල් විපාක කටයුතු ලෙසින් පහළොවකැයි කියන ලද රූප හැඟීමම අදහස් වේ. රූපාවචර සමාපතති සමාපන්නසසව රූපාවචර කුසල් දැහැනට සමවැද්දු තැනැත්තාට, උපපන්නසසවා විපාක දැහැන් ලෙසින් ඒ භවයෙහි උපන් තැනැත්තාට, දිට්ඨිමම සුඛ විහාරිසසවා මේ ජීවිතයෙහිම ක්‍රියාකාරීව දැහැනට සමවැද සුවසේ වසන්තාට, අරූප සමාපතතියො ආකාසනඤ්චායතනාදිය, පටිලඤ්ඤා උපදවා සිටි තැනැත්තාට, රූප සඤ්ඤා විභූතා භොතති රූපය පිළිබඳ හැඟීම පළ නොවේ. විගතා නසන ලදී. විභාවිතා යයිද පාඨයකි. එය මැනවි. තදංග සමතික්කමා තාවකාලිකව ඉක්ම වූ, තසස රූපකායො භාවනානුයෝගියා අරූප සමවත ලබන අරූප පුද්ගල රූපාවචර කය, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං මෙහි කිසිවක් නැතැයි අකිංවනං, යටත් පිරිසෙයින් ඉතා සුළු බිඳීම් පමණකුදු ඉතිරිව නැතැයි කියන ලදී. කිසිත් නැති බවයි. ආකාසනඤ්චායතන විඤ්ඤාණය ඉවත්වීමට සමාන වචනයකි. එසේ කිසිවක් නැතැයි අදිටත් කිරීමේ අරුතින් මේ සඤ්ඤාවෙහි රැඳේ යැයි ආකිඤ්චඤ්ඤායතන වේ. අහසෙහි පවත්නා හැඟීම ඉවත්වන අරමුණ ගත් දැහැනට සමාන වචනයකි. විඤ්ඤාණඤ්චායතන සමාපතනං සතො සමාපජ්ජිතවා ඒ විඤ්ඤාණඤ්චායතන සමවතට සිහි ඇතිව සමවැද, සතො වුට්ඨිතිචා සිහි ඇතිව ඒ සමවතින් නැගිට, තඤ්ඤාව විඤ්ඤාණං ඒ අහස පිළිබඳව පවත්නා ලද මහත්බවට ගිය හැඟීම, අභාවෙති වැනසෙයි. විභාවෙති ඉවත් කරයි. අනතරධාපෙති නොදක්නා ලෙසට යයි. කථං සො නෙතබ්බො ඒ තැනැත්තා කුමන ආකාරයෙන් දතයුතුද? විනෙතබ්බො නොයෙක් ආකාරයෙන් දතයුතුය. අනුනෙතබ්බො නැවත නැවත සිතින් කෙසේ පැමිණවිය යුතුද?



එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එබඳු පුද්ගලයෙකු (මෙනෙක්) නුවණ නොලද බව පවසා ඒ නුවණ පැහැදිලි කිරීමට ගාථා වදාළහ. එහි විඤ්ඤාණධර්මයෝ සබ්බා අභිජානං තථාගතො එක්ඛස් කරගන්නා ලද දේ අනුව (කුසල් අකුසල්) සිවුආකාර වූ පිළිසිඳ ගැනීම් කෙරෙහි සත්වග යොමුවන සියළු විඤ්ඤාණ පැවැත්ම තථාගතයන් වහන්සේ මැනවින් දත්හ. තිට්ඨන්තමෙනං ජානාති පෙර කළ කී දෑ අනුව මේ තැනැත්තා මෙබඳු ගතියක් (උපතක්) ලබන්නේ යැයි පුද්ගලයෙකු පිළිබඳව දනිති.

අධිමුතතං ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ආදියෙහි ඇලුනු, තම්පරායණං විඤ්ඤාණය පිළිසිඳ ගන්නා තැන් ඒ විඤ්ඤාණය සහිත කොටස - සමුහයමය. සෙය්‍යථාපි කරුණු පෙන්වාදීම අනුව යෙදෙන නිපාතයකි. මනුසසා අපමණ වූ සක්වල අපමණ මිනිසුන්ගේ පැහැ සළකුණු පෙනෙනා ආකාරයෙන් දෙදෙනෙකු එක හා සමාන නැත. (ඇතැම්විට) පැහැයෙන් හෝ පෙනුමෙන් හෝ සමාන වුවත්, ඔබ මොබ බැලීමේදී අසමාන වෙති. එහෙයින් ශාරීරිකව වෙනස් යැයි කියන ලදී. ඔවුන්ගේ පිළිසිඳ ගැනීම් හේතු තුනක් ද - හේතු දෙකක්ද, හේතු නොමැතිවද වෙයි. එහෙයින් නානත්ත සඤ්ඤිතො යැයි කියන ලදී. එකවෙව ව දෙවා කාමාවචර සයෙහි දෙවියෝ, ඒ දෙවියන්ගේ ඇතමෙකුගේ සිරුරු නිල්පැහැ වේ. ඇතමෙකුගේ කහ පැහැයයි. ඔවුන්ගේ හැඟීම් තිහේතකද දුහේතකද වේ. අහේතකව නැත. එකවෙව ව විනිපාතිකාපි සතර අපායෙන් මිදුණු පුනබ්බසුමානාව, පියංකර මාතා යකිනිය, ඵ්‍යුසසමිත්තාව, ධම්මගුත්ත ආදී දින කිහිපයක් දුකද, තවත් කලක් සැප ලබන වෙනත් ජේතයන්, ඔවුන්ගේ සිරුරු සුදු කළු රන් පැහැ සිව් ඇති, කළු පැහැ ආදී ලෙසද, සිහින්, මහත, මිටි, දිග (උස) ලෙසින්ද වෙනස් වේ. තිහේතක, දුහේතක, අහේතක, සඤ්ඤා ද මිනිසුන්ගේ මෙති. ඔව්හු දෙවියන් මෙන් මහ ඉසුරුමත් නොවෙති. දුගී මිනිසුන් මෙන්, පහත් ලෙස ආහාර - ඇඳුම් දුලබව දුකින් පෙළී කල්ගත කරති. ඇතමෙක් අවපසෙහි දුකට පත්ව, පුරපසෙහි සැප ලබති. එහෙයින් සැප ලද සිරුරෙන් දුක් සහිත තැනකට පත් වූ බැවින් විනිපාතිකා යැයි කියන ලදී. පියකංර මව ආදී තිහේතක වූවන්ට දහම් අවබෝධ වෙයි. බ්‍රහ්මකායිකා බ්‍රහ්ම පාරිසස්, බ්‍රහ්ම පුරෝගිත මහා බ්‍රහ්මයන්, පඨමාභිනිබ්බන්තා ඒ සියල්ලෝමද පළමු දැහැනෙන් (එහි) පහළ වූහ. ඔවුන්ගේ කය පැතිරෙන ආකාරය අනුව පාරිසස් බ්‍රහ්මයෝ කුඩා ලෙසින්ද පුරෝගිත බ්‍රහ්මයෝ මැද පමණ ලෙසටද වෙති. මහා බ්‍රහ්මයෝ උසස් වන අතර, ඔවුන්ගේ කය බොහෝ සෙයින් වඩාත් පැතිරී ඇත. මෙසේ ඒ බ්‍රහ්මයෝ කයෙන් වෙනස් වෙනස්



ලෙස වුවත්, පළමු දැහැන් ලෙසින් සඤ්ඤාවෙන් එක් ආකාර වෙති. මේ නිසා නානත්තකායා එකත්තසඤ්ඤා යයි කියනු ලැබේ. නිරයවල උපත ලැබුවත්ගෙන් ඇතැමෙක් ගවු වක් පමණ ද ඇතැමෙක් අඩ යොදුනක්ද ඇතැමෙක් ගවු තුනක් තරම් සිරුරු (අත්තභාව) ඇත්තෝ වෙති. සතර අපායෙහි ජීවීන් මෙබඳුය. දෙවිදත් යොදුන් සියයක්ව උපති. තිරිසන් සතුන් අතරද ඇතැමෙක් කුඩා වෙති. ඇතැමෙක් විසාල වෙති. ජේත ලොවෙහි ඇතැමෙක් රියන් හැටකි. ඇතැමෙක් අසූ රියනකි. ඇතැමෙක් මනා පැහැපත් වන අතර, ඇතැමෙක් පැහැපත් නොවෙති. කාලකඤ්ජක නම් අසුරයන්ද එසේමය. එහෙත් දිගු පිට ඇති ජේතයෝ සැට යොදුනක් තරම් වෙති. මේ සියල්ලන්ගේම සඤ්ඤා වූ කලී අහේතුක අකුසල විපාක වේ. මෙසේ අපායෙහි සිටියද කයෙන් වෙනස්ව, සඤ්ඤාවෙන් එක්බඳු යැයි සැළකේ. ආභසසර දල්වන ලද ගිනිහුලක ගිනිදළුව මෙන් මොවුන්ගේ සිරුරෙන් ආලෝකය බිඳී බිඳී වැටෙන්නාක් මෙන් හැසිරෙයි. ඔබ මොබ සැරිසරයි. ආභසසර නම් වෙති. ඔවුන් අතරින් පඤ්චක නයෙහි දෙවන තෙවන දැහැන් අඩුවෙන් වඩා, පහළ වූවෝ පරිත්තභා නම් වෙති. අඩු වැඩි නොකොට මැද පමණට වඩා පහළ වූවෝ අප්පමානභා නම් වෙති. වැඩි පමණට වඩා පහළ වූවෝ ආභසසරා නම් වෙති. මෙහිදී ඒ සියල්ලන්ගේම උසස් බව හඟවනු පිණිස අවධාරණාත්මක ගුණය ලෙසින් සළකන ලදී. හැමතැනකම ඔවුන්ගේ සිරුරු එක්පැහැර පැතිරෙයි. සඤ්ඤා වූ කලී අවිතකක විචාර පමණින් ද අවිතකක අවිචාර පමණින් ද වෙනස් වේ. සුභකිණ්හා යහපත්ව බබළන, යහපත් වූ සිරුරේ පැහැයෙන් එකට කැටි වූ (එකභන) තේරුමයි. ආභසසර බ්‍රහ්මයන්ට මෙන් මොවුන්ට බිඳී බිඳී යන ආලෝකයක් නොවන්නේය. සිවුනග අනුව තුන්වන දැහැනටද, පස්නග අනුව සිවුවන දැහැනටද අඩු පමණින්, මැද පමණින්, උසස් ලෙසින් දැහැන් වැඩීමෙන් පරිත්තසුභ, අප්පමානසුභ, සුභකිණ්හ යන නම් ලබමින් (එසේ) පහළ වෙති. මෙසේ ඒ සියල්ලෝම එක්බඳු සිරුරු ඇති, සිවුවන දැහැන් සඤ්ඤාවෙන් ඒක සඤ්ඤා බවත් දතයුතුය. වෙහපඵලා බ්‍රහ්මයෝ සිවුවන විඤ්ඤාණ පැවැත්වෙහිම රැඳෙති. අසඤ්ඤාතලයෙහි විඤ්ඤාණය (සිත) නොපැවැත්ම මෙහි ඇතුළත් නොවේ. සත්තාවාසවල එය අදාල වේ. කල්පය හටගැනීමේදී සුද්ධාවාසයෙහි විසූ බ්‍රහ්මයෝ සදාකාලික නොවූවෝ, කල්ප සියදහසක්ද කල්ප අසංඛ්‍යයක් වුවද බුදුවරුන් නොමැති ලොවක නොඉපදෙති. කල්ප සොළොස් දහසක් ඇතුළත බුදුවරුන් උපන් කල්හිම උපදිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නමක දම්සක් පවත්වන විට කඳවුරක් බැන්දා සේ සිටිති. එහෙයින් සත්තාවාසයෙහි විඤ්ඤාණ පැවැත්මක් නොමැත්තේ නොවේ. 'ඇවැත්ති,



සාරිපුත්ත, මේ තරම් දිගු කාලයක් තුළ සුද්ධාවාස දෙවියන් හැර මා විසින් වාසය නොකරන ලද එහි වාසය පහසුවෙන් ලැබිය හැකි නොවේ යැයි මහාසීව තෙරුන් මේ සූත්‍ර පාඨයෙන් සුද්ධාවාසීන්ද, සිවුවන විඤ්ඤාණ පැවැත්මද සිවුවන සත්තාවාසයද ඇසුරු කරන බව කියයි. එය නොවළක්නා ලද බැවින් සූත්‍රයෙන් තහවුරු කර ඇත. 'සබ්බසො රූප සඤ්ඤාණං සමතික්කමං' මෙහි සබ්බසො සියළු ආකාරයෙන්, සියල්ලම හෝ ඉතිරි නොවූ දේ යන තේරුමයි. රූප සඤ්ඤානං සඤ්ඤාව මුල්කොට කියන ලද රූපාවචර දැහැන්හිද එහි අරමුණද, රූපාවචර දැහැනටද රූප යයි කියනු ලැබේ. 'රූපී රූපානි පසසති' ආදී තැන්වල මෙනි. එහි අරමුණුවලටද 'මනා පැහැපත්, පැහැපත් නොවූ බාහිර රූප දකී'. 'බහිද්ධාරූපානි පසසති සුවණණ දුබ්බණණානි' ආදී තැන්වල මෙනි. එහෙයින් මෙහි රූපයෙහි සඤ්ඤා යැයි මෙසේ සඤ්ඤා මුල්කොට රූපාවචර දැහැනටම එය සමාන වචනයක් සේ දැක්වේ. මෙසේ පඨවි, කසිණ ආදී කොටස් අනුව ඒ අරමුණට එය සමාන වදනකැයිද දතයුතුය. සමතික්කමා විරාග නිරෝධයයි. කුමක් නිසා කියන ලද ද? ඒ කුසල විපාක කටයුතු ලෙසින් දැහැන් පහළොවක් යැයි ගැනෙන රූප සඤ්ඤා ද, එම පඨවි කසිණ ආදී ලෙසින් අරමුණු නවයකැයි ගැනෙන රූප සඤ්ඤා ද ඉතිරි නැතිව හෝ විරාගය ද නිරෝධයද විරාග හේතුවද නිරෝධ හේතුවද වේ. ආකාසානඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති සියළුම රූපසඤ්ඤා ඉක්මවන්නේ නැතිව ආකාසානඤ්ඤායතනයට පැමිණ කල්ගත කිරීමට නොහැකිය. එහි යම් අරමුණක සිටින විට සඤ්ඤා ඉක්මවීමක් නොවේ. සඤ්ඤා ඉක්මවන කල්හිම, අරමුණද ඉක්මවූයේ වෙයි. එහෙයින් අරමුණ ඉක්මවීම නොකියා, 'එහි රූප සඤ්ඤා කවරේද? රූපාවචර සමවතට සමවදින තැනැත්තාට හෝ, ඊට පැමිණි තැනැත්තාට හෝ එසේ අත්විදින දෙයින් සුවයෙන් වෙසෙන්නාට හෝ සඤ්ඤා හැඳිනීම රූප සඤ්ඤා යැයි කියනු ලැබේ. රූප සඤ්ඤා ඉක්මවීම හෝ මැනවින් ඉක්මවීම හෝ සියළු ආකාරයෙන් ඉක්මවී යැයි 'විභංගයෙහි සඳහන්ව ඇත. යම්හෙයකින් අරමුණ ඉක්මවීමෙන් පැමිණිය යුතු ඒ සමාපත්ති එකම අරමුණෙහි පළමු දැහැන් ආදියෙහි මෙන් නොවේ. එහෙයින් මේ අරමුණ ඉක්මවීම ලෙසින්ද අරුත් විස්තර කරන ලදැයි දතයුතුය. පටිසසඤ්ඤානං අත්ථංගමා ඇස ආදියෙහි රූපාදී අරමුණ අනුව (ඒ පිළිබඳව) කෝපයෙන් උපන් හැඟීම් පටිසසඤ්ඤා වේ. රූපය පිළිබඳ වූ හැඟීම් ආදියට එය සමාන වචනයකි. 'එහි පටිසසඤ්ඤාව කවරේද? රූප සඤ්ඤා - සඤ්ඤා - ගන්ධ සඤ්ඤා - රස සඤ්ඤා - පොට්ඨබ්බ සඤ්ඤා යන මේවා පටිස සඤ්ඤා වේ යැයි කිය. ඒවායෙහි පවත්නා කුසල විපාක පහක්ද, අකුසල



විපාක පහක් ද යනුවෙන් වූ සියළු ආකාර පටිස සඤ්ඤා දහය වැනසීම - නැතිකිරීම, ඇතිකර නොගැනීමට, නොපවත්නා බවට පත්කිරීම කියන ලදී. පළමු දැහැන් ආදියෙන් සමවතට පත් තැනැත්තාට කාමය නොපවතී. එකල්හි පංචද්වාර ලෙසින් සිත නොපවතී. මේ අනුව, අත් තැනක සැපයුක් නැතිකරන ලද සිවුවන දැහැන මෙන්, මම-මගේය යන දැඩිව ගත් හැඟීම් ආදිය තුන්වන මගෙහිදී මෙන්ද, මෙම දැහැන පිළිබඳව උනන්දුව ඇතිකරනු පිණිසත්, මෙම දැහැන අගය කිරීම ලෙසත් එයට මෙහි වචන යොදා ඇතැයි දතයුතුය. නැතහොත් ඒ රූපාවචර දැහැනට සමවැදුන තැනැත්තාට කිසිවක් නොමැති වූවත්, ඉක්බිති (ඒ හැඟීම්) නැති නොකරන ලද්දේ නම්, (ඊළඟට එළඹිය යුතු තැනක්) නොවේ. රූපාවචර භාවනා රූපයෙහි නොඇලීම පිණිස නො පවතී. එහෙයින් ඒවා මෙහිදී නැතිකරන ලද්දේ යැයි කීමට සුදුසුය. හුදෙක් කීම ඒකාන්තවම මෙසේ දරාගැනීමටද වටහේය. ඒවා මින් පෙර නොනසන ලද බැවින්ම පළමු දැහැනට පැමිණි තැනැත්තාට හඬ (සඳු) කටුවක් මෙනැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලදී. මෙහිදී අරූප සමාපත්තිද ඉවත් කරන ලදුව කම්පා නොවන්නා වූ සාන්ත වූ මිදීම යැයිද කියා ඇත. 'ආළාර කාලාමද අරූප සමාපත්තියට සමවැද ගැල් පන්සියයක් (තමා වෙතින්) එකිනෙක පසුපස ඉදිරියට ගියත් - නොදුටු බවත්, හඬ නොඇසී' යැයි ද දැක්වේ.

නානත්ත සඤ්ඤානං අමනසිකාරා ඒ ඒ ලෙස වෙනස් වූ හෝ භාත්පස පවත්නා වූ වෙනස් වූ හැඟීම් - සඤ්ඤාය. 'එහි වෙනස් වූ හැඟීම් කවරේද? මනෝධාතුව සමග හෝ මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුව සමග හෝ සමවතට සම නොවැදීමේදී (වන) සඤ්ඤා හැඳිනීම, හඳුනන බව නානත්ත සඤ්ඤා යැයි කියනු ලැබේ' යැයි විභංගයෙහි බෙදා ඇති අයුරු මෙහිදී අදහස් වේ. සම නොවැදුණු තැනැත්තාට මනෝධාතුව මනෝ විඤ්ඤාණ ධාතුව ඇතුළත් වන සඤ්ඤා, රූප, හඬ ආදී හඳුනාගැනීම් බොහෝ දෙනා කෙරෙහි නොයෙක් ආකාරයෙන් පවතී. කාමාවචර කුසල සඤ්ඤා අට, අකුසල සඤ්ඤා දොළහ, කාමාවචර කුසල විපාක සඤ්ඤා එකොළහ, අකුසල විපාක සඤ්ඤා දෙක, කාමාවචර කිරිය සඤ්ඤා එකොළහ යැයි මේ ආකාරයෙන් සඤ්ඤා හතළිස්හතර එකිනෙකට වෙනස්ය. ගති වෙනස්ය. එකිනෙකට අසමානය. එහෙයින් නානත්තසඤ්ඤා යැයි කියන ලදී.

සියළු ආකාරයෙන්ම ඒ සඤ්ඤා ගැන මෙනෙහි නොකොට සිතා නොබලා, පවත්නා නොගනිමින්, විමසා නොබැලීමෙන්, ඒවා ගැන සිතා



නොබලයි. මෙනෙහි නොකරයි. විමසා නොබලයි යනුවෙන් එහෙයින් කියන ලදී. මුලදී රූප සඤ්ඤාවද පටිසසඤ්ඤාවද මේ දැනුන උපදවා ගත් කල ඒ භවයෙහිද ඇති නොවේ. කල් ඇතිවම ඒ භවයෙහි, මේ දැනුනට පැමිණ කල්ගත කරන කල්හි. ඒවා ඉක්මවීම - නැතිකිරීම යැයි දෙආකාරවම කියන ලදී. වෙනස් වෙනස් සඤ්ඤාවලදී කාමාවචර කුසල සඤ්ඤා අට, කිරිය සඤ්ඤා නවය, කුසල සඤ්ඤා දහය යන විසිහත මේ දැනුනින් පහළ වූ භවයෙහි ඇත. එහෙයින් ඒවා මෙනෙහි නොකරතියි කියා ඇති බව දතයුතුය. මෙහිදී ඒවා මෙනෙහි නොකොටම මේ දැනුනට පැමිණ වාසය කරයි. ඒවා මෙනෙහි කරමින් සමවතට නොපැමිණ සිටී යැයිද, කෙටියෙන් රූප සඤ්ඤා ඉක්මවියැයි ද (දක්වා) සියළු රූපාවචර ධර්ම නැතිකිරීම කියන ලදී. ගැටීම් හා තරහ හැඟීම් නැති කිරීම, වෙනස් වෙනස් සඤ්ඤා මෙනෙහි නොකිරීම යන මෙයින් කාමාවචර සිත් සිතිවිලි සියල්ලම නැති කිරීම මෙනෙහි නොකෙරේ යැයි කියා ඇතැයි දතයුතුය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, රූප සඤ්ඤා පහළොව ඉක්මවීමෙන්, පටිසසඤ්ඤා දහය නැතිකිරීමෙන් නානත්ත සඤ්ඤා හතළිස් හතර මෙනෙහි නොකිරීම යන පද තුනෙන් ආකාසානඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙහි ගුණ වදාළහ. ඊට කරුණු කවරේද? අසන්නන්ගේ උනන්දුව ඇතිකිරීම පිණිසත්, ඊට පොළඹවනු පිණිසත් ය. විටෙක කිසියම් අනුවණයෙකු, 'බුදුරජාණන් වහන්සේ ආකාසානඤ්ඤායතන සමාපත්තිය උපදවා ගන්නැයි කියතැයිද, එය උපදවා ගැනීමේ පලක් වේද? ආනිසංස කුමක්දැයි කීවොත්, ඔවුනට එසේ කීමට සිදු නොවන පරිදි මේ ආකාරයෙන් සමාපත්තියෙහි ගුණ වදාළහ. ඔවුහු මෙය අසා, 'මෙසේ වන්නේය. කරුණු මෙසේ නම් මේ සමාපත්තිය උසස්ය. උපදවා ගන්නෙමු'යි එය උපදවාගනු පිණිස උත්සාහ කරන්නාහ. එයට පොළඹවන පිණිසද විස කටු වෙළෙන්දා මෙන් එහි ගුණ කීහ. විසකටු වෙළෙන්දා නම් උක්හකුරු වෙළෙන්දා යැයි කියනු ලැබේ. ඔහු උක්හකුරු, පැණිහකුරු ආදිය ගැලක පටවාගෙන පිටිසර ගමකට ගොස් 'විසකටු ගනිවු, විසකටු ගනිවු' යැයි හඬ නැගීය. ඒ ඇසූ ගම්වාසීහු 'විසනම් ඉතා දරුණුය. යමකු කෑවේ නම් ඔහු මැරෙයි. කටුවෙන් විද (ඇණි) මැරෙයි. ඒ දෙකම දරුණුය. මෙහි කිනම් ලාභයක්දැ'යි නිවෙස්වල දොරවල් වැසූහ. දරුවන්ද ඉවතට යැවූහ. ඒ දුටු වෙළෙන්දා 'මේ ගම්වාසීන්ට කතාබහ තේරුම් ගැනීමෙහි හැකියාවක් නැත. එහෙයින් උපායකින් (තමාට) යොමුකර ගැනීම මැනවැ'යි 'ඉතා මිහිරි දේ ගනිවු, ඉතා හොඳ දේ ගනිවු, උක්පැණි හකුරු ඉතා අගනේය, හොර මසුරන්, හොර කහවණු ලබතැ'යි කෑ ගැසීය.



ඒ ඇසුරුමියෝ තුටුපහටුව අවුත් බොහෝ මුදල් ගෙවා (ඒවා) ගත්හ. එහි 'විසකටු ගනුව'යි වෙළෙන්දාගේ කෑගැසීම, 'ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්තිය උපදවා ගනුව'යි යන වචන මෙනි. 'දෙවිධියම දරුණුය. මෙහි ලාභය කුමක්දැ'යි ගැමියන් සිතූ අයුරු මෙන්, 'ආකාසානඤ්චායතනය උපදවා ගනුව'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කීහ. 'මෙහි ආනිසංස කුමක්ද? එහි අගය නොදැනීමයි අසන්නන් සිතීමත්, ඊළඟට ඉතා මිහිරිය, ගනුව'යි ඒ වෙළෙන්දාගේ වචන මෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රූප සඤ්ඤා ඉවතලීමේ ආනිසංස පවසති. ඒ වෙළෙන්දාගේ වචන අසා, බොහෝ මුදල් දී (උක්භකුරු පැණි ආදිය) මිලට ගත් ගැමියන් මෙන් ඒ ආනිසංස අනුව පොළඹවන ලද සිත් ඇත්තෝ බොහෝ උත්සාහ කොට මේ සමාපත්තිය උපදවා ගන්නාහ'යි පෙළඹවීම පිණිසම කීහ. ආකාසනඤ්චායතනපභා කෙළවරක් නැතැයි = අනන්තං, අහස කෙළවරක් නැත යනු ආකාසානන්තං, එයම ආකාසානඤ්චං, ඉටාගැනීමේ අරුතින්, අදාල වන කරුණු එක්රැස්වන තැනක් සේ වන දැහැනකට හෝ, දෙවියන්ගේ දේවායතනයක් මෙන්, ආකාසානඤ්චායතනය (දැක්වේ.) 'කසිණ විවර වූ හිස් තැනකට' එය සමාන වචනයකි. එහි දැහැනක් උපදවා (භවයක) පහළවීම් ලෙසින් ආකාසානඤ්චායතන බවට එළඹුණු, මෙයින් පසු වෙසෙස් කරුණු පමණක්ම දක්වමි. ආකාසානඤ්චායතනං සමතිකකම පෙර කී පරිදි ඉටා ගැනීම යන අරුතින් අදාල වන කරුණු එක්රැස් වන තැනක් යැයි දැහැනට ආකාසනඤ්චායතන යැයි කී පරිද්දෙන්ම අරමුණද (වේ.) මෙසේ ඒ දැහැනද අරමුණද යන දෙකම නොපවත්නා ලෙසින් මෙනෙහි නොකිරීමෙන්ද ඉක්මවීමෙන්ම යම් අයුරකින් මෙම විඤ්ඤාණඤ්චායතනයට පැමිණ අත්හළ යුතුය. එහෙයින් ඒ කරුණු දෙකම එක අදහසක් කොට, ආකාසානඤ්චායතනය ඉක්මවියැයි මෙහි කියා ඇතැයි දතයුතුය. විඤ්ඤාණඤ්චායතනපභා මෙහිදී කෙළවරක් නැතැයි මෙනෙහි කළ යුතු හෙයින්, කෙළවරක් නැතැයි අනන්ත වේ. අනන්තයම ආනඤ්චං, මෙහි විඤ්ඤානඤ්චානං යැයි නොකියා, විඤ්ඤාණඤ්චං යැයි කියා ඇත. මේ එහි ආරෝපණය කළ වචනයකි. ඒ විඤ්ඤාණයම අදිටන් අරුතින් එක්රැස්වන තැනක් යැයි විඤ්ඤාණඤ්චායතනයයි. එහි දැහැනක් උපදවා විඤ්ඤාණඤ්චායතන බවට එළඹීම විඤ්ඤාණඤ්චායතනපභා නම් වේ. විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතිකකමා මෙහිද පෙර කියන ලද පරිදිම ඉටාගැනීමේ අරමුණින්, අදාල වන කරුණු එක්රැස්වන තැනක් සේ දැහැනද විඤ්ඤාණඤ්චායතන යැයි කී පරිද්දෙන් අරමුණද (වේ.) මෙසේ ඒ දැහැනද - අරමුණද යන දෙකම නොපවත්නා ලෙසින් මෙනෙහි නොකිරීමෙන්ද,



ඉක්මවීමෙන්ම යම් ආකාරයකින් මෙම ආකිඤ්චාඤායාතනයට පැමිණ අත්හළ යුතුය. එහෙයින් ඒ කරුණු දෙකම එක අදහසක් කොට විඤ්ඤාණඤ්චායාතනය ඉක්මවියැයි මෙහි කියා ඇතැයි දතයුතුය.

ආකිඤ්චාඤායාතනූපගා ඉතා සුළු ලෙසින්වත් කිසිත් ඉතිරිව නැතැයි අකිඤ්චනං, කිසිවක් නැති බව ආකිඤ්චාඤායාතනං, ආකාසනඤ්චායාතන විඤ්ඤාණය ඉවත්වීමම එය සමාන වදනයි. ඒ කිසිවක් නැති බව ඉටා ගැනීමෙන් 'එක්වන තැන' (හඳුන්වන තැන) ආකිඤ්චාඤායාතනයයි. එහි දැහැන උපදවා 'ඒ බවට' පැමිණීම ආකිඤ්චාඤායාතනූපගා වේ. අයං සතතම් විඤ්ඤාණධීනි මේ සත්වන පටිපත්ති විඤ්ඤාණයේ තැන දැනගැනීමයි. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායාතනයද, සඤ්ඤාව යම් පරිදිද, මෙසේ විඤ්ඤාණයටද සියුම් බැවින් විඤ්ඤාණයක් ලෙස නොවන හෙයින් විඤ්ඤාණ තත්තිලා නොකියන ලදී. අභූතං නියම ඇත්ත නොවූ, රූපය තමාගේ යැයි (අතත) ආදී වචන හෝ, 'විකාර' බවින් යුතු අතව්ෂං වැරදි හැඟීම්, මතවාදයෙන්, අනත්ථසංහිතං, නැතහොත් අභූතං යනු සොරකු සේ නොපෙනෙන නමුත්, 'මෙය ඔබ සොරකම් කොට ගෙනෙන ලදී. මේ ඔබේ ගෙදර ධනය නොවේ' ආදී වචන, අතව්ෂං නියම අයුරින් සිදු නොවූ, අත් ආකාරයකින් වූ, අනත්ථසංහිතං මෙලොව යහපතට හෝ පරලොව යහපත පිණිස හෝ හේතු නොවන, න තං තථාගතො ව්‍යාකරොති ඒ වැඩකට නැති කථා තථාගතයන් වහන්සේ නොකියති. භූතං තව්ෂං අනත්ථසංහිතං රාජකථා ආදී තිරිසන් (හරයක් නැති) කථා, භූතං තව්ෂං අත්ථසංහිතං නියම ඇත්ත ඇසුරුකොට ඇති, තත්‍ර කාලඤ්ඤා හොති (කිසියම් කරුණක්) තෙවන වරට හෙළි කිරීමේදී ඒ පැනයට අදාල හෙළිකිරීමට තථාගතයන් වහන්සේ සුදුසු කාලය දනිති. මහජනතාව පිළිගන්නා - අදහාගන්නා කාලය දැනගෙනම, හේතු සහිතව, කරුණු සහිතව, සුදුසු වූ - ගැලපෙන නියම කාලයේම පැහැදිළි කරති'යි යන තේරුමයි. සුදුසු කල් පැමිණිවිට කියතියි කාලවාදී, සිදුවූ ලෙසම කියතියි භූතවාදී ඉතා උසස්ම යහපත වූ නිවන ගැන කියතියි අත්ථවාදී, මගපල දහම් කියතියි ධම්මවාදී හික්මීම සංවරය ගැන කරුණු දැක්වීමෙන් විනයවාදී, දිට්ඨං යනු අපමණ වූ ලෝධාතුන්හි අපමණ වූ ජීවිත්ගේ ඇස නැමති දොරටුවට හමුවන රූප අරමුණු තිබේද, ඒවා සියළු ආකාරවම දනිති. මෙසේ දැන ගැනීමෙන්ද, හඳුනා ගැනීමෙන්ද උන්වහන්සේ විසින් එය ඉටු, අතිටු ආදී ලෙසින් හෝ දැකීම-ඇසීම හා පහසු ලබන දේවලට ගැනෙන පද ලෙසින් හෝ 'ඒ රූප නම් වූ ආයතනය කවරේද? යම් රූපයක් සතර මහා භූත උපයෝගී



කොටගෙන, නිල්, කහ වැනි පාට ගැටීමෙන් වන පැහැපත්ව බැබළීම ආදී ආකාරයෙන් නොයෙක් නම්වලින් වාර දහතුනකින්, දෙපණස් පිළිවෙලින් බෙදී යන අයුරින් ඇති තතු පරිදිම දන්නා ලදී. වැරදි ලෙස නොවේ. කන නැමති දොරටුවට හමුවන හඬ පිළිබඳවද මේ ආකාරමය. ඒවායෙහි යෙදෙන පිළිවෙල දැක්වීමට - දක්නා ලද, අසන ලද ආදී ලෙස කීහ. දිට්ඨං රූපායතනයයි. සුතං සද්දායතනයයි. මුතං පැමිණ (විද) ගැනීම ලෙසින් ගඳ-සුවඳ-රස-පහස (ලබන අදාල තැන්), විකෘද්ධාතං සැප දුක් ආදී පවත්නා ගති සොබා අරමුණු පතනං සොයා හෝ පැමිණි, පරියෙසිතං පැමිණි හෝ නොපැමිණි හෝ සොයන ලද, අනුච්චරිතං මනසා සිතෙන් ඔබ්බොබ සැරිසරන ලද, තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධං මෙයින් මේ කරුණු දක්වනු ලබයි. පමණ කළ නොහැකි ලෝකවල දෙවියන් සහිත මේ ලෝකයාට නිල්, කහ ආදී රූප අරමුණු ඇස නැමති දොරටුව හමුවට පැමිණේ. මේ තැනැත්තා මේ මොහොතෙහි මෙබඳු නම් රූප අරමුණක් දැක සතුවට හෝ නොසතුවට හෝ එහි සතුවු-අසතුවු නොවීයැයි ඒ සියලු දේ ගැන තථාගතයන් වහන්සේට මනා අවබෝධය ඇත. එසේම පමණ කළ නොහැකි ලෝකවල දෙවියන් සහිත මේ ලෝකයාට බෙරහඬ, මිහිඟු බෙර හඬ වැනි අරමුණු කන නැමති දොරටුවෙහි හමුවට එයි. මුල් සුවඳ, පොතු සුවඳ ආදී අරමුණු නහය නැමති දොරටුව හමුවට එයි. මුල්වල රස, කඳ රස ආදී රස අරමුණු දිව නැමති දොරටුව හමුවට එයි. රළු, මුදු ආදී ලෙසින් තද ගතිය (පඨවි ධාතු), උණුසුම් ගතිය (තේජෝ ධාතු) වාතය (වායෝ ධාතු) පහස ලබන අරමුණු සේ කය නැමති දොරටුව හමුවට එයි. මේ තැනැත්තා මේ මොහොතෙහි මෙබඳු අරමුණුවල පහස ලබා සිත සතුවට හෝ අසතුවට හෝ මැදහත්ව හෝ සිටී යැයි තථාගතයන් වහන්සේට මැනවින් අවබෝධ වේ. මේ තැනැත්තා මේ මොහොතෙහි මෙබඳු නම් හැඟීම් සිත නැමති දොරටුව හමුවට එතැයි අපමණ වූ ලෝකවල දෙවියන් සහිත ලෝවාසීන්ගේ සිතැඟි දැන සතුවට හෝ අසතුවට හෝ මැදහත්ව සිටිති යි ඒ සියල්ලමද තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කොට ඇත. 'චුඤ්ඤා යම් අයුරකින් මේ සත්වග දක්නා ලද, අසන ලද, පහස ලද, විඳින ලද යම් දෙයක් වේද, එහිලා තථාගතයන් විසින් ඒවා නොදක්නා ලද හෝ නොඅසන ලද හෝ පහස නොලද බව හෝ නොවිඳිනා ලද හෝ නොදන්නේ නොවේ. (ඒ බව මැනවින් දක්න.) මේ මහජනයා විසින් සොයාගෙන ලබාගත යුතු දේ වේද, නොසොයා ලබා නොගත් දෙයක් වේද, නොසොයා ලබාගත් දෙයක් වේද ඒ සියල්ලම තථාගතයන් වහන්සේගේ නුවණෙහි ලා අවබෝධ නොවූ, දැන නොගත්, නොපැමිණි බවක් නම් නැත. තසමා තථාගතො වුවහි ලෝකයෙන් නිසි පරිදි, සුදුසු



ආකාරයෙන්ම ගමන් කරන ලද බැවින් එසේ කියනු ලැබේ. පාළියෙහි (පෙළෙහි) මනා අවබෝධය ලබන ලදැයි අභිසම්බුද්ධං යැයි සඳහන් කරන ලදී. 'ගත' යන වචනයෙන් එහි එක් අරුතකි. මේ ආකාරයෙන් සියළු තැන්හිදීම 'තථාගත' යැයි තීරණය කිරීමේදී අරුත් දත යුතුය. 'වුඤ, යම් රූ යක තථාගතයන් උතුම් සම්මා සම්බුදු බව අවබෝධ කළේද, යම් රූයක නැවත නුපදනා ලෙසින් පිරිනිවන් පෑවේද, ඒ අතරතුර කාලයෙහි කී දෙයක්, පැවසූ දෙයක්, පැහැදිලි කළ දෙයක් වූයේ නම් ඒ සියල්ලම එසේම වෙයි. වෙනසක් නොවේ. එහෙයින් තථාගත යැයි කියනු ලැබේ. යම් රූ යක බෝමැඩ්දී නොපැරදුණු පළඟෙහි වැඩහිඳිමින් තුන් මරු (බල) මුදුන් පරදවා ලොවුතුරු සම්බුදු බව අවබෝධ කළේද, නැවත සසර නුපදනා ලෙසින් යම් රූයකදී සල්ගස් දෙක අතර පිරිනිවනට පත්වූයේද, ඒ අතරතුර වසර හතළිස්පහක් මුළුල්ලේ පළමු බෝධියෙහි සිට අවසන් බෝධිය තෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරන ලද සූත්‍ර, ගාථා.....වෙදල්ල (වැනි අංග නවයක් වූ සම්බුදු දේසනා) මේ සියල්ල අරුත් ලෙසින්ද, අකුරු පද ලෙසින්ද කිසිදු දොසක් රහිතව, අඩුවැඩි නොකොට, සියළු ආකාරයෙන් පිරිපුන්, රාග මත ඉවතලන ලදුව, දෝස මෝහ මත ඉවතලන ලදුව, කෙස් අගක තරම්වත් වක් බවකින් තොරව, එකම මුදුවකින් තබන ලද සළකුණක් සේ, එකම නැලියකින් මැන්නා සේ, එකම තරාදියකින් කිරන ලද්දා සේ එකම ආකාර වෙයි. වෙනසක් නොවේ. වුඤ තථාගතයන් යම් රූයක.....ඒ සියල්ල එපරිදීම වෙයි. වෙනස් නොවේ. එහෙයින් තථාගත යැයි කියනු ලැබේ. එසේ හෙයින් කීහ. 'යංව වුඤ්ජරතතිං තථාගතො -පෙ- සබ්බන්තං තථමෙව හොති, නො අඤ්ඤථා, තස්මා තථාගතොති වුච්චති' ගද - මෙහි ගිය යන තේරුමයි. ගත ශබ්දයයි. තවද ආගදනං ආගදො - ආගදනමාගදො - වචනය යන තේරුමයි. එහෙයින් මනා යහපත් වූ වචන ඇත්තේ යැයිද, එහි 'ද' අකුරට 'ත' යොදා තථාගතො යැයි මෙසේ එම පදය සකස්වන අයුරු දතයුතුය. 'වුඤ යම්සේ.... කියන..... කියනු ලැබේ' 'යථාවාදී වුඤ -පෙ- වුච්චති', මෙහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වචනයට අනුව කයද හුරුකර ඇත්තාහ. එහෙයින් උන්වහන්සේ කියන දෙයට අනුව කටයුතු කරති. කරන දේ කියති. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඇත්තම පවසන, කයද ඒ අනුව පවත්වා ගන්නා බැවින්ද තථාගත වන්නාහ. මේ අයුරුද එහි පද සැකැස්ම දත යුතුය. අභිභූ අනභිභූතො උඨින් භව කෙළවර (අකතිටා බඹලොව) සිට යට අවිච්ඡය (නිරය) කෙළවරකොට, ඒ හරහා වූ අපමණ ලෝකවල ජීවින් සිලයෙන් ද සමාධියෙන්ද, තියුණු නුවණින්ද විමුක්තියෙන්ද අභිබවා යති. (මේ ගුණ මැනීමට) එහිලා තරාදියක් හෝ මෙතෙකැයි කිවහැකි



මිත්‍රමක් නැත. අසමානය, අපමණය, ඉතා උසස්ය. රජුන්ගේත් රජ වූ, දෙවියන්ගේත් දෙවි වූ, සක්දෙව්දුටත් වඩා උසස් වූ, බ්‍රහ්මයන්ගෙනුත් බ්‍රහ්ම වෙති. අඤ්ඤාදිසු ඒකාන්ත අරුත දෙන නිපාතයකි. දැකී යන අරුතින් දසො තම වසඟයෙහි පවතී යැයි වසවතී මෙහිදී මෙම පදය සෑදෙන අයුරු දැනගතය. බෙහෙත - බෙහෙත මෙහි. ඒ කවරේද? දේසනා විලාසයෙන් සහ පිනෙන් උසස් බවය. ඒ මහත් බලමහිමයෙන් වෙදැදුරකු දිව ඔසුවකින් සපුන් විස (නසන්නා සේ) දෙවියන් සහිත වූ සියළු ලෝකයෙහි වෙනත් සියළු මතවාදීන් අබිභවති. අගදො යන්නෙහි 'ද' අකුරට 'ත' අකුර යොදා තථාගත වූ බව දැනගතය. ඉධිසංඤ්ඤාව ජානාති කම්මාහිසංඛාරවසෙන අපුඤ්ඤාහිසංඛාර ලෙසින් මේ ලෝකයෙහි අදහස් දැනිති. කායසසභෙදා පරමමරණා ඉපද ඇති (රූපාදී) සමූහ පහ (සිරුර) බිඳීමෙන් වූ මරණයෙන් පසු, අපායං මුලසිටම වැඩී (දියුණුව) යන සැපයේ සිසිලස ඉවත ගිය දුක ඇති බැවින් අපාය නම් වේ. දුක් සහිත බවම පිළිසරණ යැයි දුගගතිං, දුක් සහිත වූ තැන්වලට වැටෙති'යි (උපදිති). විනිපාතො කැමැත්තක් නැති අරුතින්, සතුටක් නොලබන අරුතින්, නිරයො, ඒ අපායට-නිරයට, උපපජ්ජසසති නැවත භවයක උපදින්නේය. තිරච්ඡානයොති හරහට (තිරස් ලෙස) යයි, හිඳියි, නවතියි, වසයි, ඒ අනුව තිරිසන් නමින්, එසේ උපත ලබන තැන - තිරිසන් භවය. පෙතතිවිසයං මළවුන් උපදනා භවයක් වූ ජේත ලෝකය, මනස උසස් වූ බැවින් මනුසසා, ඒ මිනිසුන් අතර, මෙයින් පසු, කම්මාහිසංඛාරවසෙන මෙහි පින් එකතුවීම ලෙසින් අරුත වටහාගත යුතුය. ආසවානං ඛයා කෙලෙස් විනාස කිරීමෙන්, අනාසවං වෙතො විමුක්තිං කෙලෙස් රහිත මගපලවලින් ලබන (සසර) මිදීම, නුවණින් ලද මිදීම, අරහත් පලයෙන් ලබන සිත එකඟතාව, රාගවිරාගා වෙතො විමුක්ති අරහත් පල නුවණද, අවිජ්ජා විරාගා පඤ්ඤා විමුක්ති (මෙසේ) දැනගතය. තණ්හා වර්ත ඇති තැනැත්තා විසින් හෝ, අප්පණ දැහැන් බලයෙන් කෙලෙස් මැඩපවත්වා ලබන අරහත් පලය, රාග විරාගා වෙතො විමුක්ති විවිධ හැඟීම්-වැරදි මතවාදවල සිටි වර්ත ඇති තැනැත්තා උපචාර දැහැන් පමණක් උපදවා වෙසෙසින් නුවණින් විමසා බලා ලබන ලද අරහත් පලය අවිජ්ජා විරාගා පඤ්ඤා විමුක්ති වේ. අනාගාමි පලය හෝ කාමරාගය සඳහා රාග විරාගා වෙතො විමුක්ති ය. සියළු ආකාරයෙන්ම වූ අරහත් පලය අවිජ්ජා විරාගා පඤ්ඤා විමුක්ති ය. ආකිඤ්ඤාදියනනෙ අධිමුක්ති විමොක්ඛන කිනම් අරුතින් මිදීම දැනගතද? මුළුමනින්ම - මැනවින් නිදහස් වූ අරුතිනි. මේ මිදුනේ කවරෙක්ද? එයට සතුරුවන කරුණුවලින් (කෙලෙස්) මැනවින් මිදීමේ අදහසින්, අරමුණෙහි දැඩි ඇලීම ගැන සලකා මැනවින් මිදීමේ



අරුතිනි. පියාගේ සිරුර මත අඟපසඟ විසුරුවා දරුවකු නිදාගන්නාක් මෙන් යටපත් කිරීමෙන්, සැක රහිතවම අරමුණෙහි පවතී යැයි කියන ලදී. මෙබඳු මිදීමකින් 'මිදුණේ යැයි' විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයෙන් මිදී, ආකිඤ්ඤායතනයෙහි සැක රහිතව මිදීමට ඇති ඇලීමයි. තත්‍රාධිමුත්තං ඒ සමාධියෙහි ඇලීමයි. තදධිමුත්තං ඒ දැහැනෙහි තිරව පිහිටා, තදධිපතෙය්‍යං ඒ දැහැන මුල්කොට, රූපාධිමුත්තො මූලසිටම පස්කම්හි ගතිසොබා ලෙසින් කියන ලද, කුලාධිමුත්තො මූලසිටම කැත් කුල ආදී කුල තුනක් උසස් ලෙස කියන ලද, ලාභාධිමුත්තො මූලසිටම අටලෝ දහම ලෙසින් කියන ලද, විවරාධිමුත්තො මූලසිටම සිවුපසය ලෙසින් කියන ලද, සුතතනතාධිමුත්තො මූලසිටම තුන් පිටකය ගැන කියන ලද, අරඤ්ඤකංගාධිමුත්තො මූලසිටම ධූතංග සමාදානය ගැන කියන ලද, පඨමජ්ඣානාධිමුත්තො මූලසිටම (දැහැන්) ලබාගැනීම ගැන කියන ලද, කම්මපරායණං (කරන කියන දේ) එක්රැස් කරන ලෙසින්, විපාක පරායණං පවතින ලෙසින්. කම්මගරුකං සිතිවිලි බලවත්කොට, පටිසන්ධිගරුකං උපත සලකා ආකිඤ්ඤා සමභවං මේ අවහිර කුමක්දැයි ආකිඤ්ඤායතනය උපදවා ගැනීමට හේතුවන එක්රැස්වන කරුණු, නන්දි සංඤ්ඤාජනං ඉති (එයින් එහාට) අරූප රාගයයි කියන ලද ආසා බැඳුම - එයද සසර රඳවන බැම්මකැයි දැන, තතො තත්ථ විපසසති එවිට එහි ආකිඤ්ඤායතන සමවතින් නැගිට, ඒ සමවත තිර බවක් නැතැයි ආදී ලෙසින් විදසුන් වඩයි. එතං ඤාණං තථං තසසා මෙසේ විදසුන් අනුව නුවණින් විමසනවිට කෙමෙන් කෙමෙන් ඒ තැනැත්තා ලබන අරහත් නුවණ, එය වෙනස් නොවේ. වුසීමතො මග බඹසර වැස, ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ. දේසනාව අවසානයෙහි පෙර පරිදිම දහම් අවබෝධ විය.

දහ හතරවන පොසාල සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේ ය.



## 15.

පහළොස්වන මොසරාජ සූත්‍රයයි. ද්වාහං දෙවරක්ම අජිතටද තිස්ස මේතෙතය්‍යටද කරුණු පැහැදිලි කිරීමෙන් පසු, මෝසරාජ ද දෙවරක්ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් විමසීය. ඔහුගේ ඉඳුරන් දහම් අවබෝධයට සුදුසු වනතුරු එයට ඉඩ නොදුන්න. එහෙයින් 'මම දෙවරක්ම ඒ උතුමාගෙන් විමසිමි'යි කීය. යාව තතියඤ්ච දෙවිසි ව්‍යාකරොති මෙ සුතං අති පිරිසිදු දෙවියකු බවට පත්, ඉසිවර හඟවත් සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේගෙන්, සහදැමියෙකු තුන්වරක් දක්වා යමිකිසි කරුණක් අසන ලද්දට, එය පැහැදිලි කර දෙතියි මා අසා ඇත. ගෝදාවරී නදී තෙරදී මා එසේ අසන ලදී. එහෙයින් 'ව්‍යාකරොතිති මෙ සුතං' යැයි කීය. මේ ගාථාවෙහි නිඥ්‍යෙසයෙහි කියා ඇති කරුණු යට සඳහන් පරිදිය. අයං ලොකො මිනිස් ලොව, පරො ලොකො ඒ හැර ඉතිරි ලෝක, සදෙවකො බ්‍රහ්මලොව හැර දෙවියන් ලෙස උපත ලැබුවත් සහ දෙවියන් යැයි සම්මතව හඳුන්වන්නන්ගෙන් යුතු, බ්‍රහ්මලොකො සදෙවකො මේ ආකාර වූ දෙවියන් සහිත ලෝකය යැයි ආදී තැන් ලෙස නිදසුන් පමණි. ඒ අනුව සඳහන් කර ඇති පරිදි ලෝකය දතයුතුය. එවං අභිකක්‍ෂනා දසසාවිං මෙසේ දෙවියන් සහිත සියළු ලෝවාසීන්ගේ අදහස්, ගතිසොබා, සසර ඉපදීම් හා ඉන් මිදීමද දැකීමට හැකි, උසස් ලෙස දකින, සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්‍ෂස්ස උවමනාවන, පවතින (වැදගත්) සේ සලකනු ලබන දේවල් හිස්බවද ඒවා හේතු රැසක එකතුවක් ලෙසද යන දෙආකාරයෙන්ම ලෝකයෙහි හිස්බව නුවණින් විමසා බලව. අත්තානුදිට්ඨිං උභාවච මමය-මගේය යන දැඩිව ගන්නා ලද දැකීම උදුරා ඉවත දමා, දුෂ්ඨි බිඳේ. චක්කති ඇස, එය පිරිවර දේවල් සහිතව (ඇස හා එහි ඇති කොටස්) සුදුපැහැ මඩුල්ලක් සේ (වේදිකාවක් සේ) වටව කන්මඬල මැද - ඉදිරියෙහි සිටින තැනැත්තන්ගේ සිරුරු, හැඩ ලකුණු, එයින් සැකසෙන දේ අනුව (පෙනෙන දේ) දැකීමේ, සුදුසු පරිදි හඳුනා ගැන්ම ඉටුකරමින් සිටී. රූපා පැහැය වෙනසට පත්වෙමින්, හඳවතට දැනෙන බව සඳහන් වෙතියි තේරුමයි.

ඇසෙන් පවත්නා (ගන්නා) හැඳිනීම, ඇසට හෝ ඇස ඇසුරු කොට හෝ හඳුනා ගැනීම වක්‍රව විඤ්ඤාණං ඇසෙන් පවත්නා පහසු වක්‍රව සම්ඵසෙසා, වක්‍රව සම්ඵසස පව්වයා ඇසෙන් හඳුනාගත් දෙයින් වන පහසු හේතුවෙන්, වෙදයිතං විදීම වේදනා යන අරුතයි. එහි සැප ගෙන දෙනුයේ



සුඛං සුවයයි. එය යමෙකු කෙරෙහි ඇතිවේද, ඔහු සුවපත් කරතියි යන අර්ථය සුව නම් වේ. කාය චිත්ත ආබාධයන් කා දමති. මනාසේ සාරාදමතියි හෝ යන අර්ථයෙන් ද සුඛ නම් වේ. දුක්ඛං දුක් පමුණුවනු සපාකයි. ලබයි. යම් ඇතිවන්නා වූ (ලබන්නා වූ) දෙයක් දුක් සහගත බවට පත් කරයි යන අරුතයි. දුක්ඛන්තොවිද, සැපයකුත් නොවිද අදුක්ඛමසුඛං 'ම' අකුර වචන සන්ධි ලෙස කියන ලදී. ඒ ඇස හා පහස එක්ව යෙදුනු වින්දනයෙන් (වෙදනා) එක්ව සම්බන්ධවීමෙන් (සහජාත) එකිනෙකට ඇතිවීමට උපකාර වෙමින් (අඤ්ඤාමඤ්ඤා) එකිනෙක ඇසුරු කරමින් (නිසසය) පල ගෙන දෙමින් (විපාක) නොසිඳී පවතිමින්, (ආහාර) එකිනෙකට මුසුවෙමින්, (සම්පයුතා), (ඇතිවීම-පැවැත්ම-නැතිවීම යන) ගතිසොබා තිබීමෙන් (අත්ථි) එතෙක් නැති නොවූ බැවින්, (අවිගත) යන හේතු අටක් වෙයි. එහි පහස පිළිගන්නා බැවින්, අනන්තර, සමනන්තර, රූප, උපනිසස යන හේතු නැත. (ඇස හා පහස) ඉවත් නොවූ බැවින් තීරණය කිරීම් ආදී (සන්තීරණ) පස්ආකාර අනුව, අදාල සිතිවිලි ඇතිවීමට උපකාර ලෙස (උපනිසසය) දක්වා ඇත.

සචන යොමු කරන අරුතින් සොතං කත, එයට අදාල අනෙක් කොටස් සමග) දේවල් සහිතව, එහි බිල තුල පිහිටි සියුම් තඹවත් ලෝම ඇති ඇඟිල්ලක වෙළුමක් පමණ (මුදුවක් පමණ) පෙදෙසෙහි සොත විඤ්ඤාණය සුදුසු පරිදි හඬ නමින් හඳුන්වන දෙය (සඳු) ලබාගැනීමේ අරමුණ ඉටු කරමින් සිටී. හඬ ළඟා කරයි. සඳා හඬ පිටකරනු ලබයි යන තේරුමයි. ගෙසුවද දැනගනී යැයි සාණං, එය නාස් සිදුර තුල, එළුවකුගේ පා සටහන තරම් පෙදෙසක පිහිටි සාණ විඤ්ඤාණ නමින් ගෙ සුවද ලබාගැනීමේ අරමුණ ඉටුකරමින් සිටී. ඒ ගෙසුවද හඳුනා ගනු ලැබීම ගණ්ධා ජීවිතය කැඳවනු ලබතියි ජීවහා රස දැනීම අරුතින් හෝ ජීවහා දිව, ඒ හා අදාල අනෙක් කොටස් සමග - එහි අග-මූල හැරදමා, හරි මැද මතුපිට, මැදින් බිඳුණ උපුල් පතක අග බඳු සටහන් ඇති පෙදෙසෙහි ජීවහා විඤ්ඤාණයට සුදුසු පරිදි රසය ලබාදීම ඉටුකරමින් සිටී. ඒවා ජීවින්ට රසය දෙන බැවින් රසා රස විදීම ලබාදෙතියි තේරුමයි. පිළිකුල් සහගත පාපි දේවලට යොමුකරනු ලබන බැවින් කායො ආයො යනු (ඒවා) උපත ලබන, ඇතිවන තැනයි. මේ කයෙහි යම් පමණකින් එය හටගන්නා වූ පැවැත්මක් ඇත්ද බොහෝසෙයින් කය පහදනසුළුව, කාය විඤ්ඤාණයට සුදුසු පරිදි කටයුතු ඉටුකරමින් සිටී. පහස ලබන බැවින් පොඨබබ්බා, දැනගනී යනු



මනො තමන්ගේ ගති ලකුණු දරා සිටිති යි ධම්මා, මනො මෙනෙහි කිරීම් සහිත ඉපදීමේදී ඇති වූ මුල් සිත (භවංග) ධම්මා නිවන හැරදැමූ සෙසු අරමුණු වන කරුණු, මනො විඤ්ඤාණං ජවන (වේගවත්) මනසෙහි හැඳිනීම, මනො සමථසෙසා ඒ හා යෙදුණු පහස, එය වේදනාව සමග යෙදී, විපාක-වැරදි හේතු සහිත වූයේ, අනෙක් හේතු හා අනතුරුව සම්බන්ධ වෙයි. අවිසය පවත්නා සලලකඛණ වසෙන වා වසග නොවී පැවති සංඛාර විමසා බැලීම් ලෙසින් යන තේරුමයි. රූපෙ වසො න ලබ්භති රූපයෙහි වසගතාවක් හෝ හිමිකමක් නොලබයි. වෙදනා ගැනද ඒ ආකාරයෙනි. න තුම්භාකං තමා කෙරෙහි වූ හැඟීම් ඇතිවිටක, තමාට අයිති බවක් වෙයි. එසේ තමාටද අයිති නොවන බැවින් 'ඔබලාගේද නොවේ' යැයි කීහ. නා පි අඤ්ඤාසං අනුන්ට අයිති බවක් ඇතිකල එය අනුන්ගේ වෙයි. එයද නොවන බැවින් 'අනුන්ගේද නොවේ' යැයි කීහ. පුරාණමිදං භික්ඛවෙ කමමං මේ කය පෙර කරන ලද දෙයින්ම හටගත්තේ ද නොවේ. ඒ ඒ හේතු දැක්වීම එසේ වහරට පත්වීමයි.

'අභිසංඛතං' යනුවෙන් මුලදීම 'කමම' වහරට අනුව මුල් ආකාරයෙන් කියා ඇත. මේ එහි තේරුමයි. අභිසංඛතං හේතු නිසා කරන ලදැයි දතයුතුය. අභිවෙතසිකං සිතිවිල්ල පසුබිම් කොට, සිතිවිල්ල මුල්කොට යැයි දතයුතුය. වෙදනීයං චින්දනය පසුබිම් කොට දතයුතුය. රූප සාරො න ලබ්භති රූපයෙහි තිරසාර බවක් නොලබයි. චින්දවලදීද ඒ ආකාරයෙනි. රූපං අසාරං නිසසාරං තමන්ද නිසරු බවත්, හරවත් බවක් නැති, සාරාපගතං සාරවත් බව ඉවත් වූ නිව්වසාරසාරෙන වා බිඳී යාම ඉක්මවා පවත්නා කල්හි, සැමදා සාරවත් බව ඇතිවේ යැයි (සැළකුවද) කවර විටක හෝ ඒ සාරවත් බව නැතිවීමෙන් හරවත් බවක් නොමැත. සුඛසාරසාරෙනවා සතුව සුවය ඉක්මවා පවත්නා කිසියම් සාරවත් බවක් නොමැති, අත්තසාරසාරෙනවා තමා පිළිබඳ සාරවත් බවකින් හෝ, නිව්වෙන වා බිඳීයාම ඉක්මවා පවත්නා කිසියම් සාරවත් බවක් නොමැති, ධූවෙන වා දක්නට ලැබෙන කාලයෙහිද හේතු නිසා පැවතුණු එහි කිසිදු තිර බවක් නොවීමෙන්, සසසතෙනවා හැමකල්හි මෙන් නොසිඳී-නොබිඳී තිබුණද, කිසියම් කලක කිසිදු තිරබවක් නොවීමෙන් සදාකල් පැවැත්මක් නැති, අවිපරිනාම ධම්මෙන වා ජරාවෙන් බිඳී යන ලෙසින් වෙනස්වන සුළුව, මුලදී පැවති අයුරින්ම නොතිබීමෙන් වෙනස්වී යන ගතියෙන් හෝ, වකඛුසුඤ්ඤං අතෙතන වා අත්තනියෙන වා කරන කෙනෙක් ඇත. විදින කෙනෙක් ඇත. තමන්



වාසය කරතියි යන දැඩි කල්පනාවෙන් තමන් හෝ තම ජීවිතය හෝ තමාට අයත් පිරිකර ආදියද යන සියල්ල හිස් දේවල්ය. ඇස් ආදී මෙලොවට අයත් හටගත්තා වූ සියළුම දේවල් තමාගේ යැයි ගැනීම සුදුසු නැත. තමා කෙරෙහිද පවතින්නේ නැත. එහෙයින් හිස්බවම වේ යැයි අරුත් කියනු ලැබේ. ලෝකයෙන් එහා දේවල්ද තම තමා කෙරෙහි ඇත්තේ හිස් බවමය. හිස් නොවූ දෙයක් නැතැයි කියන ලදී. එහෙයින් සියළුම දේවල් තමා කෙරෙහිලා (සළකන විටද) සාරයක් නොමැති බවම කියන ලදී.

ලෝකයද හිස්ය. ගෙය හිස්ය. කළයද හිස්යැයි කියන ලදී. ගෙයද කළයද නොමැති බව අදහස් නොවේ. එහි ගෙයද, කළයෙහිද අන් දෙයක් නැති බව කියන ලදී. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ද 'මෙසේ යම් කිසිවක් එහි නොවේද, එයින් එය හිස් යයිද, එහි ඉතිරිව ඇති දෙයක් වේද, ඒ සඳහා මෙය ඇතැයිද, දැනගනිතැයිද මේ අදහසම කියන ලදී. එසේම න්‍යාය පොත්වලද විශරණ පොත්වලද මේ අරුතමය. මෙම සූත්‍රයෙහි තමාගේ යැයි නොගැනීම පිළිබඳවම කියා ඇත. අනිසංසරියතො තම අයිතියෙහි (වසඟයෙහි) නොපැවතීමෙන්, අකාමකාරියතො තමා නොකැමති පරිදි, එකඟ නොවන පරිදි, අපාපුණියතො ඒ ආකාරවම පිහිටා සිටීමට නොහැකි වීමෙන්, අවසවත්තනතො තම වසඟයෙහි නොපැවතීමෙන්, පරතො අනිස බවින්, හේතු සහගත පැවැත්මෙන්, විවික්තතො නිසරු ලෙසින්, සුද්ධං හුදෙක්ම ලොකීය වූ කාල ගතිසොබාව හැර, හුදෙක්ම හේතු සහගත පැවැත්ම සුද්ධං නම් වේ. තමාට අයත්ය (යන අදහස) නැතිව, සුද්ධ ධම්ම කොටසකැයිද සුද්ධ ධම්ම ඇතිවීමද, සුද්ධං සංඛාර සන්නති එසේ බලන කෙනෙකුට, දැනගන්නා කෙනෙකුට, හේතු නිසා හටගත් සියළු එක්රැස් වන දෙයෙහි නොසිඳී යන පරම්පරාව (සංඛාර සමුහය) එසේම ඒ ගැන මැනවින් දකින්නෙකුට ඇතැම්විටක ආදරයෙන් දෙතුන්වරක් කියන ලදී. මෙසේ දකින්නෙකුට මරණය හමුවේ බියක් නැත. ගාමණී යනු ඇමතීමයි. තිණකට්ඨසමං ලොකං තණහා ආදියෙන් දැඩිව ගන්නා ලදැයි කියනු ලබන මෙම ලෝකය යම්කලක තණකොළ, දරකැබලි හා සමානව නුවණින් දකී. කැලයෙහි තණකොළ, දර කැබලි ආදිය ගැනීමේදී තමන්ට හෝ තමාට අයත් යැයි හෝ අදහස් නොවේ. ඒ ඒ තණකොළ, දර ආදිය, ඒවාම නැසෙනවිට - වැනසෙන විට, තමා නැසේය, තමාට අයත් දෙයක් නැසේ යයි නොහඟී. මෙසේ මේ කයද නැසෙන, වැනසෙන විට හෝ තමා හෝ තමාට අයත් දේ හෝ බිඳේ යැයි නොදකිමින්, තණකොළ හා දර නුවණින්



සමච දක් යැයි කියනු ලැබේ. න අඤ්ඤං පඤ්ඤා කිඤ්ච අඤ්ඤා අප්පට්ඨස්සා නැවත පිළිසිඳ ගැනීමක් නොමැති වූ නිවන හැර, වෙනත් භවයක් හෝ ජීවිතයක් හෝ නොපතයි. රූපං සමනෙතසති රූපයෙහි හරයක් සොයයි. අහං ති වා (මම යන) දැඩි හැඟීම් ලෙසින්, මමං ති වා තණ්හා ලෙසින්, අසමීතිවා මානය ලෙසින්, තමපි තස්ස න හොති ඒ තුන් ආකාරයම ඒ තැනැත්තාට නොවේ. ඉධ පෙදෙස දැක්වීමේ නිපාතයකි. එය ඇතැම් තැනක ලෝකය ගැන කියනු ලැබේ. ඒ අනුව මෙසේ දක්වා ඇත. 'තථාගතයන් වහන්සේ මේ ලෝකයෙහි උපදිති.' 'ඉධ තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජති' ඇතැම් තැනක සසුන අදහස් වේ. 'මහණෙනි, පළමු පැවිදි සමණයාත්, දෙවන පැවිදි සමණයාත් මේ සසුනෙහිමය' 'ඉධෙව භික්ඛවෙ ඉධ දුතියො සමණො', ඇතැම් තැනක අවසරය හෝ ඉඩ ලැබීමේ අරුතිනි. 'උතුමාණෙනි, මෙසේ දැනගනු මැනවි, මෙතැනම දෙවියෙකුට සිටින මට සියවසක් ජීවත්වීමට නැවත ආයුසඳ ලැබීම්.'

ඉධෙව තිට්ඨමානස්ස දෙවභූතස්ස මෙ සතො  
පුනරායුච මෙ ලභං එවං ජානාහි මාරිස

ඇතැම් තැනක වචනයක අඩු වූ බව පිරවීමට 'මහණෙනි, මම වළඳ අවසන් කළෙමි. පවාරණය වීමි' 'ඉධාහං භික්ඛවෙ භුත්තාපි අස්සං, පවාරිතො' මෙනි. මෙතැනදී 'ලෝකය' සළකා කියන ලදැයි දතයුතුය. අසසුතවා පුට්ඨජ්ජනො මෙහි නිසි අවබෝධය ලැබීමට නොහැකිව, (නොදත් දේ) දැනගැනීමට, ඇසීමට කටයුතු නොකරන, (රූපාදි) සමූහ, (පට්ඨ) ආදී ධාතු, (ඇස් ආදී) ආයතන පිළිබඳව හේතු සහිතව, සිහිය පිහිටුවා ගැනීම වැනි ඉගෙනීමට, විමසීමට නොයෙදී, ඒ පිළිබඳ (නිවැරදි) තීරණ ගැනීමක් නොමැති බැවින්, දැඩිව ගත් වැරදි හැඟීම් ඉවත්කර ගැනීමට හෝ පිළිවෙත් මගින් අවබෝධ කළයුතු, දහම් අවබෝධ නොකළ බැවින් නොඇසූ තැනැත්තකු ලෙස දැක්වේ. 'බොහෝ කරුණුවලදී බොහෝ දෙනා (එකිනෙකාට) වෙනස්වන බැවින් එවැනි බොහෝ (අයහපත් දෙයට බැස යොමුවී) ඇති බැවින්, මේ ජනතාව පුට්ඨජ්ජන නම් වේ.

පුට්ඨනං ජනනාදිහි කාරණෙහි පුට්ඨජ්ජනො  
පුට්ඨජ්ජනනෙතාගධතතා පුට්ඨවායං ජනො ඉති



ඒ බොහෝ දෙනා නොයෙක් ආකාර වූ කෙලෙස් ආදිය උපදවා ගනු ලබන බැවින්, ඇතිකර ගන්නා බැවින්, පුටුප්පන වේ. 'පුටු කිලෙසෙ ජනෙනාති ති පුටුප්පනා' බොහෝ සෙයින් මම ය, මාගේ ය' යන දැඩිව ගත් හැඟීම ඉවත නොහළ බැවින්, 'පුටුප්පන' වේ. බොහෝ දෙනා තම නායක (ආගමික මග පෙන්වන්නන්ගේ මුහුණ දෙසම බලා සිටිති පුටුප්පනා - බොහෝ වූ සියළුම උපදනා තැන්වලින් (ගති) ඉවත් නොවූ බැවින් පුටුප්පනා - බොහෝ නොයෙක් ආකාර වූ (කරන කියන කටයුතුවල) නිරතව එක්රැස් කිරීමෙහි (කුසල් අකුසල්) යෙදෙන බැවින් පුටුප්පනා - බොහෝ දෙනා නොයෙක් නොයෙක් (කෙලෙස්) සැඩපහරවලින් ගසාගෙන යතියි, තැවුලට පත්වෙතියි පුටුප්පනා, බොහෝ නොයෙක් (කාමාදී) දැවීම්වලින් දැවෙතියි, පුටුප්පනා, බොහෝ දෙනා පස්කම් සැපයෙහි ඇලී ගැලී, ගිලා බැස, එහිම ලැග, අවහිරතාවනට පත්ව ඇති බැවින් පුටුප්පනා, බොහෝ දෙනා නිවනට මග අවුරණ කාමච්ඡද්‍ර ආදී කරුණු පහෙන් වෙලී පැටලී, වැසී, සැඟවී යටිකුරුව සිටින බැවින් පුටුප්පනා, උතුම් (හරවත්) දහමෙහි පටහැනිව, අදැහැම්, පහත් හැසිරීමෙහි නියුතු, බොහෝ ගිණිය නොහැකි, අපමණ ජනයා අතරට ඇතුලත් වන බැවින් පුටුප්පනා, මේ බොහෝ දෙනා සිල්වත් යහගුණ පිළිනොපදින බැවින්, වෙන් වෙන්ව හඳුනාගන්නා බැවින් පුටුප්පනා මේ ආකාරයෙන් නොඇසූ බොහෝ ජනයා ගැන, මේ ගාථා පද දෙකින් ද දැක්වේ. (දහමෙන් ලොව එළිය කරන ලද) හිරු (මඬල) වත් බුදුරදුන් විසින් (මගපල නොලත්) බොහෝ දෙනා, එක් කොටසක් (නෙන්) අද පුටුප්පන හා යහපත් පුටුප්පන යැයි දෙ ආකාරව කියන ලදී.

දූවෙ පුටුප්පනා වුතතා බුද්ධනාදිච්ච බන්ධනා

අනෙධා පුටුප්පනො එකො, කල්‍යාණෙකො පුටුප්පණෙනා

ඔවුන් අතුරෙන් (මෙහි) අද පුටුප්පනයා ගැන කියන ලදැයි දතයුතුය. අරියානං අදසසාවි 'අරියා' යනු කෙලෙස්වලින් ඇත් වූ බැවින්, ඉරියව් පැවැත්වීමෙහි විපත්තිදායක නොවූ, ඉරියවු පැවැත්මෙහි සංවර වූ, දෙවියන් සහිත ලෝකයා අතර කලබලකාරී නොවූ බුදුවරුද, පසේ බුදුවරුද, බුදු සවිච්චේද හඳුන්වනු ලබති. මෙහි 'අරියා' ලෙස බුදුවරු ගැනෙති. එහෙයින්, 'මහණෙනි, දෙවියන් සහිත ලොවෙහි තථාගතයන් 'අරිය' යැයි කියනු ලැබේ යැයි වදාළහ.



සප්පරිසා මෙහි පසේ බුදුවරුද, තථාගත සච්චෝද සප්පරිස හෙවත් යහපත් තැනැත්තන් දේ දතයුතුය. ලොවුතුරු ගුණ සමූහයෙන්ද බබළන තැනැත්තන් ලෙස උන්වහන්සේලා යහපත්ම වෙති. මේ සියල්ලෝම, බුදුවරුද, බුදුසච්ච වූ පසේ බුදුවරුද අරිය යහපත් තැනැත්තෝ ලෙස දෙ ආකාරව කියන ලදී.

'යම් කෙනෙක් කළගුණ දත්, කළ උපකාර දන්නා, නුවණැති යහපත් මිතුරෙක්ද, දැඩි විශ්වාසය ඇත්තෙක්ද වේනම්, දුකට පත් වුවනට මනාව කටයුතු ඉටුකර දෙයිද, එබඳු කෙනෙකු යහපත් තැනැත්තෙකැයි කියති.

යො වෙ කතඤ්ඤ කතවෙදි ධිරො  
කල්‍යාණ මිත්තො දළහහතති ව හොති  
දුබ්බස්ස සක්කඛ කරොති කිඛං  
තථා විධං සප්පරිසං වදන්ති

'කළුණ මිතුරෙකි. දැඩි විශ්වාසවන්ත වූවෙකි', යන මෙපමණකින් බුදුසච්චන් ගැන කියන ලදී. කළගුණ දත් ආදීහු ලෙස පසේ බුදුවරු වෙති. යම් කෙනෙකු මෙබඳු අරිය උතුමන් දැකීමට කැමති නො වෙත්ද, එය යහපත් කටයුත්තක් නොවේ යැයි (සළකයිද) අරියානං අදසසාවි ලෙස දතයුතුය. ඇසින් නොදැකීම සහ නුවණින් නො දැකීම යනුවෙන් එය දෙ ආකාරය. නුවණින් නො දකින තැනැත්තා මෙහි අදහස් වේ. මසැසින් හෝ දිවැසින් හෝ ඒ උතුමන් දුටුවද නො දුටුවා සේ වෙයි. ඔවුන් ඇසින් පැහැය පමණක් සළකා ගනී. අරිය බවට පැමිණීමේ ගති ලකුණු නො සැළකේ. බලු, සිවල්ලු ද ඒ උතුමන් දකිති. එහෙත් ඒ සත්තු නිසිපරිදි ඒ උතුමන් නො දකිති. මේ ඊට අදාල කතාවකි. සිතුල්පච්චෙහි වැසි එක් රහතන් වහන්සේ නමකට, මහළුව පැවිදිව උවටැන් කරන හිමිනමක් එක් දිනක් තෙරුන් වහන්සේ සමග පිඬු පිණිස හැසිර, තෙරුන් වහන්සේගේ පා සිවුරු ගෙන, පිටුපසින් එමින්, 'හිමියනි, අරිය නම් වූවන් කෙබඳු වෙත්දැ'යි ඇසීය. 'මෙහි ඇතැම් මහල්ලෙකු 'අරිය නම් වූ තැනැත්තන්ගේ වත්පිළිවෙත් කොට, පා සිවුරු ගෙන එවන් කෙනෙකු හා සැරිසරන්නේ නමුදු අරිය තැනැත්තකු ගැන නොදනී. ඇවැත්නි, අරිය පුද්ගලයන් මෙසේ දැනගත නොහැකි යයි' තෙරුන් වහන්සේ කීහ. මෙසේ පැවසුවද, ඒ (මහළු) හිමියන්ට දැනගැනීමට නොහැකි විය. එහෙයින් ඇසින් දැකීම නොදැකීමයි. නුවණින් දැකීමම දැකීමයි. 'වකකලී, ඔබට මේ කුණු සිරුර



දැකීමෙන් ඇති පලය කුමක්ද? වක්කලී, යම් කෙනෙකු දහම දකින්නද, ඔහු මා දකී. 'කිනෙක වක්කලී ඉමිනා පුතිකායෙන දිට්ඨන, යො ඛො වක්කලී, ධම්මං පසසති, සො මං පසසති' එහෙයින් ඇසින් දකිනත්, නුවණින් අරිය උතුමන් දුටුවද, තිර පැවැත්මක් නැතැයි ආදී ලකුණු නොදක්නේ, අරිය උතුමන් අවබෝධ කරන ලද දහම අවබෝධ කර නොගෙන, අරිය බවට හේතුවන කරුණුද, අරිය බවද නොදුටු බැවින් අරියානං අදසසාවී යැයි දනවුණුය. අරිය ධම්මසස ව අකොවිදො සිහිය පිහිටුවා ගැනීම ආදී උසස් දහමෙහි නියැලීමට අසමත්ව, අරිය ධම්ම අවිනිතො මෙහි ලා: 'විනය දෙ ආකාරය, ඒ එක එකක් පස් ආකාරයකට බෙදේ. මෙය නැති නැතැත්තාට අවිනිත යැයි කියනු ලැබේ.' (දැක්විය යුතුය.)

දුට්ඨො විනයො නාම, එකමෙකථා පඤ්චධා  
අභාවතො තසස අයං අවිනිතොති වුචති

සංවර විනය, පහාණ විනය යැයි දෙ ආකාරය. මෙම විනය කොටස් දෙක එක එකක් කොටස් පහකට බෙදේ. සංවර විනය - සීල, සති, ඤාණ, ඛනති, විරිය ලෙස ද, පහාණ විනය තදංග, විකඛම්භණ, සමුච්ඡේද, පටිපපසසඤ්ඤා, නිසසරණ යනුවෙන් ද බෙදේ. ඒ අනුව 'මෙම පාමොක් අනුව හික්මීමෙන් යුතු වෙතැයි 'ඉමිනා පාතිමොක්ඛ සංවරෙන උපෙති, හොති සමුපෙතො' සීල සංවරයයි. 'ඇස නැමති ඉන්ද්‍රිය ෮ කගනී. ඇස ඉන්ද්‍රිය හික්මවා ගැනීමට කටයුතු කෙරේ. 'රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති' මේ සති සංවරයයි.

'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අජිත අමතති. 'ලෝකයෙහි යම් (රූප, තණ්හාදී) යම් දියපහරක් වේද, සිහිය ඒවායෙහි ආවරණයයි. ඒ දිය පහරවල සංවරයයි. තියුණු නුවණින් ඒවා වසනු ලබයි.'

යාති සොතාති ලොකසමීං (අජිතාති භගවා) සති තෙසං නිවාරණං  
සොතානං සංවරං බ්‍රුමී පඤ්ඤායෙනෙ පිට්ඨරෙ

මේ ඤාණ සංවරයයි. 'සීතල, උණුසුම ඉවසීම' - 'ඛමො හොති සීතසස උණහසස' මේ ඛනති සංවරයයි. 'හටගත්තා වූ කාම දේශිඬියා සිතිවිලි නො ඉවසයි.' - 'උප්පන්නානං කාම විතක්ඛං නාධිවාසෙති' මේ



විරිය සංවරයයි. මේ සියළුම හික්මීම් (විධි) තම තමාට හැකි පරිදි මැනවින් පවත්වාගත යුතුය. කය දුසිරිත් ආදියෙන් ආවරණය කොට, සංවර කරගැනීමත්, හික්මවා ගැනීමත් විනය යැයි කියනු ලැබේ.

එසේ, මෙම නාමරූප කොටස්වලදී ද විදසුන් ඤාණවලදී ද නො ගැලපෙන දෙය ඉවත්වන සේ, පහත් එළියෙන් අඳුර නස්නා සේ, ඒ ඒ විදසුන් නුවණින්, ඒ ඒ කොටස් ඉවත් වේ. ඒ කෙසේද? 'නාමරූප හැඳිනීමෙන් මමය - මාගේය හැඟීම - හේතු කරුණු විමසීමෙන් අහේතු-විසම හේතු හැඟීම්, එහිම පසු කොටසක් සේ සැක දුරුවීමෙන් සැක සහගත බවද (සිරුර) කොටස් නුවණින් විමසීමෙන් මම-මගේ යැයි අල්ලා ගැනීම, මග නොමග හැඳිනීමෙන් නොමග පිළිබඳ නිවැරදි මග හැඳිනීම, හටගැනීම පිළිබඳව දැකීමෙන් - වැනසීමෙන් කෙළවර වෙතැයි යන උච්ඡේද හැඟීම නැතිවී යන ගතිය දැනීමෙන් සදාකාලික පවතී යයි යන හැඟීම (සසසත දිට්ඨි), බිය දැකීමෙන් බියෙහිදී බය නැති බව හැඳිනීම, පලවිපාක දැකීමෙන් ආස්වාදයෙහි තතු හැඳිනීම, කලකිරීම බලමින් ඇලීමෙහි රූපිය හැඳිනීම, මිඳෙනු කැමති නුවණින් නොමිඳීමට ඇති කැමැත්ත හැඳිනීම, මැදිහත් නුවණින් මැදිහත් බව නොතිබීම හැඳිනීම, සුදුසු කරුණුවල පැවැත්මෙන් නිවනට නුසුදුසු වන සැටි හැඳිනීම ලෙසිනි. මග සිතට පළමු උපදනා සිත් මගින් සංඛාර නිමිති ගත් කෙනෙකුට එය නැතිවීම තදංග පහාණයි. උපචාර - අප්පණා සමාධියට අනුව, ඒවායෙහි පැවැත්ම වැළැක්වීමෙන්, දිය මතුපිට පෙදපාසි කළය වැදීමෙන් ඉවත්වන්නා සේ, ඒ ඒ නිවරණ ආදිය නැතිවීම විකඛමහණ පහාණයි. සිවු අරිය මග වඩනා ලදින් ඒ ඒ මග අනුව, තම තමන්ගේ සිත් පරම්පරාවෙහි 'දැඩිව ගත් හැඟීම් නැති කරනු පිණිස' ආදී ලෙසින් කියන ලද කෙලෙස් සමූහයෙහි හටගැනීමට හේතු දැක, නො පවතින ලෙස නැතිකිරීම සමුච්ඡේද පහාණයයි. පල ලැබීමෙහිදී කෙලෙස් සංසිඳුණු බව පටිප්පසසඬි පහාණයයි. හේතු සහිතව ඇතිවන සියළු දෙයම, ඉවතහළ බැවින්, ඒ සියළුම දෑ ඉවත්වීමෙන් ලබන නිවන නිස්සරණ පහාණයයි. මේ සියළුම දේ නැතිකිරීම හැරදැමීමේ අරුතින්ද හික්මීම අරුතින් විනය යැයි ද ඒ අනුව පහාණ විනය යැයිද කියනු ලැබේ. ඒ ඒ දේ නැතිකිරීමෙන් හෝ, ඒ ඒ පරිදි හික්මෙන බවින්ද යුතු වූ බැවින් ද පහාණ විනය වේ. මෙසේ පහාණ විනයද පස්ආකාරව බෙදී ඇතැයි දතයුතුය. මෙසේ කෙටියෙන් දෙ ආකාරව දැක්වූ විනය කොටස් ලෙසින් දහයකි. සංවරය බිඳුණු බැවින්ද, අත්හළ යුතු දේ ඉවත



නොහළ බැවින්ද ඒ දහම නොඇසූ බොහෝදෙනා එය පුරුදු නො කළේ වීද, එහෙයින් 'අවිනිත වූවෙකැ'යි කියනු ලැබේ. 'යහපත් තැනැත්තන් දකිනු නොරිසි, යහපත් දහම් දැනගැනීමට අසමත්, යහපත් දහම්හි හික්මීමක් නොමැති වූවන් ගැනද මේ ආකාරයෙනි. ඒ අරිය උතුමෝම යහපත් වෙති. එසේ යහපත් වූවෝ අරිය උතුමෝ වෙති. ඒ අරිය උතුමන්ගේ දහමය. ඒ අරිය විනය සප්පුරිස විනයයි. ඒ සප්පුරිස විනය අරිය විනයමය. අරිය හෝ සප්පුරිස හෝ, අරිය දහම හෝ සප්පුරිස දහම හෝ අරිය විනය හෝ සප්පුරිස විනය හෝ එකිනෙකට බැඳුණු, එකසමාන, එකම අරුත් ඇති දෙයකි. රූපං අත්තතො සමනුපසසති මේ ලෝකයෙහි ඇතමෙක් රූපය තමාගේ යැයි කල්පනා කරති. යම් රූපයක් වේද, ඒ මම වෙමි. ඒ මම වෙමි ද එය රූපයයි. රූපයද තමාද, එකක් සේ සළකයි. තෙල් පහනක් දැල්වෙන විට එහි දැල්ල හා පැහැයත්, ඒ පැහැය හා පහන් දැල්ලත් එකක්ම යැයි කල්පනා කරයි. එසේම මේ ලෝකයෙහි ඇතැම් කෙනෙක් රූපය තමන්..... කල්පනා කරයි. මෙසේ රූපය තමාගේය යන හැඟීමෙන් බලයි. රූපවන්නං වා අත්තානං රූපය තමාගේ යැයි සළකා සෙවනැල්ල ඇති ගසක් මෙන් ඒ රූපවත් බව කල්පනා කරයි. අත්තනි වා රූපං අරූපයම තමාගේ යයි සළකා මලෙහි සුවද මෙන් තමා කෙරෙහි රූපය සළකා බලයි. රූපසමිං වා අත්තානං අරූපයම තමාගේ යයි සළකා කරඬුවක මැණිකක් මෙන් එය තමාගේ රූපය යැයි ද කල්පනා කරයි. වින්දනය (වේදනා) ගැනද මේ ආකාරයෙනි. රූපං අත්තතො සමනුපසසති පැහැදිලිව රූපයම තමන් යැයි සළකා කියන ලදී. රූපත් බව තමාගේ හෝ තමන් කෙරෙහි හෝ රූපය රූපයෙහිම ලා හෝ තමාගේ යැයිද, වේදනා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ තමාට අයිති ලෙස කල්පනා කරන්නේ යැයි මේ තැන් හතෙහිදීම අරූපයම (රූපය යැයි ගත නොහැකි වූවත්) තමාගේ බව කියා ඇත.

වේදනා බව තමාගේ හෝ තමා කෙරෙහි හෝ වේදනාව වේදනාවෙහි හෝ තමාගේ යැයි මේ සතර කොටසෙහි, තුන් ආකාරව, තුන් ආකාරව රූප අරූප මුසුව දොළොස් තැනක තමන් ගැන කියන ලදී. එහි රූපය මෙන්ම වේදනා, සඤ්ඤා සංඛාර විඤ්ඤාණ තමා මෙන් කල්පනා කරන්නේ යැයි, පස් තැනකදී උච්ඡේද හැඟීම ගැන කියන ලදී. ඉතිරි තැන්වලදී සසසත දිට්ඨිය ගැන කියන ලදී. මෙසේ මෙහි භවය පිළිබඳව හැඟීම් - දැකීම් පහළොවක් ද, විභව දිට්ඨි පහක් වේ. ඒ සියල්ලම (නිවන්) මග අවුරයි. සුගතිය නොවේ. පළමු මගම වරදවා ගැනීම යයි දතයුතුය.



ආරක්කුකො කැලයෙහි වෙසෙන, පවනෙ ඉතා විසල් වූ සන කැලැවෙහි වරමානො ඒ ඒ තැන හැසිරෙන, විසසඤ්චා ගව්‍යති බිය නැතිව සැක නැතිව හැසිරෙයි. ආනාපාථගතො දුද්දස්ස මුව වැද්දාට මුණ නොගැසෙන ලෙස ගියේ, අන්ධමකාසි මාරං කෙලෙස් මාරයා හෝ මාර දෙවිපුත් අඳ කළේය. අපදං වධිත්වා කෙලෙස් පියවර (තබන) පාද රහිත කොට, නසා, මාරවකුටුං අදස්සනං ගතො මාරයාට නොදක්නා පෙදෙසට පැමිණියේ, අනාපාථගතො මාරයාට මුණ නොගැසෙන ලෙස පැමිණ, ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. මෙම සූත්‍රයද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අරහත් බව කුළුගන්වා දේසනා කළහ. පෙර කියා ඇති පරිදි දේසනය අවසානයෙහි බොහෝ පිරිසට දහම් අවබෝධ විය.

පසළොස්වන මෝසරාජ සූත්‍ර වර්ණනාව නිමියේ ය.

## 16.

දහසය වන පිංගිය සූත්‍රයයි. ඡේණණහමසම් අබ්බො විතවණණ ඒ බමුණා එකසිය විසිවයස් ව, ජරාවට පත්ව, දුබලව, 'මෙතැන පා නොතබමි'යි සිතුවද වෙනත් තැනක පාද තබමින් ගමන් කරයි. පෙර තිබූ සමෙහි පැහැය දැන් විරූපිය. 'එහෙයින් මම ජරාවට පත්වීමි. සවිබල නැත්තෙක්මි. සිරුරු පැහැය වෙනස් වී ඇතැයි' කීය. මාහං සනස්සං මොමුහො අනතරාවා ඔබවහන්සේගේ දහම අවබෝධ නොකොට, දැනුමැති කෙනෙක් නොවී මම නොනැසෙමිවා! ජාති ජරාය ඉධ විප්පහාණං මෙහිදීම ඔබවහන්සේගේ පාමුල පාසාණක වෙතියෙහිදී හෝ ඉපදීම ජරාව නසන නිවන - ඒ දහම මම දැනගන්නෙමි. එය මට කියනු මැනවි.

අබ්බො බලය - සවිය නැතිව, දුබ්බලො පිරිහුණු සවියෙන්, අප්පබ්බො සවිමත් බව අඩු, අප්පථාමො වෙර වීරිය අඩු, විතවණණ සමේ පැහැය වෙනස් වූ, විගව්ජිත වණණ සමේ පැහැය වැනසුණු යා සා පුරිමා සුභා



වණණනිභා පෙර කාලයේ තිබූ යහපත් සෞඳර්‍ය පැහැපත් බව දැන් අතුරුදන්ව ඉවත්වී ඇත. ආදීනවො පාතුහුනො උවදුරක් පහළ විය. යා සා පුරිමා සුභා වණණනිභා යන පාඨය හැර 'යා සුභා අසසා' යැයි ඇතමෙක් විස්තර කරති. අසුඛා පටල ආදිය පිරිහී ඇත. අවිසුඛා අඳුරු (සේයාවකින් පෙනීම) අවුල් බවකි. අපරිසුඛා භාත්පස බිබිලි ආදියෙන් (සම) පටල වෙලී අපිරිසිදු වී, අවොදාතා නොපහන් වූ, නො තථා චක්ඛුනා රූපෙ පසසාමි පෙර ඇසෙන් රූප අරමුණු දකිමි. බලමි. දැන් ඒ ආකාරයෙන් නොදකිමි. සොතා අසුඛා (කන් ඇසීම පිළිබඳවද) මේ ආකාරයෙනි. මානං පනසස මම නොනැසෙමිවා!

දැන් පිංගිය සිරුරෙහි ඇති තතු දක්වා 'මම ජරාවට පත්වූයෙමි' ආදී ලෙස කිය. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, කයෙහි සෙනෙහස නැති කරලීම පිණිස (සිත) වෙහෙසට පත් කරවන රූප දැක.....දිසවාන රූපෙසු විහඤ්ඤමානෙ' යන ගාථාව වදාළහ. රූපෙසු රූප හේතුකොට, රූප නිසා, විහඤ්ඤමානෙ (ඊට අදාලව) කරන කියන දෙයෙහි වෙහෙසෙමින්, රූපනති රූපෙසු ඇස් රෝග ආදිය රූප හේතුකොට ගෙනම, ජනයා වෙනස් වෙති. බැඳෙති. කෝප වෙති. හඤ්ඤනති ගැටෙනු ලැබෙති. විහඤ්ඤනති වෙහෙසවනු ලබති. උපවිහඤ්ඤනති අත් පා සිඳිමි ආදිය ලබති. උපසානියනන මරණය ලබති. කුප්පනති පෙළෙති. පිළියනති වෙහෙසට පැමිණෙති. සටියනති ගැටීමට පැමිණෙති. ව්‍යාධිතා බය වී, දොමනසසිතා සිත් වෙහෙසට පත්ව, වෙමානෙති නැසෙන කල

මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් අරහත් පල තෙක් දේසනා කරන ලද පිළිවෙත ඇසුවත්, කය දුබලතාව නිසා වෙසෙසක් නොලබාම නැවත පිංගිය, දිසවා චතසෙසා යන මේ ගාථාවෙන් උන්වහන්සේ අගයමින් දේසනා කරන ලෙස ඉල්ලයි. එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට නැවත ද අරහත් පල තෙක් පිළිවෙත දක්වමින් තණ්හාධිපනෙන යන ගාථාව වදාළහ. තණ්හාධිපනෙන තණ්හාවෙන් ගැලී සිටි කල, තණ්හානුගෙ තණ්හාව සමග යන කල්හි, තණ්හානුගෙන තණ්හාව සමග ලුහුබැඳ යනවිට, තණ්හානුසටෙ තණ්හාව සමග දුටන කල, තණ්හායපනෙන තණ්හාවෙන් ගිලී, පටිපනෙන තණ්හාවෙහි බැසගත්, අභිභූතෙ මඬිනු ලබනවිට, පරියාදිනන විතෙත භාත්පසින් මැඩපවත්වාගෙන ඇතිකරගන්නා ලද කුසල සිතෙහි, සනතාපජාතෙ හටගත් සිත් තැවුලෙන්, ඊතිජාතෙ රෝග හටගත් කල,



උපද්දවජානෙ ආදීනව (විපාක) ලබනවිට, උපසග්ගජානෙ දුක් හටගත් කල, විරජං විතමලං මෙහි විරජං යනු රාගාදී දූවිලි පහකරන ලද, විතමලං රාගාදී කිලිටි අපිරිසිදු දේ පහකරන ලද, රාගය ආදියට තදින් බැසගැනීමේ අදහසින් රජො - දූවිලි නම් වේ. කිලිටිවන අරුතින් මල නම් වේ. ධම්මවක්කුං ඇතැම් තැනක පළමු මගෙහි නුවණ, ඇතැම් තැනක තෙවන මග නුවණයි ඇතැම් තැනක සිවුමග නුවණයි. මෙහිදී අදහස් වන්නේ, (පිරිවර) ජට්ඨයන් දහසට සිවුමග නුවණත්, පිංගිය තුන්වන මග නුවණත් (ලද බවයි) යං කිඤ්චි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරොධ ධම්මං විදෙසුන් ලෙසින් මෙසේ (දෙසුම) පවත්වන විට, දහම් ඇස පහළ වියැයි අරුතයි. ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙම සූත්‍රයද අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනා කළහ. දේසනය අවසානයෙහි පිංගිය අනාගාමී පලයෙහි පිහිටියේය. ඒ අතරතුර පිංගිය, 'මෙබඳු විසිතුරු දෙසුමක් නම්, මගේ මාමා වූ බාවරීට ඇසීමට නොලැබුණි' යැයි සෙනෙහස මුල්ව, සිත වෙනසකට යොමුවීමෙන් අරහත් පල ලැබීමට නොහැකි විය. ඔහුගේ අතවැසි ජට්ඨයෝ දහසම අරහත් බව ලදහ. ඒ සියල්ලෝම 'එව මහණ' යැයි කැඳවීමෙන් ඉඳුමය බලෙන් පා සිවුරු දරා පැවිදි බවද ලදහ.

දහසය වන පිංගිය සූත්‍ර වර්ණනාව නිමියේ ය.

## 17.

මෙයින් පසු සංගායනාවට සහභාගි වූ තෙරුන් වහන්සේලා දේසනය පසසමින්, 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ' යැයි සඳහන් කළහ. ඉදමවොච මේ 'පාරායණ' හෙවත් සසරින් එතරවීමේ පිළිවෙත වදාළහ. පරිවාරක සොළසානං බාවරීගේ පිරිවර, (ගෝලයන්ද) පිංගිය සමග දහසයක්, ඒ දහසයක් වූ පිරිසට ඉදිරියෙන්ද, පසුපසින්ද, වම්පසින්ද, දකුණු පසින්ද සය යොදුනක්, සය යොදුනක් සේ හුන්න. ඉදිරිපස කෙළින්ම සිටි පිරිස දොළොස් යොදුනක් විය. අජක්ඛිට්ඨා ඉල්ලන ලද්දේ, අත්ථමඤ්ඤාය පාලි



අරුත දැන, ධම්මඤ්ඤාය පෙළ (දහම) දැන, පාරායණ පාරායණ නම් වූ මෙම දහම් කොටසට මෙසේ සමාන වචනයක් ඉදිරිපත් කොට, ඒ බමුණන්ගේ නම් කියමින් 'අජිත'.....උතුම් බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙත පැමිණියේ' යැයි කීහ.

සමපන්නාවරණං නිවනෙන පිහිටීමට හේතුවන පාමොක් සීලාදියෙන් යුතු, ඉසිං ඉසිවරුන්ගෙන් උසස් වූ, නිද්දේසයෙහි, උපාගමිංසු සමීපයට ගියහ. පයිරුපාසිංසු සමීපයෙහි හුන්හ. පරිපුච්ඡිංසු පිළිතුරු බලාපොරොත්තුව ඇසූහ. පරිපඤ්ඤිංසු සමකොට බැලූහ. සීල පාරමිසුන්හි උතුම් සංවරසීලි බව, පිරිපුන් වීම, (පිලිවෙත්) මගෙන් හටගත් සීලය යන අරුතයි. ගමහිරෙ නොගැඹුරු බව, පිළිකෙව් කළ වචනය, දුද්දසෙ ගැඹුරු බවින්ම දැකීමට අමාරු, දුකින් දතයුතුයි. පහසුවෙන් දැකිය නොහැකිය. දුකින් දතයුතු නිසාම දුරනුබොධෙ දුකින් අවබෝධ කළ යුතුයි. පහසුවෙන් අවබෝධ කළ නොහැකිය. සතො නිවුනේ, පණිතෙ සැහීමට පත් නොවන, මේ වචන දෙකම ලොවුතුරු බව සළකා කියන ලදී. අතකකාවචරෙ වාද විවාදකොට එළඹිය හැකි නොවේ. (තීරණයට) බැසගත හැකි (එළඹිය හැකි) නොවේ. නුවණින්ම අවබෝධ විය යුතුය. නිපුණො සියුම්, පණ්ඩිතවෙදනියෙ මැනවින් පිළිපත්, දැනුම් තේරුම් ඇත්තන් විසින් දතයුතුය. තොසෙසි සතුව දැනවිය. විතොසෙසි නොයෙක් ලෙස සතුව උපදවිය. පසාදෙසි ඔහුගේ සිත පැහැදුන බව දැක්විය. ආරාධෙසි සිත් ගත්තේය. (අදහස ඉටුවන තැනට පත්විය.) අත්තමනෙ අකාසි සොම්නස්ව තම සිත හෙළි කළේය. එයින් පසු බ්‍රහ්මවරියං වරිංසු මග බඹසර හැසිරුණහ. තසමා පරායණං ඒ එතරට යන, නිවණට පමුණුවන යනුවෙන් කියන ලදී. පාරායණ මනුශ්‍යායිසසනති යනු මෙහි සම්බන්ධයයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් 'පාරායණ' නම් වූ දහම් කොටස දේශනා කළවිට දහසය දහසක් ජට්ටයෝ අරහත් පලයට පැමිණියහ. සෙසු දහහතර කෝටියක් දෙව් මිනිසුන්ට දහම් අවබෝධ විය. පැරණි වියතුන් විසින් මෙසේ කියන ලදී.

තතො පාසාණකෙ රමෙම පාරායණ සමාගමෙ  
අමතං පාපයි බුද්ධො වුද්දස පාණකොටියො

දහම් දෙසුම නිමවූ විට, ඒ ඒ පෙදෙස්වලින් පැමිණි මිනිස්සු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ආනුභාවයෙන් තම තමන්ගේ ගම්නියම්ගම් ආදී පෙදෙස්වලට පැමිණවූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේද (බාවරීගේ) පිරිවරව සිට



සොළොස් දහසක් සඟ පිරිස සහ නොයෙක් දහස් ගණන් බික්සඟන පිරිවරා සැවැත්පුරට පැමිණියහ. එහිදී පිංගිය හිමි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැඳ 'හිමියනි, බාවරී ඇඳුරුතුමාට බුදුවරයකු ලොව පහළ වූ බව සැලකිරීමට යම්, ඔහුට මා පොරොන්දු වී' යැයි කීවේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් අවසර ලද පිංගිය හිමි, ඉඳු බෙලෙන් ගොදාවරී ගංතෙරට පැමිණ, පා ගමනින් අසපුව දෙසට ගියේය. මග බලමින් හුන් බාවරී බමුණා, තවුස් පිරිකරද - ජටා ආදිය ද නොමැතිව පැවිදිවෙසින් එන (පිංගිය හිමි) දුරදීම දැක 'බුදුවරයකු ලොව පහළව ඇතැ'යි තීරණය කළේය. පැමිණිවිට, 'කිමෙක්ද? පිංගිය, බුදුවරයකු ලොව පහළවීදැ'යි ඇසීය. 'එසේය, බමුණ, බුදුවරයෙකු ලොව පහළව ඇත. පාසාණක සෑයෙහිදී අපට දහම් දෙසූහ. මම ඔබට ඒ දහම දේසනා කරන්නෙමි'යි කීය. එවිට බාවරී මහත් ගරු සැළකිලිමත්ව, පිරිස හා පුද්ගල්කාර කොට, අසුනක් පැනවීය. එහි හිඳ, පිංගිය හිමි, 'පාරායණ මනුශායිසසනති' ආදී ගාථා කීය.

අනුශායිසසං භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ගීත (මිහිරි හඬින් කී ගී වැනි ගාථා) නැවත ගයමි. යථා අද්දකම් තමන් විසින්ම ඇති තතු එලෙසින්ම අවබෝධ කිරීමෙන් වෙනත් කෙනෙකු හා සම නොවන නුවණින් දුටහ. නිකකාමො කාමය නැතිකළ, නිකබ්බො යනුද වචනයක් වේ. උත්සාහවත් යන අරුතයි. අයහපත් දෙයින් වෙන්වූයේ, එයින් නික්මුණු යන අදහසයි. නිබ්බනො කෙලෙස් නැමති වනය වැනසූ හෝ තණ්හාව නැතිකරන ලද හෝ, කිසස හෙතු මුසා හණ කෙලෙස්වලින් පිරුණේ නම් බොරු කියන්නේය. මෙහිදී ඒ කෙලෙස් නැතිකරන ලද බව දක්වයි. එයින් බාවරී බමුණාට ඇසීමට උනන්දුව ඇතිකරයි.

අමලො කෙලෙසින් අපිරිසිදු බව නැතිව, විමලො කෙලෙස් අපිරිසිදු බව ඉවත හළ, නිම්මලො කෙලෙස් කිලුටින් පිරිසිදුව, මලාපගතො කෙලෙස් කිලුටු දුරුකොට හැසිරෙයි. මලවිප්පහිතො කෙලෙස් කිලුටු නැතිකොට, මලවිප්පමුත්තො කෙලෙස්වලින් මිදුණේ, සබ්බමල විනිමත්තො වාසනා ආදී (පෙර කළ පින් ආදිය) සියළු කෙලෙස් කිලුටු ඉක්මවූ, තෙවතා එසේ කියන ලද කෙලෙස්, වණණුපසංහිතං උසස් ගුණයෙන් යුතු, සවච්චහයො 'බුද්ධ' යැයි කියන නමටම නිසැකවම, ඇත්තටම සුදුසු වූ, බ්‍රහ්ම ඒ බමුණ අමතයි. ලොකෙ කැඩී බිඳී යන අරුතින් ලෝකය නම් වෙයි. එකො ලොකො භවලොකො තෙභූමක විපාකයි. 'වේ' යන අරුතින් භවය, එසේ වන ලෝකය භව ලෝකයයි. භවලෝකය, සම්භව ලෝකය යැයි මෙහි එක



එකක් දෙකක් සේ ගැනේ. ඒ අනුව භවලෝකය සම්පත්ති භව, විපත්ති භව ලෙසින් දෙ ආකාරය. සම්පත්ති භව ලෝකො සෑප ඇතැයි සැළකෙන ලෝකයයි. එය බලාපොරොත්තු ඉටුවන බැවින් යහපත් සෑප ඇති ලෝකයයි. සම්පත් ඇති භවය සම්පත්ති භවයයි. ඒ ලෝකයම සම්පත්ති භව ලෝකො යහපත් කටයුතු (පල දරන) පල ලබන්නේ යැයි සම්භව වන අතර, විපත්ති භව ලෝකො අපාය ලෝකයයි. එහි අනිටු පල විපාක ඇති බැවින් විරූප ලෝකයයි. විපත් සහිත ලෝකය විපත්ති භව ලෝකයයි. විපත්ති සමභව ලෝකො අපායෙහි රැඳීමට සිදුවන කටයුතු, එහි හටගැනේද, එහි පලය විපත්තිදායක වේද විපත්ති සම්භව වේ.

තිසෙසා වේදනා සුව විදීම, දුක් විදීම සෑප ද දුක්ද නොවූ විදීම ලෝකීය වේ. ආහාරා හේතු, ඒ අනුව පලය භුක්ති විදී ද ආහාරා, කබලිංකාර, එසස, මනෝ සංවේතනා, විඤ්ඤාණ යැයි සතරාකාර ආහාර වේ. ගති සොබා අනුව, කැබලිකොට, පිඬුකොට ගතයුතු බැවින් කබලිංකාර වේ. ගිලිය යුතු බැවින් ආහාර වේ. බත්, පිට්ටු ආදියෙහි රස ඕජාවටද ඒ නම ගැළපේ. ඕජාවෙන් යුතු දේ ආහාරයට ගනිති, ආහාර වේ. ඇසින් ලබන පහස ආදී ලෙස පහස (එසස) සය ආකාරය. එය (පෙර කී පරිදි) තුන් ආකාර වූ විදීමේ ලබන බැවින් ආහාර වේ. මනසින් සිතිවිල්ල නො ඇලේ යැයි මනෝ සංවේතනා, අජාතීය (අසුන් යෙදූ) රියක් මෙනි. තෙහුමක කුසල් අකුසල් සංවේතනා ඒ භව තුනෙහි ආහාර මෙන් වේ. විඤ්ඤාණං දහනව ආකාර වූ පිළිසිඳ ගැනීමේදී පහළවන විඤ්ඤාණයයි. එය පිළිසිඳ ගැනීම නම් වූ රූපය උපදවයි යන අරුතින් ආහාරය. උපාදානකඛණ්ඩා උපාදාන සසර පැවැත්මට උපකාරී වන (තණ්හා දිට්ඨි ආදී) සමූහ කොටස්, මැද පද ලොප්කොට ඇතැයි දතයුතුය. ගින්නට තණකොළ දහයි යා ආදිය මෙන් උපාදාන නිසා හටගත් බැවින් උපාදානකඛණ්ඩා, රාජපුරුෂයෝ යම්සේද උපාදානයට අරමුණු වන බැවින් උපාදානකඛණ්ඩා, ගසක මල් මෙන්, ගසක ගෙඩි මෙන්, උපාදාන, කාම, දිට්ඨි, සීලබ්බත, අතතවාද යනුවෙන් සතරාකාරය. උපාදාන යන්නෙහි අදහස දැඩිසේ, බොහෝ සේ අල්ලා ගැනීමයි. රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර හා විඤ්ඤාණ උපාදාන සමූහ පහකි.

ෂ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි ඇස, කන, නාසය, දිව, කය ආයතනයි. (මීට අදාලව) විඤ්ඤාණයෙහි පැවැත්ම කියා ඇති පරිදීමය. අටලෝ දහමද එසේමය. එහෙත් ලාභ, අලාභ, යස, අයස, නින්දා, පැසසුම්, සෑප, දුක් යන



ලොව පවත්නා වූ මෙම දහම - සොබාවය, සිහිය උසස්කොට සලකා ඇත. ඒ අනුව ලොවෙහි පවත්නා සොබාවය ලෝ දහමයි. මෙයින් මිදුණු කෙනෙක් නම් නැත. බුදුවරුන්ටද එසේමය. 'මහණෙනි, මේ ලෝදහම් අට ලෝකය අනුව සැරිසරයි. (පෙරළෙයි.) ඒ අට කවරේද? ලාභ.....සැප දුක් යන මේ අටලෝ දහම අනුව ලෝකය පෙරළෙයි. ලෝකයද මේ අටලෝ දහම අනුව පෙරළෙයි.' 'අටයිමෙ හිකඩවෙ ලොකධම්මා ලොකං අනුපරිවත්තති, ලොකොව අට්ඨලොක ධම්මෙ අනුපරිවත්තති කතමෙ අට්ඨ? ලාභොව අලාභොව -පෙ- සුඛංව දුක්ඛංව, ඉමෙ ඛො හිකඩවෙ අට්ඨලොකධම්මෙ අනුපරිවත්තති. අනුපරිවත්තති ලුහුබදිති. අත්තොහරිති. ලෝකයෙන් ඇත් නොවී නොනවතී, පවතී යන තේරුමයි. ලාභො යනු පැවිද්දාට සිවුරු ආදියත්, ගිහියාට ධනය, ධාන්‍ය ආදී දේ ලැබීමයි. එය නොලැබීම ලාභයක් නොවේ. ලාභය නොවන්නේ අලාභය යැයි කීම මිස වෙසෙසින් දැනගැනීමක් නොවන්නේය. යසො පිරිවර එයද නොලැබීමේ යසස අයසයි. නිඤා නුගුණ කීම, පසංසා ගුණ කීම, සුඛං කායික මානසිකව කැමැත්ත ඇතිකරවන, දුක්ඛං පොදු ජනයාට, සෝවාන් වූවනට, සකදාගාමී වූවන්ට කායික මානසික ලෙසද, අනාගාමී අරහත් වූවනට කායිකවද බලපායි. සත්තාවාසා ජීවීන් වාසය කරන තැන්, ඒවාද කලින් කී පරිදි (බන්ධා) සමූහම වේ. විඤ්ඤාණ පවත්නා (බඹලෝ වැනි) තැන් හත, අසඤ්ඤාතලය හා තේවසඤ්ඤාතාසඤ්ඤායතනය සමග නව සත්තාවාසයද වේ.

දසායතනානි ඇස, රූප, කත, හඬ, නාසය, ගඳසුවඳ, දිව, රස, කය, පහස ඒ ආයතන දහයයි. ද්වාදසායතනානි මනස හා හැඟීම් (ධම්මායතන) සමග ආයතන දොළහකි. අට්ඨාරසධාතූයො ඇස, රූප, හැඳිනීම (වකඛු විඤ්ඤාණ) මනස, ධම්ම හා මනසින් හැඳිනීම (මනෝ විඤ්ඤාණ) මේ එක එකක් තුනෙන් වැඩිවූ විට ධාතූ දහඅටකි. සදිසනාමො ඒ බුදුවරුනට සමාන නම්, එකම ගුණ ඇති නම්, සදිසවහයො එකම ගුණවැණුම් නමකින් කැඳවීම, සවචසදිසවමහයො නිබ්බාරු වූ (සුදුසු පරිදි වූ) එකම ගුණවැණුම් නමකින් හැඳින්වේ. ආසිනො ඵලඹෙන ලදුව උපාසිනො පැමිණ ඇසුරු කරන ලදුව, පයිරුපාසිනො බැතියෙන් බොහෝ කොට ඇසුරු කරන ලදුව,

කුබ්බනං කුඨා වනය, බහුපඵලං කානනං ආවසෙය්‍ය නොයෙක් පලවැල ඇති වනයකට පැමිණ, වසන්නේය. අප්පදසෙස බාවරී වැනි මඳ නුවණ ඇත්තන්, මහොදධිං අනොතත්ත ආදී බොහෝ ජලය පිරුණු.



අප්‍යසදසසා මද දැකීම් ඇති, පරිත්තදසසා ඉතා අඩු දැකීම් ඇති, ථොකදසසා අල්ප දැකීම් ඇති, ඔමකදසසා පහත් දැකීම් ඇති, ලාමක දසසා නොවැදගත් දැකීම් ඇති, ජතුකදසසා උසස් නොවූ දැකීම් ඇති, අප්‍යමාණදසසනං පමණ ඉක්මවූ, අපමණ (දෙනා) නිවන් දැකීම, අගගදසසනං ඇත්තෙන්ම උතුම් දැකීම යැයි ආදී ලෙසින් උසස් දහම් දැකීම, සෙට්ඨදසසනං 'දෙපා ඇත්තවුන් අතුරෙන් සම්බුද්ධත් වහන්සේ උසස්' යැයි දැකීම, විසෙට්ඨ දසසනං උපසග්ග පද හතරකින් (අරුත) වැඩිදියුණු කරන ලදී. අසමං සමාන නොවූ, සියල්ල දන්නා වූ, අසමසමං අසම වූ, අතීත බුදුවරුන් හා සමාන වූ, අප්‍යට්ඨසමං තමන් හා සමාන වූවකු නැතිව, අප්‍යට්ඨාගං තම රූපයට හා සම කෙනෙකු නැති, අප්‍යට් පුග්ගලං පිළිමල් කෙනෙකු නොමැතිව, දෙවානිදෙවං දෙවියන්ගෙන් දෙවි වූ, ඉතා යහපත් පිළිගත් සම්මත අරුතෙන් උසහං, බය තිගැස්සීම් නොවන අරුතින් පුරිසසිහං, දොස් රහිත බැවින් පුරිසනාගං උසස් (අගනා) අරුතින් පුරිසාඡක්ඛං අට පිරිස අතර, පොළව මැඩ, දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි කිසියම් පටහැනි මත දරන්නකු විසින් හෝ, සතුරු වූවකු විසින් කම්පා කළ නොහැකි, නොසැලෙන සේ සිටින අරුතින් පුරිස නිසහං, දහම් දෙසීමේ වගකීම උසුළන බැවින් පුරිසධොරණං, මානසකං වාදනං, මනසින් සිතා කරන ලද (පෙන්නන ලද) කුඩා විලක් හෝ මානස නම් විල හෝ, අනොතතතං වා දහං සඳහිරු දකුණින් හෝ උතුරෙන් හෝ යමින් ගිරිකුළු අතරින් එය බබළවත්ද, කෙළින් ගමන් කරනවිට බබළන්නේ නැති හෙයින්ද එය 'අනොතතත' යැයි හඳුන්වන ලදී. මෙබඳු අනොතත්ත විල හෝ, අකෙධාහං අමිතොදකං අපමණ වූ බොහෝ ජලය රැඳුණු තැනක් සෙලවීමට නොහැකි වන්නේය. එවමෙවං උපමා සැසඳීම, භගවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ උසස්ම බැවින් සෙලවිය නොහැකි, කැළඹිය නොහැකි වන්නේය. අමිත තෙජං අපමණ වූ තුවණ තේජස, පහිනන ඤාණං දසබල තුවණ ආදී ලෙසින් කොටස් කොටස් සේ දැක්වෙන තුවණ, විවට්ඨකඛං භාත්පස දක්නා ඇස, පඤ්ඤාපහෙද කුසලං පිරික්සීමෙන්, මැනවින් දැනගැනීමට සමත් වූ නොයෙක් ආකාර වූ තුවණ, අධිගතපට්ඨසම්භිදං සිවුපිළිසිඹියා ලද, වෙසාරජ්ජප්පතතං 'මැනවින් අවබෝධ කරන ලදැයි දැනගැනීමේදී, මෙම කරුණ අවබෝධ නොවීයැයි ආදී ලෙසින් (කිව නොහැකි පරිදි) සතර තැන්හි ඉතා නිපුණ බවට පත්, සද්ධාධිමුත්තං පිරිසිදු වූ පල සමවත් සිතින් එහි පිවිසුණු සෙන පව්වතතං පෙර කළ පින් (වාසනා) ද නැති කළ බැවින්, පිරිසිදු (පෙර බුදුවරුන්ටද හුරු වූ) ආවේණික ජීවිතය, අද්වයභාණි සුදුසු,



යහපත් වචන කථාකරන බැවින්, වචන දෙකක් (එකිනෙකට නොගැළපෙන) භාවිත නොකරන, තාදිං මෙබඳු ලෙස වියැයි ඉටු අනිටු දෙයෙහි කම්පා නොවන හෝ, එසේ පොරොන්දු නොමැති තථා පටිඤ්ඤා තං, අපරිත්තං කුඩා නොවූ මහත්තං තුන්ආකාර ධාතු ඉක්මවා මහත් බවට පැමිණි ගම්හිරං වෙනත් කෙනෙකුට පිවිසිය නොහැකි, අප්‍රමේයං සමාන නොවන බැවින්, පමණ කළ නොහැකි, දුප්පරියොගාහං බැසීමට අපහසු, දුකින් පිවිසිය යුතු, පහුතරතනං සැදැහැ ආදී බොහෝ රුවන්, සාගරසමං රුවනාකරයකින් මුහුද හා සමාන, ඡළංගු පෙකබාය සමනනාගතං ඇසින් රූප දැක සතුටු වන්නේද නොවේ. අසතුටු වන්නේද නොවේ යැයි කී පරිදි සය කොටසකින් පිරිපුන් වූ, අතුලං සම කිරීමට නොහැකි, විපුලං ඉතා මහත්, අප්‍රමේයං සම නොවන බැවින් පමණ කළ නොහැකි, තං තාදිසං ඒ තාදී ගුණින් යුතු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට, පවදන මග්ගවාදිනං මග පෙන්වා දෙන්නන්, කරුණු කියා දෙන්නන් වටිනා දේ පැහැදිලි කරදෙන්නන් අතරින් නිසි අවබෝධ ලබනිසි සැබඳේ. මෙරුමිව නභානං ගිරිකුළු පව් අතර මහමෙර මෙන්, ගරුළුමිව දිජානං කුරුල්ලන් අතර ගුරුළුකු මෙන්, සිහමිව මිගානං සිවුපාවුන් අතර සිංහයකු මෙන්, උදධිමිව අණණුවානං පැතිරුණු මුහුදු අතර මහ සමුද්‍රය මෙන් මනාව අවබෝධය ලැබීම්. ජන පවරං උතුම් බුදුරදුන් වෙත,

යෙ මෙ පුබ්බෙ යෙ+ඉමෙ යම් තැනැත්තෝ මෙයින් පෙර (මීට පෙර කරුණු විමසූ බොහෝ දෙනා) තමනුදාසිනො අඳුර දුරු කරන්නා වූ, භූරිපඤ්ඤා නුවණ නැමති ධජයෙන් යුතුව, භූරිමෙධසො මහත් වූ නුවණ පෙන්වන, පහංකරො තේජස් ඇති කරන, ආලොක කරො අඳුර දුරුකරන, ඔහාසකරො එළියක්, ආලෝකය ඇතිකරයි, පහනක් මෙන් එළිය කරයි, දීපංකරො පහනක් මෙන් එළිය කරයි. උජේජාතකරො පවසන්නා වූ, පජේජාතකරො ඒ ඒ දිසාවල (ජනතාවට) පවසන්නා වූ, භූරිපඤ්ඤාණෙ පැතිරුණු නුවණින්, ඤාණපඤ්ඤානො නුවණින් පසිඳු වූ, පඤ්ඤාධජො නුවණ කොඩියක් සේ ඔසවා ඇති, කොඩිය රියෙහි සලකුණ වේ 'ධජො රථසස පඤ්ඤාණං' ආදී තැන් මෙහි. විභූත විහාරී පුරුදු විහරණයෙන්, සන්ද්ධික මකාලිකං තමන් විසින්ම දැකිය යුතු, කාලසීමාවකට යටත්කොට නොපැමිණිය යුතු, අනිතිකං කෙලෙස් උවදුරු නැති, සන්ද්ධිකං ලොවුතුරු දහම අවබෝධ කරන ලද තැනැත්තා පිළිබඳව ඇදහීමෙන් පමණක් ඇතිවන යා යුතු මග හැර, තමන් විසින්ම විමසුම් නුවණින් දැකගත යුතු යැයි සන්ද්ධිකො, එසේ තමන්ම දැකිය යුතු පල ලබන දෙයට නියමිත කාලයක් නොමැති බැවින් අකාලො කාලයක් වෙන්ව නොතිබීමම අකාලිකො මේ



උතුම් අරිය මග දහම, තමන්ට ඒ ආසන්නයේදීම පල ලබාදෙනැයි යන තේරුමයි. තං අකාලිකං එන්න, මේ දහම දෙස බලන්න, එය පවත්නා අයුරු බලන්න, එසේ පැමිණ බැලීමට සුදුසුය. එබැවින් එහි පසසිකං ගිනි ඇවිලුණු රෙදිකඩක් හෝ, ගිනි ඇවිලුණු හිස හෝ (සළකා) මැදහත්ව තම සිත මෙහෙයවීමට සුදුසු හෙයින් ඔපනයිකො ඒ ඔපනයික වූ (දහම) තං ඔපනයිකං උගහටිතඤ්ඤ ආදී සියළු දෙනා විසින් පුරුදු කරන ලද මගෙන් ලද පලය අවබෝධ කරන ලැයි (දුක්ගිනි) නිවන ලැයි තම තමන් කෙරෙහි දතයුතු යැයි පවචනාං වෙදිතබ්බං විඤ්ඤාහි ඉක්බිති බාවරී 'කිනත්ත තමහා' ආදී ගාථා දෙක කිය.

මුහුත්තමපි සුඵ මොහොතකදී, බණ්ණමපි නොබෝ කලකින්, ලයමපි මද චේලාවක්, වයමපි කොටසකදී, අද්ධමපි දවසකුත්, එවිට පිංගිය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයෙන් වෙන් නොවන බවට 'නාහං තමහා' ආදී ගාථා කිය. ඒ බුදුරදුන් මම ඇසින් මෙන් සිතින් දකිමි. නමසසමානොව වසෙමි රතතිං නමදිමිත්ම රුය ඉක්මවමි. තෙන තෙනෙව නතො යමි පෙදෙසක බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ වසන්ද, ඒ ඒ දෙසට මම ද නැඹුරු වෙමින්, ඇත් නොවෙමින් සිටිමි'යි දක්වයි.

දුබ්බල ථාමකසස සවිමත් බවින් අඩුවී, ඒ දුබ්බ බව නිසා කය නිසි අයුරු පවත්වා ගැනීමට නොහැකි යැයි කියන ලදී. තෙනෙව කායො න පරෙති, ඒ දුබ්බ වූ සවි බල නැති කය බුදුරජාණන් වහන්සේ සිටින තැනට නොයයි. න පලෙති යනුවෙන්ද පාඨයකි. එයද එම අදහසයි. තත්ථ බුදුරජාණන් වහන්සේ සමීපයෙහි, සංකප්පයත්තාය කල්පනා ගමනින්, තෙන යුතො (සිත) ඒ බුදුරදුන් කෙරෙහි යොමු වූයේ චේ. යෙදුනේ චේ. යෙන බුද්ධො යමි දිසාවකින් බුදුරජාණන් වහන්සේ කරා එළඹිය යුතුද, ඒ දිසාවෙන් (කය) ඉවත්ව නොයයි. නැතහොත් ආධාර විබත් අරුතෙහි කරණ විබත් වචනයයි. බුදුරදුන් වෙසෙන තැනින් ඉවත නොයයි. න වජ්ඣ ඉදිරියට නොයයි. න ගච්ඡති නවතියි. නාතිකකමති නොපැමිණෙයි. පංකෙ සයානො කාම නැමති මඩෙහි නිදාගනිමින්, දීපාදීපං උප්පලවී වෙනත් සමයක නායකයෙකු ළඟ සිට තවත් සමයක නායකයෙකු වෙත එළඹියෙමි. අථද්දසාසිං සමබුද්ධං මම මෙබඳු වැරදි දැකීමක් ගෙන, ඒ ඒ තැන ඇවිදිද්දී පාසාණක වෙතියෙහිදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දුටිමි. සෙමානො වැතිරෙමින්, සයමානො නිදාගනිමින්, ආවසමානො වාසය කරමින්, පරිවසමානො නිතර වසමින්, පලවිං උඩට-(මතුපිටට) නැගෙමි. උප්පලවිං එතරවිමි. උපප්පලවිං



ඉවුරට පැමිණියෙමි. සමුප්පලවිං උපසග්ගයෙන් පද අරුත වැඩි කරන ලදී. අද්දසං නිද්දේසයෙනි දැක්වූ පදයකි. අද්දසං දුටුවෙමි. අද්දකං බැලුවෙමි. අපසං සෙවිමි. පටිච්ඡක්ඛනානි විනිවිද ගියෙමි.

මේ ගාථාව අවසානයෙනි පිංගිය හිමියන්ගේද, බාවරීගේද ඉඳුරන් දහම් අවබෝධයට සුදුසු බව දැන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්පුර වැඩ සිටිමින්ම, රන්පැහැ ආලෝකයක් මුදාහළහ. පිංගිය හිමි බාවරීට බුදුගුණ විස්තර කරමින් සිටිද්දීම ඒ ආලෝකය දැක, 'මේ කුමක්දැ'යි විමසා බලනවිට, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමා ඉදිරියේ වැඩසිටියා සේ දැක, 'බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩසේකැ'යි බාවරී බමුණාට දැන්වීය. බාවරී අසුනින් නැගිට ඇඳිලි බැඳ වැඳ සිටියේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේද ආලෝක දහරාවක් පතුරුවා, බමුණාට තමන් දක්වන්නාක් මෙන්, දෙදෙනාගේම අදහස් දැන, පිංගිය හිමි අමතා 'යථා අහු වක්කලී' යන මෙම ගාථාව වදාළහ. එහි අරුත නම්, යම් සේ සැදැහෙන් බරව සිටි වක්කලී තෙරුන් මෙන්ද, (බාවරීගේ) සිසුන් දහසය දෙනා අතුරෙන් හදාවුඩ මෙන්ද, ආලවී-ගොතම මෙන්ද, සැදැහෙන් මිදී, අරහත් බවට පත්වූ සේ, ඔබද ඒ සැදැහැ බවෙන් මිදෙව. එසේ සැදැහැ බවින්, 'හේතු නිසා ඇතිවන හැම දෙයම අනිස' යැයි - 'සබ්බ සංඛාරා අනිච්චා' ආදී ලෙසින් විදසුන් වඩා මාරයාට අයිති පෙදෙසින් එතර වූ නිවනට යන්නැ'යි අරහත් බව කුළුගන්වමින් දේසනය නිමකළහ. දේසනය අවසානයෙනි පිංගිය හිමි රහත් පලයෙහිද බාවරී අනාගාමී පලයෙහිද පිහිටියහ. බාවරී (බමුණාගේ) පන්සියයක් සිසුවෝ සෝවාන් පලයෙහි පිහිටියහ.

එහි - මුඤ්චසසු මුදාහරිවු, පමුචසසු (වෙසෙසින්ම) මුදාහරිවු. අධිමුචසසු සිතේ තහවුරු බව ඇතිකර ගනිවු. ඔක්කප්පෙහි බොහෝ බොහෝ ගරු බුහුමන් උපදවා ගනුව. සබ්බ සංඛාරා අනිච්චා නැතිව යන අරුත ගනුව. සබ්බ සංඛාරා දුක්ඛා දුක් අරුතින් (ගනුව) සබ්බ ධම්මා අනත්තා වසගයෙනි නොපවත්නා අරුතින් (ගනුව.) දැන් පිංගිය තෙරුන් වහන්සේ තම පැහැදීම පළ කරමින්, 'එසභියො' ආදී ගාථා කීහ. පටිභානවා වැටහෙන සියුම් නුවණින් යුතු, භියො වඩ වඩාත්, අධිදෙව අභිඤ්ඤාය දෙවියන් අභිබවා යන දහම දැන, පරොවරං ලාමක වූ, උසස් වූ තමන්ගේ, වෙනත් පුද්ගලයන්ගේත්, දෙවියන්ගේත් ඉක්මවා යන තරම් සියළු කරුණු දක්නා ලදැයිද, අවබෝධ කරන ලදැයිද මෙයින් කියන ලදී. කංඛිතං පටිජානනං තදබල සැකය තිබූ බැවින් 'දැන් මුළුමනින්ම' සැකයෙන් දුරු වූයෙමි'යි



මැනවින් දැන ගැනීම නිදේසය දක්වයි. පාරායනික පඤ්ඤානං පාරායනීය බමුණන්ගේ පැන විමසීම, අවසන් කරයි යනු අනන්තකරො කෙළවර කරයි. පරියනතකරො සීමාවක් කරයි, මායිමක් කරයි, පරිවේෂද කරො නිගමනය කරයි. පරිවට්ඨමකරො සහිය පඤ්ඤානං හුදෙක් පාරායනීය බමුණන්ගේ පැන පමණක් නොවේ. එමෙන්ම සහිය පිරිවැජ් ආදීන්ගේ පැන ද කෙළවර කරති'යි දැක්වීමට සහියගේ පැන යනුවෙන්ද කිය. අසංහිරං රාගාදියෙන් ඇත් වූයේ, අසංකුප්පං කෝප සහගත බවක් ඇති නොවන, වෙනස් නොවන (මෙබඳු ගති රහිත) මේ වචන දෙකින්ම නිවන ගැන කියයි. අද්ධා ගමිසසාමි නිසැකවම නැවත සසර ඉපදීම නැති නිවනට යන්නෙමි. නමෙඤ්ඤා කංඛා ඒ නිවන ගැන මට සැකයක් නැත. එවං මං ධාරෙහි අධිමුක්ත චිත්තං 'පිංගිය, එපරිදිම ඔබද සැදැහැබව මුදාහරව' භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මෙම අවවාදයෙන්, තමන් කෙරෙහි සැදැහැ (තහවුරුව) බරෙන් මැනවින් නිදහස්ව, ඒ බව භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පැවසුවේ 'එසේ මා සළකා ගනු මැනව' යනුවෙනි. න සංහරියති ගෙන හකුළුවාලීමට නොහැකිය. නියොගවචනං අදාල සුදුසු වචනයකි. අවඝාපන වචනං සනිටුහන් වචනයයි. මෙම පාරායන වග්ගයෙහි අතරතුර නොකියන ලද යම් කරුණු ඇතොත්, එය යට කියන ලද පරිදි ගත යුතුය. ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය.

දාහත්වන පාරායණ සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේ ය.

## 18.

මෙයින් පසු බහුවිසාණ සූත්‍ර විස්තර සඳහා ඉඩ ලැබී ඇත. එහි 'සබ්බසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං' යන (ගාථාවෙහි) අතිරේක වචන පමණක්ම විස්තර කරන්නෙමි. සබ්බසු වෙන්කර දැක්වීමක් නැතිව, භූතෙසු හැම ජීවීන් කෙරෙහි, මෙහි භූතෙසු යන වචනයෙහි (යෙදෙන අයුරු) කිසියම් දෙයක් සිදුවූ විට, ඇතිවූ විට, මෙසේ වූ විට, පවති ඇවැත් වේ 'භූතසමිං පාවිතතියං' (විනයෙහි) යෙදී ඇත. 'සාරිපුත්ත, මෙය ඇති තතු පරිද්දෙන් සළකා බලව' 'භූතමිදන්ති සාරිපුත්ත, සමනුපසස්සි' යනුවෙන් බඤ්ඤා පංචකය හෙවත් සිරුර පිළිබඳවද, 'මහණ, සතරාකාර වූ මහාභූත හේතුකොට ගෙන,



'චතතාරො ඛො භික්ඛු මහාභූතා හෙතු' මේ තැන්වල පටිච්ඡාද ආදී සතරාකාර ධාතු කොටස් සඳහාද, යමෙක් (ජීවිත) කාලය නසා ඇත්ද 'යො ච කාලසසො භූතො' මෙබඳු තැන කෙලෙස් නසන ලද අරුතින්ද, 'ලොච හටගත් සියල්ලම හැර දමති' 'සබ්බෙව නික්ඛිපිසසනති භූතා ලොකෙ සමුසසයං' යන තැන සියළු සතුන් (ජීවීන්) අරුතෙහිද 'භූතගාම පාතව්‍යතාය' යන තැන ගස් ආදියටද, 'හටගත් ජීවීන් ඒ ඒ පරිදි හඳුනාගනිති' 'භූතං භූතතො පජානාති' මේ ආදී තන්හි වාතුමහාරාජික දෙවිලොවෙන් පහළ සජීවීන්, සජීවී සිරුරු ඇත්තවුන් දැක්වීමට යෙදේ. පොදුවේ මෙහි පොළව, ගිරිකුළු ආදියෙහි වෙසෙන - හටගත් ජීවීන් භූත යන්නෙන් දතයුතුය. ඒ ජීවීන් අතර, නිධාය බැහැර කොට, දණ්ඩං කය, වචන, සිතින් කරන වැරදි දේ, කයෙහි දුසිරිත් ආදියට සමාන වචනයකි. කයෙහි ආදී දුසිරිත් නිසා ලබන දුක්ගැහැටවලින් වන විපාක දඬුවමක් මෙන් සළකා, දණ්ඩ යැයි දැක්වේ. වචනයෙන් හා සිතෙන් දුසිරිතට යොමුවීමද මෙසේම දතයුතුය. පහරදීමද මෙහිලා ගැනේ. එයද බැහැර කිරීම ගැනද කියන ලදී. අවිභෙදියං හිංසා නොකරන බවයි. අඤ්ඤාතරංපි කිසියම් තැනැත්තෙක්, තෙසං ඒ සියළු දෙනාට න පුතනම්වෙස්සා තමන්ට දාව උපන් පුතු, කැත්කුල කතකගෙන් උපන් පුතු, හදාවඩා ගත් පුතකු, අතවැසි යන සිවුආකාර වූ පුතුන් අතර, කිසිම පුතකුට කැමති නොවන්නේය. කුතො සහායං (එසේ නම්) තවත් කෙනෙක් සහායකයෙකු ලෙස කෙසේ කැමති වෙත්ද? එකො එකම දෙය පැවිදිවීම යයි කියන ලද පරිදි, තවත් කෙනෙකු - දෙවැන්නෙකු නොමැති වීමෙන්, තනිවම තණ්හාව නැති කිරීමෙන් තනිවම පසේබුදු බවට අවබෝධය ලැබීමෙන්, පැවිදි වූවන් දහසක් මැද වුවද පවත්නා වූ ගිහියන් හා ගිහි ජීවිතයට අදාල බැඳීම් සිදු බිඳ දමන ලද බැවින්ද එකො යැයි අදහස් වේ. එයින් පැවිදිව තනිවම සිටින බව දැක්වේ. තනිවම යයි. තනිවම හිඳී. තනිවම නිදාගනී. තනිවම ඉරියව් පවත්වයි. මේ අනුව දෙවැන්නෙකු නොමැති බැවින් එකො යනුවෙන් දැක්වේ.

තණ්හාව දෙවැනි කොටගත් තැනැත්තා මේ ආකාර වූ මිනිසක් බව හෝ වෙනත් ආකාර උපත් ලබමින්, දිගු කලක් සසර සැරිසරමින් සසර ගමන නොඉක්මවයි. තණ්හාව දුකට හේතුවන බැවින් එහි විපාක දැන, කිසිම දෙයක නොඇලෙමින්, තණ්හාව දුරුකරන, සිහියෙන් යුතු වූ පැවිද්දා සසර ද දුරුකරයි.'



තණ්හා දුතියො පුරිසො දීඝමඤ්ඤාන සංසරං  
ඉත්ථභාවඤ්ඤාථාභාවං සංසාරං නාති වතනති

එතමාදීනවං ඤාත්වා තණ්හං දුක්ඛස්ස සමභවං  
වීතතණ්හා අනාදානො සතො භික්ඛු පරිබ්බපේ

තෘෂ්ණාව දෙවැනි කොට ඇති පුරුෂ තෙමේ දිගු කලක් මුළුල්ලෙහි සැරිසරනුයේ ඉහාත්මභාව අනාගතාත්ම භාව සංඛ්‍යාත වූ සංසාරය නො ඉක්මවයි.

අතීතාදී ස්කන්ධයන්හි මෙසේ ආදීනව දැන, තෘෂ්ණාව දුක්ඛ කාරණයයි දැන පහ වූ තෘෂ්ණා ඇති ආදාන රහිත වූ මහත් සිහියෙන් යුතුව රහතන් වහන්සේ හැසිරෙන්නාහ.

මෙසේ තණ්හාව දුරුකරන අරුතින් එකො නම් වේ.

මුලින්ම කපා දමන ලද තල්ගසක් නැවත හටනොගන්නාක් මෙන් සියළු කෙලෙස් සිද්ධ දමන ලදැයි 'සබ්බකිලෙසස්ස පහිනා, උච්ඡින්නමුලා, තාලාවත්ථුකතා, ආයතිං අනුප්පාද ධම්මා' මෙසේ නිසැකවම කෙලෙසුන් දුරුකළ බැවින් 'එකො' වේ. ගුරුවරයකු නොමැතිව, තමාම තම දැනුම මෙහෙයා නුවණින් පසේබුදු බව අවබෝධ කරන ලද බැවින්ද 'එකො' යනුවෙන් ගැනේ. වරෙ මෙම අටවැදෑරුම් හැසිරීමයි. ඒ කෙසේද? කෙලෙස් දුරුකොට, බලාපොරොත්තු අරමුණ ඉටුකර ගැනීමේ සිවුආකාර වූ ඉරියවු පැවැත්වීම නම් වූ ඉරියාපථ චරියාව, තම ඉඳුරන් නැමති දොරටු වසා සංවර කරගැනීම නම් වූ ආයතන චරියාව, හැමවිටම, නොපමාව, කය පිළිබඳව මෙනෙහි කිරීම ආදී සිවු වැදෑරුම්ව සිහිය පිහිටුවා ගැනීම නම් වූ සති චරියාව, පවත්නා සිත අබ්බවා යන සිවුදැහැන් ලබා එකඟ බවට පත්කරන සමාධි චරියාව, බුද්ධි සම්පන්න වූ සිවුසස් පිළිබඳ වූ ඤාණ චරියාව, උතුම් සිවුමගෙහි මනාව පිළිපත් පරිදි වූ මග්ගචරියාව, මහණකමෙහි පල ලැබීම වන සිවුමග පලවලට පත්වීම නම් වූ පත්ති චරියාව, තුන් බුදුවරුන්, සියළු සත්වග කෙරෙහි හිතසුව සැලසීම නම් වූ ලොකසු චරියාවයි. එහි කොටස් ලෙසින් පසේබුදු සවිවනටද අදාල වේ. ඒ අනුව 'අට වැදෑරුම් හැසිරීම ගැන කියන ලදී. එය ඉරියාපථ චරියා - ඉරියව් හැසිරවීම ආදී ලෙස විස්තර වෙයි. 'එබඳු හැසිරීම්වලින් යුතු වන්නේය



යන අදහසයි. නැතහොත් ඒවා මැනවින් සිත දරා හැසිරෙයි. දැඩි උත්සාහවත්ව හැසිරෙයි. එළඹ සිටි සිහියෙන් යුතුව හැසිරෙයි. නොසැලෙන එකඟතාවෙන් සිත පිහිටුවා හැසිරෙයි. එය මනාව දැන තියුණු නුවණින් හැසිරෙයි. මෙසේ, අනුගමනය කරමින්, ඉඳුරන් මනා සංවර කරගනිමින්, 'ආයතන වරියාවේ' හැසිරෙයි. මෙසේ පිළිපදින්නා වූ තැනැත්තාගේ සිත උසස් බවත්, වෙසෙස් බවක් ලැබ ගනී. මෙසේ 'විසෙස වරියාවේ' හැසිරෙයි. වෙනත් ලෙසකින්ද හැසිරීම් අට ගැන කියන ලදී. ඒවායින් යුතු වන්නේ යැයි තේරුමයි. බග්ගවිසාණකප්පො යනු කඩුවක් බඳු දිග අඟක් නළලේ ඇති සතෙකි. (කඟවේණාය) 'කප්ප' යන වචනය අභිසද්දහන, වොහාර, කාලපඤ්ඤානි, ඡෙදන, විකප්ප, ලෙස, සමන්තභාව, සදිස ආදී නොයෙක් තේරුම් ඇත. 'පින්වත් ගොතමයන්ගේ අරහත් සම්මා සම්බුදු බව විශ්වාස කටයුතුය. 'ඔකප්පතියමෙතං භොතො ගොතමසස යථා තං අරහතො සම්මා සම්බුද්ධසස' - මෙහි විශ්වාසය, තහවුරු කරගැනීම යන අරුතින් 'කප්ප' යෙදී ඇත. 'මහණෙනි, පස් ආකාරයකින් සමණ දිවියට කැප වූ ගෙඩි අනුභවය අනුදනිමි' - අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්චභි සමණ කප්පෙහි එලං පරිභුඤ්ජිතුං' මෙහි පාවිච්චිය, පරිහරණය අරුතිනි. 'තිරතුරුවම කාලයක් යම්තැනක වසමි' 'යෙන සුදං නිව්වකප්පං විහරාමි' මෙහි කාලය දැනවීමටයි. 'ගරු කටයුතු කප්ප හිමි මෙසේ කීය. 'ඉව්වායසමා කප්පො' මේ ආදී තැන (තමන්) පැනවීමක් අදහසයි. කෙස් රැවුල් කපා, අලංකාරවත් කරන ලදී' 'අලංකතො කප්පිත කෙසමසසු' මෙහි කැපීම අදහසිනි. 'දැගුලක් තරමට සුදුසුය' - 'කප්පති දඬංගුල කප්පො' මෙහි කල්පනා අරුතිනි. 'වැතිර සිටීමට තරම් ඉඩක් ඇත' 'කප්පො නිපජ්ජිතුං' මෙහි ඉතා මදක් (යම්තමින්) යන අරුතිනි. 'භාත්පස වේළුවන වටපිටාව බබුළුවා' 'කෙවලකප්පං ඡෙතවනං ඔභාසෙක්ඛා' මෙහි අදාල වටපිටාව අරුතිනි. 'පින්වත, බුදුරදුන් හෝ සව්වකු සමග සාකච්ඡා කළද සමබවක් නොදනිමු' 'සත්ථු කප්පෙන කිර භො සාවකෙන සද්ධිං මනනයමානා නජානිමහ' මෙහි සමාන බවක් යන අරුතිනි. මෙම සූත්‍රයෙහි යෙදුනේ සමාන අරුතින් බව දතයුතුය. කඟවේණකු සමාන යැයි කියන ලදී. මේ එහි වචනයේ අරුත පමණි. එයින් අදහස් වන කරුණු මෙසේ දතයුතුය. මෙහි කියන ලද ආකාරයට දුසිරිතෙහි යෙදීම හැමදෙනා කෙරෙහිම අහිත පිණිස පවතීද, ඔවුන් එසේ පැවතුනත් (තමන්) එසේ නොකොට, එයට වෙනස් වන පරිදි මෙන් සිතිවිලි පැතිරවීමෙන්ද දඬුමුගුරු නොගෙන (තමන්) සිටියද, ඔවුන් දඬුවලින් හෝ ආයුධයකින් හෝ ගල්කැට කැබලිති ආදියෙන් හෝ හිංසා කරත්ද, එසේ හිංසාවෙන් තොරව, ඔවුන් කෙරෙහි මෙම මෙන් සහගත කමටහන වඩා, එහි වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර,



විඤ්ඤාණ ලෙස සලකා ඒ අනුසාරයෙන් ඒ වෙනත් දේවල්ද සංඛාර බවට (හේතු නිසා හටගත් දේ තිර නැති බව) විද්‍යුත් වඩා පසේ බුදුබව මම අවබෝධ කළෙමි' යයි මේ එහි අදහසයි. මිළඟට මෙය අනෙක් කරුණු හා ගැළපීමයි. මෙසේ කීවිට ඒ ඇමතිවරු 'හිමියනි, දැන් කොහි යන්නෙහිදැ'යි ඇසූහ. එවිට 'පසේ බුදුවරුන් පෙර කොතැන වැඩසිටියාහුදැ'යි මෙනෙහිකොට, ගණ්ඩමාදන පච්චෙහි යැයි දැන, ඒ බව වදාළ විට, 'හිමියනි, අප අත්හැර දැමීමට කැමති නොවනු මැනවැ'යි නැවත කීහ. එවිට පසේබුදුන් වහන්සේ, 'න පුතතමිච්ඡය්‍ය.....' කී සියල්ල මෙහි මෙසේ අදහස් වේ. මම දැන් මගේම පුතුන් ආදීන් මෙන්ම, පුතකු සේ සැළකෙන කිසිදු දෙයකට (කිසියම් දෙයක හිමිකමකට) කැමති නොවෙමි. එසේනම්, ඔබලා වැනි සහායකයන් ගැන කුමක් කියන්නද? එහෙයින් මා සමග යාමට හෝ මා වාගේ සිටීමට ඔබලා අතුරෙන් යම් කෙනෙකු කැමති වෙන්නම්, ඔහු තනිව හැසිරෙන කඟච්ඡෙකු මෙන් විය යුතුය. එසේ නැතහොත්, ඔවුන් විසින් 'හිමියනි, අප අත්හැර දැමීමට කැමති නොවනු මැනවැ'යි කී විට, ඒ පසේබුදුන් වහන්සේ, පුතුන්ද කැමති නොවෙමි, සහායකයන් ගැන කුමකට කියමිදැ'යි කියා, තමා පෙර කියන ලද පරිදිම තනිව හැසිරීමෙහි යහපත දැක, සතුටු සොම්නසින් පමුදිතව මෙම උදානය පහළ කළහ.

තසිනා (මෙය) පිපාසයක් බඳුය. භයභෙරවො සිතෙහි සුළු වූත්, ඉතා සුළු වූත් බිය තැනි ගැනීමි, ටාවරා කෙලෙසුන් නැසූ උතුමෝ, නිධාය හැරදමා, නිදහෙඤා තබා, ඔරොපයිඤා පහත්කොට, සමොරොපයිඤා බැහැරකොට හැරදමා, නිකඛිපිඤා එයින් ඉවත්කොට පටිප්පසමහිඤා සංසිද්ධවා, ආලපනං මූලසිට්ඨ කතාබහ කිරීම, ඇමතීම, සලලපනං මනාකොට කතා කිරීම, උලලපනං උසස්කොට කතා කිරීම, (වාටු බස් කීම) සමූලලපනං නැවත නැවත එසේ උසස්කොට කතාකිරීම, ඉරියාපථ වරියා ඉරියව් හැසිරවීම, ඉරියව් පැවැත්ම තේරුමයි. ඉතිරි දේද එබඳුය. ආයතන වරියා ඇස් ආදී ඉඳුරන් සිහිනුවණින් යුතුව හැසිරවීම, පතති (මහණකමෙන් ලබන) පල, ඒවාට පැමිණෙතියි පතති යැයි කියන ලදී. ලෝවාසි සත්වගට මෙලොව එලොව දියුණුව පිණිස කටයුතු කිරීම ලොකඤා, යනුවෙන් මෙහි වෙසෙස් කොට දැක්වේ. දැන් එම හැසිරෙන 'පරාසය' දක්වමින් 'චතුසු ඉරියාපථෙසු' ආදී ලෙස කීහ. සතිපට්ඨානෙසු සිහිය පිහිටුවා ගැනීම අරමුණ ලෙස කියනු ලබනවිට, සිහිය හා අදාලව වෙන අදහසක් නොවූවත්, වැඩහර ලෙසින් වෙනකක් මෙන් කියන ලදී. අරියසංචෙට්ඨ පළමුව, මෙලොවට අදාල ඇත්ත



දක්නා නුවණින් වෙන් වෙන්කොට, ඇත්තක් පරිද්දෙන්ම කියන ලදී. අරියමගෙහි සාමඤ්ඤඵලෙහි එයද වැඩහර ලෙසින්ම කියන ලදී. පදෙසෙ ලෝකයාගේ හිතසුව පිණිස හැසිරීම එක් කොටසක් ලෙස, නිප්පදෙසනො හිතසුව පිණිස හැසිරීම බුදුවරුම කරති.

නැවත, ඒ හැසිරීම් කරන තැනැත්තකු ලෙසින් දක්වමින් පණ්ඩිතපනනානං..... ආදී ලෙස කීහ. පණ්ඩිතපනනා නම්, ඉරියව් සන්සුන්ව පවත්වා ගතයුතු බැවින්, මහණකමට සුදුසු පරිදි කටයුතු කිරීමයි. ඉන්ද්‍රියෙහි ගුණද්වාරානං ඇස ආදී ඉඳුරන් හයෙහි, තම තමන් සීමාවෙහි පවත්නා වූ ඉඳුරන් එක එක දොරටු ලෙසින් සළකා, ඒවා වසන ලද අදහසින්, සංවර කරගත්තා වූ, ඇස් ආදියට (අරමුණු) උපදනා සේ ගැනේ. අප්පමාද විහාරීනං සීලාදියෙහි නොපමාව යෙදී කල්ගත කිරීමෙන්, අධිවිතත මනුෂ්‍යතනානං විදසුන් මුල්කොට, සිතේ උසස් බවක් යැයි කියන ලද සමාධියෙන් හෙවත් එකඟබවින් යුතු, බුද්ධිපතනනානං නාමරූප වෙන්ව ගෙන, මග සිතට පළමු උපදනා සිත දක්වා පවත්නා නුවණින් යුතුව, සමමා පටිපනනානං සිවුමග මොහොතෙහි, අධිගත ඵලානං සිවුපලයෙහි, තථාගතානං එසේ පැමිණි, අරහතනානං කෙලෙස් දුරුකළ, සමමා සමබුද්ධානං මැනවින් තමන් විසින්ම සියළුම දේ අවබෝධ කළ, මේ පදවල අරුත් පවසන ලදී. පදෙසෙ පවෙවක බුද්ධානං පසේ බුදුවරුන් එක් කොටසක්, පදෙසෙ සාවකානං සච්චන් එක් කොටසක්, අධිමුච්චනෙනා සිතේ තිර බව ඇති කරමින්, සද්ධාය වරති සැදැහැ ලෙසින් පවතී. පග්ගණනෙනා සතරාකාර වූ යහපත් උත්සාහ වඩමින්, උපට්ඨපෙනෙනා සිහියෙන් අරමුණු මනාව දැනගනිමින්, අවිකෙඛපං කරොනෙනා එකඟ බවෙන් වෙනසක් නොකරමින්, පජානනෙනා සිවුසස් දැනගන්නා නුවණින් ඒ ආකාරව දැන, විජානනෙනා ජවන් (සිත්) මුල්වන ඉඳුරන් සම්බන්ධ මෙනෙහි කිරීමේ හැඟීම් - අරමුණු දැනගැනීම, විඤ්ඤාණ වරියාය විඤ්ඤාණ හැසිරීම් මෙනෙහි කිරීම ලෙසින්,

එවං පටිපනනසස ඉඳුරන් හැසිරවීමෙහි පිළිපත් තැනැත්තාට මෙනෙහි කිරීමත් සමග, කුසලා ධම්මා ආයාපෙනති සමථ විදසුන් ලෙස පවත්නා යහපත් කරුණු බොහෝ සෙයින් පවතී. ආයතන වරියාය යහපත් කරුණු බොහෝකොට ආයතන වරියා නම් වේ. විසෙසමධිගව්‍යති විකඛම්හන, තදංග, සමුච්චෙද, පටිප්පසසද්ධි ලෙසින් වෙසෙස් බවක් ලබයි.



දැකීම් හැසිරවීම අනුව යහපත් ලෙස දකී. මනාකොට දකී. පසස්නා ලද සුන්දර දැකීම සමඟ දිට්ඨි ඒ යහපත් දැකීමෙන් නිවන පසක් කරන දැකීම හැසිරවීම සමඟ සංකප්පො මනාකොට පසස්නා ලද සුන්දර සිතුවිලි සංකල්පනය කරති. එම අරමුණෙහි මනාව සිත යොමුකර හැසිරවීමෙන් මනාව කියයි හෝ, පසස්නා ලද සොඳුරු වචන කියති සමඟ වාචා වැරදි වචනයෙන් (කතාබහෙන්) වැළකීමද මෙයට නමකි. එහි සිවු සංවර උත්සාහයෙන් මැනවින් කටයුතු කරයි. ඒ පසස්නා ලද සොඳුරු වූ කටයුතුවල යෙදීම සමඟ කම්මතොනා වැරදි කටයුතුවලින් වෙන්වීම එයට නමකි. එහි තුන්ආකාර වූ කාය සංවරයෙහි පිහිටා හැසිරීම, මනාව දිවි පැවතුම් සකසති. මනාව ඒ අනුව දිවි ගෙවති. පසස්නා ලද සුන්දර යහපත් වූ ජීවිකාව සමඟ ආජීවො වැරදි ජීවන පිළිවෙතින් වෙන්වීම එයට නමකි. එහි පිරිසිදු හැසිරීම, කිලිටි දේවලින් වෙන්ව සුපිරිසිදු හැසිරීම, මනාව උත්සාහවත් වෙයි. ඒ පසස්නා ලද සොඳුරු උත්සාහය සමඟ වායාමො එය (ජීවිතයෙහි) දරාගැනීම - මනාව සිහි කරමින් මනාකොට එහි හැසිරෙයි. පසස්නා ලද සොඳුරු සිහිය සමඟ සති එය වටහා ගැනීමෙන් මනාකොට දරාසිටිනු ලැබේයැයි පසස්නා ලද සුන්දර වූ සිතේ ඇතිවන එකඟ බව සමඟ සමාධි එහි කලබල නොමැති නිසල බවයි.

තං කප්පො ඒ ආකාරය - මෙබඳු යැයි තේරුමයි. තංසද්දිසො එය හා සමාන, තසසාද්දිසො යනුද පාඨයකි. තප්පට්ඨාගො ඒ හා සම, එබඳු යැයි අරුත් ඇති, පියවි රසය ඉක්මවූ ලුණු ගතියෙන් අතිලොණං, ලොණකප්පො ලුණු හා සමාන යැයි කියනු ලැබේ. අතිතිත්තකං තිත්ත ගතිය ඉක්ම වූ කොහොඹ හා සමාන යැයි, විසක් හා සමාන යැයි කියනු ලැබේ. අතිමධුරං කිරිබතටත් වැඩි (රසක්), හිමකප්පො හිම වතුර (සීත කළ ජලය) සඤ්ඤා මගපෙන්වන බුදුන් වහන්සේ හා සමාන, එවමෙවං උපමා දැක්වීමයි. මෙහිදී එක් පසේබුදුවරයකු විදසුන් පවසනා අයුරු කෙටියෙන් දක්වන්නෙමු. එහිදී නාමරූප විමසනු කැමති පසේ බෝසත්තුමා, රූපාරූප සමවත් අටෙන් යම් දැහැනකට සමවැද, නැගී, විතකක ආදී දැහැන් අංග හා ඒ හා සබැඳි පහස ආදී ගති ලකුණු, වැටහීම් අරුත් ලෙසින් පිරිසිදු දැන, ඒ සියල්ලම අරමුණ හමුවෙහි නැමෙන - අවනත වන තේරුමත් නාම යැයි නම නියමකොට ගැනේ. එවිට එහි හේතු සෙවීමෙන් හදවත නිසා පවත්නේ යැයි දකී. නැවත හදවතට හේතුවන, උපකාර වන, උපාදා රූප ද දැක, මේ සියල්ල වෙනස්වීමේ ගති ඇති බැවින්, රූපය යැයි (රූප්පන ලකුණං



රූපං) මෙසේ කෙටියෙන් නාමරූපය නියමකොට ගනී. සමථ වැඩීම ලෙසින් එය කියන ලදී. විදසුන් අනුව සළකා බලන සිවුධාතු කොටස් ලෙස ගැනීමෙන් (සතර මහා) භූත කොටස් පාදක කොට රූපය පිරිසිදු දැන, ඒ සියල්ලම වෙනස් වන ගති සළකා රූපය දකී. මෙසේ එහිදී වෙන්ව සැළකූ රූපයෙහි, ඇස් ආදිය නිසා පවත්නා රූප නොවන දේ (අරූප ධම්මා) ඉදිරියට එයි. එවිට ඒ සියළුම අරූප දේවල්ද නැමෙන ගතිය අනුව එකට සළකාගෙන, මෙය නාම යැයි දකී. පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ 'මේ නාමයයි, මේ රූප' යැයි කොටස් දෙකකින් සළකති. මෙසේ සළකා, නාමරූපයෙන් මතු වෙනත් ජීවියකු හෝ පුද්ගලයකු හෝ දෙවියෙකු හෝ බ්‍රහ්මයෙකු හෝ නැතැයිද දකිති.

'යම්මස් ඒ ඒ කොටස් එකතුවීමෙන් රථය යැයි හඳුන්වන්නා සේ, සමූහ කොටස් ලෙස එකතු වූ විට 'සතත' හෙවත් ජීවියකු ලෙස එකඟතාවයකට පත්ව ඇත.'

යථා හි අංග සමහාරා හොති සද්දො රථො ඉති  
එවං බන්ධස්ස සතතස්ස හොති සතතාති සමමුති

මේ ආකාරයෙන්, උපාදාන සමූහ පහක් ඇති කල්හි, 'සතත පුද්ගල' යැයි කතාබහට පමණක් කියතැයි, නාම රූප ඇති සැටියෙන් දැකීමෙන් පිරිසිදු සේ දැකීමේ නුවණින් (දිට්ඨි විසුඬ්ඨි) සළකා, නැවත ඉහත කී පරිද්දෙන් 'මෙසේ ඇතිවීමට හේතු කවරේදැයි (බලති) එහිදී, අහේතු-විසම හේතු පිළිබඳ දොස් දැක, රෝගය හඳුනාගත් වෙදෙකු ඊට හේතු වූ කරුණු සොයන පරිද්දෙන්, නාම රූපයටද හේතු සොයමින් නොදැනීම-ආසාව, දැඩිව ගැනීම හා කරන කියන කටයුතු (අවිජ්ජා-තණ්හා-උපාදාන-කමම) යන සතර හේතු වේයැයි, ඒවාට ආහාර වන, උපකාර වන බැවින් හේතු ලෙසද දකිති. මේ කයට අවිජ්ජාදී කරුණු තුන දරුවාට මවක මෙන් උපකාර හේතු වෙයි. කමම වූ කලී පුතු ගේ උපතට හේතුවන පියා මෙනි. ආහාරය කිරීමවක මෙන් දරුවා දරාගන්නා ලෙසින්, රූපකාය දැරීමේ අදාළ හේතු දැක, නැවත 'ඇසත් රූපයත් නිසා ඇසින් හඳුනා ගැනේ' 'වකඛුං ව පටිච්ච රූපෙව උපජ්ජති වකඛු විඤ්ඤාණං' ආදී ලෙස නාමකායෙහිද, හේතු මැනවින් සළකා ගනිති. මෙසේ සළකා ගනිමින් අතීත, අනාගත කරුණුද ඒ පරිදිම පවතී යයි සනිටුහන් කරති. එහිදී පෙර පටන්ගැන්ම ගැන, 'මා



අතීතයෙහි සිටියෙමිද? මා අතීතයෙහි නොසිටියෙමිද? කුමන ලෙසකින් සිටියෙමිද? කවරෙකුට සිට කවරෙක් විමිද? එසේ සිටියෙමිදැ'යි පස් ආකාරයකින් දෙගිඩියාව-සැකය ගැන කියා ඇත. අග කෙළවර ගැනද, අනාගතයෙහි මම වන්නෙමිද? මම නොවන්නෙමිද? කුමන ලෙසින් වන්නෙමිද? කෙසේ කවරෙක් වන්නෙමිද? මෙසේ පස් ආකාරයෙන් කියා ඇත. දැන් හෝ වත්මනෙහිදී ද පැවැත්ම ගැන සැකය ඇතිවෙයි. මම වෙමිද? නොවෙමිද? කුමකින් වෙමිද? කෙසේ වෙමිද? මේ ජීවියා කොතැනින් පැමිණියේද? ඔහු කොතැනක යාවිද යන හය ආකාර වූ දෙගිඩියාව ගැන කියා ඇත. මේ සියළුම දෙගිඩියා සැක ඉවත් වේ. මෙසේ හේතු විමසීමෙන් තුන්කල්හිම සැක දුරුවී පිහිටනා නුවණ, කංඛා විතරණ විසුද්ධිය ලෙසද, දහමෙහි පිහිටි නුවණ (ධම්මධීති ඥාණ) ලෙසද, ඇති තතු ඒ සැටියෙන්ම දැකීමේ නුවණ, යථාභූත ඥාණ ලෙසද, යහපත් දසුන හෙවත් සම්මා දසසන ලෙසද කියනු ලැබේ. ඒ තුන්කල් පිළිබඳව ලෝකීය ලෙසත් වෙසෙස් දැනීම, දැනගත් දෙය ගැන ද වෙසෙස් දැනීම, තීරණ ගැන ද වෙසෙස් දැනීම හා දුරුකරන ලද දේ පිළිබඳවද වෙසෙස් දැනීම ඇති වේ. මේ අනුව රූපයෙහි වෙනස්වන ගතිය, රූපයෙහි විඳීමේ ගතිය, ආදියෙහි පවත්නා තතු දැනීම ඥානපරිඤ්ඤා වේ. රූපය අනිසය, වේදනා අනිසය, ආදී ලෙසින් ඒ පිළිබඳව සමාන කරුණු සළකා පවත්නා සිත්කළු වූ විදසුන් නුවණ තීරණ පරිඤ්ඤා වේ. ඒ කරුණු පිළිබඳව වූ නිරතුරු හැඟීම් ඉවත්කිරීම ලෙස කියන ලද සිත්කළු විදසුන් නුවණ ද පහාන පරිඤ්ඤා වේ. එහි සංඛාර පිළිබඳ විමසීමේ පටන්, හේතු විමසා බැලීම දක්වා වූ ඥානපරිඤ්ඤා කොටස අතරතුර, ඒ සොබාව (ධම්ම) පැවති අයුරු අවබෝධයම අධිපති බව (හෙවත් එය අවනත කරගැනීම) වෙයි. සමූහ (කලාප) විමසීමේ පටන් එහි හටගැත්ම හා විනාසය අනුව වූ තීරණ පරිඤ්ඤා කොටස අතරතුර සමාන වූ ගති පිළිබඳ අවබෝධයම අධිපති වේ. බිඳීයාම පිළිබඳව විමසීමේ පටන්, මතුවට පහාන පරිඤ්ඤා කොටසද එතැන් පටන් අනිස බව අනුව බලමින්, (හැම දෙයම) තිර බවම වේ යැයි තිබූ හැඟීම (නිවච සඤ්ඤා) දුරු කරති. දුක අනුව බලමින් සුවයකැයි යන හැඟීමද, තමාට අයත් නැතැයි අනුව බලමින් තමා ගැන වූ හැඟීමත්, කලකිරීමෙන් සතුටු ආසාවත්, නොඇලීමෙන් රාගයත් නැති කිරීමෙන් (එය) හටගැනීමට හේතුවත්, අත්හැර දැමීමෙන් දැඩිලෙස අල්වා ගැනීමත් අත්හරිති'යි මෙසේ නිවචසඤ්ඤා, පහාන සඤ්ඤා ආදී කොට ඇති සත් ආකාරයකින්ද විමසා බලමින් එහි අධිපති බව යැයි මේ පරිඤ්ඤා තුන කෙරෙහි සංඛාර කොටසද මෙන්ම



හේතු විමසන ලදින් මෙම යෝගියා විසින් ඥාන පරිඤ්ඤා අවබෝධ කරන ලද්දේ වෙයි. නැවත, 'අතීත, අනාගත, වත්මන්, තමාට අයත් හෝ බාහිර හෝ.....දුර හෝ සමීප වූ හෝ යම්කිසි රූප සියල්ලක්ම ඇතිවී නැතිවීම අනිස බවයි. හටගැනීම වැනසීමෙන් පීඩා ගෙනදෙන බැවින් දුකයි, අයිතියෙහි-වසඟයෙහි නොපවත්නා බැවින් අනාත්මයි, යම්කිසි වේදනා, සඤ්ඤා සංඛාර, විඤ්ඤාණ තමාට අයත් හෝ බාහිර හෝ රළු හෝ සියුම් හෝ පහත් හෝ උසස් හෝ දුර හෝ ළඟ හෝ ඇතිවී නැතිවීම අනිස බවයි. හටගැනීම වැනසීමෙන් පීඩා ගෙනෙන බැවින් දුකයි. වසඟයෙහි නොපවත්නා බැවින් අනාත්මයි' මේ ලෙසින් කොටස් විමසා බලයි. තිලකුණු ලෙස නංවා මෙනෙහි කොට 'මේ සඳහා කියන ලදී. මෙසේ සංඛාර අනිසය, දුකය, අනාත්ම යැයි කොටස් ලෙස විමසා නැවත සංඛාර හටගැනීම-වැනසීම දකී. කෙසේද? අවිජ්ජා හටගැනීමෙන් රූප හටගනී. තණ්හා කම්ම ආහාර හටගැනීමෙන් රූප හටගනී යැයි, මෙසේ, රූප සමූහ (බන්ධ) කොටසට හේතු දැකීමෙන් එහි හටගැනීම දකී. හටගත් ලකුණු දැකීමින්ම රූප සමූහයේ හටගැනීම දකී. අවිජ්ජා නැතිකිරීම රූපය නැති කිරීමයි. තණ්හා, කම්ම, ආහාර නැතිවීම රූපය නැතිකිරීම යැයි හේතු නැතිවීම දැකීමින් රූප සමූහයේ වැනසී යන අයුරු බලයි. වෙනස්වන ලකුණු දැකීමින්ද, රූප සමූහයේ නැතිව යන හැටි බලයි. මෙසේ පස් ආකාරයකින් රූප සමූහයේ නැතිවීම බලයි. එසේම, අවිජ්ජා හටගැනීමෙන් වේදනාව ඇතිවේ. තණ්හා කම්ම, එස්ස හේතුවෙන් වේදනා හටගැනේ යැයි හේතු දැක්මෙන් වේදනා කොටසෙහි හටගැනීම දකී. හටගැනීමේ ලකුණු දැකීමෙන්ම වේදනා කොටසෙහි හටගැනීම දකී. අවිජ්ජා නැති වීමෙන් වේදනා නැතිවීමත්, තණ්හා, කම්ම, එස්ස නැතිවීමෙන් වේදනාව නැතිවේ යැයි හේතු නැතිකිරීම දැක්මෙන් වේදනා සමූහයෙහි වැනසීම දකී. මෙසේ සඤ්ඤා බන්ධ ආදිය ගැනද දතයුතුය. මෙහි වෙසෙස් කරුණකි. එනම්, විඤ්ඤාණ සමූහයෙහි පහස යෙදෙන තැනදී නාමරූප නාමරූප හටගැනීමෙන් නාමරූප නැතිවේ යැයි යොදාගත යුතුයි. මෙසේ එක් එක් බන්ධයෙහි හේතු හටගැනීම ලෙසද, නිවෙන ලකුණු ලෙසද, හේතු නැති කිරීම ලෙසද, වෙනස්වී යන ආකාරය ලෙසද, හටගැනීම-වැනසීම ආකාර ලෙසින්ද දහය දහය බැගින් පණහක් ලෙස කියා ඇත. ඒ අනුව රූපයෙහි හටගැනීම මෙබඳු යැයිද - රූපයෙහි වැනසීමට පත්වීම මෙබඳු යැයි ද, හේතු ලෙස මෙන්ම ඒ අවස්ථා ලෙසද සවිස්තරව මෙනෙහි කරයි. මෙසේ මෙනෙහි කිරීමේදී, 'ඒ කරුණු මෙසේ ඇතිවී, පැවතෙමින්, නැතිවෙතැයි නුවණ පිරිසිදු වෙයි. මේ නූපන් දේවල්



මෙසේ ඇතිවෙයි. ඇතිවූ දේ නැතිවී යයි. නිතර අළුතින් සංඛාර සැකසෙයි. හුදෙක් නිතර අළුතින් පමණක් නොවේ. හිරු උදාවනවිට පිනිබිඳුව මෙන්, දිය බුබුල මෙන්, දියෙහි ඇඳි රේඛාවක් මෙන්, ඉඳිකටු මුහුණතෙහි අබ ඇටයක් මෙන්, විදුලිය කෙටීමක් මෙන් වූද අල්ප මොහොතකි. මායාවක්, මිරිඟුවක්, සිහිනයක්, ගිනිපෙනෙල්ලක් කරකවන විට පෙනෙන රවුමක්, ඉපදීමට බලා සිටින්නෙක්, නගරයක්, පෙණ පිඬක්, කෙසෙල් ගසක් ආදිය මෙන් හරයක් නැති, නිසරු ලෙසද වැටහේ. මෙපමණකින්ද වැනසී යන ගතියම හටගනී. උපන් දේ, හටගත් දේ නැතිවන්නේ යැයි මේ ආකාරයෙන් සම කරුණු අවබෝධ වීමෙන් හටගැනීම - වැනසීම නම් මූලික විදසුන් තුළින් (තරුණ විපස්සනා ඥාණ) ලද්දේ වෙයි. ඒ අවබෝධ ලද විට ආරද්ධක විපස්සක යැයි හඳුන්වනු ලැබේ.

ඉක්බිති ඒ විදසුන් තුළින් (සුදුසු වන) කුලපුතුව 'ඔහාස, ඥාණ පීති, පසසඬි, සුඛ, අධිමොක්ඛ, පග්ගහ, උපට්ඨාන, උපෙක්ඛා නිකන්ති යන දස විදසුන් බාධා (උපකක්කලෙස) ඇතිවේ.

එහි ඔහාස නම්, විදසුන් මොහොතෙහි තුළින් බලවත් බැවින්, ලේ(ගමන) සන්සුන් වේ. එහිදී සිතෙහි ආලෝකයක් හටගනී. ඒ දැක, භාවනා මගෙහි (ඉදිරියට යාමට) 'මා අසමත් වී' යැයි (සිතා) ඒ ආලෝකයම ආස්වාද කරයි. (එහෙත්) තුළින් විදසුන්මය. තවදුරටත් එය සංඛාර ලෙස විමසා බලත්ම, විමසා බලත්ම, පිරිසිදු පසන් බවක් පවතී. ඒ දැක පෙර පරිදි භාවනා මග ආස්වාද කරයි. පීතිය යනු විදසුන් පීතියයි. එකෙණෙහි භාවනා වඩන්නාට පස් ආකාරයකින් පීතිය උපදී. පසසඬි යනු විදසුන් පැහැදීමයි. ඒ වේලාවෙහි කයෙහි, සිතෙහි දැවිල්ලක්, දැඩි තපුරු රළු බවක්, දුබල බවක්, ගිලන් බවක්, ඇද බවක් නැත්තේමය. ඇත්තේ විදසුන් සුවයයි. භාවනා යෝගියාට ඒ වේලාවෙහි මුළු සිරුරෙහිම පැතිරී යන ඉතා උසස් සුවයක් උපදී. අධිමොක්ඛ නම් විදසුන් මොහොතෙහි පැවති සද්ධාවයි. එවේලෙහි සිතත්, සිතිවිලිත් බොහෝ පසන් බවට පත්ව, බලවත් සද්ධාව උපදී. විදසුන් යුතු වීරිය පග්ගහ නම් වේ. එකෙණෙහි ලිහිල් නොවූ, දැඩිව වෙළාගත් උත්සාහය උපදී. උපට්ඨාන යනු විදසුන් බවින් යුතු සිහියයි. ඒ වේලාවෙහි සිහිය මැනවින් පිහිටයි. විදසුන් හා මෙනෙහි කිරීම ලෙස උපෙක්ඛා දෙකොටසකි. එවේලෙහි සියළු සංඛාර සැළකීමේදී මැදහත්ව විදසුන් අනුව විමසීම යැයි කියන ලද තුළින් බලවත්ව උපදී. සිත නැමති



දොරටුව ගැන විමසා බැලීමද එසේමය. එය ඒ ඒ තැනට මෙනෙහි කරන්නාට මහත් ලෙස තියුණු ලෙස දරා සිටී. නිකනති යනු විදසුන් ඇල්මයි. ආලෝකය ආදියෙහි කැමැත්ත ඇති කරමින් සියුම් ලෙස හටගනී. මෙහි ආලෝකය ආදිය කෙලෙස් සහගත (විය හැකි) බැවින් බාධා ලෙස කියා ඇත. අකුසලයක් ලෙස නොවේ. කරුණු දැන උගත් මහණ, ආලෝකාදිය පහළ වූ කල්හි කලබලයට පත්නොවී, 'ආලෝකය සොබා ගතියකි, (විදසුන්) මග නොවේ. කෙලෙස් බාධාවෙන් මිදුණු විදසුන් මං පිළිවෙත-විදසුන් නුවණ මග යයිද (මෙසේ) මග-නොමග වෙන්කර ගනී. මේ මගය, මේ නොමග යැයි දැන, පිහිටුවා ගන්නා නුවණ-මගගාමගා ඤාණදසසන විසුඬු යැයි කියනු ලැබේ.

මෙතැන් පටන් විදසුන් නුවණ අටක් ලෙසින් මුදුන්පත්ව, නවවැන්න ලෙස 'ඇත්ත හා ගැළපෙන' සව්වානුලෝමක ඤාණය නම් වූ මෙය පිළිවෙත පිරිසිදුව නුවණින් දැකීම හෙවත් පටිපදා ඤාණදසසන විසුඬුධිය නමින්ද දැක්වේ. උදයබ්බයානුපසසනා ඤාණය, හංගානුපසසනා ඤාණය, භයතූපට්ඨාන ඤාණය, ආදීනවානුපස්සනා ඤාණය, නිබ්බිදානුපසසනා ඤාණය, මුඤ්චිතූකමානා ඤාණය, පටිසංඛානුපසසනා ඤාණය, සංඛාරූපෙකඛා ඤාණය, මෙම ඤාණ අට වේ. නවවන සව්වානුලෝමක ඤාණය එයට ගැළපෙන ලෙසට දැක්වූ නමයි. එහෙයින් එය උපදවා ගැනීමට කැමති (යෝගාවචරයකු විසින්) කෙලෙස් බාධාවලින් මිදුණු උදයබ්බය ඤාණය ආදී කොට ඇති ඒ ඒ නුවණ වැඩීමට උත්සාහ විය යුතුය. හටගැනීම-වැනසීම දකිනවිට තිර නොමැති බවට, අනිස බවේ ලකුණු ඇති සැටියෙන් යොමුවෙයි. හටගත් දෙයෙහි වැනසීම දකිනවිට 'දුක් බවද, දුකම හටගනිතැයිද, දුකම පිහිටියේ යැයි'ද දකිමින් තමාට අයත් දෙයක් නොවන බවද කොටස් ලෙසින් දතයුතුය. එහි අනිස (අනිවව) යනු බන්ධු පංචකයයි (සිරුරයි) කවර හෙයින්ද? හටගෙන, වෙනස් වෙමින් පැවතීම නම් ජරාවය. එසේ අනිස බවට පත්වී, නැතිවී යන ගතිය හෝ, තිබුණ අයුරෙන් වෙනස්වන බවට පත්වීම 'යම් දෙයක් අනිස වේද එය දුකය' යදනිවවං තං දුකඛං' වදනට අනුව ඒ බන්ධු පංචකය දුකකි. කවර හෙයින්ද? නිතර යළිත් පීඩාවට පත්වන බැවිනි. නිතර පෙළනු ලබන ආකාරය දුකෙහි හැටිය. 'යං දුකඛං තදනත්තා' කී පරිදි ඒ බන්ධු පංචකය තමාට අයත් නොවේ. කවර හෙයින්ද? වසඟයෙහි (තමාට අවනත පරිදි) නොපවත්නා බැවිනි. වසඟයෙහි නොපවත්නා ආකාරය අනත්ත ලකුණයි. මේ ගති තුනම හටගැනීම-වැනසීම තුළින් දකිත්ම, අරමුණු වෙයි. නැවතද ඒ



යෝගාවචරයා රූප අරූප පිළිබඳව මෙසේ අනිස ලෙසින් මැනවින් දකීද, ඔහුට සංඛාර වහ වහා වැටහෙනු ඇත. එවිට, හටගැනීම හෝ, පිහිටීම හෝ පැවැත්ම හෝ, නිමිත්ත හෝ අරමුණ හෝ නොගෙන, 'ඒවායේ රඳපැවැත්ම ඇතිවීමේදීම නැතිවී යමින් වැනසීම පවතී' යැයි සිහිය පිහිටුවයි. මෙය භංග ඥාණයයි. මෙය උපදවා ගැනීමේ පටන්, මෙම භාවනානුයෝගියා 'යම්සේ මේ සංඛාර බිඳෙයි, නැතිවෙයි, මෙලෙසම අතීතයෙහිද සංඛාර බවට පත් දේ බිඳුණි, අනාගතයෙහිද බිඳෙන්නේ යැයි නැතිවීමම දකිමින් සිටී. භංගානුපස්සනා නුවණ ඇසුරු කරන, බොහෝකොට වඩනා ඒ යෝගියාට සියළුම භව, ඉපදෙනා තැන් වැනි ජීවී කොටස් පිළිබඳ වූ සංඛාර, ගිනිගෙන දිලිසෙන අඟුරු වලවල් මෙන්, මහත් බය දැනේ. එය භයතූපට්ඨාන ඥාණයයි. එම භයතූපට්ඨාන නුවණ ඇසුරු කරන ඒ යෝගියාට සියළුම භවයන් දැවෙන ගෙවල් මෙන්ද, (තමා ඉදිරියෙන්) කඩුවක් ඔසවාගෙන සතුරෙකු සිටින්නාක් මෙන්ද කිසි පිළිසරණක් නොමැති බව සලකයි. මෙය ආදීනවානුපස්සනා ඥාණයයි. මෙසේ සංඛාරයන්හි ආදීනව දකිනවිට, භවයන්හිද සංඛාර දැක, සියළු සංඛාර ගැන කලකිරීමෙන් මෙනෙහි කිරීමේදී නොඇලීම උපදී. මෙය නිබ්බිදානුපස්සනා ඥාණ නම් වේ. සියළු සංඛාරයන්හි කලකිරුණුවිට ඒ සංඛාර බවින් මිදීමට කැමති වෙයි. මෙය මුඤ්චිතූකාමතා ඥාණයයි.

නැවත ඒ සංඛාර ගත බවින් මිදීමට ඒ සංඛාර ගැන නුවණින් තිලකුණු නංවා තීරණය කිරීම පටිසංඛානුපස්සනා ඥාණයයි. මෙසේ තිලකුණු නංවා සංඛාර පිරික්සීමෙන්, ඒවායෙහි අනාත්ම බව පැහැදිලිව දක්නා ලදින්, තමා හෝ තමාගේම යැයි හෝ නොසලකමින්, සංඛාරවල බියද, ඇල්මද හැරදමා සංඛාර කෙරෙහි මැදහත්ව උදාසීන වෙයි. මා හෝ මගේ හෝ නොගනී. තුන් භවයෙහිම මැදහත්ව සලකයි. මෙය සංඛාරූපෙකඛා ඥාණයයි. එහිදී සාන්ත පදය වූ නිවන සන්සුන්ව දකී. සියළු සංඛාර පැවතුම් හැරදමා, නිවනට නැඹුරු වූ පැත්තෙහි වෙයි. නිවන සන්සුන්ව නොදක්නේ නම්, නැවත නැවතත් අනිස යැයි හෝ, දුකය හෝ අනාත්මයි හෝ තුන් ආකාරයෙන් මෙනෙහි කිරීමෙන් සංඛාර අරමුණෙහිම පවතිනු ඇත. මෙසේ ඒ සියළු දෙයින්ම මිදීමේ හමුවට පැමිණ සිටී. එසේ තුන් ආකාරයට අනුව දැකීම මිදීමේ දොරටු තුනක් සේ කියනු ලැබේ.

මෙහිදී අනිස බව මෙනෙහි කරමින් සිතේ තහවුරු බව වැඩිවීමෙන් අනිමිත්ත විමොක්ඛය ලබයි. දුක පිළිබඳව මෙනෙහි කරමින් පැහැදීම



බහුලකොට අප්‍රණිති විමොක්ඛය ලබයි. අනාත්ම යැයි මෙනෙහි කරමින්  
 නුවණ බහුලව (වෙද බහුලො) සුඤ්ඤාන විමොක්ඛය ලැබෙති. මෙහිදී නිමිති  
 නොවූ අයුරින් නිවන අරමුණු කොට අරිය මග පවත්නේය. එය අනිමිත  
 මූලව උපන් බැවින් අනිමිත ය. කෙලෙස්වලින් මිදුණු බැවින් විමොක්ඛ  
 වේ. මේ නයින් ආසාවන්හි නොපිහිටි අයුරින් නිවන අරමුණුකොට පවතී.  
 හිස්බවින් නිවන අරමුණු කොට පැවැත්ම සුඤ්ඤාන යැයි දනවුණය. සංඛාර  
 පිළිබඳව මැදිහත් බවට පත් කුලපුතුව විදසුන් මුදුන්පත් වනු ඇත. එයම  
 විදසුන් කරා නැගීසිටි ගමනකි. ඒ සංඛාරූපෙකඛා ඤාණය ඇසුරුකරන  
 (යෝගියාට) තියුණුම ලෙස සංඛාරයන්හි මැදිහත් බව උපදී. 'දැන් මග  
 උපදින්නේ යැයි', සංඛාරයන්හි මැදිහත් බවෙහිද අනිසය හෝ දුකය හෝ  
 අනාත්ම යැයි විමසා බලා, භවංගයට යොමුවෙයි. භවංග අතරතුරදී සංඛාර  
 මැදිහත් බවෙහි සඳහන් වූ පරිදිම අනිස ආදී ලෙස මෙනෙහි කොට  
 මනෝද්වාර වජ්ජනය උපදවා ගනී. එයම මෙනෙහි කරමින් පළමු ජවන  
 සිත උපදවා ගනී. පළමු ජවන් සිත (නිවනට පෙර කළයුතු වූ පෙර සුදානමක්)  
 පරිකමම යැයි කියනු ලැබේ. එයට අනතුරුව උපචාර යැයි කියනු ලබන  
 දෙවන ජවන් සිත උපදී. ඊට පසුව අනුලෝම යැයි කියනු ලබන තුන්වන  
 ජවන් සිතයි. මේ එහි වෙන් වෙන්ව හඳුන්වන නමිය. පොදුවේ ඒ තුන්  
 ආකාර ජවන් සිත්වලට, ආසෙවන ද, පරිකමමද උපචාර ද අනුලෝම යැයි  
 ද කියනු ලැබේ. මේ අනුලෝම ඤාණය සංඛාර අරමුණින් නැගිට යන  
 විදසුන් මග අවසානයයි. වෙනත් ලෙස කිවහොත් ගොත්‍රභූ ඤාණයම  
 විදසුන් වැඩිමේ අවසානය යැයි කියනු ලැබේ. ඉන් එහා (සියළු කෙලෙස්)  
 නැතිවන නිවන අරමුණ කරමින්, පුහුදුන් ගතිය ඉක්මවා යන, අරිය සමූහයට  
 පිවිසෙන නිවන් අරමුණෙහි පළමුකොටම එක්තැන් කරන, ආපසු  
 නොහැරෙන ගොත්‍රභූ ඤාණය උපදී. මෙම ඤාණය පටිපදා ඤාණ දසසන  
 විසුද්ධියද ඤාණ දසසන විසුද්ධියද ඇසුරු නොකරයි. අතරතුර නොසළකා  
 හැරේ. විදසුන් දියපහරෙහි වැටුණු බැවින් පටිපදා ඤාණ දසසන විසුද්ධිය  
 හෝ විදසුන් හෝ යනුවෙන් හැඳින්වෙයි. නිවන අරමුණ කොට ගොත්‍රභූ  
 ඤාණය ඉවත්වූ කල්හි, එයින් දෙන ලද හැඟවීම පරිදි නිවන අරමුණ  
 කොට දිට්ඨි, සීලබ්බත පරාමාස, විවිකිවජා යන සසර බැඳීම් තුනක්  
 දුරුකෙරෙමින් සෝවාන් මග උපදවයි. ඉන් අනතුරුව, එහිම විපාක ලෙස,  
 පල සිත් දෙකක් හෝ තුනක් උපදී. අතරතුර (යහපත්) විපාක ඇති බැවින්,  
 ලොවුතුරු කුසල පල අවසන්ව, භවංග බිඳී යාමෙන් විමසා බැලීම පිණිස  
 මනෝද්වාරා වජ්ජනය උපදී. යෝගාවචරයා, 'මම ඒකාන්තවම මේ මගෙන්



(ඉදිරියට) පැමිණියෙමි'යි මග සිතා බලයි. එයින් මා විසින් මේ ආනිසංස ලබන ලදැයි පල පිළිබඳව සිතා බලයි. එමෙන්ම මේ නම් වූ කෙලෙස් නැතිකරන ලදැයි ඒ නැති කළ කෙලෙස් පිළිබඳ සිතා බලයි. එමෙන්ම මේ නම් වූ කෙලෙස් ඉතිරිව ඇතැයි මතු මග තුනෙන් (දුරුකෙරෙන) වැරදි-කෙලෙස් ගැන සිතා බලයි. අවසානයෙහි මේ දහම (සොබාවය) මා විසින් අවබෝධ කරන ලදැයි අමා නිවන ගැන සිතා බලයි. මෙසේ යෝගියාට පස් ආකාරයෙන් සිතා බැලීම වේ. එසේම සකදාගාමී, අනාගාමී පල අවසානයෙහිද සිතා බලයි. අරහත් පල අවසානයෙහි ඉතිරි කෙලෙස් පිළිබඳව සිතා බැලීමක් නැත. මෙසේ සියළුම සිතා බැලීම පිළිබඳ නුවණ දහනවයකි. මෙසේ සිතා බලා ඒ යෝගාවචරයා එම අසුනෙහිම හිඳ, කී පරිදි විදසුන් වඩා කාම රාග ව්‍යාපාද තුනී බවට - ලිහිල් බවට පත් කරමින් දෙවන මගට පැමිණේ. ඉන්පසු කී පරිදි පලයටද පැමිණේ. ඊට පසු කී පරිදි කාම රාග - ව්‍යාපාද ඉතිරි නැතිවම දුරු කෙරෙමින් තුන්වන මගට පැමිණේ. කියා ඇති පරිදි පලයටද පැමිණේ. එමෙන්ම කී පරිදිම මැනවින් විමසා බලා රූපරාග - අරූප රාග - උද්ධව - අවිජ්ජා ඉතිරි නැතිවම, ඒ අසුනෙහිදීම නැති කරමින් සිවුවන මගට පැමිණේ. කී පරිදි පලයටද පැමිණේ.

මෙපමණකින් ඒ පසේබුදුරජාණන් වහන්සේ කෙලෙස් නැසූ උතුමෙක් වෙති. මෙසේ මෙම සිවුමගෙහි නුවණ ඤාණදසසන විසුද්ධි නම් වේ. මෙපමණකින් 'සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං, අවිභෙද්ධං අඤ්ඤාතරම්පි තෙසං' යනුවෙන් පාමොක් සංවර සීලය කියන ලද බැවින් සීල විසුද්ධියද, 'න පුත්තම්චේෂයා කුතො සහායා' යනුවෙන් තරහ දුරුකිරීම ලෙස කියන ලද බැවින් චිත්ත විසුද්ධියද 'එකො වරෙ බගගවිසාණ කප්පො' යන්නෙන් නාමරූප විමසීම කියන ලද බැවින් දිට්ඨි විසුද්ධියත්, කංඛාවිතරණ විසුද්ධියත්, මග්ගාමග්ග ඤාණදසසන විසුද්ධියත්, පටිපදා ඤාණ දසසන විසුද්ධියත් ඤාණදසසන විසුද්ධි යන හතම දක්වා ඇත. මෙය මුළු පමණකින් (කෙටියෙන්) දැක්වීමකි. විස්තර කැමති වන්නන් විසුද්ධි මග්ගය බලා දතයුතුය.

මෙපමණකින් ඒ පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ, 'සිවු දිසාවෙහිම කිසිවකු හා තරහක් නැතිව, (සිවු) පසයට අදාලව (ලැබෙන) දේ වුවත් මහත් වුවත්) ලද දෙයින් සැහීමට පත්ව, උවදුරු නැතිව, තැති නොගනිමින් කඟවේණකු මෙන් තනිව හැසිරෙති.



වාතුද්දිසො අප්පට්ඨොව හොති  
සනතුස්සමානො ඉතරීතරෙන  
පරිසසයානං සහිතා අෂමහි  
එකො වරෙ බග්ග විසාණ කප්පො

පසසනු ලබන බවට පැමිණ, ගන්ධමාදන පච්ච වඩාත් බබුළුවමින්,  
වාසය කළහ. (මෙසේ සියළු ගාථාවලට අදාලය.)

බග්ගවිසාණ සූත්‍ර විස්තරයෙහි පළමු ගාථා නිද්දෙස වර්ණනාව  
නිමිසේ ය.

දෙවන (ගාථාවයි) සංසග්ග ජාතස්ස හටගත් ඇලීම් බැඳීම් ඇති,  
දැකීමෙන්, ඇසීමෙන්, සිරුරෙන්, කතාබහෙන්, එක්ව කටයුතු කිරීමෙන්  
යයි පස් ආකාරය. එකිනෙකා දැක, ඇසින් හැඳිනීමේදී ඇතිවන ඇලීම-  
දැකීම නිසා වන සබඳතාවයි. සිංහල දිවයිනෙහි කළුදිග් වැව් ගමෙහි පිඬු  
පිණිස හැසිරෙන, කැලණි වෙහෙර වැසි තරුණ හිමිනමක දැක, ආදර සිත්  
ඇතිව, කිසියම් මගකින් හෝ ඒ හිමියන් නොලැබ, එහි කෙළෙඹි දූවක්  
කළුරිය කළාය. ඇයගේ හැඳ සිටි ඇඳුමෙහි රෙදිකඩක් දැක 'මෙබඳු වතක්  
දරා සිටි තැනැත්තිය සමග ඇසුරක් - එක්වීමක් නොලැබුණේ' යැයි හඳ  
පැලී අපවත් වූ ඒ තරුණ හිමි නමම නිදසුනයි.

තමන් හෝ අනුන් කියනු ලබන රූපාදී සම්පත් ගැන හෝ සිතාසෙන,  
කතාබහ කරන, ගී ගයන හඬ හෝ අසා සවනට දැනීමෙන් ඇතිවන  
ඇලීම 'සවණ සංසග්ග' නම් වේ. ගිරි නම් ගමෙහි විසූ ලෝකරුවෙකුගේ  
දියණියක, තරුණියන් පස්දෙනෙකු සමග නෙළුම්විලට ගොස් දිය නා මල්  
උඩට නංවමින් උස්හඬින් ගායනා කරනවිට පස්අඟුල් ලෙන වැසි තිස්ස  
නම් තෙරුන් අහසින් යඳ්දී ඒ ගී හඬ ඇසී කාමරාගයෙන් දැවී, දැහැනින්  
පිරිහී බොහෝ විපතට පත්වීම මෙහිලා නිදසුන්ය.

එකිනෙකා අතර, අඟපසඟ අතපත ගැමෙන්, උපන් රාගය කාම  
සංසග්ග නම් වේ. දහම් (ගාථා) කී තරුණ මහණකුගේ කතාව මීට නිදසුන්ය.  
මහා විහාරයෙහි තරුණ හිමිනමක් දහම් දෙසයි. මහජනයා එහි රැස්වූ විට



ඇතුළු නුවර රජමැදුරෙහි ලඳුන් සමග රජතුමාද පැමිණියේය. දහම් දෙසන ඒ තරුණ හිමිගේ රුවටද, කටහඬටද රජ දියණියට බලවත් රාගයක් උපන. තරුණ පැවිදි හිමිටද එබඳුම හැඟීමක් ඇතිවිය. ඒ බව දුටු රජු (කරුණු) සළකා බලා තිර රෙදිවලින් වටකරවූයේය. ඔව්හු එකිනෙකා අතපත ගාමින් වැළඳ ගත්හ. තිර රෙදි ඉවත්කොට බලනවිට දෙදෙනාම මියගොස් සිටින බව දුටුවාහ.

එකිනෙකා ඇමතීමෙන්, කතාබහ කිරීමෙන්, හටගන්නා රාගය සමුලලපන සංසග්ගයයි. මහණ මෙහෙණියන් සමග (යම් යම් සුළු භාණ්ඩ ආදිය) පරිහරණය කිරීමේදී හටගන්නා රාගය සමෙහාග සංසග්ග වේ. මේ දෙ ආකාර වූ ඇලීම පිළිබඳව මිරිසවැටි විහාරයෙහි මහණ මෙහෙණ දෙදෙනාගේ කතාව නිදසුන්ය. මිරිසවැටි විහාරයෙහි උත්සව පවත්නා කල දුටුගැමුණු අභය මහරජු මහදන් පිළියෙල කොට මහණ මෙහෙණ දෙකොටසටම වළඳවයි. එහිදී ළඟදී පැවිදි වූ මෙහෙණියක් උණු කැඳ දෙනු ලබද්දී (භාජනය තබා ගැනීමට) ආධාරකයක් නොමැති වූ අළුත පැවිදි වූ සත් අවුරුදු සාමණේර හිමිනමකට (ඇත් දතකින් සාදන ලද) දරණුවක් දී සතුටු සාමිවියෙහි යෙදුණාය. ඒ දෙදෙනාම පසුව උපසම්පදා ලැබ සැටවයස්ව වෙනත් රටකට ගියවිට එකිනෙකා සමග කතාබහ කිරීමේදී පෙර හැඳුනුම්කම් සිහිවී, එකෙණෙහිම හටගත් ආදරයෙන් සිකපද ඉක්මවා පාරාජික බවට පත්වූහ. මෙසේ පස්ආකාර වූ සබඳතාවලින් කිසියම් සබඳතාවකින් සෙනෙහස ඇතිවේ. කලින් පැවති රාගය යළි මතුවීමේ හේතුවෙන් බලවත් ලෙසට රාගය පහළ වේ. එහෙයින් සෙනහන්‍යයං දුක්ඛමිදං පහොති එම සෙනහසට-ආදරයට අනුව යන, මෙලොවත් පරලොවත් සෝක කිරීම්, විලාප නගමින් හැඬීම් ආදී නොයෙක් ආකාර වූ මේ දුක් උපදී. හටගනී. සිදුවෙයි. තවත් කෙනෙක් අරමුණෙහි සිත යොමුවීම සංසග්ග යැයි කියති. ඒ අනුව ඇතිවන ආදරයත්, ආදරයෙන් දුක් ඇතිවේ යැයි මේ අරුතින් මෙම ගාථා පද දෙක කී ඒ පස්බුදුවරයාණෝ 'මම මෙම ආදරය අනුව යන සෝකය ආදී දුකෙහි මූල සිදිමින්, පස්බුදුව බව අවබෝධ කළෙමි'යි වදාළහ. එසේ කී විට ඒ ඇමතිවරු 'අප දැන් කළයුතු කුමක්දැ'යි ඇසූහ. 'වෙනත් කෙනෙක් හෝ ඔබලා හෝ මෙම දුකින් මිදෙනු කැමැත්තෙනු නම්, ඒ සියල්ලෝම, ආදීනවං සිනෙහජං පෙක්ඛමානො එකො වරෙ බග්ගවිසාණ කප්පො යයිද යම් ආකාර වූ සෙනහන්‍යයං දුක්ඛමිදං පහොති කියන ලද පරිදි ආදරය නිසා හටගන්නා ආදීනව විමසා බලමින් පැහැදිලි කර ඇතැයි දතයුතුය. එමෙන්ම ඉහත සඳහන් කරන ලද අයුරු සබඳතාවලින්



බැඳුණු තැනැත්තාට ආදරය හටගනී. ඒ ආදරය අනුව මෙම ආදරය හටගනී. ඒ ආදරය අනුව මෙම දුක බලවත් වේ. එම ආදරයෙහි ආදීනව ඇති සැටියෙන් දැන 'මම අවබෝධ කළෙමි'යි මෙසේ තහවුරුකොට, සතර පද (ගාථාව) පෙර කී පරිදි උදාන ලෙසින් කියන ලදැයි දතයුතුය. මෙයින් පසු සියළු කරුණු මුල් ගාථාවට අදාලව කියා ඇති පරිදිය. නිද්දේසයෙහි අනුප්පාදෙති යනු රූපයෙහි අනුලකුණු (හැඩරුව) දැක ඇලීම ඇතිකර ගැනීමයි. අනුබ්බති රූපයෙහි ආදරය ලෙසට බැඳේ. භවනති වෙති. ජායනති ඉපදෙති. නිබ්බතනනති පැවතෙති. පාතුභවනති පහළ වෙති. හටගනිති. උපදවති යැයි උපසග්ග පද තුනකින් අරුත වඩාත් දියුණු කොට ඇත. මෙයින් අටයක වග්ගයෙහි කියා ඇති පරිදි දතයුතුය.

දෙවෙනි ගාථාවේ නිදෙස වර්ණනාව යි.

තුන්වන (ගාථාවෙහි) මෙන් පතුරන හේතුවෙන් මිත්තා ලෙන්ගතු බව සුභජ්ජා, ඇතැම්හු එක්බඳු හිතවත්කමින් යුතුව මිතුරෝම වෙති. සුභද නොවෙති. ඇතැමෙක් පැමිණෙන, යන, හිඳින තැන, කතාබහ කරනවිට හදවතට සුව දනවන ගතිය වූ සුභජ්ජ හෙවත් සුභදතාව පෙන්නවති. මිතුරෝ නොවෙති. ඇතැමෙක් සුභද බවත්, මිතුරු බවත් දෙකක් කොට දක්වති. ගිහි ජීවිතයට අදාලව සහ පැවිදි ජීවිතය ලෙසිනි. ගිහි දිවියට අදාලව උපකාර, සමාන සුබදුක්ඛ, අනුකම්පක යැයි තුන් ආකාරය. පැවිදි ජීවිතයට වෙසෙසින් අත්ථකඛායී වැදගත් වේ. ඒ මිතුරෝ කරුණු සතරකින් යුතු වෙති. ඒ අනුව මෙසේ කියා ඇත.

'ගහපති පුතුනි, උපකාර නම් සුභද මිතුරාද කරුණු හතරකින් දත යුතුය. ඔහු මිතුරාට කරදර-පමාවක් ඇති විටකදී රැකවරණ දෙයි. එවැනි විටකදී මිතුරාගේ වස්තුව රැක දෙයි. බියට පත්වූ විට පිහිට වෙයි. කිසියම් අවැසි කටයුත්තක් ඇති කල දෙගුණයක් හෝ ධනය ආදී සම්පත් ලබා දෙයි. එසේම ගහපති පුතුනි, සමාන සුබ දුක්ඛ සුභද මිතුරාද කරුණු හතරකින් දතයුතුය. රහසිගත කරුණු ඔහුට කියයි. ඔහුගේ රහස් හෙළි නොකරයි. කරදරවලදී අත් නොහරියි. තම ජීවිතය වුවද මිතුරාගේ හිතසුව පිණිස කැප කරයි. ගහපති පුතුනි, එසේම අනුකම්පක සුභද මිතුරාද කරුණු සතරකින් දතයුතුය. ඔහු මිතුරාගේ යම් දෙයක් පාඩුවීමේදී හෝ විනාසවීමේදී සතුටු නොවේ. යම් යම් දෙය (මිතුරාගේ දියුණුව) ඇතිවන විටදී සතුටු



වෙයි. ඔහුගේ නුගුණ කියනවිට වළක්වයි. ගුණ කියනවිට අගය කරයි. එසේම කරුණු හතරකින් අත්‍යවශ්‍ය සුභද මිතුරාද දතයුතුය. ඔහු මිතුරා යහපතෙහි යොදවයි. අයහපතින් වළකයි. නොඇසු (යහපත්) දෙයක් ඇසීමට සලස්වයි. (මරණින් මතු යහපත් තැනකට) දෙවිලොව මග කියා දෙයි.

මෙම කරුණුවලින් මෙහි ගිහි ජීවිතය අදහස් වේ. එම කරුණු (පොදුවේ) සුභද යහපත් මිතුරන්ට අදාල වේ. අනුකම්පමානො කරුණු සහගත බවයි. එම ගුණය ඔවුන්ට සැප එක්තැන් කිරීමටත්, දුක ඇත් කිරීමටත් යොමු කරයි. භාෂෙහි අත්‍යං මෙලොව පරලොව සහ ඉන් එහා ලද හැකි උසස් උත්තරීතර බව යනුවෙන් තුන් ආකාරය. එසේම තමා කෙරෙහිත්, අනුන් කෙරෙහිත් සහ තමාටත් අනුන්ටත් ලෙස තුන් ආකාරය. ලැබුණු දේ නැතිකර ගැනීමෙන්ද, නොලද දේ උපදවා නොගැනීමෙන්දැයි දෙයාකාරව පිරිහෙයි. නැසෙයි. පටිබද්ධවිතෙතා මම මොහු නැතිව ජීවත් නොවෙමි, එය මගේ හැටිය, ඒ තැනැත්තා මට පිහිට වේයැයි මෙසේ තමන් පහත් තැනක තබද්දින්, බැඳුණු සිත් ඇත්තේ වෙයි. මොව්හු මා හැර ජීවත් නොවෙති. මම ඔවුන්ට අයත් වෙමි. මා පිහිට කොට ඇත්තාහ'යයි මෙසේ තමන් උස් තැනහි තැබීමද ඇළුණු-බැඳුණු සිත් ඇති බවයි. එතං භයං මේ ලැබුණු දේ නැතිව යනු ඇතැයි බියය. තමාගේ සමවත් භානිය ගැන (මෙයින්) කියයි. සත්‍යවෙ තණ්හා-දිට්ඨි, මිත්තසත්‍යව යැයි තුන් ආකාරය. මෙහි එකසිය අටක් සේ දැක්වෙන තණ්හාවේ ඒ ඒ පරිදි ඇලීම තණ්හා සත්‍යවයයි. හැටදෙකක් වූ වැරදි දැකීමිවල ඇලීම දිට්ඨි සත්‍යවයයි. ඇලුණු-බැඳුණු සිතින් වන මිතුරු අනුකම්පාව මිත්ත සත්‍යවයයි. එය මෙහි අදහස් කෙරේ. එයින් සමවත් පිරිහෙයි. ඒ පිළිබඳව ඇතිවන බිය නුවණින් මෙතෙහි කරමින්, මම අවබෝධ කළෙමි' එහෙයින් කීහ. ඉතිරි කරුණු කියා ඇති පරිදි යැයි දතයුතුය. නිදේශසංඛ්‍යාට අදාලව කිවයුතු දෙයක් නැත.

### තුන්වන (ගාථාවයි.)

සිවුවන (ගාථාවෙහි) වංසො උණගසය, විසාලො පුළුල්ව, අතුරිකිලි විහිද ගිය, 'ව' අකුර අවධාරණ අරුතිනි. 'එව' යන පදය 'මේ' යන තේරුමයි. පද එක්වීමේදී 'එ' අකුර ඉවත් විය. පසු පදය හා බැඳුණි. එය පසුව යොදන්නෙමි. යථා සමානකොට දක්වයි. විසතෙතා ඇළුණු, අවුල් වූ එකට පැටලුනු, පුතෙතසු දාරෙසු ව පුතුන්, දුවරු, බිරිඳ කෙරෙහි, යා අපෙඛා යම් ආසාවක්, යම් ආදරයක්, වංසකළීරොව අසජ්ජමානො නොපැටළුණු,



උණගොබයක් මෙන්, එසේ කියන ලද්දේ කුමක් නිසාද? උණගස මහත්ව වැඩී, අතු රිකිළි පැතිරී යයි ද එසේම අඹුදරු ආදීන්ට ඇති බලාපොරොත්තු නිසා ඔවුන්ට ඇති බැඳීමයි. ඇලීමයි. 'මම මහත් ලෙස පැතිරී ගිය උණගස් මෙන් වූ එම බලාපොරොත්තු තබා ගැනීමේ මතු විපාක දැක, මගනැණින් සිදිමින් මෙම උණගොබය බඳු රූපාදියට හෝ දැකීමිවලට හෝ කාම ලෝකවල හෝ ආසා-මාන හා දැකීම් ලෙස නො ඇලෙමින් පසේ බුදුබවට පත්වීමි. ඉතිරි කරුණු පෙර කී පරිදි දතයුතුය. මෙයටද නිදෙසයෙහි වැඩිදුරට දක්වා නැත.

### සිවුවන (ගාථාවයි.)

පස්වන (ගාථාවෙහි) මිගො වනයෙහි වසන සියළුම සිවුපාවුන්ට මෙය සමාන වචනයකි. මෙහි පසද මුවා අදහස් වේ. අරඤ්ඤමහි ගම හා ගම සමීප පෙදෙස හැර ඉතිරි කොටස කැලයයි. මෙහි උයන අදහස් වේ. එහෙයින් උයනෙහි යැයි කියන ලදී. යථා සමාන කොට දැක්වීමයි. අබද්ධො රහැනින් ආදී කිසියම් බැඳුම්වලින් නොබැඳුණු, මෙයින් නිසැක හැසිරීම් රටාවක් දක්වයි. යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොවරාය කැමති දිසාවකින් ගොදුරු පිණිස යයි. කැමති දුරක් යයි. කැමති දෙයක්ම කයි. විඤ්ඤානරො දැනුම් තේරුම් තේරම් ඇති පණ්ඩිත තැනැත්තා, සෙරිතං තමා කැමති සේ නිදහස්ව, අනුන්ට යටත් නොවූ, පෙකබ්බානො නුවණැසින් බලමින්, නැතහොත් දහමෙහි නිදහස් බව හෝ පුද්ගල නිදහස් බවයි. ලොවුතුරු දහම් අනුව කෙලෙසුන් වසඟයට නොගිය බැවින් නිදහස්ය. එසේ වූ තැනැත්තෝ, ඔවුන්ගේ සොබාවය දැක්වීමට සෙරිතා යැයි කියන ලදී. එය බලාපොරොත්තුවෙන් යනුයි. කුමක් හෙයින් කියන ලද ද? මුවා කැලයෙහි ගොදුරු සොයා කැමති තැනකට යයිද, එසේම මම ද කවදා තණ්හා බැඳීම් සිදු යන්නෙමි ද? මෙසේ ඔබලා ඒ මේ අත මා පිරිවරා සිට බැඳ තබා ගත් හෙයින්, කැමති තැනකට යාමට නොලැබෙන මට, ඒ කැමති තැනකට යාමෙහි පල විපාක හා කැමති තැනකට යාමෙහි ආනිසංස ද දැක, අනුපිළිවෙලින් සමථ විදසුන් වැඩීමෙන් පිරිපුන් බවට ගියෙමි. එයින් පසේ බුදුබව අවබෝධ කළෙමි. එහෙයින් නිදහස බලාපොරොත්තු වන අනෙක් නුවණැති තැනැත්තා ද, එකො වරෙ බග්ග විසාණ කප්පො යනුයි.

### පස්වන (ගාථාවයි.)



හයවන (ගාථාවෙහි) මේ කෙටි අරුතයි. සහාය මජ්ඣෙය්‍ය සිටින්නාට, දිවා කාලයෙහි නිදාගැනීම යැයි කියන ලද වාසෙ මහා උච්චනැයි කියන ලද යානෙ, උයනට යාම යැයි කියන ලද ගමනෙ, ජනපද වාරිකා යැයි කියන ලද වාරිකාය, 'මගේ මේ (කීම) අහන්න, මෙය මට දෙන්න', ආදී ඒ ඒ ආකාරයෙන් ආමන්තෂ්‍යහොති, එහෙයින් මම එහි කලකිරී, උතුම් තැනැත්තන් සෙවුනා ලද, නොයෙක් යහපත් පල ලැබෙන, ඒකාන්ත සුවය (තිබියදී), ලෝභයෙන් පෙළුණු, සියළු කාමයෙන් පිරි මිනිසුන් කිසිසේත් නොකැමතිව, නොපතමින්, ඒ පැවිදි බවට අනභිජ්ඣතං අනුන්ට වසඟ නොවන, දැහැමි තැනැත්තකු ලෙසින් සෙරිතං ව පෙකබ්බානො විදසුන් වඩා කෙමෙන් කෙමෙන් පසේබුදුබව අවබෝධ කරන ලදී. ඉතිරි කරුණු කියා ඇති පරිදිය.

#### හයවන (ගාථාවයි.)

හත්වන (ගාථාවෙහි) මේ කෙටි අරුතයි. බිඩ්ධා සෙල්ලම් කිරීම, එය කායික හා වාචසික යනුවෙන් කොටස් දෙකකි. කායික නම් 'ඇතුන් සමග, අසුන් සමග, දුනුවලින්, කඩුවලින්, සෙල්ලම් කරති'යි ආදී ලෙසිනි. වචනයට අදාලව, ගී, සිලෝ කීම, මුවින් බෙරහඬ ආදී (නාද නැංවීම) ලෙසිනි. රකි කාමයන් පසෙහි ඇලීම, විපුලං ඇටමිදුළුවල පටන් විනිවිද ගිය, මුළු සිරුරම හා බැඳුණු, ඉතිරි සියල්ල පැහැදිලිය. මෙහි සම්බන්ධතා ගැළපීම ගැනද සංසග්ග ගාථාවෙහි කී පරිදි දතයුතුය.

#### හත්වන (ගාථාවයි.)

අටවන (ගාථාවෙහි) වාතුද්දිසො සිවු දිසාවෙහිම සුවසේ වාසය කිරීම පරිදි, 'එක් දිසාවක් පතුරුවා වාසය කරති'යි ආදී ලෙස හෝ බඹ විහරණ වැඩිම සිවු දිසාවටම පතුරුවා ඇතැයි ද වාතුද්දිසො, ඒ දිසාවල කිසියම් ජීවීන් කෙරේ හෝ සංඛාරවල හෝ බයෙන් වෙහෙසට පත් නොවෙතැයි, නොගැටෙතැයි, අප්පටිසො, සනතුසසමානො යනු දොළොස් ආකාර වූ සතුටුවීම් ලෙසින් සැහීමකට පත්ව, ඉතරීතරෙන සිවුපසය (ලැබීම) උසස් ලෙස (බොහෝ-යහපත් පරිදි) වුවත් මද වුවත්, පරිසසයානං සහිතා අව්ශමි කයෙන්, සිතෙන් වන අවහිරතා ඉවසා ගනී. ඒ සම්පත් ගැන වෙන්කොට සිතේ පවත්නා ආකාරය, ඒවා වෙන්කොට දැන සිතෙහි රැඳෙතියි - පරිච්ඡ



සයනති = පරිසසයා. සිංහ, වග ආදී සතුන්ගෙන් වන ගැහැට බාහිරින් පැමිණෙන උවදුරු ලෙසද කාමයට ඇති ආසාව ආදී කය සිතට වන උවදුරු ඇතුළතින්ද මීට සමාන වේ. ඒ උවදුරු ඉවසා දරා ගැනීමද, උත්සාහය ආදී කරුණුවලින් යුතු වේදැයි පරිසසයානං සහිතා තදබවට පත්කරන බය නැතිවීමෙන් අව්ශමහී කුමක් නිසා කියන ලදද? යම්සේ ඒ පැවිදි සතර නම මෙන්, සිවුපසය ලැබෙන අයුරින් සැහීමට-සතුටට පත්ව, මෙහි දක්වා ඇති පරිදි සතුවින් යුතුව - සිවු දිසාවෙහිම මෙන් ආදී භාවනාවෙහි යෙදී, සියළු දේවල් කෙරෙන් මතුවන බිය නොමැති බවින් සිවු දෙසින්ම උවදුරු නොමැතිව - තැති නොගනිමින්, පිළිවෙත්හි ගුණ දැක, නුවණින් පිළිපැද-අනුගමනය කොට පසේබුදුව අවබෝධ කළෙමි. නැතහොත්, ඒ පැවිදි වුවත් මෙන්, ලැබෙන දෙයින් සතුටුව, 'සිවුදිසා' රැ කවරණ පතමින්, නුවණ මෙහෙයා අවබෝධ කොට ගනිමි. එහෙයින් අනෙක් තැනැත්තන්ද මෙබඳු තැනකට (පැමිණීම) පතමින් සිවුදෙසින්ම වන උවදුරු ඉවසා, ඒවා දුරුකොට බිය නොවී, එකො වරෙ බග්ග විසාණ කප්පො (මෙනි.)

නිදෙසයෙහි, මෙතතා, අරුත් අනුව මිජ්ජති = මෙතතා සෙනෙහස තේරුමයි. යහළුකමට හෝ මිතුරාට හෝ එය පවතී යයි මෙතතා - මෙතතා සහගතෙ ඒ මෙන් බවෙන් සෙනෙහසින් යුතු, ඒ මෙන්බවෙන්, සෙනෙහසින් යුතු, වෙනසා සිතින්, එක් දිසාවකට පළමුව සළකා ගන්නා ලද ජීවින් උදෙසා එක් දිසාවක් කෙළවර කොට එහි සියල්ලන් කෙරෙහි පැතිරී යන ලෙසින් කියන ලදී. එරික්ඛා (මෙත්) පහස මුසුකොට - අරමුණු කොට විහරති බඹ විහරණය යැයි සනිටුහන් වූ ඉරියවු පිහිටුවා ගැනීම - විහරණය පවත්වනු ලබයි. තථා දුතියං එසේ නැගෙනහිර ආදී දිසාවල යම් එක් දිසාවකට (මෙත) පතුරුවා වාසය කරයි. එපරිදිම, ඒ අතරතුර දෙවන, තෙවන, සිවුවන දිසා යන අරුතයි. ඉති උදධං ඒ වචනයෙන්, මත්තෙහි වූ දිසාව යැයි කියන ලදී. අධො තිරියං යට දිසාවටද - හරස් දිසාවටද ඒ ආකාරයෙන් (මෙත) පතුරුවයි. එහි අධො යට, තිරියං අනුදිසා - මෙසේ සියළු දිසාවලටම අස්මඬලෙහි අසකු මෙන් මෙන් සහගත සිත, සාරෙතිපි පච්චාසාරෙති මෙපමණකින්, එක් එක් දිසාවන් සීමාව ලෙසින් මෙන් පැතිරවීම දක්වා ඇත. සබ්බධි ආදී ලෙසින් සීමාවක් රහිතව දැක්වීමට කියන ලදී. එහි සබ්බධි හැමතැනම, සබ්බත්තකාය පහත්, මැදහත්, උසස්, මිතුරු, සතුරු, මිතුරු සතුරු නොවූ, හැමදෙනා කෙරෙහිම, මේ වෙනත්



කොටසක් යැයි වෙනසක් නොකොට, තමන් හා සමච්ඡායකා යැයි කියන ලදී. නැතහොත් සබ්බන්තාය සියල්ලන් කෙරෙහි මෙන් සිත වැඩීමෙන් බිඳකුණු පිටත අවුල් සහගත බවක් නැති බවද කියන ලදී. සබ්බාවන්තං සියළුම දෙනා, සියළුම ජීවීන් කෙරෙහි යොමු වූ අරුතයි. ලොකං, විප්‍රලෝක මේ ආදී කොටස් ලෙසින් දැක්වීමෙන් නැවත මෙන් සහගත බව කියන ලදී. යම් ආකාරයකින් හෝ මෙහි හෝ සීමාකොට පැතිරීම මෙන් නැවත එසේ යන වචනයද මේ යන වචනයද නොයොදා ඇත. එබැවින් නැවත මෙන් සහගත සිතිවිලි යැයි කියන ලදී. (අවසන්) නිගමන ලෙසින් එය කියන ලදී. විප්‍රලෝක මෙහිද බොහෝ ලෙස (මෙත) පැතිර යන සැටි දකුණුය. එසේ පැතිරෙන පරාසය ලෙස මහග්ගතං, බොහෝ දෙනා අරමුණුකොට එය වඩනා අයුරින් අප්‍රමාණං, තරහ සතුරු බව නැති නිසා අවේරං දොම්නස නැති නිසා අව්‍යාපජ්ඣං දුක් නැතැයි කියන ලදී. කරුණා ඉහත කී පරිද්දෙනි. ඒ කරුණුවලින් යුතු නිසා තමාම සතුටු වේ. සතුටු පමණින් හෝ මුදිතා, අවේරා භෝගතු මේ ආදී ලෙසට තරහ නැතිව, මැදහත් බවට පැමිණීමෙන් උපෙක්ඛා මෙහි හිතවත් බව පළවන බැවින්, හිතවත් බව එක්තැන් කරන ගතියෙන් හිරිහැර නොකිරීමෙන්, සංවරයෙහි පිහිටීමෙන්, හැමට මනාප බව දක්වන බැවින්, තරහ ගති සමනය වීමෙන්, මෙන් බවෙහි සම්පත් සේ පෙනේ. ආදරය ඇතිවීම (විටෙක) දුකකි. දුක ඉදිරියට පමුණුවන ආකාරයෙන් කරුණාව වේ. (ඒ අනුව) අනුන්ගේ දුක ඉවසන සුළු, හිංසා කිරීමෙන් තොරව, දුකට පත්වුවන්ගේ අසරණ බව දකිමින් සන්තුන් බව ඇතිවීම එහි සම්පතකි. සෝකය ඇතිවීම ආපදා බවකි. සතුටු බව මුදිතාවේ අත් සැපත දකිනු රිසි වේ. නොකැමැත්ත සිතට වෙහෙස පමුණුවයි. හැමදෙනාගේ දැක්ම හේතුවීම සම්පතකි. නොකැමැත්ත සංසිද්ධිම සම්පතකි. අත්නොහැරීම විපතකි. සත්වග කෙරෙහි මැදහත් ලෙස පැවැත්ම උපෙක්ඛාය. ඔවුන්ගේ ගති සොබා දැකීමෙන් තරහක්-ගැටීමක් ඇතිකර නොගැනීමත්, කරන කියන කටයුතුවල පලයක් වූ ඔව්හු ඔවුන්ගේ කැමැත්ත සැප ඇත්තෝ හෝ වෙති. දුකින් හෝ මිඳෙන්නාහ. ලද සම්පත් හෝ පිරිහීමට පත් නොවන්නාහයි, මෙසේ පවත්නා වූ කරන ලද පරිදි කම්පල දැක්මෙහි පිහිටා, තරහව, ගැටීම සංසිද්ධිම එහි සම්පතකි. එදිනෙදා ජීවිතය හා බැඳුණු දෙයෙහි මැදහත් නොවීම විපතකි.

සනතුටෙයා හොති සිවුපසයෙහි (ලද පමණින්) සෑහීමට පත් වෙයි. ඉතරිතරෙන විවරෙන රළු, සියුම්, දළ, සුචපහසු, කල්පවත්නා දිරු මේ



කිනම් ආකාර වූ සිවුරකින්, එමෙන්ම මද හෝ බොහෝකොට හෝ තමන්ට ලැබෙන පරිදි, හැකියාව පරිදි, ගැලපෙන පරිදි යනුවෙනි. පිණ්ඩපාතයෙහි ද මෙසේ සැළකිය යුතු වෙයි. මෙසේ මෙම තුන්ආකාර වූ සතුටට-සැහීමට පත්වීම සලකා 'සනතුටෙයා හොති' යැයි කියන ලදී.

මෙසේ සිවුර ගැන දතයුතුය. සිවුරෙහි අදාල සියළු කරුණු (බෙතන) දතයුතුය. පස් වැකුණු සිවුර ගැන දතයුතුය. සිවුරෙන් සැහීමට පත්වීම ගැන දතයුතුය. සිවුර හා අදාල වූ ධුතංග දතයුතුය. 'සිවුර ගැන දතයුතු' යන්නෙන් කොමු ආදී සය ආකාර සිවුරු, දුකුල වැනි සියුම් රෙදි ආදී සයආකාර වූ සුදුසු සිවුරු යන මෙම දොළොස් ආකාර වූ කැප වූ සිවුරු ගැන දතයුතුය. කුසතණ සිවුරු, පට්ටා කෙදි සිවුරු, ලෑලි පතුරුවලින් කරන ලද සිවුරු, කෙස්වලින් කරන ලද සන-නියද සිවුරු, සම්වලින්, බකමුණු පියාපත්වලින්, ගස් (පොතු) වලින්, වැල්වලින් විසූ, ඉඳුරු වැනි (එරක) ගස්වල කෙදිවලින්, කෙසෙල්පතින්, උණකොළවලින් වැනි මෙබඳු දෙයින් කළ සිවුරු අකැපය. 'සිවුරෙහි අදාල කරුණු යනුවෙන් සංඝයා වෙතින් හෝ සමූහයකින් හෝ නැයන්ගෙන් හෝ මිතුරන්ගෙන් හෝ, තමන් සපයා ගැනීමෙන් හෝ පංසුකුල හෝ මෙසේ සය ආකාරව දතයුතුය. මූලික කරුණු අටක් ගැනද දතයුතුය. (සොහොනක, වෙළෙන්දෙකු, විදියෙහි, කසළගොඩක, රෝහලක, දිය නාන තැනක, තොටුපළක, ගතපච්චාගත, ගින්නෙන් දැවුණු, ගවයන් කාදමන ලද, මීයන් කා දමන ලද, ඇතුලත ඉරුණු, වාටිය ඉරුණු, කොඩි සඳහා වූ, ථූපයෙහි මුදුනෙහි වූ, සමණ සිවුරු මුහුදෙහි (පාවී ආ), අභිෂේකයට අයත්, මහමග තිබූ, සුළඟින් ගසාගෙන ආ, ඉඳු බලයෙන් ලද, දෙවියන් දෙන ලද යන විසිතුන් ආකාරය පංසුකුල යනුවෙන් ගැනේ. (මෙහි) 'සොත්ථියං' යනු දරු උපතකදී පාවිච්චි වූ රෙදි වේ. 'ගතපච්චාගත' යනු මළ සිරුරකට පොරවා සොහොනට ගෙනගොස් ආපසු ගෙනා රෙදිවලින් සකසාගත් සිවුරුය ධජාහටං යනු කොඩියක් සේ ඔසවා එතැනින් ගෙනෙන ලද රෙදි, 'ථූපං' - තුඹසෙහි පූජාකරන ලද රෙදිය. 'සාමුද්දියං' මුහුදුරළින් ගොඩබිමට (වෙරළට) පාවී ආ රෙදි, 'පථික' යනු මග යන්නවුන් විසින් සොරුන්ට බියෙන් ගලෙහි එලා පොරවන ලද රෙදි, 'ඉඳ්ඛියං' යනු 'එන්න, මහණ' යැයි පැවිදීමේදී ලබන සිවුර - ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. විවර සනෙතාස ලෙස විතකක, ගමන, පරියෙසන, පටිලාහ, මතක පටිගගහණ, ලොලුප්ප විවජ්ජන, යථාලාහ, යථාබල, යථා සාරුප්ප, උදක, ධොවන, කරණ, පරිමාණ, සුත්ත, සිබ්බන, රජන, කප්ප, පරිභොග, සනනිධි, විසසජ්ජන යැයි විසි ආකාරය.



අදාල මහණ විසින්, තෙමසක් එකතැනම වස්වසා, එක් මසක් පමණ (තිබියදී) කල්පනා කිරීම සුදුසුය. ඒ මහණ පවාරණය කොට, විවර මාසයෙහි පංසුකුලික සිවුරක් සකසයි. අඩමසකින්ම සකසයි. මෙසේ අඩමසක් තිබියදී කල්පනා කිරීම විතකක සනේතාසයයි. සිවුරු පිණිස යනවිට, 'කොතැනින් ලබන්නෙමිදැ'යි නොසිතා, කමටහන මුල්කොට ගෙනම යාම ගමන සනේතාසයයි. සිවුර සෙවීමේදී යම්කිසි වෙනත් කෙනෙකු සමග නොව, හිරිඔතප් ඇති සිල්වත් මහණකු කැටුව යාම පරියෙසන සනේතාසයයි. මෙසේ සොයා ගෙන එන සිවුර දුරදීම දැක, රළු-සියුම් ආදී සේ, එයට මනාප හෝ අමනාප හෝ වන්නේ යැයි නොසිතා ලද පරිදි ඇති කරගන්නා සතුව පටිලාභ සනේතාසයයි. මෙසේ ලැබුණු දෙය භාර ගැනීමේ දී 'මෙපමණ දෙපටක් වන්නේය, මෙපමණ තනිපටක් වන්නේ යැයි, තමන්ට සෑහෙන පමණට සතුටුවීම මත පටිගහණ සනේතාසයයි. සිවුර සොයා යාමේදී, 'කැමති සේ අසවල් ගෙදරින් ලබන්නෙමි'යි නොසිතා ගෙදොර පිළිවෙලින් යාමෙන් ලොලුපාවිච්ඡන සනේතාසය ලබයි. දළ වූ, මොළොක් වූ කිසියම් ආකාරයක සිවුරකින් ලැබෙන පමණින් යැපීමට හැකිවීම යථාලාභ සනේතාසයයි. තමාගේ (උත්සාහය හෝ) බලය දැන ඒ අනුව යැපිය හැකිනම්, එය යථාබල සනේතාසයයි. (තමා) කැමති දෙය වෙනත් (මහණකට) දී තමන් කිසියම් ආකාරයකින් යැපීම යථා සාරූප්ප සනේතාසයයි. කැමති පරිදි ජලය ඇත්තේ කොතැනද? රිසි නොවන පරිදි ජලය ඇත්තේ කොතැනදැයි නොවිමසා කිසියම් ආකාරයකින් ජලයෙන් සේදීම උදක සනේතාසයයි. පඬුපැහැ මැටි, ගුරුගල් වත් රතු මැටි, කොළ ආදිය වැටී, පල් වූ අපිරිසිදු වූ ජලය පාවිච්චි නොකිරීම මැනවි, සෝදන විට (ජලය පාදා ගැනීමට) මුගුරු ආදියෙන් නොගසා, අත්වලින් මැඩ (අත එතා මෙතා කරමින් ජලය පාදාගෙන) සේදීම ධොවන සනේතාසයයි. එසේම අපිරිසිදු කොළ ඉවතලා (අවිඳසින්) රත්වූ ජලයෙන් සේදීම වටී. මෙසේ සෝදනවිට මෙය රළු (අපහසුය.) මෙය සියුම් (පහසු) යැයි තරහ නොගෙන, සෑහෙන පමණට කටයුතු කිරීම කරණ සනේතාසයයි. නාභිය හා දෙදණ වැසෙන පමණ සළකා ගැනීම පරිමාණ සනේතාසයයි. සිවුරු සැකසීම පිණිස කැමති තුල් සොයා ගනිමි'යි නොසිතා, විදිවල හෝ දෙවොල් හෝ ආදී තැනකින් ගෙනැවිත් පාමුල තබන ලද කුමන හෝ තුල් ගෙන එය කිරීම සුත්ත සනේතාසයයි. සිවුර හතරැස් ලෙස මුට්ටු කරන කල්හී සත්වරක්ම ඇඟිලි උපයෝගී කොට ගෙන විදිය යුතුය. මෙසේ කරනවිට යම් මහණකු සභාය නොවේනම්, ඒ මහණට වත් බිඳුමක් නැත. ඇඟිලි තුනකින් පමණ සත්වරක්ද විදිය යුතුය. මෙසේ කරනවිට අරියමගට පිළිපන්නෙකු විසින් සභාය විය



යුතුය. එසේ නොවේනම් ඒ මහණට වත් බිඳුමක් වේ. මෙය සිබ්බනසනෙතාසයයි. (පඬු) පෙට්ටිමේදී කළු (පැහැ) දිවුල් අත්තික්කා (කාලකච්ඡක) ආදිය නොගත යුතුය. හෙළ කිහිරි ගස් (පොතු) ආදිය ලබයිද එයින් (පාටින්) පෙටිය යුතුය. එසේ නොලැබුනේ නම්, මිනිසුන් විසින් පොතු ගෙන කැලයෙහි ඉවත දමා ඇති (කොටස්වලින්) මහණුන් ලවා උණුකරවා ඒ ඉවත හළ කහට ගෙන පොවා ගත යුතුය. මෙය රජන සනෙතාසය නම් වේ. නිල්, දුඹුරු, කළු, යම්කිසි පැහැයකින්, ඇතු පිටෙහි හිඳිනා තැනැත්තෙකුට පෙනෙන පරිදි කප් බිඳ තැබීම කප්ප සනෙතාස නම් වේ. (සිරුරෙහි) ලජ්ජා දනවන තැන් ආවරණය කොට ගැනීමෙන් සුදුසු ලෙස පරිහරණය පරිභෝග සනෙතාස නම් වේ. රෙදිකඩක් ලැබුණද, නූල් හෝ ඉඳිකටුව හෝ (සිවුරු) කටයුතු කරන මහණකු හෝ නොලබන විට (එය) තබාගැනීම සුදුසුය. ඒවා ලැබුනේ නම් එසේ තබා නොගත යුතු සකස් කරන ලද (සිවුර), අතවැසි ගෝල හිමිවරුන්ට දෙනු කැමතිව, ඔවුන් නොසිටීනම් පැමිණෙන තෙක් තබාගැනීම වටී. පැමිණි විගසම ඔවුන්ට දිය යුතුය. දීමට නොහැකි වී නම්, (ඒ ගැන) ඉටාගත යුතුය. වෙනත් සිවුරක් තිබේනම්, ඇතිරීමටවත් ඉටා ගැනීම වටී. එසේ අදිටන් කර නොගැනීම එක්රැස් කරගැනීම වෙයි. අදිටන් කරගත් මහණට එසේ නොවන බව මහාසීව තෙරුන් වහන්සේ කීහ. සනතිධිපරිවජ්ජන සනෙතාසං නම් මෙයයි. බෙදා දෙනවිට මුහුණ බලා නොදිය යුතුය. සිහිකටයුතු කරුණු මත පිහිටා (දොසක් ඇති නොවන පරිදි) බෙදා දිය යුතුයැයි විසසජ්ජන සනෙතාසයයි. සිවුර හා බැඳුණු ධුතංග නම් පංසුකුලික හා තෙට්ටරික අංගයි. මෙසේ සිවුර ගැන සැහීමකට පත්ව, උතුම් මහරහත් පරපුර වැඩි දියුණු කරමින්, පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙම ධුතංග දෙක රකිති. මේවා රැකගනිමින් සිවුර ලද පමණට සැහීමට පත්ව, කෙලෙසුන් නැසූ උතුම් පිළිවෙතින් තුටු වෙති. 'වණණවාදී' යනු එක් මහණක් සතුටට - සැහීමට පත්වෙයි. එසේ සතුටුවීමේ - සැහීමට පත්වීමේ අගය නොකියයි. එක් මහණක් එයින් සතුටු වන්නේ නැත. (එහෙත්) එහි ගුණ කියයි. එක් මහණක් සතුටු වන්නේ ද නැත. ගුණ කියන්නේද නැත. එක් මහණක් සතුටටද පත්වෙයි. එහි අගය - ගුණ ද කියයි. පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ එබඳු වෙති. එය පහදා දීමට ඉතරිතර විවර සනතුට්ඨියාව වණණවාදී යනුවෙන් කියන ලදී. අනෙසනං පණ්ඩුඩකරුවන් පිටත්කර හැරීම වැනි නොයෙක් ආකාර වූ තුසුදුසු දේ, අප්පට්ඨපං නොගැළපෙන. අලඳාව නොලැබ, යම්සේ සිවුරක් නොලැබුණු ඇතැම් මහණක්, 'කෙසේ සිවුරක් ලබන්නෙමි' දැයි පින්වතුන් සමග එක්ව කුහකකම් කරමින්, තැති ගනිති. ඒ



ආසාවෙන් පීඩාවට පත් වෙති. පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ, එය නොලැබුණද මෙසේ පීඩාවට පත් නොවෙති. ලද්දාව දැනුමින් සෙමෙන් ලැබ, අගථිකයා ලෝභ බැම්ම හැර දමා, අමුච්ඡිකයා ඉහළතරා ගිය තණ්හාවෙන් මුළාවට පත් නොවී, අනන්තකාමයෙන් තණ්හාවෙන් නොමඩනා ලද, වෙළා නොගත්, ආදිනව දසසාවි නොගැළපෙන දෙයෙහිද, සිවුපසය පරිහරණයෙහි ගිජු නොවීමෙහි විපාක දකිමින්, නිසසසරණ පඤ්ඤා හුදෙක්ම සිතල වළකා ගැනීම පිණිස යැයි කියන ලද, සසරින් මිදීම පිණිස (හේතුවේ යැයි) නුවණින් දැන, ඉතරිතර විවර සනතුටයියා ලැබෙන ඕනෑම සිවුරකින් සැතීමේ සතුටට පත්වෙමින්, නෙවනනානුකකංසෙති මෙහි ඇතැම් මහණක්, 'මම පංසුකුලික සිවුරු දරමි. මා උපසම්පදා සීමාවේම පංසුකුලිකංගය සමාදන්වන ලදී. 'මා හා සමාන කවරෙක් ඇත්දැ'යි තමන් හුවා දක්වයි. මෙසේ (පසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ) නොහඟිති. න පරංවමෙහි 'අනෙක් මහණන් පංසුකුලික නොවෙති හෝ පංසුකුලික සලකුණක්වත් ඒ මහණන්ට නැතැ'යි, මෙසේ අනුන් හෙළා නොදකී. යො හි තත් දකෙකා එසේ සිවුරෙන් සතුටුවීමෙහි අගය දැක්වීමෙහි සමත්, කරුණු දැක්විය හැකි, අනලසො නොපසුබටව, අනලස්ව, සමපජානො පටිසසනො නුවණින් දැනගැනීමද, මනා සිතියෙන්ද යුතු, අරියවංසෙ යිනො උතුම් බුදු පසේබුදු ආදී පරපුරෙහි පිහිටි, ඉතරිතරෙන පිණ්ඩපාතෙන කිසියම්, ඕනෑම පිඬු පිණිස ලැබෙන අහරකින්, මේ ආකාරයෙන් පිණ්ඩපාතය දතයුතුය. පිණ්ඩපාතයට අදාල කරුණු දතයුතුය. පිණ්ඩපාතයෙන් ලබන සතුට දතයුතුය. පිණ්ඩපාතය හා අදාල ධුතංග සමාදානය දතයුතුය.

පිණ්ඩපාතො ඛත්, පිට්ටු, අත්සුණු, මාළු, මස්, කිරි, දීකිරි, එළඟිතෙල්, වෙඳුරු, තෙල්, මීපැණි, පැණි, කැඳ (කඩා) කැයුතු, අනුභව කළයුතු, පානය කළයුතු යන දහසයාකාර වූ පිඬු පිණිස ලබන දේ, පිණ්ඩපාත වටපිටාව (බෙත්ත) සඟ පිරිසට දෙන ඛත්, උදෙසා දෙන ලද ඛත්, ආරාධනා, සිට්ටු අනුව, කොටසකට අයත්, පෙහෙවසට අයත්, පිළිවෙළින්, පිටතින් පැමිණීමේදී, ගමෙහිදී, ගිලන් වූ විට, ගිලන් උවටැත් ඛත්, තනතුරට අදාලව, කුටියෙහි වෙසෙනවිට, කාලසීමාවට අයත්, සහ විහාරයට ගෙනෙන ඛත් යැයි පිණ්ඩපාත ආහාරය පසළොස් ආකාරය. පිණ්ඩපාත සනෙතාසො පිණ්ඩපාත ආහාරයෙහිද (ඉහත සඳහන් පරිදි) විතකක, ගමන, පරියෙසන, පටිලාභ, පටිග්ගහණ, මත්ත පටිග්ගහණ, ලොලුප්ප විවජ්ජන, යථාලාභ,



යථාබල, යථා සාරුප්ප, උපකාර, පරිමාණ, පරිභෝග සන්නිධි පරිවජ්ජන, විසජ්ජන, සනෙකාස යැයි පසළොස් ආකාරය.

එහිදී අදාල මහණ මුවදොවා සවස තෙරුන්වහන්සේට උවටැන් කරනවිට පිණ්ඩපාතය සඳහා සමුහයා සමග හෙට කොතැන පිඬු පිණිස හැසිරෙන්නෙමුදැයි හිමියනි, අසවල් ගමෙහිය.' මෙපමණක් සිතා, ඉන් එහාට කල්පනා නොකළ යුතුයි. විතකක මාලකයෙහි තනිව සිටීමින් කල්පනා කළ යුතුය. එතැන් පටන් කල්පනා කරනවිට අරියවංසයෙන් ඉවත්ව පරිබාහිර වෙයි. මෙය විතකක සනෙකාසය නම් වෙයි. පිඬු පිණිස හැසිරීමේදී කොතැනින් ලබන්නෙමිදැයි නොසිතා, කමටහන් මුල්කොට ගෙනම යා යුතුය. මෙය ගමන සනෙකාස නම් වේ. පිඬු අහර සොයද්දී, ඒ මේ දේවල් නොගෙන ලජ්ජාවෙන් හා සිල්වත් බවෙන් යුතුව සොයාගත යුතුය. එය පරියෙසන සනෙකාසයයි. දුරසිටම ගෙනෙනු ලබනු දැක, 'මෙය කැමති දෙයකි, මෙය අකමැති දෙයකැයි සිතක් උපදවා නොගත යුතුය. මෙය පටිලාභ සනෙකාසයයි. 'කැමති මේ දේ ගනිමි, මේ අකමැති දේ නොගනිමි' නොසිතා, යැපෙන පමණට යම් කිසිවක් ගතයුතුමය. මෙය පටිගහණ සනෙකාසයයි. මෙහිලා දිය යුතු දේ බොහෝ ඇතත්, දීමෙහි කැමති දායකයන් අඩුනම්, දෙන දේ අඩුවෙන් ගතයුතුය. දියයුතු දේවල්ද බොහෝ ඇතත්, දායකයන්ද බොහෝ ඇතත්, දෙනු කැමති දේ පමණ සළකා ගතයුතුය. දිය යුතු දේ අඩුනම්, දායකයන්ද, අඩු නම් දෙනු කැමති දේ අඩුවන් ගත යුතුය. දිය යුතු දේ අඩුනම්, දායකයන් බොහෝ නම්, දෙනු කැමති දේ පමණ අනුව ගතයුතුය. පිළිගැනීමේදී පමණ නොදැනීම නිසා මිනිසුන්ගේ පැහැදීම නැතිවෙයි. සැදැහැයෙන් දෙන දේ වෙනස් වෙයි. සසුනට උදව් නොකරයි. වැදූ මවගේද සිත් ගැනීමට නොහැකි යයි මෙසේ පමණ දැනගෙනම පිළිගත යුතුය. මනන පටිගහණ සනෙකාසය මෙයයි. පවුල් කොටසක් අතරට (පමණක්) නොගොස්, ගෙවල් පිළිවෙළින් යා යුතු බව ලොලුප්ප විවජ්ජන සනෙකාසයයි. යථාලාභ සනෙකාසය පිළිබඳ කරුණු සිවුරු ගැන සඳහන් වූ අයුරිනි. පිඬු අහර වළඳ, මහණදම් මැනවින් රැකගනිමි'යි උපකාර දැන වැළඳීම උපකාර සනෙකාසයයි. පාත්‍රය පුරවා ගෙනෙන ලදවිට පිළිනොගත යුතුය. උපසපන් නොවූ මහණුන් වෙතොත්, ඒ මහණුන්ට පිළිගැන්වවිය යුතුය. එසේ නොමැතිනම්, ඉවත යවා, පිළිගන්නා පමණට ගත යුතුය. පරිමාණ සනෙකාසය නම් මෙයයි. (මෙම ආහාරය) කුසගින්න දුරුකර ගැනීම මිස, සසරින් නිදහස් වීමට නොවේ යැයි (සළකා) අනුභව කිරීම පරිභෝග සනෙකාසයයි. ගොඩගසාගෙන, ගොඩගසාගෙන'



(නිදහස්ව) එකතුවන ලෙසට ආහාර නොවැළඳිය යුතුය. මේ සනතිධි පරිවර්තන සනේකාසයයි. මුහුණ නොබලා සිහිකටයුතු කරුණු මත පිහිටා (පිරිකර ආදිය) බෙදා දිය යුතුය. මේ විසසජන සනේකාසයයි. පිණ්ඩපාතිකංග, සපදාන වාරිකාංග, එකාසනිකංග, පතන පිණ්ඩිකංග, බලපවර්තනිකංග යන ධුතංග පහ පිණ්ඩපාතය හා බැඳී ඇත. මෙසේ පිණ්ඩපාතයෙහි සතුවිත් යුතුව උතුම් බුදු මහරහත් වත් පුරවිත් පසේ බුදුවරයාණන් වහන්සේ මෙම ධුතංග පහ රකිති. මේවා රැකගනිමින් පිණ්ඩපාත සනේකාස අරිය පිළිවෙතින් සතුවු වෙති. වණණවාදී කලින් කියා ඇති පරිදි දතයුතුය.

සෙනාසනෙත මෙහිදී සෙනසුන් ගැන දතයුතුය. සෙනාසන (බෙතන) වටපිටාව දතයුතුය. සෙනාසන සනේකාසය දැනගත යුතුය. සෙනසුන් හා අදාල ධුතංග දතයුතුය. සෙනාසන යනු ඇඳ, පුටුව, මේට්ටය, කොට්ටය, විහාරය, ගුරුළු පියාපත් වැනි වහල ඇති ගෙය, පහය, මහල් පහය, ගුහා, ලෙණ, මැස්ස, රවුම් සාලාව, උණපඳුර, රුක්මුල වැනි යම් තැනකට මහණුන් පැමිණෙත්ද, මෙම සෙනසුන් පහළොවකි. සෙනාසන බෙතනං සංඝයාගෙන් හෝ, සමුහයකින් හෝ, නැයන්ගෙන් හෝ, මිතුරකුගෙන් හෝ, තම ධනයෙන් හෝ පස් ගොඩගැසුණු තැනක් යන සයාකාර වූ (සෙනසුන් සකස්වන) තැන්. සෙනාසන සනේකාසො සෙනසුන් ගැන ද විතකක සනේකාස ආදී පසළොස් ආකාර සෑහීමට - සතුවට පත්වීම, ඒවා පිණ්ඩපාතයෙහි කී පරිදි දතයුතුය. ආරක්ෂක, රුක්මුලික, අබ්බොකාසික, සොසානික, යථා සන්ධික යන ධුතංග පහ සෙනසුන් හා බැඳේ. මෙසේ සෙනාසන සනේකාසයෙන් උතුම් බුදු මහරහත් වත් පුරවමින් පසේ බුදුවරයාණන් වහන්සේ මෙම ධුතංග පහ රකිති. මේවා රකිමින් සෙනාසන සනේකාස මහ අරිය වංසයෙන් සතුවු වෙති. මෙසේ ගරු කටයුතු, දම්සෙනෙවි සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේ, පොළොව දිගහරින්නාක් මෙන්, මුහුදකුස පුරවන්නාක් මෙන්, අහසෙහි පතුරුවන්නාක් මෙන් ද පළමුව සිවුරු සතුව - සෑහීමට පත්වමේ අරියවංස පිළිවෙත කියා සඳ නැගිටුවන්නාක් මෙන්, හිරු ඉක්මවා යන්නා සේ, දෙවනුව පිණ්ඩපාතයෙන් සෑහීමට පත්වමේ අරියවංස පිළිවෙත කියා, මහමෙර ඔසවන්නාක් මෙන් තෙවනුව සෙනසුන්හි සෑහීමට පත්වමේ අරියවංස පිළිවෙත කියා, දැන් ගිලාන පව්ව සනේකාස අරියවංස පිළිවෙත කීමට' ලැබෙන පරිදි කුදුමහත් ගිලන්පස බෙහෙත් පිරිකරවලින් සතුවු වේයැයි ආදී ලෙසින් කීහ.



එය පිඬු පිණිස ගිය පරිදීමය. එහිදී ලාභ, බල, සුදුසු ආකාර සනෙතාසය පරිදි සතුටුවිය යුතුය. භාවනාවට අදාළ අරියවංස පිළිවෙත මෙහි නොදැක්විණි. නෙසජ්ජිකාංගය (නොනිදා හිඳගැනීම පමණක්) ධුතංගය භාවනාවට අදාළ පිළිවෙත හා යෙදේ. මෙසේද කියන ලදී.

‘සෙනාසන පිළිබඳව පහක් ද, ආහාර ඇසුරුකොට පහක් ද උත්සාහයට අදාළව එකක් ද සිවුර අදාළව දෙකක් ද ලෙසිනි.

පඤ්චසෙනාසනෙ වුත්තා පඤ්ච ආහාර නිසසිතා  
එකො විරියසංයුතො දෙවච චිවර නිසසිතා

පොරාණෙ අගගඤ්ඤ අරියවංසෙ ධීතො මෙහි පොරාණෙ මෑතකදී සිදුනොවූ, අගගඤ්ඤ උසස් යයි දතයුතු, අරියවංසෙ උතුම් පරපුරෙහි, යම්සේ කැත්තුලය, බමුණු කුලය, වෙළඳ කුලය, සුද්ද කුලය, මහණ කුලය, රජ කුලය මෙන්ම මේ අටවන අරිය - උතුම් කුලය, උතුම් පෙළ, උතුම් පරම්පරාව නම් වෙයි. මුල් සුවඳ ජාති අතර, කළුවැල් සුවඳ වටිනාකම වැඩියයි කියනු ලබන්නා සේ, ඒ පරම්පරා අතර මෙම අරිය පරපුරේ අගය කෙසේද? බුදුවරුද පසේ බුදුවරුද තථාගත සවුචෝද අරිය යනුවෙන් හඳුන්වති. එම උතුමන්ගේ පරපුර අරියවංසයයි. මීට පෙර, අසංඛෙය්‍ය හතරකුත්, කප් සියදහසකට මත්තෙහි තණ්හංකර, මෙධංකර, සරණංකර, දීපංකර යන සිවු බුදුවරු උපන්න. අරිය නම් වූ උන්වහන්සේලාගේ පරපුර අරියවංසයයි. ඒ බුදුවරුන්ගේ පිරිනිවනින් පසු, අසංඛෙය්‍යයක් ඉක්මවා

- කොණ්ඩඤ්ඤ නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ උපන්න. එම .....මෙම කපෙහි කකුසඳ, කෝණාගමන, කස්සප, අපගේ භගවත් ගෝතම යන සිවු බුදුවරු උපන්න. ඒ බුදුවරුන්ගේ පරපුර අරියවංසයයි.

තවද අතීත-අනාගත-වත්මන් සියළු බුදු-පසේබුදු-මහරහත් බුදු සච්චන්ගේ උතුම් පරපුර අරියවංසයයි. ඒ උතුම් පරපුරෙහි ධීතො පිහිටියේ, ඉතිරි කරුණු කියා ඇති පරිදි දතයුතුය.

අටවන (ගාථාවයි)



නවවන (ගාථාව) පිළිබඳ මේ කරුණු අදහස් වේ. දුස්සංගහා පබ්බජිකාපි එතො ඇතැම් කෙනෙකු තදින් සතුටට-සැහීමට පත් නොවී, එසේ ඒ ආකාරයට හෝ, මේ අයුරින්, අපො ගහටයා සරමාවසනනා මම එයට එසේ සැහීමකට පත් නොවන බව පිළිකුල් කරමින්, විදසුන් වඩා අවබෝධ කළෙමි.

නිදේශසයෙහි, අනස්සවා වචන නො අසා, අවචනකරා අකීකරු පටිලොම චුතතිනො විරුද්ධ ලෙස කතාකරන ගති ඇති, පිළිමල්ව පවතිය යන අදහසයි. අකෙඤ්ඤනෙව මුඛං කරොති අවවාද කරන දායකයන් දැක මුව හකුළාගෙන වෙනත් පැත්තක් බලයි. අව්‍යාවටො හුත්වා අනපෙකඛා නොඇලීව

### නවවන (ගාථාවයි)

දසවන (ගාථාවෙහි) වොරොපයිත්වාන ඉවත්කොට, ගිහිව්‍යඤ්ජනානි කෙස් රැවුල්, සුදුවතින් අලංකාරව, මල් සුවඳ විලවුන්, බිරිය, දූප්පුන්, දාසි දාසයන් වැනි ගිහිගෙයි විසීමේදී ඒ බව හඳුනාගන්නා දේවල්, එහෙයින් ගිහි ව්‍යඤ්ජන යැයි කියනු ලැබේ. සංසිත පතොනා වැටුණු කොළ ජෙත්වාන මග නුවණින් සිඳ දමා, වීරො ඒ මග සඳහා උත්සාහයෙන් යුත්, ගිහි බන්ධනානි කාම බැඳීමි, කාමයන් වූ කලී ගිහියන්ගේ බැඳුම් යැයි මේ එහි වචනවල අරුතයි. එයින් අදහස් වන්නේ මෙයයි. 'අහා! මම ද ඒකාන්තයෙන් ඒ ගිහි සළකුණු ඉවත ලා, බිම වැටුණු (කොබෝලිල) කොළයක් මෙන්, යථා කොවිළාරො වන්නෙමි' මෙසේ සිතමින් විදසුන් වඩා අවබෝධ කළෙමි. ඉතිරි කරුණු පෙර කී අයුරින් දතයුතුය.

නිදේශසයෙහි සාරාසනඤ්ච යහපත් ආසනයක්, සිනානි ගැලුණු සංසිනානි වැටුණු, පතිතානි නටුවෙන් ගිලිහුණු, පරිපතානි බිම වැටුණු.

### දසවන (ගාථාවයි)

පළමු වග්ග වර්ණනා නිමිසේ ය.



දෙවන කොටසෙහි පළමු ගාථා දෙකෙහි නිපකං සොබාවයෙන්ම පිහිටි හැකියාව, කසිණ පිරියම් ආදී යහපත් දෙයෙහි දැනුම් තේරුම් ලද, සාධුවිහාරී දැහැනින් හෝ පලසමවතින් යුතු, ධීරං නුවණැති, එහි නිපක යන්නෙන් නැණවත් බව අරුත් සේ කියා ඇත. මෙහිදී නුවණැති බවම අදහසයි. ධීහි නම් ලිහිල් නොවූ උත්සාහයයි. සම් ද නහර (.....කැමති වුවත් (කාමං තතො ච නහාරුචා) මෙසේ පවත්නා වූ උත්සාහයට සමාන වචනයකි. තවද පවට නින්දා කළ යන අදහසින් ධීර නම් වේ. රාජාව රටයිං විජිතං පහාය යම්සේ සතුරු රජු තම පාලනය කරන රටට අයහපතක් පැමිණේ යැයි දැන, රජකම හැරදමා තනිව හැසිරේද, එසේම (කරුණු දැනුම් තේරුම් නැති) තම සහාය පිරිස හැරදමා තනිව හැසිරෙයි. මෙයද එහි අරුතයි. ඉතිරි කරුණු කියා ඇති පරිදි දැනගැනීමට හැකිවෙතැයි විස්තර නොකරන ලදී.

### පළමු (ගාථා දෙකයි.)

තුන්වන (ගාථාවෙහි) වචනවල අරුත් (කලින් කියා ඇති බැවින්) පැහැදිලිය. සහාය සම්පදං හුදෙක්ම සීලාදී ගුණ සමූහයෙන් යුතු රහත් ඵලයට පැමිණි උතුමන්ගේ සහායම මෙහිලා දතයුතුය. මෙය එහි විස්තරයයි. මේ කියන ලද සහායකයකු ලැබීම අදා පසංසාම ඒකාන්තයෙන්ම තුනි කළ යුතුය. අගය කළ යුතු යැයි කියන ලදී. ඒ කෙසේද? සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සහායා කවර හෙයින්ද? තමා කෙරෙහි සීලාදී උතුම් ගුණදහම් (කලින් නොතිබුණද) උසස් කෙනෙකු ඇසුරු කරනවිට දැන් ඇතිවූ ගුණදහම්, වැඩි දියුණුවට - මහත් බවට පැමිණේද, තමා හා සමාන සහායකයකු ඇසුරු කරනවිට, එකිනෙකා කෙරෙහි කතාකොට සැක දුරුකර ගැනීමෙන් ගුණදහම් නොපිරිහේ. එබඳු උසස් හෝ සමාන සහායකයකු ලැබුවද නොලැබුවද කුහක - වැරදි දිවිපැවැත්ම හැරදමා - දැහැමින් සෙමින් ලැබෙන ආහාර අනුභව කරමින්, එහි නොසතුටක්, තරහක් ඇතිකර නොගනිමින් නිවැරදි ආහාර ලබන්නෙකු හෙවත් 'අනවජ්ජභොජීව' හිත වැඩ කැමති කුලපුතකුව තනිව හැසිරෙන කඟවේණකු මෙන් වන්නේය. මම ද එසේ හැසිරෙමින් මේ උතුම් අවබෝධය ලැබුවෙමි. නිදෙසයෙහි කියා ඇති පරිදිය.

### තුන්වන (ගාථාවයි.)



සතරවන (ගාථාවෙහි) දිසවා බලා, සුවණ්ණසස රත්රන්වල, 'වලයානි' යනු අතිරේක වචනයකි. ඉතිරි පාඨයෙහි මේ අරුතමයි. පහසසරා පැහැපත් වූ දීප්තිමත් යැයි කියන ලදී. ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. මේ දැක්වෙන අදහසයි. අතෙහි රත්වළලු දැක, සමූහයක් ලෙස එක්වූ විට, හඬ නැගීමත්, තනි වළල්ලක් (අතෙහි දැමූවිට) හඬක් නොවීමත් සිතමින්, (සමූහයක්ව සිටීමේදී ඇතිවන ගැටුම) විදසුන් වඩා අවබෝධ කළෙමි. ඉතිරි කරුණු කලින් සඳහන් වූ පරිදිය.

නිදේශසයෙහි, නූපුරානි වළලු, 'නියුරානි' යැයි ඇතැමෙක් කියති. සංඛ්‍යානි එකක් අනික හා ගැටේ. හැපේ.

### සිවුවන (ගාථාවයි.)

පස්වෙනි ගාථාවේ වචන තේරුම් කලින් කියා ඇති පරිදිය. මේ එහි අදහසයි. දුකියෙන දෙවැන්නකු සේ ඒ කුමාරයා සමග විසීමෙන් සීතල උණුසුම දැනෙන බව කියනවිට ඒ ගැන හැඟවීමේදී මම වාචාහිලාපො එහි සෙනෙහස ලෙසින්, අභිසජ්ජනා හටගත්, මම මොහු අත්හැර නොදමන්නේ නම්, නැවතද එසේම වෙයි. දැන් මෙසේ දෙවැන්නකු සහ, මම සස වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා එය දෙදෙනාටම සිතෙහි උසස් බවක් ලබාගැනීමට අනතුරුදායක වෙයි. එතං භයං ආයතිං පෙකඛමානො එය හැරදමා, නුවණ මෙහෙයා පසේබුදුව අවබෝධ කළෙමි. ඉතිරි කරුණු කලින් කියා ඇති පරිදිය.

### පස්වෙනි (ගාථාවයි.)

හයවෙනි ගාථාවෙහි කාමා යනු දෙආකාරය. ව්‍යුත්කාම සහ කිලෙසකාම යනුවෙනි. ව්‍යුත්කාම යනු කැමැත්ත ඇතිකරවන, සතුට දනවන රූප ආදියයි. කිලෙසකාමා යනු ඡන්ද ආදී රාගයට අදාල සියළුම කොටස්ය. මෙහි අදහස් කරන්නේ ව්‍යුත්කාමයයි. රූප ආදී නොයෙක් ආකාර ලෙසින් විත්‍යා වේ. ලෝකයට අයත් (එදිනෙදා ජීවිතයට) රසවිඳින - ආස්වාදය ලබන අදහසින් මධුරා වේ. නුවණ මඳ, කෙලෙස් වසඟවන, ජනතාව සිත් ඇලෙන සුළු බැවින් මනෝරමා වේ. විරූප රූපෙන විරූප වූ රූපයෙන්, නොයෙක් ආකාරව යැයි කියන ලදී. ඒවා රූප විලාසයෙන් විසිතුරුය. රූප ආදියද නිල් පැහැයෙන් නොයෙක් ආකාරය. එසේ නොයෙක් ආකාරයෙන්



ඒ ඒ වින්දන පෙත්වා මට්ටනි විතතං (සිත වසග කරගෙන) පැවිද්දෙහි නතුටීමට ඉඩ නොදෙයි. ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. ඒ (කරුණාවලට අදාල) නිගමනයද දෙවන-තුන්වන පදවලට ගලපා මුල් ගාථා අනුව පෙර කියා ඇති පරිදි දතයුතුය.

කාමගුණ කැමති කරවන අරුතින් කාමා, බැඳීම් අරුතින් ගුණා 'මහණෙනි, අළුත් රෙද්දෙන් දෙපට සිවුරක් අනුදනිමි 'අනුජානාමි භික්ඛවෙ අහතානං වත්තානං ආගුණං සංඝාටිං' - මෙහි ගුණ අරුතිනි. කාලය ඉකුත් වෙයි. රැ ගෙවෙයි. කෙමෙන් වයසේ ගති සොබාව අත්හැර යයි. 'අවෙවනති කාලා, තරයනති රතතිසො වයො ගුණ අනුපුබ්බං ජහනති මෙහි සමුහ අරුතිනි. 'සිය ගුණයකින් දීමෙන් බලාපොරොත්තු විය යුතුය' සතගුණ දකිමින් පාටිකංඛි තබවා - මෙහි ආනිසංස අරුතිනි. 'බඩවැල, කුඩා බඩවැල' - 'අතතං අතතගුණං' නොයෙක් ආකාර මල්(දම්) සකස් කරන්නේය. කයිරා මාලා ගුණ බහු මෙහි බැඳීම් (එකට ගොනු කරන) අරුතිනි. කාමගුණ යයි මෙහි ගුණ යෙදී ඇත්තේ එම අරුතිනි. එහෙයින් බැඳීම් අරුතින් ගුණ යැයි කියන ලදී. බන්ධනපොත ගුණ' චතුරි විකේශකයා ඇසින් (හඳුනාගෙන) දැකිය යුතුය. මේ ආකාරයෙන් කනින් (හඬ) හඳුනාගැනීම ආදියෙහි අරුත් දතයුතුය. ඉටයා අදහස් කොට හෝ, මට ලැබේවා. අයත් වේවා! ලෙසට සිත්ගත් මනාප වූ අරමුණු ඇතිව යන අරුතයි. කතනා සිත් අලවන, කමනිය. මනාපා මන වඩන්නා වූ, පියරූපා කැමති බව වඩන, කාමුපසංහිතා අරමුණුකොට ඉපදෙනු ලබන කැමැත්ත ඇති බැවින්, ආසා කරන ගතියෙන් යුතු, රජනියා රාගී බව වඩවන ඇලීම් සහගත වූ, යදි මුද්දාය ආදී තැන්වල මුද්දා යනු ඇඟිලි පුරුකෙහි සලකුණක් තැබූ අත් මුදු, ගණනා වැඩි ගණනින් සංඛානං යම් කෙතක් දෙස බලා, අනුමාන ගණනින් මෙහි මෙපමණ වී ඇත. ගස දෙස බලා මෙහි මෙපමණ ගෙඩි ඇත. අහස බලා මේ අහසෙහි මෙපමණ කුරුල්ලන් ඇත්තාහයි දැනගනිති. කසි ගොවිතැන. වණිජ්ජා ජලය හා බැඳී වෙළඳුම්, ගොඩබිම අදාල වෙළඳුම් කටයුතු. ගොරකබං තමන්ගේ හෝ අනුන්ගේ ගවයන් රැකබලා. පස්ගෝරස විකිණීමෙන් ජීවත්වීම, ඉසසපො ආයුධ ගෙන උවටැත් කටයුතු (සේවා) සඳහා කියනු ලැබේ. (රැකවරණ සැලසීම) රාජපොරිස ආයුධ රහිතව රාජකාරි සේවා සැපයීම, සිප්පකුකුතරං ඇත්, අස් ආදී වෙනත් ඉතිරි (සේවා) කටයුතු, සිතසස පුරකබතො ඊතලයේ ඉලක්කය මෙන්, සිතලට මුහුණදෙමින්, සිතලෙන් පීඩා ලබන යන තේරුමයි. උණුසුම ගැනද මෙසේමය. ඩංස පිඟුවන් පැහැති ඇටමැස්සන් කොටසකි. මකසා සියළුම මැස්සන්, සිරිසංපා



දික්වූ බඩගා යන සතුන්, රිසසමානො පෙළනු ලබන, හප්පනු ලබන, ගැටෙනු ලබන, මියමානො මැරෙමින් අයං භික්ඛවෙ 'මහණෙනි, මොහු සලකුණු දැක්වීම වැනි දෙයකින් ජීවිකාව ගෙනයමින්. සීතල හේතුකොට රෝග වැළඳී, කාමානං ආදීනවො කාමයන්හී උවදුරු, අනතුරු යන තේරුමයි. සංදිට්ඨිකො වෙන් වෙන්ව තමන්ම දැකිය යුතු, දුක්ඛකුණ්ඩා දුක්ඛස කාමහෙතු කාමය හේතුකොට ඇතිවන, මුල්වීමේ අරුතින් කාමය මූලික වේ. කාම නිදානො කාම නිදානං යැයි ලිඟු පෙරළියෙන් කියන ලදී. කරුණු හේතුකොට සිදුවන තේරුමෙන් කාමාධිකරණ ලිඟු පෙරළියෙන් කාමාධිකරණං යැයි කියන ලදී. කාමානමෙව හෙතු මේ නිසි වදනයි. කාමය හේතුවෙන්ම උපදින්නේම යැයි අරුතයි. උට්ඨාහනො දිවි පැවැත්ම හේතුවෙන් නැගී සිටින්නාට, සටනො ඒ උත්සාහය පෙරත්, පසුවත් යොදවමින්, වායමනො උත්සාහය දැඩිව ගෙන යනවිට, නාහිනිප්පජ්ජනති මැනවින් සම්පාදනය නොවෙති. අතට නොගනිති. (ආදායමක් නොලබයි.) සොවති සිතෙහි උපන් බලවත් සොවින්ම කණගාටු වෙයි. කිලමති කයෙහි හටගත් දුකෙන් වෙහෙසට පත්වෙයි. පරිදෙවති වචනයෙන් හඬ නගී. (දුක් කියමින් හඬයි) උරතනාලිං ලයෙහි අත්ගසා හඬයි. කඤ්ඤති හඬයි. සමෙමාහං ආපජ්ජති සිහි නැති වූ කලක මෙන් මුළාවට පත් වෙයි. මොසං භිස්, අඵලො පල රහිත, ආරක්ඛාධිකරණං රුක් ගැනීමට කරුණු කිනති කිනම් ආකාරයකින්, යම්පි මෙ මා විසින් ගොවිතැන් ආදිය කොට උපදවා ගන්නා ලද යම් ධනයක් වීද, තම්පි නො නඟී අපට එයද දැන් නැත. 'මහණෙනි, නැවතද කාමය හේතුකොට..... ආදී ලෙස කරුණු පහදමින්ම එහි ආදීනව දක්වති.

එහි කාමහෙතු කාමය නිසා රාජානොපි රාජ්ඣහි විවදනති අරුත, කාමනිදානං භාව නපුංසක පදයයි. කාමය මුල්කොට විවාද කරති. කාමාධිකරණං භාව නපුංසක පදයකි. කාමයෙහි කරුණු සලකා විවාද කරති. කාමානමෙව හෙතු ගම් නියම්ගම් සෙන්පති පුරෝහිත තනතුරු ආදියට කැමැත්තම මුල්කොට විවාද කරති. උපකකමනති පහර දෙති. අසිවමමං කඩුවලින්ද පලිහ ආදියෙන්ද, ධනුකලාපං සන්නයහිත්වා දුන්න ගෙන, කොපුවෙහි ඊතල යොදාගෙන, උභතො බ්‍යුළුහනති දෙපසකට රැස්වී, (දෙපිරිසක්ව) පක්ඛඤ්ඤා පිවිසෙති. උසුසු ඊතලවලින් විජේජා තලනෙතසු එහා මෙහා හසුරුවන කල්හී, තෙතථා ඔව්හු එම සටනෙහිදී, අඥාවලෙපන උපකාරියො මෙහිදී මිනිස්සු පවුරු පාදයෙහි (අත්තිවාරමෙහි) අස්කුර සලකුණක් සේ ගඩොල් එක්රැස් කොට, මතුපිට සුදු පැහැයෙන්



ආලේප කරති. මෙසේ කරන ලද පවුරුපාදය 'උපකාරිය' යැයි කියනු ලැබේ. එයට තෙත සහිත වූ මඩ වත්කරන ලදුව අද්දාවලේපන නම් වේ. පක්කඤ්ඤානි එහි යටින් සිටුවන ලද ගස්උල් ආදිය ඇතොන ලෙස ලිස්සන ගතිය නිසා නැගීමට නොහැකිව එහා මෙහා දුවන්නේ පක්කමෙට්ඨියා කකාරන ලද ගොමවලින් අභිවග්ගෙන සියක් දැතිවලින්, එය දැති අටක් ආකාරව සකසා ඇත. 'නගර දොරටුව බිඳ පිවිසෙන (සතුරන්) පැමිණිවිට, දොරටුව මුදුන්හි සිටියෝ ඒ බලවත් 'අභිවග්ග නම් (රැකවල් සඳහා වූ) උපකරණය මගින් ඔමඤ්ඤානි (මඩ්ඩි) සක්ඛිමපි ඡිඤ්ඤානි ගෙවල බිත්ති මුළු සිඳිති. නිලොපාං ගමට පහර දී මහා පැහැර ගැනීමක් (මංකොල්ල) කරති. එකගාරිකං පණහක් හා හැටක් පමණ පිරිවරා ජීවත්ව සිටිද්දීම අල්ලාගෙන, ධනය (බලාත්කාරයෙන්) ලබාගනිති. පරිපජ්ඣපි තිට්ඨනති මංපැහැරීම් කරති. අද්ධංකුඩනෙ පොලුවලින්, ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය.

### හයවන (ගාථාවයි)

සත්වන (ගාථාවෙහි) එයි යනු ඊති වැනසීම පමුණුවන, පිටත (තමාට) පැමිණෙන, අයහපතට හේතුවන දේවලට සමාන වචනයකි. එහෙයින් නොයෙක් ලෙසින් කැමැත්ත ඇතිකරවන කාමයද, එසේ නොයෙක් විපත් ලඟා කරවන - දැඩිසේ එක්රැස් වන අදහසින්ද ඊති නම් වේ. සැරව ආදී අපිරිසිදු දේ ගෙඩියෙන් වැගිරෙයි. ඉදිමුණු ගති මේරූ බවට පත්ව (සිරුරේ) බිඳී ගියා සේ වෙයි. එහෙයින් කෙලෙස් නමැති අපිරිසිදු වැගිරෙන දෙයින් හටගත් ජරා නම් වූ කැඩී බිඳී ගිය තැන්වලින් ඉදිමුණු-ඉල්පුණු ගතියෙන්ද, (අඟ පසඟ නියම ලෙසින් නොපවත්නා හෙයින්) ගණ්ණො වෙයි. උපදවනු, හටගනු ලබන්නේ උපඥාවෝ අයහපත ගෙනදෙමින්, තදින් පීඩා පමුණුවමින් යන තේරුමයි. රජ අණින් (අධිකරණයෙන්) ලබන දඬුවම් ආදියට සමාන වදනකි. එහෙයින් කැමැත්ත නිසා උදාකරන ලදුව (කලින්) නොවිඳිනා ලද දරුණු විපත්වලට - සියළුම උවදුරුවලට හේතුවන අයුරින් උපඥාවෝ නම් වේ. එහෙයින් කෙලෙස්වලින් රෝගී බවට පත් කරමින්, 'සීලය' යැයි කියනු ලබන නිරෝගී සුවතාව උදුරා ගනී. මුළුමනින්ම කෙලෙස්වලින් රෝගී බවට පත් කරයි. එහෙයින් නිරෝගී බව පැහැර ගන්නා අරුතින් රොගො ඇතුලතට යාමෙන් (සම් මස්) පසාරු කරගෙන යාමෙන් ඇතුලතින් පැටලී, ඉවතට ඇද ගැනීමට නොහැකි අයුරින් සලලා නම් වේ. මෙලොව පරලොව බිය ගෙනදෙන හෙයින් භයං වෙයි. එය මට - මෙතං, ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. නිගමනයද කලින් කියා ඇති පරිදි දතයුතුය. කාමරාගරතතායං



කාමය නැමති රාගයෙන් දැඩි ලෙස රත්වූ තැනැත්තා ඡන්දරාග විනිබ්දෙවා ඡන්ද රාගයෙන්, ආදර සෙනෙහසින් දිට්‍ඨිමත්කාපි ගබ්‍හා මේ ජීවිතයෙහි දැන් පවත්නා ආයතන හය නම් වූ ගැබ්‍හි, පරලොවදී ද ආයතන හය නම් වූ ගැබ්‍හි (සසර යළි උපතක් ලබන බව) න පරිමුච්ඡා මිදීමට නොහැකි වෙයි. ඔතිණ්ණා සාතරූපෙන මිහිරි ලෙසින් රාගයට බැස, එයින් මිරිකී පලිපථං කාම මඬෙහි, දුග්‍ගං වැරදි ලෙස ගමන් කරයි.

### සත්වන (ගාථාවයි.)

අටවන (ගාථාවෙහි) සීතං යනු දෙආකාරය. (සිරුර) ඇතුළත ධාතු කොටස් සමච නොපැවතීමෙන්, (කිපීමෙන්) සහ බාහිර (සොබා දහම හා බැඳුණු) ධාතු කොටස්වල සමතාව බිඳීමෙන්, එසේම උණනං ඩංසා පිඟුවන් පැහැති මැස්සන් කොටසකි. සිරිංසපා දික්වූ බඩගා යන ඇතැම් සතුන්, ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය. නිගමනයද මුලින් කී අයුරු දක්වනුය.

### අටවන (ගාථාවයි.)

නවවන (ගාථාවෙහි) වචන අරුත් පැහැදිලිය. මේ එයින් අදහස් වන කරුණු විස්තර කිරීමයි. එය යෙදෙන ආකාරයෙන් මිස, අසා ඇති අයුරින් නොවේ. මේ ඇතා මිනිසුන් කැමති වන පරිදි හික්මීමෙන්, දැවුණු බැවින් නැවත නොදැමුණු බවට නොපැමිණෙන්නා සේද, මහත් සිරුරක් ඇති බැවින්ද නාගො වේ. එසේම මමත් බුද්ධාදී උතුමන් කැමති වන සීලයෙහි මැනවින් හික්මී, (සිත) දමනය කොට, නැවත නොදැමුණු කෙනෙක් නොවී, අයහපත් වැරදි, අපරාධ නොකොට, නැවත ගැහැණියකව නොඉපදීමෙන් ද, ගුණයෙන් මහත් වූ සිරුරකින් යුතුව නාගො නමින් හඳුන්වන්නෙක් වන්නෙමිද? යම්ලෙසකින් යුථානි විච්ඡේෂණා තනිව හැසිරෙන සුවයෙන්, යථාහිරතතං වෙසෙමි. අරඤ්ඤා තනිව හැසිරෙන කඟ්ථේණකු මෙන් මම ද මේ පිරිවර හැරදමා, ඇළුම් කරන එකම සුවය වූ දැහැන් සුවයෙන් කැලයෙහි වෙසෙමිද? යම් තරමකින් කැලයෙහි විසීම සුවදායී නම්, ඒ තරමටම දැහැන්සුවය (අගය කරමි.) එසේ කැමතිතාක් කල් තනිව හැසිරෙන කඟ්ථේණකු මෙන් කැලයෙහි වෙසෙමි යන අදහසයි. මනාව පිහිටි කඳක් ඇති බැවින් සඤ්ජාතකඛණ්ඩා කවදානම් මමත්, මෙසේ මැනවින් හික්මුණු සිල් සමූහයෙන් වඩනා ලද කඳකින් (සිරුරකින්) යුතු



වෙමිද, යම් ආකාරයෙන් පියුමක් හා සමාන (පැහැ) සිරුරක් ඇති හෝ පියුම් කුලයෙහි උපන් බැවින් හෝ පද්මී කවදා මම ද පියුමක් බඳු අවබෝධය ලබා උසස් බවට පත්වීමෙන් හෝ බුද්ධාදී අරිය පියුම් (කුලයෙහි) උපන් බැවින් පද්මී වන්නෙමිද? එබඳු මහත් සවි බලයෙන් යුතුවීම උළාරො නම් වෙයි. කවදා නම් මමත් මෙසේ පිරිසිදු නිවැරදි කිසි හැසිරීම් ආදියෙන් හා සිල සමාධි හා තියුණු නුවණින් උළාරො වන්නෙමිද? මෙසේ සිතමින්ම විදසුන් වඩා පසේබුදු බව ලැබුවෙමි.

### නවවන (ගාථාවයි.)

දසවන (ගාථාවෙහි) අටඨානතං අදාල කරුණක් නොමැතිව සිදුනොවේ යනුයි. අරියසංචාන දසසන = අරියසංචානං දසසනං යන වචනය මෙන් අනුනාසිකය මෙහි ලොප් කරන ලදී. සංගතිකාරතසස සමූහය සිටීමෙහි ඇළුණු, යං (පැහැදිලි කරන දෙයට අදාලව) යම් කරුණකට 'මෙ හිරියති, හිරියිතබ්බන්' යම් දෙයකින් ලැජ්ජාවට පත්වේද ලැජ්ජාවිය යුතුය' වැනි තැන්වල සඳහන් ලෙසිනි. එසසයෙ අවබෝධ කරන්නේය. සාමයිකං විමුක්ති මේ ලෝකීය වූ සමාපත්තිය (තමා) වෙතට ළඟාකර ගැනීමේදී මෙන්ම, වෙනස් අයුරින් නිදහස් වීමක් ලෙස කියනු ලැබේද? එවැනි දෙයක් ඇති නොවන්නේය. සමූහයා කෙරෙහි ඇලීම නිසා එය නොලද හැකිය යන ආදිවට බන්ධු පසේබුදුවරයාණන් වහන්සේගේ වචනය අසා සමූහය කෙරෙහි ඇලීම් නැතිව, නුවණින් පිළිපදිමින් අවබෝධය ලැබුවෙමියි කිය. ඉතිරි කරුණු කලින් කියා ඇති පරිදිය.

නිද්දසයෙහි, නෙකබ්බම සුඛං පැවිදි සුවය, විවෙක සුඛං කයෙහි සිතෙහි උපන් විවේක සුවය, උපසම්පුඛං කෙලෙස් සමනය වූ පලසමවත් සුවය, සුඛං මගසුවය, නිකාමලාභී තමා කැමති පරිදි කැමති සේ අකිංච්‍යලාභීසුඛං නිදුකින් ලැබී, අකසිරලාභී අපහසුවෙන් තොරව ලැබී, අසමායිකං ලොවුතුරු, අකුප්පං නොවෙනස් නොසැලෙන ලොවුතුරු වේ.

### දසවන (ගාථාවයි.)

දෙවන වග්ගය නිමියේ ය.



තුන්වන වග්ගයෙහි පළමු (ගාථාවයි) දිට්ඨි විසූකානි තදින් මුල් බැසගත් සැටදෙකක් වූ මිසදිටු අදහස්, එයින් මගපල ලබන යහපත් දැකීමට එකඟ නොවන බැවින්, අනුකූල නොවන, සිත නොසන්සුන් කරන, කලබලයට පත්කරන බැවින් එසේ යෙදුණි. මෙසේ දැකීම විකාර බවට පත්කරන හෙයින්, දිට්ඨි විසූකානි, විසුළු හැඟීමේ දිට්ඨි විසූකානි. උපාතිවනොනා මගපල දැකීම මගින් ඉක්මවන, පනොනියාමං සතර අපාය ආදී දුක් ලබන තැන් වළක්වන, (සිවුසස්) අවබෝධය පිහිටකොට ඇති නියත බවම ලදිමි. නිවැරදි වූ, යහපත් යැයි කියන ලද පළමු මග (සෝවාන්) හෝ මෙපමණකින්, එම පළමු මගට පත්වීමේ කටයුතු නිමාව හෝ එය ලැබීම දැක්විය. මිළඟට පටිලඬමගො යන මෙයින් ඉතිරි මගපල ලැබීම පෙන්නවයි. උප්පන්න ඤාණෙමහි පසේ බුදුනුවණ ලබාගත් කෙනෙක් වෙමි. එයින් ලද පලය දක්වයි. අනඤ්ඤා නෙයෙසා වෙනත් මහණ බමුණන් 'මෙය ඇත්තය, මෙය ඇත්ත යැයි' කියන අතර, මෙයින් තමන්ම ඇත්ත පසක් කළ අයුරු පහදයි. පසේ බුදුනුවණ අවබෝධ කරන ලද්දේ වෙනත් කෙනෙකුගේ හඳුන්වාදීමකින් තොරව, තමන්ම පුරුදුකොට වැඩූ විදසුන් මගින් මිසදිටු හැඟුම් මුළුමනින්ම ඉවත් කරදමා මූලික අරමුණ ඉටුකර ගනිමින් මගපලයෙන් උපන් නුවණිනි. ඒ සියල්ලම තමන් විසින් අවබෝධ කරන ලද බැවින්, වෙනත් කෙනෙකුගෙන් ලද දෙය නොවේ. ඉතිරි කරුණු කලින් සඳහන් කර ඇති පරිදි දතයුතුය.

න පරනෙයෙසා වෙනත් තැනැත්තන් විසින් (කැඳවාගෙන ගොස්) පමුණුවාලිය නොහැකිය. න පරප්පතියො (තමන් විසින්ම) පිරිසිදු දතයුතු බැවින්, වෙනත් තැනැත්තන් විසින් තහවුරු කරවිය යුතු නොවේ. න පරප්පවයො වෙනත් තැනැත්තකු හේතුව ලෙස නොහේ. වෙනත් කෙනෙකු ගැන සැදැහැ බව පවතී යයි හේතුවක් වන්නේ නැත. න පරපට්ඨිඛදාගු වෙනත් තැනැත්තෙකු හා බැඳුණු නුවණ පැමිණීමක් ද නැත.

### පළමු (ගාථාවයි.)

දෙවන (ගාථාවෙහි) නිලොලුපො ලොල් බවින් තොර වීමයි. යමෙක් රසයෙහි දැඩිව ඇළුණේ ද ඔහු වඩ වඩාත් එහිම ඇලෙයි. එයටම ආසා කරයි. නැවත නැවතත් එයට ඇළුම් කරයි. එහෙයින් 'ලොලුප' යැයි කියනු



ලැබේ. මෙහිදී එම ඇළුම් කිරීම පිළිකෙව් කරමින් නිලොලාලූපො යැයි කිය. නිකකුහො යමෙකුට තුන්ආකාර වූ කුහක ගති නොමැති නම්, එසේ හැඳින්වේ. මෙම ගාථාවෙහි සිත් අලවන ආහාර ආදියෙහි පුද්ගල සුඵල ඒවාට ගිජුබවක් ඇතිකර නොගැනීම එයින් අදහස් කෙරේ. නිප්පිපාසො පානය කිරීමට ඇති කැමැත්ත පිපාසාය. එයට නොකැමති බව නිප්පිපාසො, ඉමිහිරි රසයට ගිජුව අනුභවයට කැමති නොවීම තේරුමයි. නිමමකො අනුන්ගේ යහපත් ගුණ ව්‍යසන අදහසින් එම ගුණ මකා දැමීමයි. එසේ ගුණ යටපත් කොට කතා නොකිරීම මෙහි අදහස් වේ. තමා ගිහි කාලයෙහි අරක්කැමියාගේ ගුණ යටපත් කළ ආකාරය ගැන (සිතා) මෙසේ කියන ලදී. නිඛන්ත කසාව මොහො කයෙන් වන දුසිරිත් ආදිය තුන් ආකාරවද එය සය ආකාරවද නියම ලෙසින් නොදැක, අනුන් කෙරේ (තමා) දකින සැටි කහට සේ දනවුණුය. තුන් ආකාර වූ කහට කවරේද? රාග කහට, දෝස කහට හා මෝහ කහටය. මේ හැර තුන් ආකාර වූ තවත් කහටද වේ. එය කයෙහි වචනයෙහි සිතෙහි කහට යනුවෙනි. 'තස්ස කතමෙ තයො කසාවා? රාග කසාවො දොස කසාවො මොහ කසාවො ඉමෙ තයො කසාවා, තස්ස කතමෙ අපරෙපි තයො කසාවා? කාය කසාවො වචී කසාවො මනො කසාවො'ති ඒවා අතුරෙන් මෝහය හැර අනෙක් පස් ආකාර වූ 'කහට' වලටද සියළු ආකාරයෙන් මුල්වන මෝහයම (දුරුකොට) පිරිසිදු කරන ලද බැවින් මෝහය නමැති කහට දුරුකොට පිරිසිදු කරන ලදැයි කියන ලදී. ලොල්බවින් තොරව, රාග කහට නැතිව, අනුන් හෙළා නොදකින, ගුණමකු නොවන බැවින් තරහව හෙවත් දෝස කිලුටෙහි පිරිසිදු බවද ඇතිවන්නේමය. නිරාසයො තණ්හා ආසා නොමැති වීමයි. සබ්බලොකෙ මුළු ලෝකයෙහි, තුන් භවයෙහි, දොළොස් ආයතනයන්හි භව, විභව තණ්හා වළකා, තනිව හැසිරෙයි. එසේම තනිව හැසිරීමට හැකිවේ යැයි මෙසේ එහි සම්බන්ධතාව දැක්විය යුතුය.

### දෙවන (ගාථාවයි.)

තුන්වන (ගාථාවෙහි) මේ කෙටි අදහසයි. යමෙකු කරුණු දහයකින් යුතු, පවිටු මිසදිටු ලාමක අදහස් සිත දරා සිටින බැවින් පාපො නම් වේ. අනුන්ටද අයහපතම උදාකරයි. එහෙයින් අනසුදසසී වෙයි. කයින් කෙරෙන දුසිරිත් ආදියෙහි (යෙදීම) විසමෙ නිව්ටෙයා හිතවැඩ කැමති කුලපුතෙක්,



පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ අනත්තදස්සිං විසමෙ නිව්ට්ඨං සයං න සෙවෙ යනුවෙන් පවට සහය වන්නකු අත්හැර දමන්නේය. මෙසේ තමන් ඇසුරු නොකරන්නේ නම්, අනුන් කෙරෙහිද යම් බලපෑමක් (යහපත් ලෙස) කළහැකිදැයි කියන ලදී. පසුතං ඒ ඒ තන්හි ලගින, විසිරුණු තදින් එල්බගත් හැඟීම්, පමතො කාමයන්හි හිරවුණු සිතයි. යහපත් භාවනා ආදිය පුරුදු නොමැති වීමයි. එබඳු තැනැත්තන් ඇසුරු නොකරන්නේය. සබඳතා නොපවත්වන්නේය. ඉතා ළඟින් සුභද ඇසුරක් නොකරන්නේය. හුදෙක් තනිව හැසිරෙන කඟවේණකු මෙනි.

නිදෙසයෙහි සයං න සෙවෙය්‍ය තමන් (එබඳු කෙනෙකු වෙත) නොඑළඹෙන්නේය. සාමං න සෙවෙය්‍යා සිතෙනුදු නොඑළඹෙන්නේය. න සෙවෙය්‍ය ඇසුරු නොකරන්නේය. න නිවෙසෙය්‍ය සමීපයටවත් නො යන්නේය. න සංසෙවෙය්‍ය ඇත් වන්නේය. න පටිසෙවෙය්‍ය ඉවත් වන්නේය.

### තුන්වන (ගාථාවයි.)

සිවුවන (ගාථාවෙහි) කෙටි අරුත මේය. බහුසසුතං දෙ ආකාරය. තුන් පිටකයෙහි අරුත් මැනවින් දැන සිටීම පරියත්ති බහුසසුතා යැයි හැඳින්වේ. මගපල, විදුනැණ හා අභිඤ්ඤා අවබෝධය ලැබීම පටිවෙධ බහුසසුත නම් වේ. ධම්මධර හෙවත් දහම සිත්හි දරාගැනීම අරුතද මීට සමානය. කයෙන්, වචනයෙන් සිතින් කෙරෙන යහපත් කටයුතු පිළිබඳ වටහාගැනීම හා අයහපත් දෙයක් වේනම් අත්හළ යුතුය යන වැටහීම හා තවදුරටත් පවත්වා ගතයුතු හා හළ යුතු දේ ගැන වැටහීම පටිභාන ලෙස දැක්වේ. දහම් කොටස් ඉගෙනීම හා විචාරීමෙන් ද, අවබෝධය ද යනුවෙන් පටිභාන හෙවත් වටහාගැනීම තුන් ආකාරය දතයුතුය. දහම් කොටස් ඉගෙන, එහි මනා වැටහීමක් ලබන තැනැත්තා 'පරියත්ති පටිභාන' නම් වේ. විමසු විටක, එහි අරුතද (තම) දැනීම අනුව විස්තර ලෙස, සඳහන්ව ඇති ආකාරය (සඳහන් වන තැන්) පහදා දීමේ වැටහීමක් ඇති තැනැත්තා 'පරිපුච්ඡා පටිභාන' නම් වේ. සෝවාන් ආදී මගපල අවබෝධ කරන තැනැත්තා 'පටිවෙධ පටිභාන' නම් වේ. එබඳු වූ බහුසසුතං ධම්මධරං භජෙථ මිත්තං උළාරං පටිභානවත්තං කෙනෙකුගේ ඇසුර මගින් තමාටත්, අනුන්ටත් යන දෙකොටසටම හෝ මෙලොව පරලොව නොයෙක් ලෙසින් හිතසුව පිණිස හේතු වේය යනුවෙන් අඤ්ඤාය අත්‍යානි කියා තිබේ. එහිදී 'මම අතීතයෙහි



සිටියෙමිද ආදී වූ සැක තැන්වල විනයය කංඛං සැකය දෙගිඬියාව දුරුකොට, මුළුමනින්ම ඉවත්කොට මෙසේ (සසරෙහි) සියළු කටයුතු අවසන් කරන ලදුව, (නිවන අවබෝධකොට) තනිව හැසිරෙන කඟචේනකු ලෙස වන්නේය.

### සිවුවන (ගාථාවයි.)

පස්වන (ගාථාවෙහි) බිඬ්ඛාරතී ගැන පෙර කියන ලදී. කාමසුඛං තමාට අයත් දේවල් ගැන ඇලීමෙන් (වත්තුකාම) සැපයක් ඇතැයි සැළකීමයි. 'රූපය සැපයකි. එහි සැපයම ඇතැ'යි එහෙයින් කියන ලදී. බිඬ්ඛං රතීං කාමසුඛංව එපරිදීමය. මේ අයුරින් (පැතිර පවත්නා ලෝකයෙහි) ලොකෙ අනලං කර්තවා ඒවා ඉතා මැනවයි සැහේ යැයි නොසළකා හරවත් යැයි නොගෙන, අනපෙක්ෂ මානෝ ඵසේ සැහේ යැයි සැළකීමෙන්, ආසා නැතිව, දැඩි ඇලීමක් නොමැතිව, විභූසනට්ඨානා විරතෝ සච්චවාදී එසෝ එහි අලංකරණය ගිහි පැවිදි යයි දෙආකාරය. සළ (රෙදිපිළි) අඳින, පොරවන රෙදි හිස්වැසුම්, මල්, සුවඳ විලවුන් ආදිය ගිහි දිවියටද පාසිවුරු ආදිය පැවිදි දිවියටද අදාළය. මේවායින් සැරසීම විභූසනට්ඨාන නම් වේ. එබැවින් එම අලංකාර සැරසීමවලින් තුන් ආකාරයෙන්ම වෙන්වී, ඇඳහිය යුතු ඇත්ත කතාකරන තැනැත්තෙකැයි මෙසේ තේරුම දෙන්නුය.

### පස්වන (ගාථාවයි.)

හයවන (ගාථාවෙහි) ධනානි මුතු, මැණික්, වෙරළ, මිණි, සක්, පබළු, රන්, රිදී ආදී වටිනා රුවන්ය. ධක්ඛානි ඇල්වී, යව, තිරිඟු, තණහාල්, කඩල, කුරහන් වැනි කොටස් සත හා එයින් බාහිර වූ ධාන්‍ය බන්ධවාන නෑකමෙන්, පරපුරෙන්, යාළුකමින්, උගත් හැකියා ලෙසින් ඇතිවන සතරාකාර වූ සබඳතාව සකොධිකානි තම තම සීමා පමණ ලෙස තිබෙන අයුරුය. ඉතිරි කරුණු කලින් සඳහන්ව ඇත.

### හයවන (ගාථාවයි.)



හත්වන (ගාථාවෙහි) සංගො ඵසෙසා යනුවෙන් තමන් පරිහරණය කරන සම්පත් සඳහන් කරයි. මඩට පිවිසුණු ඇතු මෙන්, මිනිස්සු එම සම්පත්වල ඇලෙති. පරිත්‍යාමේඤ්ඤා සොඛ්‍යං පස්කම්භි විදිනා කල්හි එය සැපයකැයි සිතන, අවුල් වූ හැඟුමෙන් හටගැනෙන කාමයන් හසුරුවන තැනැත්තකු බවට පත්ව, බොළඳව, ලාමක වූ අයුරින් (කායික-මානසික) සුවතාව අඩුකර ගනී. සුළු මොහොතක විදුලි එළියෙන් දකින නැටුමක් මෙන් අල්ප සුවයකි. තාවකාලික යැයි කියන ලද්දේ වෙයි. අප්පසසාදො දුක්ඛමේඤ්ඤා භීයො මෙහිදී 'මහණෙනි, පස්කම් නිසා සුවයත්, සතුටක් හටගනීද මෙය කාමයෙහි ඇළුම් කරවන ආශ්වාදය වේ. අයං ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙ පඤ්චකාම ගුණෙ පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛ සොමනස්සං අයං කාමානං අසසාදො' (දැක්විය හැකිය.) 'මහණෙනි, කාමයෙහි ආදීනව කවරේද? මහණෙනි, මේ ලෝකයෙහි යම් කුල පුතකු අතෙහි රේඛා බලා (අනාගතය කීමෙන්) හෝ ගණිත කටයුතු වැනි හැකියාවෙන් ජීවිකාව ගෙන යයි' 'කො ව භික්ඛවෙ කාමො ආදීනවො, ඉධ භික්ඛවෙ කුලපුතො යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජීවකං කප්පෙති යදි මුදදාය, යදි ගණනාය,' මේ ආකාරයෙන් එහි දුක් ඇතිවන අයුරු කියන ලදී. එය සලකන විට (සුවය) දිය බිඳුවක් මෙන් ඉතා අල්පය. සිවු සමුදුරෙහි දිය මෙන් දුක්ම වැඩිවෙයි. එහෙයින් අප්පසසාදො දුක්ඛමේඤ්ඤා භීයො යැයි දක්වා ඇත. ගලො ඵසො වින්දන ආස්වදය පෙන්වා පස්කම්වලට ඇදගන්නා ආකාරයෙන් (ඇම සහිත) බිලි කටුවක් ලෙස පහදයි. ඉති ඤාතො මුනිමා එසේ දැන කරුණු වටහාගත් නුවණැති තැනැත්තා ඒ සියල්ල අත්හැර දමා කඟචේණකු සේ තනිව හැසිරෙන්නේය.

### සත්වන (ගාථාවයි.)

අටවන (ගාථාවෙහි) දෙවන පදයෙහි ජාල යනුවෙන් තුල්වලින් (බැඳුණු) සකස් කරන ලද බව කියන ලදී. අමබු ජලයයි. එහි හැසිරෙන්නේ අමබුවාරි මාළුවාට සමාන වචනයකි. සලිලෙ අමබුවාරි = සලිලමබුවාරි ඒ ගංගා ජලයෙහි දැල කඩන ලද මාළුවා ගැන කියා ඇත. තුන්වන ගාථා පදයෙහි දඩ්ඨං යනුවෙන් දැවුණු තැන ගැන දක්වයි. ගින්නෙන් දැවුණු තැන ගින්න නො නවතින සේ, එතැන ගින්දර වැඩියෙන් නොතිබෙන්නා සේ මග නුවණ නමැති ගින්නෙන් කාමගුණ දැවුණු තැනක එයට ඉඩ නැත. එහි නැවත වැඩිවීමක් ද නොවේ යැයි කියන ලදී. ඉතිරි කරුණු කලින් කියා ඇති පරිදිය.



සංයෝජනානි (මේ කරුණු) යමෙකුට තිබේනම්, ඒ තැනැත්තා සසරෙහි යෙදෙත්ද, බැදෙත්ද සඤ්ඤාපේනතීති = සඤ්ඤාපනානි, මේ සසර බැඳීම් කෙලෙස් පිළිවෙල ලෙසද මගපිළිවෙල ලෙසද ගෙනහැර දැක්වීම සුදුසුය. (මග පිළිවෙල ලෙස දැක්වීමේදී) කාමරාග, පටිස අනාගාමී මගෙන් නැතිවේ. මානස අරහත් මගෙනි. (තමා) දැඩිව ගත් හැඟීම්, සැකය, දෙහිඩියාව, සීල වත් දැඩිව වැළඳ ගැනීම සෝවාන් මගෙනි. භවරාග බැඳීම අරහත් මගෙනි. ඉසි බව, මසුරු බව සෝවාන් මගෙන්ද අවිජ්ජා අරහත් මගෙනි. මග පිළිවෙළින් දිට්ඨි, විවිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස, ඉසසා මච්ඡරිය සෝවාන් මගෙන් දුරුකරනු ලබති. කාමරාග පටිස අනාගාමී මගෙනි. මාන භවරාග අවිජ්ජා අරහත් මගෙනි. හිඤ්ඤා බිඳ දමා, සමහිඤ්ඤා සිදුරුකොට, පදාලයිකා පලා, පදාලයිකා සුණු විසුණුකොට, සමපදාලයිකා උපසංග පදයෙන් (තේරුම) වැඩිකොට ඇත.

### අටවෙනි (ගාථාවයි.)

නවවන (ගාථාවෙනි) ඔකබ්බත චක්ඛු පහතට හෙළන ලද (බිමට යොමුවුණු) ඇසින්, ගෙල ඇට සතක් පිළිවෙලට තබා එය මගහැර යන අයුරින් දුටුවිට ඉවත බලාගන්නා සේ, වියගහක් පමණ දුර බලන බව කියන ලදී. එසේ බලන්නේ ද හකු ඇටයෙන් හද ඇටය හා ගැටීමක් ඇති නොවන පරිදිය. එසේ ගැටෙන ආකාරයට ඇස් පහතට යොමු කිරීමද පැවිද්දෙකුට සුදුසු නොවේ. න ව පාදලොලො එක් අයෙකුට දෙවැන්නකු ලෙසටද, දෙදෙනෙකු සමග තුන්වැන්නකු ලෙසටද සමූහයා සමග පිවිසෙනු කැමතිව, පාදයෙහි කැසිල්ලක් හටගන්නා සේ, ඉක්මන් ගමනින් හෝ (එකිනෙකා) පසුබා යාමෙන් තොරවීමයි. ගුහනිඤ්ඤා මෙහි වෙන්ව කියන ලද (ඇසද ඇතුළුව) ඉඳුරන් සයෙහි සංවර කරගෙන, රකබ්බ මානසානො අදහස් - හැඟීම් ඇති බැවින් මනසයි. එය රැකගන්නේ යයි තේරුමයි. කෙලෙස්වලට පැහැරගත නොහැකි පරිදි සිත රැකගත යුතු යයි ද කියන ලදී. අනවසසුනො මේ පිළිවෙත මගින් ඒ ඒ අරමුණුවල කෙලෙස් මුල්බැස නොගැනීමයි. අපරිච්ඡාමානො මෙසේ කෙලෙස් මුල්බැස නොගැනීමෙන් සිත නොතැවෙමින්, නොදැවෙමින්, බාහිරව හෝ කෙලෙස් වසඟ නොවෙමින් එයින් සිත් තැවුලට පත් නොවේ. ඉතිරි කරුණු කලින් සඳහන් කළ පරිදිය.



චක්කුතා රූපං දිසවා කරුණු විලසින් 'ඇස' යයි ලද හැඳින්වීමට අනුව වැවහරය අනුව රූප දැකීමට හැකියාව ඇති බැවින්, ඇසෙහි හඳුනා ගැනීමෙන් රූපයක් දැක, කරුණ දත් පැරණි වියත්හු මෙසේ කීහ. 'කරුණු එකිනෙක ගළපාගත නොහැකි බැවින්, තර්ක කළ නොහැකිබැවින් ඇස රූපය නොදකී. ඇස් නොමැති බැවින්, සිත නොදකී. දොරටුවෙහි අරමුණ ගැටීමේදී එහි බලයෙන් 'මෙබඳු යැයි' සිතීන් දකී. දුන්නෙන් විදිනු ලබයි ආදී ලෙස මතුවීටින් කතා කරනු මෙනි. එහෙයින් ඇසෙන් හඳුනා ගැනීමෙන් (චක්ඛු වික්ඛාණෙන) රූපයක් දැක යැයි මෙහි අරුත වේ' නිමිත්තගාහි ගැහැණු පිරිමි නිමිති හෝ, සුන්දර දේ ආදී කොට ඇති කෙලෙස් පිරුණු දෙයට හේතු වූ ලකුණු හෝ කැමැත්තට ඇලීමෙන් අල්ලා ගනී. දැකීම පමණකින් නතර නොවේ. අනුබ්‍යක්ෂණගාහි ගැහැණු පිරිමි නිමිති හෝ, සුන්දර දේ ආදී කොට ඇති කෙලෙස් පිරුණු දෙයට හේතු වූ ලකුණු හෝ කැමැත්තට ඇලීමෙන් අල්ලා ගනී. දැකීම් පමණකින් නතර නොවේ. අනුබ්‍යක්ෂණගාහි කෙලෙස් (හටගැනීමට හේතුවන) ඉතා සුළු දෙයක් වුවත් හෙළිකරන අරුතින් අනු සලකුණු යැයි ලද වහරට අනුව අත්, පා, සිනහව, කතාබහ, වටපිට බැලීම ආදී (කොටස්) සළකා ගනී. යක්ඛාධිකරණමෙතං මූලසිට්ඨ ඇස් නැමති ඉන්ද්‍රිය අසංවර වීමට යම් කරුණු හේතු වේද, එම තැනැත්තකු සිත් කවුළුවෙන් ඇස් නම් ඉන්ද්‍රිය අසංවර, නොවැසූ තෙත් දොරටු ඇතිව සිටින විට දැඩි ලෝහ (ආසා) වැනි කරුණු කැඳවනු ලබන්නේය. තසස සංවරාය න පටිපජ්ජති ඒ ඇස නැමති ඉන්ද්‍රිය සිහිය නැමති දොරකවුළුව වසනු පිණිස කටයුතු නොකරයි. මෙසේ ඇති කල, 'ඇස ඉන්ද්‍රිය රැක නොගනී. ඇස ඉන්ද්‍රිය සංවරයට පමුණුවන්නේ නැතැ'යි ද කියනු ලැබේ. එහිදී ඇස ඉන්ද්‍රියෙහි සංවරය හෝ අසංවරය හෝ නැතිවුවත් ඇසෙහි ඇති සජීවි බලයෙහි සිහිය හෝ සිහිමුළා වීමක් හටගන්නේ නැත. එහෙත් රූප අරමුණක් ඇස හමුවට පැමිණේද, එවිට අරමුණ නොගෙන තිබූ විටදී, භවංගය දෙවරක් ඇතිවී, නැතිවූ පසු ඉදිරි කටයුතු සඳහා සිතට මෙනෙහි කිරීම ඉටු කරමින් හටගෙන නැතිවෙයි. ඉක්බිතිව ඇසින් හඳුනා ගැනීමේ දැකීමට අදාළ කටයුතු ද ඉක්බිතිව සිතට සම්බන්ධව (අරමුණ) පිළිගැනීමේ කටයුතු ද ඉක්බිති සංවරය හෝ අසංවරයත් ඇත. ජවන් ඇතිවන මොහොතෙහි නුසුදුසු ලෙස දුසිල් බව හෝ සිහිමුළාවක් හෝ නොදැනීම හෝ කුසිත බවක් හෝ හටගනීද අසංවර බවට පත්වේ. මෙසේ ඒ ඇස ඉන්ද්‍රියෙහි අසංවරය වේ යැයි කියනු ලැබේ. කවර හෙයින්ද? එහි සිහිය නැමති දොරටුවද රැක නොගැනීමෙන් භවංගයෙහිද චිත්ත වීමද මෙනෙහි කිරීමද, ඒ ලෙස වේ. කුමක් සේද? නගරයෙහි දොරටු සතරම



නොවැසුවිට, ඇතුළත ගෙවල දොරකොටු, කාමර ආදිය වසා තිබුණත්, එසේම ඇතුළු නුවර සියළුම භාණ්ඩ රැකවරණය නැතිව, සුරැකි බවක් නොමැති ලෙස වේ. නගර දොරටුවෙන් සොරු පිවිස කැමති දෙයක් කරන්නාහ. එපරිදිම ජවනයෙහි දුසිල් බව හටගත් කල්හි ඒ අසංවර වූ සිත නැමති දොරටුවද, භවංගයෙහි මෙනෙහි කිරීම් ආදී චිත්ත විවිද සුරැකි නැත.

චක්‍ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තගාහි හොති ඉහත කී පරිදි ඡන්ද රාග ලෙස නිමිති නොගනී. මෙසේ ඉතිරි පද ගැනද නිමිති නොගැනීම දතයුතුය. ඉහත කී පරිදි ජවන්හි දුසිල් බව ආදිය හටගත් කල්හි ඒ අසංවරයෙන් සිහිය නම් දොරටුවද රැකගෙන නොමැති බවද, භවංගයෙහිද, චිත්තවිවිද මෙනෙහි කිරීම ගැනද කියන ලදී. කුමක් ලෙසින්ද? නගර දොරටු වසා ඇති කල, ඇතුළත ගෙවල් ආදිය වසා නොතිබුණත්, ඇතුළු නුවර සියළු භාණ්ඩ සුරැකිව තිබේ. නගර දොරටු වසා ඇතිවිට සොරුන්ගේ පිවිසීමක් නැත. එසේම ජවනයෙහි සීලාදිය හටගත් කල (සිහි) දොරටුවද රැකගත්තේ වෙයි. භවංගයෙහි මෙනෙහි කරන චිත්ත විවිද එසේය. එහෙයින් ජවන මොහොතෙහි ඇස ඉඳිය සංවරයැයි කියන ලදී. අවසසුත පරියායඤ්ච කෙලෙසුන්ගෙන් තෙත් කිරීමද, අනවසසුත පරියායඤ්ච කෙලෙසුන්ගේ තෙත් නොවීමද, පියරූපෙ බලාපොරොත්තු වන රූප අරමුණෙහි අප්පියරූපෙ රූපෙ අනිටු බවෙන් යුතු රූප අරමුණෙහි, ව්‍යාපජ්ජති තරහ ලෙසින් නරක් වූ බවට පැමිණේ. ඔතාරං සිදුරු අතර, ආරම්මණං හේතුව, අභිභංසු මැඩුණහ. නාභිභොසි නොමැඩුණි. බහලමතතිකා නැවත නැවත ආලේප කිරීමෙන් ඉල්පුණු බොල් වූ මැටි සහිත, අඥාවලෙපනා තෙත් මැටි තැවරුණු, ඉතිරි කරුණු පැහැදිලිය.

### නවවන (ගාථාවයි.)

දහවන (ගාථාවෙහි) කාසායවතො අභිනකඛමිත්වා මේ (තැබූ) පියවරෙන්ම ගිහිගෙයින් නික්ම කහවත් දරන්නකු වී යැයි මෙහි අරුත දත යුතුය. ඉතිරි කරුණු කලින් සඳහන් වූ බැවින් දැනගැනීමට හැකිය.

### දහවන (ගාථාවයි.)

තුන්වන වග නිමියේ ය.



සිවුවන වගෙහි පළමු (ගාථාවයි.) රසෙසු ඇඹුල්, මිහිරි, තිත්ත, රළු, කර, කහට ආදී (දිවට) දැනෙන නොයෙක් රසයි. ගෙඩං අකරං ගිජු බවෙන් තොර වීමයි. තණ්හාව නූපදනා බව කියන ලදී. අලොලො 'මෙය රස බලන්නෙමි, මෙය රස බලන්නෙමි'යි නොයෙක් රසයෙහිම පැටලී නොසිටීමයි. අනඤ්ඤාපොසි ආහාරපාන ආදිය ලබාදෙමින් හදාවඩා ගතයුතු, තමන් හා එක්ව වෙසෙන්නන් නොමැති බවයි. සිරුර දරාගැනීමට තරම් වූ දෙයකින් සැහීමට පත්වේ යැයි කියන ලදී. පෙර උයනෙහිදී, යම්සේ රසයෙහි ගිජුව එහිම ආසාවෙන්, වෙනත් කෙනෙකුට නොදී සිටියෙමිද, ඒ තණ්හාව හැරදමා, නැවතත් එය මුල්කොට වෙනත් ආසා නූපදනා බැවින් වෙනත් කෙනෙකු කවා පොවා ඇතිදැඩි නොකරන බව දක්වයි. නැතහොත් වෙනත් අරුතක් ලෙස කෙලෙස් (ගැන) කියනු ලැබේ. ඒවා (තවදුරටත්) හදාවඩා නොගන්නා ලෙසින් අනඤ්ඤාපොසි නම් වෙයි. සපදානචාරී (පෙර බුදුවරුන්ගේ සිරිත නොඉක්මවමින්) අනුපිළිවෙලින් (පිඬු පිණිස) හැසිරෙයි. පොහොසත් පවුල්, දිළිඳු පවුල් යැයි ද අත් නොහැර, ගෙවල් පිළිවෙලින් පිඬු පිණිස පිවිසීම යනු තේරුමයි. කුලෙ අප්පට්ඨඛං විනේනා කැත් කුල ආදී ලෙසින් යම්කිසි තැනක කෙලෙස්වලින් නොඇළුණු සිතින් සඳු උපමා කොට නිති අළුත (පැවිදි වුවකුට) නිති නවකයෙකුට යන තේරුමයි. ඉතිරි කරුණු කලින් සඳහන් කර ඇති අයුරනි.

### පළමු (ගාථාවයි.)

දෙවන (ගාථාවයි.) ආවරණානි නිවරණයි. ඒ ගැන උරග සූත්‍රයෙහි සඳහන් වේ. වලාකුළු ආදියෙන් සඳ හිරු වසන්නා සේ නිවරණ සිත අවුරයි. එහෙයින් ආවරණානි වෙනසො යැයි කියන ලදී. එය සිත එකඟ කිරීමේ මූලික හැඩගැසීමේදී හෝ දැහැන් ලැබීමෙන් හෝ (උපචාර හෝ අප්පණ ලෙස) පහාය උපකම්මලෙස සිතට බාධා කරන අයහපත්, අකුසල කරුණුවලින් යුතු, ව්‍යුත්පන්න සූත්‍රයෙහි දක්වා ඇති පරිදි දැඩි ලෝභය ආදී ලෙසිනි. ව්‍යපනුජ්ජා හටගැනීමට ඉඩ නොදී වනසා, විදසුන් මගින් දුරුකොට ඇතැයි තේරුමයි. සබ්බෙ ඉතිරි නොවී, මෙසේ සමථ විදසුන් වඩා, සෝවාන් මගෙන්, දැඩිව ගන්නා ලද දිට්ඨි හෙවත් වැරදි හැඟීම් දුරුකරන ලද බැවින් අනිසසිකො (සකදාගාමී ආදී) ඉතිරි මගපලවලින් ජෙත්වා (තණ්හා-දිට්ඨි-දෝස) තුන් කොටසින් ඉවත්ව ගිය, සිනෙහදොසං තණ්හා රාගයැයි කියන ලදී. ඉතිරි කරුණු කලින් සඳහන් වූ පරිදිය.

### දෙවන (ගාථාවයි.)



තුන්වන (ගාථාවයි.) විපිට්ඨිකත්වාන නොපිටට හරවා, හැරදමා, අත්හැර යන තේරුමයි. සුඛං දුඛංව කයෙහි සැප දුකය, සොමනසස දොමනසසං සිතිවිලි නිසා ඇතිවන (සිතෙහි) යහපත හා අයහපතයි. උපෙක්ඛං සිවුවන දැහැනෙහි මැදිහත් බවයි. සමථං සිවුවන දැහැනෙහි එකඟ බවයි. විසුඤ්ඤං නිවරණ පහෙන් ද, විතක්ක, විචාර, පීති, සුඛ යැයි කියන ලද එකිනෙකට වෙනස් නවයෙන් ද මිදුණු හෙයින් ඉතා පිරිසිදුය. පිරිසිදු කරන ලද රත්රන් සේ කෙලෙස් හැරදමන ලැයි යන තේරුමයි. අදහස් වන්නේ මෙයයි. සැපද දුකද අත්හැර දැමීමේදී පුබ්බව පළමු දැහැන ලබාගැනීමේ මූලික අවදියම දුකය. තුන්වන දැහැන ලබාගැනීමට මූලික අවදිය සැපයකැයි අදහස් වේ. නැවත මුලින් කී 'ව' අකුර ඉදිරියට ගොස් සොමිනස - දොමිනස ද වෙන්කොට පුබ්බව යැයි උපකාරක ලෙස කිය. එයින් සොමිනස් බව සිවුවන දැහැන ලබාගැනීමට මූලික අවදියේ දී ද, දොමිනස දෙවන දැහැන ලබාගැනීමට මූලික අවදියේ දී දැයි පෙන්වයි. මෙය වෙනත් අයුරින් කිවහොත් දුරුකරන තැන්ය. වෙනස් නොකළ හැකි ආකාරයෙන් කිවහොත් දුක් සහිත පළමු දැහැනයි. දොමිනස සහිත දෙවැනි දැහැනයි. සැප ඇති තුන්වන දැහැනයි. සොමිනස ඇති සිවුවන දැහැන දුරුකරන තැනයි. එහෙයින් (භාවනා යෝගියා) පළමු දැහැනට පැමිණ වාසය කරයි. එහිම හටගත් දුක් සහගත බව (දුක්ඛිත්ථයං) ඉතිරි නැතිවම නිරුද්ධ වෙයි ආදී ලෙසින් කිය. ඒ සියල්ල ඉහත කී අයුරින් ගත යුතුය. පුබ්බව යම් අයුරකින් පළමු දැහැන් ආදී කොට ඇති තුන් දැහැනෙහිම දුක් දොමිනස් සුව වෙන්කොට, එහිම සිවුවන දැහැන්හි සොමිනසද වෙන්කොට මේ පිළිවෙතින් ලද උපෙක්ඛා හා අති පිරිසිදු වූ සමථයද ලැබ තනිව හැසිරෙයි.

### තුන්වන (ගාථාවයි.)

සතරවන (ගාථාවෙහි) පටන් ගන්නා ලද උත්සාහය වේ නම්, එය ආරඤ්ඤා විරියො තමාගේ උත්සාහයේ මුල් පටන්ගැන්ම දක්වයි. නිවනට පරම අරුත යැයි කියනු ලැබේ. නිවනට පැමිණීම පරමසුප්පතියා ඒ අරඹන ලද උත්සාහයෙන් ලබාගන්නා ලද පලය පෙන්වයි. අලිනවිතො ඒ අරඹන ලද උත්සාහය උපදවන සිතත්, සිතිවිලිත් නොහැකිළු බව දක්වයි. අකුසිත වුත්තං යනුවෙන් සිටින තැන්, සක්මන් ආදියෙහි කයෙහි අලස බව දුරුකර ගැනීමයි. දළා නික්කමො එයින් සම් නහර ඉතිරි වූවත් 'කාමං තවො නහාරුවා' පවත්නා වූ බලවත් උත්සාහය (නිවන අවබෝධය



සඳහා) පැහැදිලි කරයි. අනුපිළිවෙලින් සිකපද අනුගමනය කරමින් කයින්ද එකම ඇත්ත (පරමසු සච්ඡ) අවබෝධ කරතියි කියනු ලැබේ. නැතහොත් ඒ මග සඳහා වූ උත්සාහය පෙන්නවයි. එය දැඩිසේ තවදුරටත් භාවනා ලෙසින් පිරිපුන් බවට ගිය බැවින්, ඒ ආකාරයෙන් උත්සාහවත්ව මුළුමනින්ම අයහපත් කරුණු බැහැර කරන ලද බැවින් දළානිකකමො යැයි කියනු ලැබේ. ථාමබලපපතෙනා පිළිවෙත් මගෙහි උත්සාහවත්ව, කාය බලයෙන්ද නැණ බලයෙන් ද - නැතහොත් සවි බලයෙන් ද නොසැලෙන නුවණ ලැබී යැයි කියන ලද්දේය. ඒ අයුරින් වීරිය වඩා විදසුන් නුවණ ලබන සැටි පෙන්නවා දෙමින් නුවණ මෙහෙයා කෙලෙස් දුරු කරයි. ගාථාවෙහි පද තුනෙහිම පෙර මැද හා ඉතා උසස් උත්සාහය ලෙසින් ගාථාවෙහි පේළි තුනද යොදා ගත යුතුය. ඉතිරි කරුණු කලින් සඳහන් වූ පරිදිය.

### සිවුවන (ගාථාවයි.)

පස්වන (ගාථාවෙහි) පටිසලලාන ඒ ඒ ජීවින් කෙරෙහි සකස් වන්නා වූ හේතු පිළිබඳ නැවත මෙනෙහි කරමින් විවේකීව සිටීම, තමන්ම ඇසුරු කරන ලද තනිවම සිටීමින් (ලබන) කයෙහි සන්සුන් බව - කාය විවේකය අදහසයි. ක්‍රියානං පිළිවෙලකට නොවඩනා ලද දැහැනින්ද, අරමුණු අනුව සිහිපත් කර, පිළිවෙලකට දැහැන් වැඩීමෙන්ද, සිතෙහි ඇතිවන විවේකයයි. එහිදී සිතෙහි උසස් බව වළකන නීවරණ ආදිය ඉවතලා ලබන සමාපත්ති අට අරමුණු කොට ගැනීම ක්‍රියානං යයි කියනු ලබයි. සඤ්ඤා ආදී දැහැනින් ද එයින් නොනැවතී නැවත සිහිපත් කිරීමෙන් ද විදසුන් මගින් ලබන මගපලද දැහැන් ගැනුනත්, මෙහිදී අරමුණ අනුව වටහාගැනීම අදහස් වේ. මෙසේ විවේකී බවද, දැහැන් මගද අරිඤ්ඤාමානෝ අත්හැර නොදමමින්, ධම්මස විදසුන් අනුව සලකා බලන රූප, වේදනා ආදී සමූහ පහේ ගති සොබාව කෙරෙහි, නිව්‍යං නිතර, නිරතුරුව, ඒ අනුව පැවතෙන, අනුධම්මචාරී ඒ කරුණු අරබයා විදසුන් වඩමින්, ඒ අනුව හැසිරෙමින්, නැතහොත් ධම්මා නවලොවුතුරා දහමයි. ඒ කරුණුවලට සුදුසු පරිදි පැවතීම අනුව ධම්මා විදසුන් සඳහා වූ සමාන වචනයකි. එහි 'ධම්මානං නිව්‍යං අනුධම්මචාරී' යනුවෙන් කිවයුතු නමුදු ගාථා සැකසීමේ පහසුව අනුව විධාත් වෙනසකින් ධම්මසු යැයි කියා ඇත. ආදීනවං සම්මසිකා භවෙසු ඒ දහමෙහි අනුව හැසිරෙතැයි කියන ලද විදසුන් වඩමින්, කිසිවක් ඇති පරිද්දෙන් නොපවතී



යැයි කාමාදි භව තුනෙහිම මැනවින් දකිමින් මෙම කයෙහි සිතෙහි විවේකී බව මුද්‍රන්පත් කරන විපස්සනා යැයි කියනු ලබන පිළිවෙත ලබන ලදැයි කිවයුතුය. තනිව හැසිරෙයි යනුවෙන් අදහස් වේයැයි දතයුතුය.

### පස්වන (ගාථාවයි.)

හයවන (ගාථාවෙහි) තණහකකයං නිවනයි. මෙසේ තණ්හා ආසාවෙහි දොස් දැකීම තවදුරටත් එය නොපැවතීමට හේතු වේ. අප්පමනෙතා නොනැවතී මැනවින් කටයුතු කිරීමයි. අනෙලමුගො නිතර නොදොඩන සුළු මුවින් යුතු, නැතහොත් කොළතොළු නොවූ, ගොළු නොවූ, වියත් (සුදුසු වචන කතාකරන) දැනුම් තේරුම් ඇති, නුවණැති කෙනෙකු ගැන කියා ඇති අයුරුය. හිතසුව සැලසෙන යහපත් දේ අසා ඇත්තෙකු යැයි සුතවා, දහම් කරනු හෝ තෙවළා දහම් දැන පිළිපදින යන තේරුමයි. සතිමා බොහෝ කලක් එසේ සිත දරාගත යුතු දේ සිහිකරන බවයි. සංඛාත ධම්මො දහම විමසා දැන, මැනවින් වටහා ගන්නා ලද, නියතො උතුම් මගපලයෙන් නියමිත තැනට පත්වූයේ, පධානවා මූලසිටම මැනවින් පවත්නා වූ උත්සාහයයි. අනුපිළිවෙලකට නැතිව ඒ පදය යෙදිය යුතුය. මෙසේ (යහපතට) පමා නොවීම් ආදී ගුණයෙන් යුතුව, යහපත් අරමුණු ඉටුකර ගැන්මෙහි උත්සාහවත්ව (කිසිවක් තීර නැත. නැසෙන සුලු යයි සිතමින්) නිසි තැනට පත් වූයේ, එයින් අරහත් බවට පැමිණියේය යන අදහසයි. එවැනි උතුමන් ගැන - හේතු ඇතිව සැකසෙන (සියළු) දෙයම නැතිකරන ලදින් සංඛාතධම්ම යයි නැවත කියනු ලැබේ. හේතු ඇතිව සැකසෙන සියළු දෙයම නැතිකිරීමේ හික්මෙන තැනැත්තන් මෙ ලෝකයෙහි වෙන්ව සිටිත් යැයි එසේ හෙයින් කීහ. ඉතිරි කරුණු කලින් කියා ඇති පරිදිය.

### හයවන (ගාථාවයි.)

සත්වන (ගාථාවෙහි) සීහො සතර කොටසක සිංහයෝ (වෙති.) තණ සිංහයා, පඬු සිංහයා, කළු සිංහයා සහ කේසර සිංහයා යනුවෙනි. උන්ගෙන් කේසර සිංහයා උසස් යැයි කියනු ලැබේ. මෙහි අදහස් වන්නේ කේසර සිංහයාය. වාතො නැගෙනහිර දිසාවෙන් ආදී ලෙස නොයෙක් ආකාරය. පද්මං රතු, සුදු ආදී පැහැයෙනි. ඒ අතුරෙන් කිසියම් සුළඟක්, යම්කිසි තෙළුමක් සැළකේ. එහි යම් තැනි ගැනීමක් තමන්ට ඇති සෙනෙහස නිසා



හටගනීද, ඒ සෙනෙහසද තණ්හා ආලේපයක් වේ. එය හැඟීමක්-අදහසක් ඇතිව හෝ නැතිව හෝ ලෝභයම බලපවත්වන්නේය. එයද තණ්හාවමය. විමසා නොබලා ඇලෙන ගතිය මෝහය ලෙස ඇතිවේ. මෝහයද අවිජ්ජා හෙවත් කරුණු ඇති සැටියෙන් නොදැනීමය. එහිදී සමථ භාවනාවෙන් තණ්හාවද, විදසුන් මගින් අවිජ්ජා ද නැති කරයි. එහෙයින් සමථ භාවනාවෙන් තමාට ඇති ආදරය හැර, සීහොව සද්දෙසු (ඒ තැනැත්තා) අනිච්ඡා-දුක්ඛ ආදියෙහි දී (තැති නොගනී) අසන්න සනෙහා විදසුන් මගින් මෝහය හැර, වාතොව ජාලමහි බන්ධ (රූප-වේදනාදිය) සහ ආයතන (ඇස්-කන්) ආදියෙහි අසජ්ජමානො දැකීම් මතවාද හැරදමා, පද්මංච නොයෙන සියළුම සැප සම්පතට ඇතිආසාවේ නොගැලෙමින්, මෙහිලා සීලයෙහි පිහිටීම සමථයටත්, සමථ වැඩීම සිත එකඟ බවටත්, විදසුන් වැඩීම සියුම් නුවණටත් (පඤ්ඤා) හේතු වේ. මෙසේ කරුණු දෙකක් ඇති කල (තවත් කොටස් තුනක් සිදුවේ. එහි සීල සමූහයෙන් මනාව හික්මීම ලද්දේ වෙයි. ඔහු හඬට තැති නොගන්නා සිංහයා සේ, තරහ හට ගැනෙන කරුණුවලදී කෝපව තැති නොගනී. නුවණින් සිත පිරිසිදු බවට - නිරවුල් බවට පත්කොට වාතයට නොගැටෙන දැල මෙන්, රූප වේදනා සමූහයෙහි නොගැටේ. (සබ්දතාවක් නොපවතී) ජලයෙහි නොගැටෙන පියුමක් මෙන් සමාධියෙන් රාගය ඉවත්කොට, රාගයෙහි නො ඇලෙයි. මෙසේ සමථ-විදසුන් මගින් ඇතිවන සීල-සමාධි-පඤ්ඤාවෙන්, අවිජ්ජා, තණ්හා සහ අකුසල මුල් තුනම නැති කිරීමෙන් තැති නොගනිමින්, නොගැටෙමින්, නොඇලෙමින් (වාසය කරතියි) දතයුතුය.

### සත්වන (ගාථාවයි.)

අටවන (ගාථාවෙහි) ඉවසා දරා ගැනීමද, නැසීමද, වේගයෙන් දුවන බැවින් ද සීහො නම් වේ. කේසර සිංහයා මෙහිදී අදහස් වේ. දත්වල සවිබල ඇත්තේ දායාබලී, පසයා අභිභූයා (මේ) පද දෙකම වාරි යන වචනය සමග යෙදිය යුතුය. පසයා වාරි අභිභූයාවාරි ලෙසිනි. හැසිරීමෙන් බලය යටකොට දැඩිව ගෙන සිටීම පසයා වාරි, මැඩපවත්වා, වසඟකොට හැසිරීම අභිභූයාවාරි මේ තැනැත්තා සිරුරේ සවිබලයෙන් දැඩි හක්තියෙන් හැසිරෙයි. තෙද බලයෙන් (අන් තැනැත්තන්) මැඩපවත්වා සිටී. මෙහිදී යම්කිසිවකු විසින් බලයෙන් මැඩපවත්වා හැසිරෙන්නේ කුමක්දැ'යි කියනු ඇත. එහිදී මිගානං ආධාර විඛත් අරුතෙහි දුතියා විඛත් යොදා 'මිගෙ



පසංඝ අභිභූය්‍යවාරී' යනුවෙන් නැවත කිවයුතුය. පනතානි දුරින් සෙනාසනානි වාසය කරන, සිටින තැන් ගැනේ. ඉතිරි කරුණු කලින් කියන ලද අයුරින් දැනගැනීමට හැකි බැවින් විස්තර නො කරන ලදී.

### අටවන (ගාථාවයි.)

නවවන (ගාථාවයි.) සියළුම ජීවීහු සැපවත් වෙත්වායි හිතසුවයට පත්වනු දැකීම මෙතො වේ. 'අනේ මේ දුක්වලින් මිදෙන්නේ නම් මැනවැයි අහිත වූ දුකට පත්වනු දැකීමේ නොකැමැත්ත කරුණා 'මේ පින්වත් සියල්ලෝම හිතසුවයට පත්වීමෙන් සතුටු වෙති. එය ඉතා යහපත් යැයි සිතීම මුදිතා වේ. තමන් කරන කියන දෙයින් හැඟෙයි, පෙනෙන්නේ යැයි සැප දුකෙහි මැදහත්ව සිටීම උපෙකඛා ගාථාව සකස්වීමෙහි පහසුව සළකා අනුපිළිවෙල හැර මෙත ගැන කියා උපෙකඛාවට පසුව මුදිතාවද සඳහන් කරන ලදී. විමුක්ති යනු තමා කෙරෙහි වූ නුසුදුසු කරුණු සතරින් මිදුණු බවයි. මෙත, මැදහත් බව, කරුණාව, විමුක්ති ඇතිකරගත් විට, ඇසුරු කරනවිට, මුදිතාවටද කාලය' බව එහෙයින් කියා ඇත. ආසෙවමානො මෙත් කරුණා උපෙකඛා තෙවැනි හතරවැනි දැහැත් ලෙස වඩමින් උපෙකඛාව සිවුවැනි දැහැත් ලෙස වැඩීම කියන ලදී. කාලෙ යනු මෙත ඇසුරුකොට එයින් ඉදිරියට මුදිතාවත් ඉන් එහා කරුණු ලෙස පිතිය රහිත දැහැතින් ඇත්ව උපෙකඛා ඇසුරු කරමින් (ඊට සමවැද සිටීමෙන්) පසුවන කාලය ආසෙවමාන යැයි කියනු ලැබේ. (නො එසේ නම්) එසේ සිටීමට පහසු වේලාවයි. සබ්බන්ත ලොකෙන් අවිරුජ්ඣමානො දස දිසාවෙහිම ජීවත්වන සියළුම ලෝකවාසීන් කෙරෙහි තරහ නොවී, මෙත් ආදී (ගුණ) වඩන ලද බැවින් ජීවත් වන්නෝ (ඔහුට) පිළිකුල් නොවෙති. සියළු ජීවීන් කෙරෙහි තරහක් නොමැති දිගින් දිගටම බැඳී ඇති තරහ ද (පටිස) සංසිද්දේ. 'සබ්බන්ත ලොකෙන් අවිරුජ්ඣමානො' යැයි එහෙයින් කියන ලදී. ඉතිරි සියළු කරුණු මෙහි කලින් කියා ඇති පරිදිය.

### නවවැනි (ගාථාවයි.)

දහවෙනි (ගාථාවෙහි) සංයෝජනානි දස සංයෝජනයි. ඒවා ඒ ඒ මගපලයෙන් කඩා බිඳ දමා, අසන්නතං ජීවිත සංඛයමහි ජීවිත සංඛය යනු



වුති සිතෙහි බිඳී යාමයි. තවදුරටත් (සසර) ජීවිත පැවැත්ම නැතිකරන ලද බැවින් අසන්නසං (නැති නොගනී) මෙපමණකින් සොපාදිසෙස නිවනට තමා (පැමිණි බව) දක්වන ගාථාව අවසන සසර නැවත නුපදනා ලෙසින් පිරිනිවන් පෑහ.

### දහවෙනි (ගාථාවයි.)

එකොළොස්වන (ගාථාවෙනි) භජනහි සිරුරෙන් ඇලී ඇසුරු කරති. සෙවනහි ඇඳිලි බැඳීම් ආදියෙන් යටහත් පැවතුම් ඇතිව ගරු කරමින් හැසිරෙති. කරුණක් ඇත්තේ කාරණයා නම් වේ. සබඳතා පැවැත්වීමෙන්, ඇසුරු කිරීමෙන්, වෙනත් හේතුවක් නැත. එහි තේරුම නම් තමන්ට ඇතිවන උපකාර (වාසි) සලකා ඇසුරු කරතියි කී අයුරුයි. නිකකාරණ දුලභා අජ්ජමිතතා 'මෙයින් කිසිවක් ලබමු'යි මෙසේ ලාභ වාසි හේතුවෙන් නිකරුනේ ඇසුරු නොකෙරේ. හුදෙක්ම 'උපකාරක වන මිතුරෙකු වෙත්ද, සැපදුකෙහි එක්වන යහළුවකු වෙත්ද, දියුණුව කැමති යහළුවකු වෙත්ද, අනුකම්පා සහගත යහළුවකු වෙත්ද, කියා ඇති පරිදි (නියම) මිතුරු බවින් යුතු යහළුවෝ අද දුලබ වෙති. තමන්ට ඇති නුවණින් වටහාගෙන, තමන්ම (සසඳ) බලති. වෙනත් අයුරකින් නොවේ. අත්තසථපඤ්ඤා, දිට්ඨතතපඤ්ඤා යන මෙයද පැරණි පාඨයකි. ලාභයක් ඇතිවිට, එය දැන කටයුතු කිරීම මොවුන්ගේ නුවණ ඉදිරියට බලාපොරොත්තු නොවන බව කියන ලදී. අසුවී යනු අපිරිසිදු ලාමක වූ කය වචන මනසින් යුතුව කටයුතු කරන්නෝය. ඉතිරි කරුණු පෙර කී පරිද්දෙන් දතයුතුය. ඉතා දිගු වේ යැයි බියෙන් අතුරු විස්තර නොකියන ලදී. ඒ සියල්ල දක්වා ඇති පාඨ අනුසාරයෙන් දතයුතුය.

### සතරවන වග්ගයයි.

සද්ධම්ම පඤ්ඤානිකා නම් බුද්දක නිකාය අටුවාවෙහි  
බග්ගවිසාණ සුත්ත වණ්ණනා නිමිසේ ය.



බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පුතුන් සේ සැළකෙන පැවිදි සාවක හිමිවරුන්ගේ පරම්පරාවේ මුල්තැන දරමින්, හිතවත් බවින් හා නොසැලෙන ගුණයෙන් යුතු (සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේ විසින් මහා නිද්දේසයෙහි මනාව (කරුණු) බෙදා දක්වන ලදී.

පෙර පැවති අටුවා නය හා ගැලපෙන ආකාරයට අනුව එහි අරුත් විවරණය පිණිස මා විසින් අරඹන ලද මෙය දැන් නිමාවට පත්විය.

පුර අතුරෙන් ඉතා උතුම් වූ අනුරාධපුරයෙහි දකුණු දෙසින් මහා විහාරය පිහිටියේය. එහි තිලකයක් වත් මහා පච්චක් බඳු (උස් වූ) මහා සෑයට බටහිරින්,

කථාවෙහි හරවත් බවින් යුතු, රාජ සම්මත වූ, මනා පැවතුම් ඇති, ලිවීමෙහිද සමත්කම් දැක්වූ භත්තිසේන නම් කෙනෙකු විසින්

සිහිලැල් රුක්සෙවනින් යුතු, සිහිල් ජලයෙන් යුතු (පොකුණින්) මනහර පවුරකින් වට වූ පිරිවෙණක් කරවීය.

මහ පිරිවෙණෙහි වැසි, ලිවීමෙහි සමත්කම් ඇති උපසේන මහා තෙරුන් වහන්සේට පිරිවෙණ ලබාදීමෙන් (පසු)

නොසැලෙන සිල් ගුණයෙන් යුතු උපසේන තෙරුන් එහි වාසය කරමින් සඳාමමජොතිකා කරන ලදී.

සිරි සැපතට නිවහනක් වූ සිරිසඟබෝ රජුගේ විසිහය වන වසරෙහිදී නිදෙස වර්ණනාව අවසන් කරන ලදී.

ථේරවාදී පරපුරේ තෙරුන් වහන්සේලාගේ අදහස් නො ඉක්මවමින් ලෝවාසීනට හිතසුව සලසන මෙම අටුවාව නිමාවට පත් විය.

සදහමට පිටු නොපාමින්, ගරු කරමින්, තමාටත් අනුන්ටත් හිතසුව සලසමින් හැමදෙනාගේ බලාපොරොත්තු ඉටුවේවා !



සඬුමම පජ්ජාතිකා නම් මෙම අටුවාවෙහි බණවර හතළිහකට මදක් වැඩියැයි ගණනය පිළිබඳව නිපුණ වූවන් දක්වා ඇත.

ගණනය කිරීමේදී අනුට්ඨන් ඡන්දසින් බැඳුණු ගාථා දස දහසට වැඩිය.

සසුනෙහි දිගුකල් පැවැත්ම පිණිසත්, ලෝවාසී යහපත පිණිසත් දයාවෙන් යුතුව මෙය රචනා කිරීමෙන් රැස්කර ගන්නා ලද අනල්ප වූ මහත් පිනෙන් මේ ලෝවාසීහු දසබලධාරී බුදුරදුන්ගේ සවන පිනන දහම් රසය විඳි සැපයෙන් සැපයට පැමිණෙත්වා !

සඬුමම පජ්ජාතිකා නම් නිදේශ අටුවාව නිමියේ ය.

යො සො සුගතපුත්තානං අධිපති භූතෙන භූතහිතරතිනා  
ථෙරෙන ථීරගුණවතා සුවිහතෙනා මහා නිදේශසො

තසසථ චණ්ණනාය පුබ්බට්ඨකථානයං යථායුතතිං  
නිසසාය මයාරඬා නිට්ඨාන මුපාගතා එසා

යංපුරං පුරුත්තමං පරමනුරාධ පුරව්හයං  
යො තසස දකඛිණො භාගෙ මහාවිහාරො පතිට්ඨිතො

යො තසස තිලකො භූතො මහාථූපො සිලුවවයො  
යං තසස පච්ඡිමෙ භාගෙ සෙට්ඨා කථිකසඤ්ඤිතො

හනති සෙනොති නාමෙන සවිචො රාජසම්මනො  
සුවිචාරිත්ත සම්පනෙනා ලෙඛො කුසල කම්මිකො

සීතච්ඡාය තරුපෙනං සලිලාලය සම්පදං  
චාරුපාකාර සඤ්චිතං පරිවෙණමකාරසී

උපසෙනො මහාථෙරො මහාපරිවෙණවාසී යො  
තසසාදාසී පරිවෙණං ලෙඛො කුසලධම්මිකො



වසනෙනෙනෙසු තෙනෙව වීරසීලෙන තාදිනා  
උපසෙනවහයෙනසස කතා සඤ්ඤාමම ජොතිකා

රඤ්ඤා සිරිනිවාසසස සිරිසංසසසබ්බාධිනො  
ජබ්බිසති වසසමි නිට්ඨිතා නිද්දෙස වණණනා

සමයං අනුලොමෙනි ථේරානං ථේරවංසදීපානං  
නිට්ඨංගතා යථා යං අට්ඨකථා ලොකහිත ජනනී

සඤ්ඤාමම අනුලොමෙනො අතතහිතං පරහිතඤ්ඤා සාධෙනො  
නිට්ඨං ගවජනතු තථා මනොරථා සබ්බසත්තානං

සඤ්ඤාමම පඤ්ඤාතිකාය අට්ඨකථායෙසු ගණිත කුසලෙහි  
ගණිතා ත භාණාවාරා ඤෙය්‍යාතිරෙක වතතාරිසාතෙ

ආනුට්ඨ්ථිහෙන අසසා ඡන්දො බන්ධන ගණියමානා තු  
අතිරෙක දසසහසස සංඛා ගථාති විඤ්ඤාය්‍යා

සාසන වීරට්ඨිතසුං ලොකහිතසුඤ්ඤා සමමාදරෙන මයා  
පුඤ්ඤං ඉමං රචයතා යං පතතමනප්පකං විපුලං

පුඤ්ඤාන තෙන ලොකෙ සඤ්ඤාමමරසායනං දසබලසස  
උපහුඤ්ඤා විමලං පප්පොතු සුඛං සුබ්බෙනවාති

සද්ධම්ම පඤ්ඤාතිකා නාම නිද්දේස අට්ඨකථා නිමිසේ ය.